

National Library
of Sweden

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

KUNGL BIBL.
3 AUG 1961
STOCKHOLM

SOU
1961:34

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1961:34

Inrikesdepartementet

HUVUDMANNASKAPET FÖR POLISVÄSENDET M M

PRINCIPBETÄNKANDE

AVGIVET AV 1957 ÅRS POLISUTREDNING

Stockholm 1961

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1961

Kronologisk förteckning

1. Totalisatorverksamheten. Idun. 140 s. Jo.
2. Sparstimulerande åtgärder. Idun. 121 s. Fi.
3. Effektivare prisövervakning. Idun. 177 s. H.
4. Automatisk databehandling inom folkbokförings- och uppbördsväsendet. Idun. 230 s. Fi.
5. Begravningsplatser och gravar. Norstedt & Söner. 188 s. Ju.
6. Underrätterna. Idun. 339 s. Ju.
7. Enhetlig ledning av krigsmakten. Beckman. 120 s. Fö.
8. Om läkarbehov och läkartillgång. Idun. 228 s. I.
9. Principer för en ny kommunindelning. Beckman. 248 s. I.
10. Preliminär nationalbudget för år 1961. Marcus. V + 105 s. Fi.
11. Den allmänna brottsregistreringen. Kihlström. 318 s. Ju.
12. Statliga belastningsbestämmelser av år 1960 för byggnadsverk. Idun. 50 s. K.
13. Lantbrukets yrkesskolor. Kihlström. 206 s. Jo.
14. Pensionsstiftelser. I. Marcus. 184 s. Ju.
15. Polisens brottsbekämpande verksamhet. Idun. 251 s. + 2 s. ill. I.
16. Kriminalvård i frihet. Idun. 137 s. Ju.
17. Hjälpmedel i skolarbetet. Idun. 244 s. + 12 s. ill. E.
18. Totalförsvarets upplysningsverksamhet. Kihlström. 90 s. Fö.
19. Byggnadsindustrins arbetskraft. Idun. 150 s. S.
20. Vissa frågor rörande allmänna val. Idun 173 s. Ju.
21. Författningsutredningen V. Organisationer. Beslutsteknik. Valsystem. Idun. 362 s. Ju.
22. Den svenska utvecklingshjälpens administration. Kihlström. 74 s. U.
23. Svensk trafikpolitik. I. Idun. 387 s. K.
24. Svensk trafikpolitik. II. Idun. 163 s. K.
25. Flygbuller som samhällsproblem. Idun. 200 s. Fö.
26. Reviderad nationalbudget för år 1961. Marcus. V. + 87 s. Fi.
27. Skifferoljefrågan. Norstedt & Söner. 144 s. H.
28. Kungl. Teatern. Verksamhet och ekonomi. Marcus. 320 s. E.
29. Förtidspensionering och sjukpenningförsäkring m. m. Idun. 341 s. S.
30. Grundskolan. Hæggström. 881 s. E.
31. Läroplaner för grundskola och fackskolor. Idun. 388 s. E.
32. Handläggning av bostadslån. Idun. 101 s. S.
33. Redareansvarets begränsning. Idun. 101 s. Ju.
34. Huvudmannaskapet för polisväsendet m. m. Kihlström. 227 s. I.

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1961:34
Inrikesdepartementet

HUVUDMANNASKAPET FÖR POLISVÄSENDET M M

PRINCIPBETÄNKANDE

AVGIVET AV 1957 ÅRS POLISUTREDNING

EMIL KIHLSTRÖMS TRYCKERI AKTIEBOLAG
STOCKHOLM 1961

Innehåll

Sid.

Skrivelse till departementschefen 7

I. Utredningens uppdrag 9

II. Polis-, åklagar- och exekutionsväsendets nuvarande organisation m. m. 14

A. Polisväsendet 14
Sammanställning av de författningar vilka reglera polisväsendet . . 14
Polisorganisationens uppgifter 16
Den lokala polisorganisationen 17
1. Polisdistrikten och skötseln av dessas angelägenheter 17
2. Polisdistriktens allmänna skyldigheter och tillsynen över skyldigheternas fullgörande 18
3. Polisorganisationen inom polisdistrikten 19
4. Ledningen av polisverksamheten i polisdistrikten 22
Stats- och reservpolisorganisationen 23
1. Allmänna organisatoriska bestämmelser 23
2. Ordningsstatspolisen 24
3. Reservpolisen 25
4. Kriminalstatspolisen 25
5. Chefsskapet över stats- och reservpolisen 26
Landstingspolis 26
Den regionala polisorganisationen 26
1. Länsstyrelser och överståthållarämbetet 26
2. Landsfogdarna 27
Den centrala polisorganisationen 28
1. Kungl. Maj:t 28
2 Departement 28
Polismän för hela rikets behov 29
Polisbevakning i annan än den i polislagen stadgade ordningen . . 29
1. Anordnad på statens bekostnad 29
2. Anordnad på enskilds bekostnad 29
3. Utnyttjande för polisuppgifter av annan personal än polispersonal 29
Anordningar för polisväsendet i dess helhet 30
1. Statens polisskola 30
2. Statens kriminaltekniska anstalt 30
3. Polisväsendets organisationsnämnd 30

B. Åklagarväsendet 31

C. Exekutionsväsendet 33

D. Personalen inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet, dess anställnings-, avlönings- och pensionsförhållanden m. m. 35
Allmänt 35
Tjänstetillsättning, kompetensvillkor m. m. 37
Avlönings- och pensionsförhållanden 40

E. Statens bidrag till kostnaderna för polisväsendet m. m. 41
Statspolis 41
Reservpolis 43
Allmänt statsbidrag m. m. 43
Polismän för hela rikets behov m. m. 44
Kostnader för tjänstgöring i vissa fall utom eget distrikt 45
Skada i tjänsten vid tjänstgöring utom eget distrikt 45

F. Kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet 45

III. Polis- och åklagarväsendets organisation i vissa främmande länder . . 46

A. Danmark 46

B. Finland 46

C. Norge 46

D. Övriga länder 47

IV. Tidigare framlagda reformförslag m. m. 48

A. 1939 års polisutredning (SOU 1944:53) 48

B. Landsfogden Enhörnings promemoria 50

C. 1948 års polisutredning (SOU 1951:8) 51

D. 1953 års departementspromemoria 54

V. Förtjänster och brister hos den nuvarande organisationen 56

A. Förtjänster 56

B. Brister 57

VI. Frågan om avhjälpande av bristerna hos polisväsendet och om dettas förstatligande m m. 64

A. Allmänna synpunkter 64

B. Förhållandet mellan polis-, åklagar- och exekutionsväsendet i en blivande organisation 79
Skäl *för* en uppdelning av polischefs- och åklagartjänster 81
Skäl *emot* en uppdelning av tjänsterna 83
Utredningens avvägning 84

VII. Principförslag rörande polis-, åklagar- och exekutionsverksamhetens framtida organisation 88

A. Polisverksamheten 88
Den lokala polisorganisationen 88
Den regionala polisorganisationen 95
Den centrala polisorganisationen 101

Vissa allmänna spörsmål 108
1. Lekmannaelement i polisorganisationen 108
2. Åtgärder för säkerställande av personaltillgången under exceptionella förhållanden 111
3. Sambandet mellan civilförsvaret och polisorganisationen 112

B. Åklagarverksamheten 113
Riksåklagarämbetet 113
Statsåklagarna 114
Distriktsåklagarna 114

C. Exekutionsverksamheten 116

VIII. Det praktiska utfallet vid tillämpning av utredningens principförslag 122

A. De allmänna förutsättningarna för förslagens genomförande (polisdistriktsindelningen m. m.) 122

B. Personaldisposition och arbetsorganisation 125
Polisorganisationen 126
Åklagarorganisationen 131

C. Särskild utredning rörande detaljorganisationen i Kristianstads, Skaraborgs och Västerbottens län 132

IX. Kommunernas deltagande i kostnaderna för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet 134

A. Allmänna synpunkter 134

B. Tillhandahållande av lokaler 135

C. Inventarier och annan utrustning 140

D. Den kommunala bidragsskyldigheten 141

E. Pensionskostnadernas fördelning m. m. 144

X. Kostnadsberäkningar 147

XI. Övergångsfrågor 153

XII. Sammanfattning 159

Särskilt yttrande 163

Bilagor 166

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Inrikesdepartementet

Genom beslut den 25 oktober 1957 bemyndigade Kungl. Maj:t dåvarande chefen för departementet att tillkalla högst elva sakkunniga för att utreda frågan om huvudmannaskapet för polisväsendet m. m.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallades den 29 november samma år följande sakkunniga att verkställa utredningen, nämligen riksdagsmannen, juris doktorn Gunnar Hedlund, ordförande, riksdagsmannen, skyddskonsulenten Georg A. Pettersson, numera landshövdingen Olov Rylander, lantbrukaren Sven A. Svensson, direktören Sven-Olof Dahlman, polismästaren Hugo Höfde, direktören Sixten Larsson, landsfogden Erik Lindström, numera byråchefen Malte Oredsson, förbundsordföranden Joel Rundberg och landssekreteraren Olof Åkesson.

Den 8 januari 1958 erhöll Larsson begärt entledigande och i hans ställe förordnades såsom ledamot direktören Karl-Erik Tengroth.

Jämlikt ovannämnda bemyndigande uppdrogs dels den 5 december 1957 åt Åkesson att tillika vara utredningens sekreterare, dels den 28 juli 1958 åt dåvarande e. o. landsfogdeassistenten Lennart Terrvik att från och med den 15 september samma år tillsvidare vara biträdande sekreterare åt utredningen.

Räknat från och med den 1 juni 1960 erhöllo Åkesson och Terrvik på begäran entledigande såsom sekreterare, respektive biträdande sekreterare, varefter genom beslut den 26 augusti 1960 byråchefen Erik Vinberg förordnades att från och med den 1 september 1960 vara sekreterare åt utredningen.

Att vara experter åt utredningen ha förordnats, dels den 12 februari 1958 byråchefen Håkan Djurberg med avseende å frågor rörande arbetsorganisationen inom polisdistrikten och polispersonalens anställningsvillkor samt vissa därmed sammanhängande ekonomiska och administrativa spörsmål, dels den 19 oktober 1960 landsfiskalen Lars Waesterberg.

Sedan Djurberg beretts ledighet under viss tid från sin byråchefstjänst, har han deltagit i utarbetandet av det föreliggande betänkandet.

De sakkunniga ha antagit benämningen 1957 års polisutredning.

Efter särskilda bemyndiganden har Åkesson för överläggningar besökt samtliga länsstyrelser och därvid haft samråd jämväl med olika representanter för lokala polismyndigheter.

Samråd har i viss omfattning ägt rum med bl. a. stadsdomstolsutredningen, 1955 års stadsutredning och uppbördsorganisationskommittén.

Vissa polischefer och åklagare ha beretts tillfälle att inför utredningen framlägga synpunkter i hithörande frågor.

Utredningen har besvarat ett antal remisser rörande polis- och åklagarväsendet m. m.

Till utredningen ha från departementet, från vissa andra myndigheter ävensom från vissa organisationer överlämnats framställningar och handlingar. En sådan framställning, avseende inrättande från och med budgetåret 1960/61 av en tjänst för särskilda åklagaruppgifter, som överlämnats från departementet den 2 januari 1960 till utredningen, har återställts med yttrande. Övriga framställningar och handlingar ha beaktats under utredningens arbete.

Med hänsyn till det nära sambandet mellan polisväsendet och åklagarväsendet har utredningen funnit det påkallat att behandla vissa frågor rörande åklagarorganisationen. Av motsvarande anledning har även organisationen av utsökningsväsendet beaktats.

Efter framställning av utredningen har Kungl. Maj:t den 16 december 1960 uppdragit åt polisväsendets organisationsnämnd att för utredningens räkning utarbeta vissa organisationsplaner m. m.

Sedan utredningen numera utarbetat ett principbetänkande angående huvudmannaskapet för polisväsendet m. m., får utredningen vördsamt överlämna betänkandet. Utredningen har i ärendets nuvarande läge icke ansett sig böra utarbeta förslag till författningstext.

Experten Waesterberg har avgivit särskilt yttrande.

Vid betänkandet fogas det utredningsmaterial som polisväsendets organisationsnämnd till fullgörande av sitt ovan angivna uppdrag sammanställt och överlämnat till utredningen.

Stockholm den 26 juni 1961.

Gunnar Hedlund

Sven-Olof Dahlman	*Hugo Höfde*	*Erik Lindström*
Malte Oredsson	*Georg A. Pettersson*	*Joel Rundberg*
Olov Rylander	*Sven A. Svensson*	*Karl-Erik Tengroth*
	Olof Åkesson	

/Erik Vinberg

I. Utredningens uppdrag

Den 25 oktober 1957 utverkade dåvarande statsrådet och chefen för inrikesdepartementet Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla förevarande utredning. Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anförde departementschefen därvid följande.

Vår nuvarande polisorganisation har sin grund i 1925 års polislag, enligt vilken polisväsendet principiellt är en kommunal angelägenhet. För upprätthållande av polisverksamheten är landet indelat i polisdistrikt, som utgör organisationsenheter för polisväsendet. Varje polisdistrikt har att hålla den personal och övriga anordningar, som fordras för att polisverksamheten skall kunna bedrivas på ett tillfredsställande sätt inom distriktet. Polisdistrikt är emellertid icke någon självständig enhet utan endast en beteckning för en eller flera kommuner såsom verksamma för polisväsendet. De kommunala organen handhar polisfrågorna på det hela taget i samma ordning som gäller för andra kommunala angelägenheter.

Stad, vars invånarantal den 1 januari 1953 uppgick till minst 10.000, bildar som regel särskilt polisdistrikt. I övrigt skall stad, som icke ingår i landsfiskalsdistrikt, så ock landsfiskalsdistrikt eller del därav utgöra ett polisdistrikt. Antalet polisdistrikt utgjorde den 1 oktober 1957 sammanlagt 625.

Kostnaderna för polisdistriktens verksamhet bestrides av kommunerna, beträffande andra kommuner än städer med mer än 10 000 invånare med bidrag av statsmedel. Enligt inhämtade uppgifter kan de årliga kostnaderna för det kommunala polisväsendet — frånsett avsättningen för pensionsändamål — enligt förhållandena under år 1955 beräknas till cirka 143 milj. kronor. Till dessa kostnader utgår statsbidrag med cirka 16 milj. kronor. Kommunernas andel i kostnaderna för polisväsendet utgör sålunda cirka 127 milj. kronor.

En från den kommunala organisationen i viss mån fristående ställning intar statspolisen. Kostnaderna för statspolisorganisationens utrustning och verksamhet bestrides helt av statsmedel dels genom anslag och dels i form av ersättning till de kommuner som har att tillhandahålla statspolispersonal. Vidare har staten övertagit det ekonomiska ansvaret för vissa centrala anordningar för polisväsendets behov. Inom vissa delar av Norrbottens län ombesörjes den lokala polisverksamheten av statlig polis (Norrbottens statliga poliskår).

Över polisdistriktens handhavande av polisväsendet utövar staten genom sina organ en viss kontroll. Polisens anställningsförhållanden regleras genom statliga bestämmelser bl. a. ett för hela riket gällande polislönereglemente. Beträffande ledningen av polisverksamheten ankommer vidare viktiga uppgifter på statliga myndigheter och befattningshavare utan att dock någon egentlig central ledning för polisväsendet finnes.

I reformarbetet på polisväsendets område har frågan om huvudmannaskapet intagit en framträdande plats. Tanken på ett förstatligande av polisväsendet dis-

kuterades redan i förarbetena till 1925 års polislag. Under tiden därefter har frågan om polisväsendets förstatligande aktualiserats vid olika tillfällen. Utförligast har frågan behandlats i de betänkanden angående polis- och åklagarväsendets organisation som avgivits av 1939 och 1948 års polisutredningar (SOU 1944:53 och 54 resp. 1951:8), varjämte hithörande spörsmål berörts i en i sistnämnda betänkande delvis redovisad utredning om inrättande av en central polisinspektion. Det förslag om förstatligande som framlades av 1939 års polisutredning utsattes under remissbehandlingen för stark kritik och ansågs med hänsyn härtill ej böra läggas till grund för någon proposition till riksdagen. 1948 års polisutredning framlade två alternativa förslag, av vilka det ena innebar vissa reformer inom en i princip bibehållen kommunal polisorganisation och det andra avsåg ett förstatligande av polisväsendet. Utredningen förordade närmast det förra alternativet. Efter remissbehandling av betänkandet upptogs ärendet till övervägande inom inrikesdepartementet, varvid de allvarligaste bristerna i polisorganisationen ansågs kunna botas och de viktigaste reformkraven tillgodoses utan en genomgripande ändring av polisorganisationen. Riktlinjer för en sådan begränsad lösning drogs därefter upp i en inom departementet utarbetad promemoria angående vissa reformer på polisväsendets område. Sedan yttranden inhämtats över promemorian framlades i huvudsaklig överensstämmelse med däri förordade åtgärder proposition (nr 168) till 1953 års riksdag, som biföll densamma. Såsom resultat härav och genom senare vidtagna åtgärder har ett flertal viktiga reformer genomförts på polisväsendets område. Härigenom har otvivelaktigt många av de brister som påtalats i 1939 och 1948 års polisutredningar avhjälpts. Ytterligare åtgärder i syfte att rationalisera och effektivisera polisverksamheten befinner sig på utredningsstadiet. Sålunda har exempelvis åt en särskild kommitté — polisverksamhetsutredningen — uppdragits att behandla olika frågor om effektivisering av polisens verksamhet för bekämpande av brottsligheten m. m. I detta sammanhang må också erinras om den fortlöpande rationaliseringsverksamhet, som bedrives inom polisväsendets organisationsnämnd.

I skrivelse den 27 november 1956, nr 374, har riksdagen på hemställan av statsutskottet anhållit, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan hur en tillräcklig, effektiv och smidig organisation av polisväsendet bör utformas och därvid beakta vad utskottet anfört samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Riksdagens skrivelse har tillkommit med anledning av två likalydande motioner (I:220 och II:442) om förnyad utredning av frågan om polisväsendets förstatligande. I sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 181) över motionerna har statsutskottet framhållit att de områden av samhällslivet, som berör polisens verksamhet, i vissa hänseenden ändrat karaktär under åren efter 1953, då spörsmålet om huvudmannaskapet för polisen senast var före i riksdagen i anledning av propositionen nr 168 om ändringar i polislagstiftningen. I anslutning härtill har utskottet bland annat anfört följande. Den väsentligt ökade trafiken med motorfordon och befolkningens ökade rörlighet har ställt allt högre krav på polisens effektivitet. Sålunda kräves numera bland annat att polisen är väl utrustad med tekniska hjälpmedel av olika slag. En följd av utvecklingen har blivit att de vanliga polisdistrikten och kommunalförbunden för polisväsendet visat sig mindre lämpade som områden för ett rationellt utnyttjande av de inom distrikten för vissa polisuppgifter anställda. Tillkomsten av de statliga avlöningsförfattningarna har otvivelaktigt inneburit att större likformighet beträffande distriktens personalförhållanden råder nu än tidigare, men samtidigt har det kommunala inflytandet på avlönings- och andra anställningsvillkor praktiskt taget upphört. Po-

lisdistriktens ökade kostnader har lett till att kostnadsfördelningen mellan stat och kommun ej sällan vållat irritation. Utskottet har vid övervägande av motionärernas förslag och de i anslutning därtill framförda synpunkterna särskilt beaktat, att vissa uppgifter som i ökad omfattning dominerar polisens arbete inte längre är lokalt betonade utan framträder alltmer som riksangelägenheter. Stora genomfartsleder genom landskommuner t. ex. belastar dessa kommuners polis med arbetsuppgifter, som inte är betingade av den egna ortens förhållanden. Det nu anförda samt de ökade krav i övrigt som ställes på polisen är några av de skäl som talar för en omprövning av huvudmannaskapet för polisväsendet och av kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Att frågan om en omprövning i sistnämnda avseende tränger sig på är uppenbart oavsett om huvudmannaskapet skall ligga hos kommunerna eller ej.

Med hänsyn till vad utskottet sålunda anfört samt de ökade krav som utvecklingen på olika områden av samhällslivet ställer på polisväsendet och dess funktionsduglighet finner jag mig böra förorda att den av riksdagen begärda utredningen nu kommer till stånd. Utredningen bör vara allsidig och förutsättningslös samt ha till uppgift att undersöka hur en tillräcklig, effektiv och smidig polisorganisation bör utformas. Då det gäller att tillgodose denna målsättning blir det en central uppgift för utredningen att ingå på en omprövning av huvudmannaskapet för polisväsendet och kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. En omprövning i sistnämnda hänseende bör — såsom statsutskottet framhållit — komma under bedömande oavsett om huvudmannaskapet skall ligga hos kommunerna eller ej.

Som nyss nämnts har enligt statsutskottet de vanliga polisdistrikten och kommunalförbunden för polisväsendet visat sig mindre lämpade som områden för ett rationellt utnyttjande av distriktens personal. Även enligt min uppfattning är den gällande polisdistriktsindelningen på åtskilliga håll mindre tillfredsställande. Enligt senast föreliggande uppgifter finnes sålunda 43 polisdistrikt med endast en polisman samt 87 distrikt med två polismän. Antalet polisdistrikt med mindre än tio polismän uppgår till sammanlagt 500. Tydligt är att alltför små organisationsenheter måste medföra olägenheter i olika avseenden samt utgöra hinder för av behovet påkallade rationaliseringsåtgärder. När det gäller att åstadkomma en mera ändamålsenlig polisdistriktsindelning erbjuder ett statligt organiserat polisväsen ur rent teknisk synpunkt knappast något problem. Annorlunda är förhållandet då huvudmannaskapet för polisen såsom hos oss är knutet till primärkommunerna.

Inom länen är för närvarande länsstyrelserna högsta lokala polismyndighet. Närmast under länsstyrelserna handhas ledningen av polisväsendet inom länen av landsfogdarna i egenskap av länspolischefer utom såvitt gäller vissa större städer, som är undantagna från området för landsfogdens polisverksamhet. Därest den nuvarande länsledningen av polisväsendet kommer att bibehållas i stort sett oförändrad, torde utredningen böra undersöka, huruvida särskilda åtgärder kan befinnas påkallade för att effektivisera länsstyrelsernas organisation beträffande polisuppgifternas handhavande. Härvid måste i viss mån olika spörsmål komma under övervägande alltefter det alternativ som förordas i frågan om huvudmannaskapets ordnande. En fråga av särskild betydelse i detta sammanhang gäller landsfogdarnas ställning. I skrivelse den 17 april 1956 har riksåklagarämbetet hemställt om utredning i syfte att erforderliga garantier åstadkommes för att statsåklagarverksamhetens utövande i länen blir behörigen tillgodosedd. Med åberopande bland annat att rättegångsreformen i såväl kvalitativt som kvantitativt hänseende medfört ökade uppgifter för åklagarna samt att de alltmer omfattande

göromål som under senare år tillagts landsfogdarna i deras egenskap av länspolischefer lett till att de i allt högre grad tagits i anspråk för polisiära uppgifter uttalar ämbetet som sin uppfattning att den mest rationella lösningen syntes vara att landsfogdetjänsterna — åtminstone i de mest arbetstyngda länen — uppdelas på två befattningshavare, en landsfogde-länspolischef och en landsfogde-statsåklagare.

Det är givetvis av största vikt att landsfogdarna utan eftersättande av dem såsom statsåklagare åliggande uppgifter kan ägna erforderlig tid och omsorg för tillgodoseende av polisväsendets intressen. Det synes därför lämpligt att frågan om landsfogdarnas ställning och arbetsuppgifter nu upptages till övervägande. Utredningen bör i denna del förutsättningslöst pröva olika vägar som kan befinnas ägnade att på ett tillfredsställande sätt tillgodose såväl polisväsendets som åklagarverksamhetens intressen.

En väsentlig fråga vid behandlingen av föreliggande organisationsproblem gäller hur den centrala ledningen för polisväsendet bör utformas. Ställningstagandet härtill måste givetvis i första hand bli beroende av utredningens övervägande rörande arten och omfattningen av de uppgifter som bör handhas centralt. Här må emellertid erinras om den kritik som riktats mot de förslag om inrättande av en rikspolisstyrelse som framlagts av tidigare utredningar angående polisväsendets organisation. Därvid har bland annat framhållits att ett dylikt ämbetsverk lätt skulle få ställning av en polisen överordnad myndighet i alla angelägenheter och leda till en icke önskvärd centralisering och byråkratisering av polisväsendet. Utredningen bör i denna del beakta olika tänkbara möjligheter samt undersöka, huruvida det erforderliga behovet av central tillsyn och ledning skulle kunna tillgodoses på annat sätt än genom inrättandet av ett särskilt polisämbetsverk.

Om utredningen skulle ge till resultat att polisväsendet bör helt eller delvis övertagas av staten torde uppmärksamhet ägnas åt frågan hur det lokala inflytandet bör ges möjlighet att göra sig gällande i erforderlig utsträckning.

Ett förslag om förstatligande av polisväsendet bör åtföljas av beräkning av de kostnader som härigenom uppkommer för statsverket. Det synes härvid naturligt att staten övertager den personal samt de lokaler och den övriga utrustning, varöver kommunerna förfogar vid övergången. Oavsett hur frågan om huvudmannaskapet kommer att lösas bör, såsom jag redan tidigare framhållit, kostnadsfördelningen mellan stat och kommun upptagas till prövning. I enlighet härmed bör — för den händelse utredningen leder till förslag om polisväsendets förstatligande — anges i vad mån och i vilken form kommunerna skall bidraga till kostnaderna för polisväsendet.

Därest så skulle befinnas lämpligt må utredningen i första hand begränsa sitt arbete till framläggande av ett principförslag med allmänna riktlinjer för polisväsendets organisation för att på så sätt bereda möjlighet för ett ställningstagande till frågan om huvudmannaskapet för polisen, innan skilda organisationsspörsmål göres till föremål för mera ingående behandling.

Det åt utredningen överlämnade uppdraget omfattar sålunda hela frågan om polisväsendets allmänna organisation. I förgrunden träder därvid, såsom i direktiven också framhållits, spörsmålet, huruvida kommunerna alltjämt böra bibehållas vid huvudmannaskapet för polisväsendet eller om detta bör förstatligas. Mellan polisväsendet och åklagarväsendet råder emellertid — utom på det centrala planet — ett nära organisatoriskt samband. Med hänsyn härtill och då syftet att tillskapa en tillräcklig, effek-

tiv och smidig polisorganisation knappast kan tillgodoses, därest icke åklagarväsendet jämväl är rationellt uppbyggt, torde uppdraget få anses inrymma även åtskilliga frågor angående åklagarorganisationen. Till bedömande synes därvid böra komma frågan huruvida och i vilken utsträckning en effektiv ledning av polisverksamheten ute på fältet liksom för övrigt en rationell åklagarverksamhet kräver en fördelning å skilda befattningshavare av de polischefs- och åklagaruppgifter som nu i avsevärd utsträckning (landsfogdarna, det övervägande antalet landsfiskaler, åtskilliga stadsfiskaler) äro förenade hos en person.

Utredningen torde även ha att upptaga till bedömande — förutom spörsmålet huruvida icke ett förstatligande av polisväsendet rimligen också bör medföra ett förstatligande av alltjämt kommunala åklagarbefattningar — om icke den befattning med exekutionsväsendet som ankommer på ett stort antal polischefer (det övervägande antalet landsfiskaler och några stadsfiskaler) och på polismän i icke-befälsställning är till sådant hinder för dessa befattningshavares rationella utnyttjande för polisverksamheten, att dessa arbetsuppgifter böra överföras å befattningshavare utanför polisväsendet.

II. Polis-, åklagar- och exekutionsväsendets nuvarande organisation m. m.

A. Polisväsendet

Sammanställning av de författningar vilka reglera polisväsendet

Polisväsendets organisation är i främsta rummet reglerad genom lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket (polislagen). Denna lag innehåller de grundläggande bestämmelserna om den kommunala ansvarigheten för polisväsendet och om de skyldigheter som härutinnan i olika hänseenden åvila kommunerna, om de uppgifter och befogenheter som tillkomma statliga myndigheter i avseende å tillsynen över kommunernas handhavande av polisväsendets angelägenheter och i övrigt inom polisorganisationen samt om de förpliktelser som åvila staten i förhållande till polisväsendet. Lagen har emellertid varit föremål för vissa ändringar. Främst märkes lagen den 16 september 1932, varigenom reservpolisen omorganiserades och statspolisorganisationen upprättades. Vidare äro att beakta de ändringar, främst med avseende å bestämmelserna rörande polisdistriktsindelning, polisens mobilitet och statens bidrag till polisdistriktens kostnader, vilka skett genom lagen den 5 juni 1953. Genom sistnämnda lag stadgas jämväl, att polispersonal, som är anställd i polisdistrikt och som avses i ett av Konungen efter riksdagens hörande fastställt avlöningsreglemente, skall av polisdistriktet avlönas enligt bestämmelserna i nämnda reglemente samt åtnjuta övriga i reglementet angivna förmåner. Ett dylikt reglemente, polislönereglementet, utfärdades den 14 maj 1954.

I samband med polislagens tillkomst utfärdades jämväl vissa följdförfattningar, däribland ett polisreglemente, vilket dock ersatts av polisreglementet den 4 juni 1948. Denna författning innehåller bestämmelser om chefsskapet över befattningshavarna vid polisväsendet och om polischefs åligganden, om polispersonalens allmänna tjänsterättsliga ställning och skyldigheter samt om den disciplinära bestraffningen av polispersonalen m. m. Reglementet har vid ett flertal tillfällen underkastats förändringar i olika avseenden.

Till de författningar som tillkommo i samband med polislagen kan även räknas en normalinstruktion för polispersonalen, vilken instruktion ersatts av den nu gällande allmänna polisinstruktionen den 4 juni 1948. Denna författning innehåller föreskrifter rörande polisens uppgifter, polismans allmänna åligganden, polismans maktbefogenheter m. m.

Till 1925 års polislagstiftning höra slutligen lagen den 6 juni 1925 om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän, i vilken lag vidtagits vissa ändringar genom lagen den 30 april 1954, samt förordningen den 6 juni 1925 (nr 172) med vissa bestämmelser angående befattningshavares vid polisväsendet rätt till lön och pension m. m.

De från organisatorisk synpunkt sett viktigaste ändringarna i 1925 års polislagstiftning tillkommo genom den ovannämnda lagen den 16 september 1932, genom vilken statspolisorganisationen tillskapades. Huvudbestämmelserna rörande denna organisation infördes i polislagen, medan kompletterande föreskrifter meddelades i administrativ ordning, därvid även vissa reglerande föreskrifter lämnades beträffande reservpolisen. De viktigaste av de ifrågavarande föreskrifterna återfinnas i kungörelsen den 16 september 1932 (nr 448) angående stats- och reservpolisen samt kungörelsen den 24 november 1932 (nr 532) angående statsbidrag till polisväsendet, vilken sistnämnda författning jämväl innehåller föreskrifter rörande utbetalningen av statsbidrag till det kommunala polisväsendet. Samtidigt utfärdades särskild instruktion för statspolisintendenten, vilken instruktion ersatts av instruktionen för statspolisintendenten den 25 maj 1956 (nr 391). I samband med tillkomsten av dessa författningar utfärdades även kungörelse angående vissa ersättningar åt befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet, vilken kungörelse ersatts av kungörelse den 26 maj 1954 (nr 463). Denna författning innehåller bestämmelser om nämnda befattningshavares rätt till gottgörelse av statsverket för resekostnader och vissa andra utgifter i tjänsten, arvode vid genomgång av kurs vid statens polisskola m. m.

Bland författningar på polisväsendets område torde jämväl böra nämnas stadgan den 26 maj 1954 (nr 511) för statens polisskola, vilken innehåller bestämmelser om nämnda skolas organisation och verksamhet, ävensom ett den 29 juni 1956 utfärdat polisutrustningsreglemente, i vilket bestämmelser äro meddelade om tjänstedräkt, tjänstetecken och skyddsbeklädnad för polisman samt om polismans skyldighet att bära eller innehava tjänstedräkt eller tjänstetecken och att innehava övrig för tjänsten erforderlig utrustning.

Nu angivna författningar kunna sägas tillhöra den egentliga polislagstiftningen. För polisorganisationen betydelsefulla bestämmelser äro emellertid även meddelade i länsstyrelseinstruktionen den 30 maj 1958 (nr 333), i instruktionen den 5 december 1947 (nr 926) för överståthållarämbetet samt i instruktionerna den 24 april 1936 (nr 154) för landsfogdarna, den 30 december 1947 (nr 1002) för stadsfiskalerna samt den 30 december 1947 (nr 771) för landsfiskalerna.

Vad det lokala polisväsendet beträffar har Kungl. Maj:t genom särskilda instruktioner utfärdat föreskrifter bl. a. för Norrbottens statliga poliskår, som har att fullgöra polisverksamhet inom Bodens stad och viss annan verksamhet inom Norrbottens län, samt för polismästar- och intendentsbe-

fattningar. I polisdistrikt skall, där så prövas erforderligt, finnas av länsstyrelse fastställd arbetsordning, upptagande sådana föreskrifter, som betingas av organisationen av distriktets polisväsen.

Såsom författningar av speciell betydelse för landsbygdens polisväsen märkas kungörelsen den 20 juni 1947 (nr 269) med vissa bestämmelser angående exekutionsbiträden, uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272), vari bland annat lämnas föreskrifter om indrivning av skatt, samt kungörelsen den 14 december 1947 (nr 915) angående indrivning och redovisning av böter.

Polisorganisationens uppgifter

Polisorganisationens allmänna uppgifter angivas i 1 § 2. polislagen, vari stadgas, att polisen har att upprätthålla allmän ordning och säkerhet, verkställa spaning och annan undersökning angående brott samt fullgöra den verksamhet i övrigt som på grund av särskilda stadganden eller hävdvunnet bruk ankommer på polisen. Dessa åligganden sammanfattas i regel under begreppet *egentlig polisverksamhet*. Beträffande landsbygden föreskrives emellertid i nämnda lagrum att polisuppgifterna jämväl skola omfatta biträde vid åtgärd i utsökningsmål. Denna verksamhet betecknas i allmänhet såsom *exekutionsbiträdesverksamhet*.

I fråga om den egentliga polisverksamheten skiljer man mellan ordningspolisverksamhet och kriminalpolisverksamhet. Någon klar gränsdragning torde emellertid icke kunna göras; de skilda arterna av verksamhet gripa in i och komplettera varandra. Huvudprincipen är dock, att det ankommer på ordningspolisen att i första hand övervaka allmän ordning och säkerhet, medan kriminalpolisens främsta uppgift är att verkställa spaning och annan undersökning angående brott.

Polisens verksamhet till uppdagande och utredande av brott, det som numera ingår i begreppet förundersökning i brottmål, har fått sin närmare utformning i rättegångsbalken samt i förundersökningskungörelsen den 19 december 1947 (nr 948).

Här ovan ha i korthet berörts de uppgifter som enligt bl. a. polislagen åvila polisorganisationen. Det bör emellertid dessutom framhållas, att det i olika lagar och andra författningar uppgifter tillagts *polismyndighet*, som — enligt lagen den 15 juni 1944 om vad i allmänhet skall med polismyndighet avses — är i stad med poliskammare denna och i övriga delar av riket polischefen i orten. Dessa *administrativa uppgifter* bestå till övervägande del i handläggning av skilda slag av ansökningsärenden, i vilka beslutanderätt eller annan befogenhet tillagts polismyndighet.

Den lokala polisorganisationen

1. Polisdistrikten och skötseln av dessas angelägenheter

Polisverksamheten är principiellt en angelägenhet, som åvilar de särskilda kommunerna i riket, var och en inom sitt område. Polisorganisationen är emellertid uppbyggd på en särskild enhet, polisdistriktet, till vilken anknytas de rättigheter och skyldigheter som i polislagen fastställas för kommunerna. Omedelbart svara alltså polisdistrikten och icke de i dem ingående enskilda kommunerna för polisverksamhetens upprätthållande.

I fråga om indelning i polisdistrikt gäller att stad, som den 1 januari 1953 hade minst 10.000 invånare, skall utgöra särskilt polisdistrikt. Konungen äger förordna att stad, som därefter uppnår nämnda invånarantal, skall utgöra särskilt polisdistrikt (något sådant förordnande har icke meddelats). I övrigt skall stad, som icke ingår i landsfiskalsdistrikt, liksom landsfiskalsdistrikt eller del därav utgöra polisdistrikt.

För landsfiskalsdistriktets indelning i polisdistrikt gäller, att denna skall verkställas så, att de särskilda polisdistrikten komma att bestå av en eller flera kommuner. Till ett polisdistrikt må icke hänföras mer än en kommun, såvida icke vederbörande kommuner själva så påyrka eller det för polisverksamhetens behöriga upprätthållande finnes särskilt påkallat.

Där kommun utgör särskilt polisdistrikt handha de kommunala organen polisfrågorna i samma ordning som gäller för övriga kommunala angelägenheter. Motsvarande gäller för gemensamt polisdistrikt, bestående av kommuner, vilka träffat avtal angående polisverksamhetens upprätthållande inom polisdistriktet. Ha kommunerna i stället bildat kommunalförbund för detta ändamål, begränsas däremot de till förbundet hörande kommunernas bestämmanderätt av föreskrifterna om beslutanderätten i dylikt förbund i lagen om kommunalförbund den 31 maj 1957.

Den 1 januari 1961 utgjorde antalet polisdistrikt 585 (inräknat Bodens stad, som, utan att vara polisdistrikt i egentlig mening, ändock torde böra jämställas med dylikt). Av dessa polisdistrikt voro 34 distrikt gemensamma, eller s. k. avtalsdistrikt, medan 181 voro s. k. förbundsdistrikt, dvs. distrikt vilka tillkommit genom att kommunalförbund bildats för polisverksamhetens upprätthållande inom vederbörande kommuner. Antalet polisdistrikt bestående av en kommun eller enbart del av kommun utgjorde 370. Eftersom 4 av dessa polisdistrikt utgöra delar av kommuner (2 stycken), uppgick den 1 januari 1961 antalet kommuner, som icke inlett polisiärt samarbete med annan kommun, till 368. Vid samma tidpunkt utgjorde antalet kommuner i riket 1 029. Av dessa hade följaktligen icke mindre än 661 (1 029 - 368), eller 64,2 %, genom avtal eller i kommunalförbund inlett ett fullständigt samarbete beträffande polisväsendet. Det bör tilläggas, att åtskilliga av de övriga 368 kommunerna i vissa frågor — t. ex. frågor rörande arrestlokaler, beredskapstjänstens ordnande — inlett partiellt samarbete, vilket i förekommande fall reglerats genom specialavtal.

Utöver de allmänna bestämmelserna rörande kommunalförvaltningen, vilka äro intagna i kommunallagarna, däri inbegripet ovannämnda lag om kommunalförbund den 31 maj 1957, lämnas i polislagen organisatoriska bestämmelser rörande skötseln av polisdistriktens angelägenheter. Sålunda återfinnas där föreskrifter rörande inrättande av polisnämnd och vad sådan nämnd må handlägga samt om organiserande i ovan anmärkt syfte av kommunalförbund eller träffande av avtal för upprätthållande av polisverksamheten inom polisdistrikt, som består av område från mer än en kommun.

Polisnämnd kan tillsättas i kommun, som bildar eget polisdistrikt eller som består av två eller flera polisdistrikt. I den utsträckning av länsstyrelse fastställd kommunalförbundsordning anger kan inom kommunalförbund för polisväsendet jämväl fungera en inom förbundet särskilt tillsatt polisnämnd. Inrättande av polisnämnd är helt frivilligt och beroende på vederbörligt beslut. Polisnämndens uppgift är i huvudsak att tjänstgöra såsom ekonomiskt förvaltningsorgan för polisdistriktet.

2. Polisdistriktens allmänna skyldigheter och tillsynen över skyldigheternas fullgörande

Det åligger enligt polislagen varje polisdistrikt att anställa polispersonal i den omfattning som erfordras för polisverksamhetens behöriga upprätthållande inom distriktet. Polisdistriktet är skyldigt att avlöna polispersonal enligt polislönereglementets föreskrifter, att utgiva skälig pension åt polispersonalen, att sörja för beväpning av polispersonalen enligt polisutrustningsreglementet samt att tillhandahålla materiel, byggnader, arrestlokaler, telefon och övriga anordningar, som erfordras för distriktets polisväsen.

I de fall där statsverket övertager skyldigheten att sörja för polisverksamheten i ett polisdistrikt, såsom skett i Boden, inträder kronan i tillämpliga delar i kommuns ställe.

Utöver den egentliga polispersonalen kan även för viss ort å landsbygden i vederbörande polisdistrikt anställas en eller flera ordningsmän, vars uppgift uteslutande är att vid behov vid enstaka tillfällen upprätthålla ordningen å platsen.

Åtskilliga polisdistrikt ha dock ålagts längre gående skyldigheter än ovan angivits. Sålunda har Kungl. Maj:t förordnat, att i vissa polisdistrikt skola finnas polismän anställda för hela rikets behov, t. ex. för att biträda vid pass- och gränskontrollverksamhet.

I stad, vars invånarantal den 1 januari 1953 uppgick till minst 10 000, skall i erforderlig utsträckning finnas anställd för spaning och annan undersökning angående brott särskilt utbildad personal (kriminalpolisavdelning). Sådan stad har också att tillhandahålla reservpolismän samt enligt Kungl. Maj:ts förordnande polispersonal för tjänstgöring såsom statspolis. Redogörelse för innebörden härav återfinnes nedan.

Upprätthållandet av polisverksamheten är principiellt en kommunal an-

gelägenhet bl. a. i den bemärkelsen att kommunerna formellt äga att självständigt fatta beslut i de till polisorganisationen hörande frågorna. Då emellertid vidmakthållandet av polisverksamheten är jämväl från rikssynpunkt sett en synnerligen viktig uppgift, har från statens sida sedan lång tid lämnats mer eller mindre bindande föreskrifter rörande polisväsendets organisation m. m. samt på olika sätt övats tillsyn över kommunernas handläggning av denna verksamhet. Denna statliga tillsyn över skötseln av polisfrågorna handhaves av länsstyrelserna. Dessas rätt till ingripande har dock begränsats till uppenbara fall av pliktförsummelse. Enligt 14 § 2. polislagen skall sålunda länsstyrelse, som finner att polisdistrikt uppenbarligen åsidosätter sina åligganden enligt polislagen, göra framställning till distriktet om rättelse. Därest så skulle erfordras äger länsstyrelse jämväl förelägga vite ävensom — därest vitesföreläggandet icke efterleves — fälla till sådant vite. Skulle distriktet ändock underlåta att efterkomma länsstyrelsens anvisningar, äger länsstyrelsen fatta för distriktet bindande beslut.

3. Polisorganisationen inom polisdistrikten

Polisdistrikten äro till omfattningen och strukturen sinsemellan mycket olika och det är därför naturligt, att polisstyrkorna och arbetsorganisationen i de olika distrikten också variera. De genomgripande ändringar i polislagstiftningen, som ovan berörts och som trädde i kraft huvudsakligen den 1 juli 1954, ha dock, bl. a. genom de tvingande bestämmelserna angående lönesättningen och därmed i princip tjänstegradsplaceringen av polismän, medfört en relativ enhetlighet likartade distrikt emellan i fråga om såväl personaluppsättning som arbetsorganisation. I dagens polisväsende kan från arbetsorganisatorisk synpunkt sett klart urskiljas sju olika slag av polisdistrikt (typ I—VII). Organisationstyperna beskrivas schematiskt i *bilaga 1*, i vilken jämväl angivits polisdistriktens fördelning den 1 januari 1961 på de olika organisationstyperna. I fråga om karaktärsdetaljer m. m. beträffande dessa organisationstyper må i korthet anföras följande.

På landsbygden dominera polisdistrikt av typ I—III, dvs. distrikt med 1—2, 3—8 resp. 9—14 polismanstjänster. Bland polisdistrikten av typ I och II — tillhopa 405 stycken eller 69,2 % av samtliga polisdistrikt i landet — återfinnas, antingen såsom särskilda polisdistrikt eller i polisdistrikt tillsammans med landskommun (1 fall), 19 av landets minsta städer samt Vittangi församling av Kiruna stad. I polisdistrikten av typ III — 84 stycken eller 14,4 % av samtliga polisdistrikt i landet — ingå 27 städer, därav 5 i s. k. blandade distrikt. Av vad här anförts framgår bl. a., att 489 av landets 585 polisdistrikt, eller 83,6 %, den 1 januari 1961 hade en poliskår om högst 14 man.

Polisdistrikten av *typ I* (de 82 stycken s. k. en- och tvåmansdistrikten) sakna polisbefäl. I polisdistrikt av *typ II* (323 distrikt med 3—8 polismanstjänster) finnas däremot polisbefäl. I de mindre distrikten tillhörande denna

typ (207 distrikt med 3—5 polismantjänster) föreligga svårigheter att tillfredsställande ordna bevaknings- och beredskapstjänsten.

I fråga om distrikt av typerna I och II må nämnas, att där saknas kriminalpolispersonal samt att rekryteringstjänster ej äro inrättade. Detta sistnämnda förhållande medför, att personal för vikariats- och förstärkningstjänstgöring i stor utsträckning måste av vederbörande polischef rekvireras från landsfogdens kader av polisrekryter, dvs. hos rekryteringsmyndigheter registrerade personer, vilka ämna ägna sig åt polisyrket men som ännu icke vunnit fast anställning i visst polisdistrikt och ofta icke heller hunnit genomgå polisskoleutbildning.

I polisdistrikt av *typ III* (till antalet 84 stycken) är befälsorganisationen mera distinkt; specialiseringen har ökat, vilket främst kommit till uttryck genom att i distrikten inrättats en eller flera tjänster för kriminalpolismän samt att — i fråga om landsbygdsdistrikt av denna typ — exekutionsbiträdesverksamheten renodlats och koncentrerats till vissa polismän (exekutionsbiträden). Rekryteringstjänster ha i regel inrättats i distrikt, hänförliga till denna organisationstyp, vilket medfört, att distrikten i regel själva kunnat sörja för nödig avlösning vid semestrar och tjänstledigheter för de ordinarie polismännen.

De polisdistrikt, i vilka ingå städer och andra kommuner (kommunblock) med en befolkning av lägst omkring 12 000 invånare, kunna indelas i fyra organisationstyper (IV—VII, se bil. 1). Antalet polismanstjänster i polisdistrikt hänförliga till typ IV, V och VI utgör 15—25, 26—50 resp. omkring 50—omkring 150. Till distrikt av typ VII ha hänförts endast Stockholm (1 708 polismanstjänster), Göteborg (836) och Malmö (487).

I polisdistrikt hänförliga till *typ IV* (41 stycken, därav 36 städer, vilka samtliga bilda särskilda polisdistrikt) utövas det närmaste befälet över poliskåren av en poliskommissarie. Ordningsavdelningen är i regel organiserad på en bevakningssektion och en allmän sektion (för utredningsverksamhet). Jourhavande befäl (polisassistenter) utöva i alternering det närmaste befälet vid såväl bevaknings- som allmänna sektionen. Arbetet vid kriminalavdelningen ledes av en förste kriminalassistent.

I polisdistrikt, hänförliga till *typ V* (33 stycken, därav 29 städer, vilka samtliga bilda särskilda polisdistrikt) skiljer sig organisationen från den i distrikt av typ IV i princip endast därigenom att sektionerna vid ordningsavdelningen, i några distrikt utökade med en trafiksektion, vardera ställts under särskilt befäl samt att specialiseringen ökat.

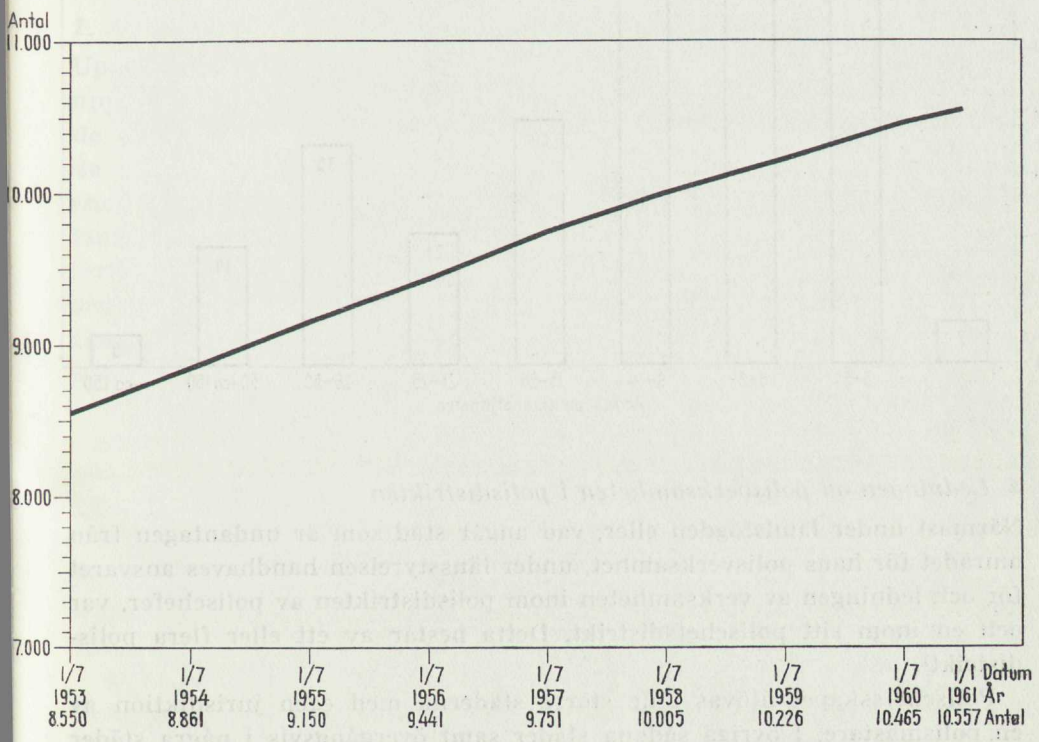
I polisdistrikt av *typ VI* (19 stycken, därav 18 städer vilka samtliga bilda särskilda polisdistrikt) är specialiseringen utpräglad såväl inom ordningssom kriminalavdelningen. Kriminalavdelningen har ställts under befäl av en kriminalkommissarie och är uppdelad på rotlar, var och en i regel under särskilt befäl. I vissa av dessa polisdistrikt äro inrättade polisintendentstjänster.

I den största typen av polisdistrikt — *typ VII* — har ordningsavdelningen indelats i särskilda underavdelningar, vilka var och en står under direkt befäl av poliskommissarie. Vid kriminalavdelningarna har specialiseringen ökat på så sätt att varje rotel i regel handlägger speciella slag av ärenden och står under befäl av en kriminalkommissarie. Under vederbörande polismästare utövas den direkta ledningen av polisverksamheten av ordningspolisintendent respektive kriminalpolisintendent.

Antalet polismanstjänster i landet uppgick den 1 januari 1961 till 10 557, därav 1 236 inrättade för personal avsedd att kommenderas till tjänstgöring såsom statspolis. Av det totala antalet polismanstjänster (10 557) voro vid nämnda tidpunkt 540 tjänster vakanta. Flertalet av de vakanta tjänsterna (med undantag av 103 i Stockholm och 12 i Göteborg) uppehöllos dock av vikarier.

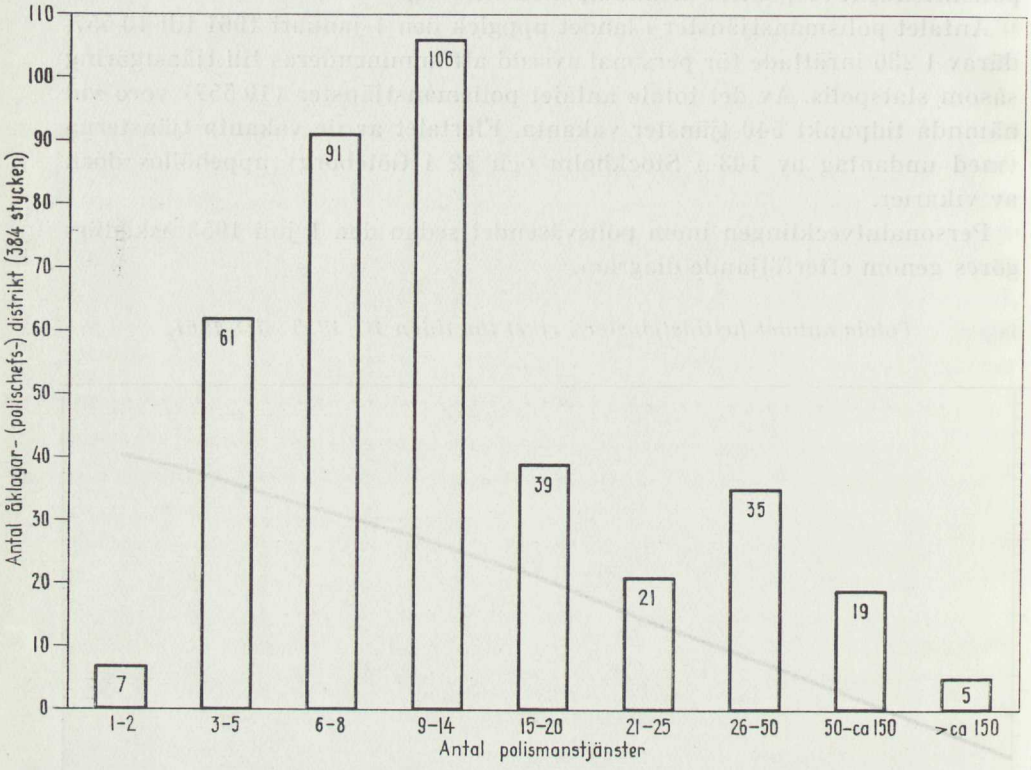
Personalutvecklingen inom polisväsendet sedan den 1 juli 1953 åskådliggöres genom efterföljande diagram.

Totala antalet heltidstjänster i riket för tiden 1/7 1953—1/1 1961.

Den principiella utgångspunkten i det organisatoriska utvecklingsarbete som sedan år 1954 bedrivits inom polisväsendet har varit den att ett polisdistrikt icke skall kunna omfatta mer än ett åklagar(polischefs)distrikt och icke heller utgöras av delar från flera sådana distrikt. Med hänsyn här-

till och till vad utredningen i det följande kommer att anföra i frågan om landets indelning i polisiära verksamhetsområden torde nedanstående stapeldiagram, utvisande åklagar(polischefs)distriktens fördelning efter antalet i dessa distrikt inrättade polismanstjänster med heltidstjänstgöring för innehavarna, vara belysande.

4. Ledningen av polisverksamheten i polisdistrikten

Närmast under landsfogden eller, vad angår stad som är undantagen från området för hans polisverksamhet, under länsstyrelsen handhaves ansvaret för och ledningen av verksamheten inom polisdistrikten av polischefer, var och en inom sitt polischefsdistrikt. Detta består av ett eller flera polisdistrikt[1].

Polischefsskapet utövas i de större städerna med egen jurisdiktion av en polismästare. I övriga sådana städer samt övergångsvis i några städer utan egen jurisdiktion är — bortsett från Uddevalla, där polischefsskapet utövas av en poliskommissarie — stadsfiskal polischef. I landsfiskalsdistrikten, i vilka ingå städer utan egen jurisdiktion, är landsfiskalen polischef;

[1] Indelningen i polischefsdistrikt sammanfaller med indelningen i åklagardistrikt.

dock att i vissa av dessa städer polischefsskapet t. v. utövas av stadsfiskal.

Det åligger polischefen bland annat att leda och övervaka polisverksamheten i distriktet, att kontrollera att polispersonalen utnyttjas på lämpligaste sätt, att tillse att lagar, författningar och andra föreskrifter rörande allmän ordning och säkerhet efterlevas samt att hos vederbörande myndighet anmäla brister i polisorganisationen och föreslå åtgärder till dessas avhjälpande. I de fall, då en polisstyrka sammandrages från olika orter, utövar han chefsskapet över styrkan, såvida länsstyrelsen eller landsfogden icke meddelat annat beslut.

Skulle tillfälligt behov av polisförstärkning uppstå i ett polisdistrikt, som ingår i landsfiskalsdistrikt, äger polischefen tillkalla polispersonal från annat i landsfiskalsdistriktet ingående polisdistrikt, till vars polisväsen s. k. allmänt statsbidrag (se nedan) utgår. Tillkallande av stats- eller reservpolis sker däremot i regel av landsfogde respektive länsstyrelse.

Stats- och reservpolisorganisationen

1. Allmänna organisatoriska bestämmelser

Uppenbart är att, även om det primärt åligger polisdistrikten att svara för upprätthållandet av en tillräcklig polisorganisation inom det egna området, de egna resurserna icke alltid kunna förslå att bemästra varje uppkommande situation. I anledning därav har i polislagen meddelats tämligen vittgående bestämmelser om skyldighet för polispersonal att under olika förhållanden tjänstgöra utanför det egna anställningsområdet. Dessutom har emellertid på statens bekostnad inrättats två stödorganisationer, vilka äro avsedda att tagas i anspråk för att möta uppkommande extraordinära situationer samt för att ombesörja vissa polisuppgifter av rikskaraktär. Dessa organisationer äro reservpolisen och statspolisen.

Reservpolisorganisationen inrättades genom 1925 års polislagstiftning, medan statspolisorganisationen, såsom ovan angivits, tillkom genom lagen den 16 september 1932. Båda organisationerna bygga i grunden på samma system, nämligen skyldighet för vissa städer att mot gottgörelse av statsmedel tillhandahålla polispersonal för den polisverksamhet organisationen är avsedd att fullgöra. Statspolisorganisationen, vilken i viss mån kan sägas utgöra en utbyggnad av reservpolissystemet, omfattar såväl ordnings- som kriminalpolis. Reservpolisorganisationen omfattar endast ordningspolis.

För *reservpolisorganisationen* gäller att stad, vars invånarantal den 1 januari 1953 uppgick till minst 10 000 och som utgör särskilt polisdistrikt, under vissa omständigheter är skyldig att tillhandahålla visst antal reservpolismän. Detta innebär, att staden skall hålla så stor polisstyrka att därur må kunna av den regelbundet använda personalen tillhandahållas polismän (reservpolismän) för att, då inom annat polisdistrikt av särskild anledning uppkommer behov av polisförstärkning, där biträda vid upprätthållande av

allmän ordning och säkerhet. Det antal reservpolismän staden ålägges att tillhandahålla är beroende av stadens invånarantal. Staden skall tillhandahålla en reservpolisman för varje fullt tal av 10 000 invånare, dock minst tre polismän.

Det bör observeras, att reservpolisstyrkan icke i egentlig mening är avsedd att utgöra ett tillskott till vederbörande städers poliskår, utan att systemet innebär, att poliskåren skall vara så stor att föreskrivet antal reservpolismän kan tillhandahållas ur den ordinarie styrkan.

Vad *statspolisorganisationen* angår, kan Kungl. Maj:t förordna att, i fråga om reservpolisstad, ett bestämt antal av stadens polispersonal i särskilda tjänstegrader huvudsakligen skall användas för tjänstgöring såsom statspolis vid upprätthållande av allmän ordning och säkerhet utom staden. Då sådant förordnande meddelats, är staden skyldig att utöka sin polisstyrka med så många polismän, som förordnandet avser. De polismän, vilka kommenderats att tjänstgöra såsom statspolismän, äro sammanförda till särskilda statspolisavdelningar, vilka i regel äro förlagda i länens residensstäder.

Kungl. Maj:t kan vidare förordna, att reservpolisstad eller annan stad, där särskild kriminalpolisavdelning finnes, skall tillhandahålla ett bestämt antal av stadens kriminalpolismän i särskilda tjänstegrader för att huvudsakligen användas såsom statspolis vid kriminalpolisverksamhet utom staden.

Statspolisorganisationen skall jämlikt Kungl. Maj:t förordnande fr. o. m. den 1 juli 1960 omfatta en styrka av 769 man ordningspolis och 467 man kriminalpolis, vilken styrka är fördelad på ett 30-tal avdelningar över hela riket.

Då polisförstärkning skall tillkallas och möjlighet finnes att begagna stats- eller reservpolis, bör frågan, vilketdera slag av polis, som skall tillkallas, avgöras med hänsyn till uppgiftens art. Därvid skall jämväl beaktas att statsverket icke onödigtvis åsamkas kostnader.

2. Ordningsstatspolisen

Då ordningsstatspolisen inrättades, var avsikten, att denna organisation skulle fylla två mycket viktiga funktioner. Man avsåg dels att den skulle biträda de lokala polisorganisationerna med upprätthållande av ordningen i sådana situationer, då ett *tillfälligt* behov av polisförstärkning uppstod, såsom vid mera publikdragande arrangemang, vid befarade eller inträffade oroligheter av allvarlig karaktär m. m., dels tillade man den en uppgift av *kontinuerlig* natur, nämligen att fylla det behov av förbättrad polistillsyn över huvud taget å landsbygden, vilket under årens lopp framträtt. Utvecklingen på kommunikationsväsendets område har accentuerat behovet av denna förstärkning av polisverksamheten och har föranlett att ordningsstatspolisens verksamhet numera främst kommit att omfatta trafikövervakningsuppgifter. Ordningsstatspolisen utövar emellertid jämväl en kon-

tinuerlig tillsyn över efterlevnaden av författningar rörande jakt och fiske m. m.

Ordningsstatspolisens avdelningar äro var och en principiellt knutna till ett visst län, där avdelningen främst skall vara verksam. Vid behov av polisförstärkning i ett län kan emellertid statspolis från ett eller flera andra län rekvireras. För reglering av användningen av ordningsstatspolis utom de län där den är avsedd att främst användas, förordnar Kungl. Maj:t i särskild ordning, att vissa städer skola anses såsom centralstäder i förhållande till särskilt angivna län.

3. Reservpolisen

Reservpolisen är, som av tidigare redogörelse framgår, icke organiserad på särskilda avdelningar eller ens som en särskild kår. Denna organisation tages ej heller regelbundet i anspråk utan bygger såsom ovan anmärkts på förpliktelse för reservpolisstäderna att ur sina poliskårer tillhandahålla visst antal polismän såsom polisförstärkning då särskild anledning föreligger. Antalet reservpolismän som dessa städer under år 1961 har att i förekommande fall tillhandahålla uppgår till ca 410.

Beträffande möjligheten att tillkalla polisförstärkning i form av reservpolis gäller, att polischefen i ett landsfiskalsdistrikt, vari reservpolisstad ingår, äger taga reservpolisen i anspråk för tjänstgöring inom landsfiskalsdistriktet. Skall reservpolisen eljest begagnas inom det län, där densamma är anställd, fordras rekvisition av länsstyrelsen eller, i brådskande fall, av landsfogden. I de fall slutligen, då reservpolis erfordras inom annat län, ankommer det på chefen för inrikesdepartementet att meddela beslut härom efter hemställan av vederbörande länsstyrelse eller av statspolisintendenten.

4. Kriminalstatspolisen

Kriminalstatspolisen tillhandahålles för utredningar av svårare eller mera omfattande brott på landsbygden och i de städer, där särskild kriminalpolisavdelning icke finnes. Kriminalstatspolisens verksamhetsområde utgöres av det län till vilket statspolisavdelningen är knuten. Personal från en statspolisavdelning kan emellertid, då så erfordras, särskilt för utredning av grövre brott, såsom mord, mordbrand, spionage eller dylikt, ställas till förfogande utanför verksamhetsområdet. Kriminalstatspolisen har — särskilt under senare år — i enlighet härmed kommit att i växande omfattning anlitas för brottsutredningar, som antingen varit av speciell art och/eller omspänt hela riket eller i vart fall flera län. Att märka är sålunda dess insatser i fråga om utredningar rörande brott mot rikets säkerhet, för ärenden som avse förhindrande eller beivrande av handeln med narkotika samt när det gällt att uppdaga och beivra valutabrott samt stölder och bedrägerier, som berört de allmänna kommunikationsverken.

5. Chefsskapet över stats- och reservpolisen

Chef för statspolisorganisationen är statspolisintendenten, som i enlighet med sin instruktion har att sörja för att statspolisverksamheten anordnas på lämpligaste sätt och så att bästa möjliga resultat vinnes av densamma. Han har i detta syfte att meddela råd och anvisningar samt att till vederbörande lokala myndigheter avgiva erforderliga förslag.

Den omedelbara ledningen över en statspolisavdelnings verksamhet ankommer på dess föreståndare, vilken det åligger bl. a. att tillse att personalen utnyttjas på lämpligaste sätt för sina uppgifter, att verksamheten så bedrives att den lokala polisorganisationens verksamhet kompletteras på lämpligt sätt, att till vederbörande åklagare avgiva de anmälningar och rapporter, vartill verksamheten giver anledning m. m.

Då reservpolis tjänstgör inom förläggningsorten utövas chefsskapet av ortens polischef. Då statspolis eller reservpolis tjänstgör utom förläggningsorten, utövas chefsskapet av polischefen i den ort, där tjänstgöringen äger rum.

Tjänstgör polisstyrkan på landsbygden eller i stad, som tillhör området för landsfogdens polisverksamhet, äger landsfogden att själv utöva chefsskapet över styrkan.

Länsstyrelsen äger förordna att den, som har förmansskapet över styrkan, varmed förstås polismannen med den högsta tjänstegraden eller, om flera ha samma grad, den i graden äldste (i förekommande fall den till lönegraden främste) eller annat polisbefäl, skall direkt under länsstyrelsen utöva chefsskapet över styrkan och ha ledningen över ordningens upprätthållande.

Landstingspolis

I 3 § polislagen stadgas, att till förstärkning av ordningspolisen inom visst landstingsområde polismän må anställas för landstingsområdet. Sedan statspolisorganisationen tillkommit, saknar stadgandet dock betydelse och någon landstingspolis finnes icke numera anställd.

Den regionala polisorganisationen

1. Länsstyrelser och överståthållarämbetet

Inom länet intager länsstyrelsen ställningen av högsta polismyndighet. Såsom polismyndighet har den bl. a. att ansvara för att polisverksamheten behörigen upprätthålles i de olika polisdistrikten samt att övervaka att allmän ordning och säkerhet upprätthålles inom länet. Det tillkommer vidare enligt polislagen länsstyrelsen att fatta beslut om indelning i polisdistrikt, att, då så erfordras, förordna att två eller flera kommuner eller delar av sådana skola bilda kommunalförbund samt att tillsätta ordinarie och extra ordinarie befattningshavare vid polisväsendet.

I administrativt hänseende är länsstyrelsen besvärsinstans i förhållande till underlydande polismyndigheter. I vissa avseenden utövar emellertid länsstyrelsen omedelbart den administrativa beslutanderätten.

I Stockholm utövas de befogenheter med avseende å den regionala ledningen av polisväsendet, vilka i länen tillkomma länsstyrelserna, av överståthållarämbetet, vars organisation och uppgifter dock i någon mån avviker från länsstyrelsernas.

2. Landsfogdarna

I varje län finnes en landsfogde, vilken är länspolischef och statsåklagare. Såsom länspolischef lyder landsfogden under länsstyrelsen, medan han såsom statsåklagare är underställd riksåklagarämbetet. Verksamhetsområdet för landsfogden, både som länspolischef och som statsåklagare, utgöres av länet. Kungl. Maj:t kan dock förordna, att viss stad inom länet skall undantagas från verksamhetsområdet[1].

Under länsstyrelsen såsom högsta polismyndighet i länet har landsfogden ansvaret för och ledningen av polisväsendet inom området för hans verksamhet. I denna egenskap åligger det landsfogden bl. a. att vaka över att allmän ordning och säkerhet upprätthålles, att tillse att polismännen på lämpligaste sätt utnyttjas för sina uppgifter och fullgöra sina åligganden, att till länsstyrelsen anmäla brister i polisorganisationen och föreslå åtgärder till dessas avhjälpande m. m. Härjämte har landsfogden att tillse att honom underställda polischefer fullgöra sina skyldigheter. I egenskap av länspolischef är landsfogden rekryteringsmyndighet, vilket innebär, att han inom området för sin verksamhet skall övervaka att utfärdade anvisningar för rekryteringsarbetets bedrivande följas samt svara för att detta arbete samordnas och bedrives ändamålsenligt.

I alla frågor rörande polisväsendet inom området för landsfogdens polisverksamhet, i vilka beslutanderätten tillkommer länsstyrelsen, skall länsstyrelsen inhämta landsfogdens yttrande. Denna anordning har införts för att befordra enhetlighet inom polisväsendet.

Såsom i annat sammanhang anmärkts, tillkommer det landsfogden att närmast under länsstyrelsen svara för tillkallande av polisförstärkning, då behov därav uppkommer inom området för hans polisverksamhet. På landsfogden ankomma också åtskilliga uppgifter med avseende å ledningen av statspolisens verksamhet.

I de flesta län finnas, förutom landsfogde, jämväl biträdande landsfogde och/eller landsfogdeassistent anställda.

I annat sammanhang redogöres för den befattning med åklagarväsendet som enligt vad ovan anmärkts ankommer på landsfogden.

[1] I fråga om polisväsendet äro städerna Stockholm (som sorterar under ÖÄ), Göteborg, Malmö, Norrköping och Hälsingborg undantagna från landsfogdes verksamhetsområde.

Den centrala polisorganisationen

1. Kungl. Maj:t

Kungl. Maj:t i statsrådet är högsta polismyndighet i riket. Såsom sådan utövar Kungl. Maj:t tillsyn över landets polisväsende och handhar den samlade ledningen av polisväsendet samt träffar de slutliga avgörandena rörande polismaktens användning vid inträffade eller befarade oroligheter.

Ehuru polisorganisationen i landet principiellt är en kommunal angelägenhet, har polislagen lämnat Kungl. Maj:t möjlighet att utöva visst inflytande. Kungl. Maj:t äger således meddela föreskrifter angående chefsskapet över polispersonal, angående polispersonalens uniformering och beväpning samt att i polisreglemente och polisinstruktion lämna föreskrifter angående polispersonalens skyldigheter och rättigheter. Kungl. Maj:t äger vidare utfärda polislönereglemente (efter riksdagens hörande), instruktioner för högre befattningshavare vid polisväsendet, föreskrifter för utbetalning av statsbidrag till polisdistrikten m. m.

Däremot är Kungl. Maj:ts möjlighet att inverka på utformningen av den allmänna polisorganisationen i övrigt ganska begränsad enligt polislagen. Även härvidlag har Kungl. Maj:t emellertid viss möjlighet att ingripa reglerande, då Kungl. Maj:t i statsrådet intager ställningen av högsta besvärsinstans i ärenden rörande kommunernas skyldigheter med avseende å polisorganisationen.

2. Departement

Såväl chefen för inrikesdepartementet som chefen för justitiedepartementet har tillagts vissa centrala polisuppgifter. Således tillkommer det chefen för inrikesdepartementet enligt kungörelsen angående stats- och reservpolisen att efter framställning av länsstyrelse eller statspolisintendenten förordna om tillkallande av reservpolis, då behov av polisförstärkning föreligger inom ett län och reservpolis skall tillkallas från andra län. Liknande befogenhet har enligt polisreglementet tillagts honom i fråga om att från annat län tillkalla förstärkning av polispersonal, till vars avlöning statsverket bidrager.

I enlighet med beslut av 1953 års riksdag har till inrikesdepartementet knutits en särskild sakkunnig i polisfrågor. Denne sakkunnige, som år 1956 gavs byråchefs ställning, har till huvudsaklig uppgift att handlägga frågor av mera allmän betydelse för polisverksamheten samt att på eget initiativ framlägga förslag till åtgärder i berörda hänseenden.

Den polismyndighet som utövas av chefen för justitiedepartementet hänför sig till tillsyn över efterlevnaden av bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen. På honom ankommer således att fatta beslut i frågor om övervakning av tryckt skrift och dess beläggande med kvarstad.

Statspolisintendenten är jämlikt sin instruktion skyldig att, då så påkallas, i vederbörande statsdepartement tillhandagå såsom sakkunnig i polisfrågor.

Polismän för hela rikets behov

Enligt 4 § polislagen skola polismän för hela rikets behov finnas anställda i de polisdistrikt Konungen bestämmer. Med stöd av detta stadgande har bl. a. förordnats, att statspolisintendenten skall vara anställd hos Stockholms stad. Jämlikt samma stadgande i polislagen har vidare föreskrivits, att i Luleå, Haparanda, Jösse västra, Övertorneå-Hietaniemi samt Pajala-Junosuando polisdistrikt skola finnas anställda polismän för hela rikets behov. Dessa polismän ha till huvudsaklig uppgift att biträda vid övervakning av gränstrafiken.

Polisbevakning i annan än den i polislagen stadgade ordningen

1. Anordnad på statens bekostnad

Enligt 18 § polislagen föreligger icke något hinder mot att på statens bekostnad anordna polisbevakning i annan ordning än som föreskrives i lagen. Till polisbevakning, varom här är fråga, är att räkna sådan bevakning som fullgöres av bl. a. marinpoliskår, flottiljpoliskår, verkspolis m. m.

Särskild av staten anordnad polisbevakning ombesörjes även genom vissa tulltjänstemän, vilka ålagts att under sin tjänstgöring i tullverket jämväl utöva gränskontroll eller biträda vid pass- och gränskontroll. Länsstyrelserna äga jämväl att på statens bekostnad anställa extra polismän för polisverksamhet, där en sådan anordning befinnes oundgängligen nödvändig.

2. Anordnad på enskilds bekostnad

Av 18 § polislagen framgår, att polisbevakning i viss utsträckning kan anordnas på enskilds bekostnad. Vid dylik bevakning anlitas i viss omfattning polispersonal, som tillhör den allmänna polisorganisationen. I de fall, då sådan polisbevakning är av mera stadigvarande natur, ombesörjes den emellertid i regel av ordningsvakter. Ordningsvakter förekomma i regel vid fabriksanläggningar, nöjeslokaler, utskänkningsställen m. m. Förordnande att tjänstgöra såsom ordningsvakt skall i allmänhet meddelas av polischef. Till polisbevakning anordnad på enskilds bekostnad äro även att räkna de särskilt förordnade ordningsvakterna för jaktbevakning samt fisketillsynsmännen.

3. Utnyttjande för polisuppgifter inom polisdistrikten av annan personal än polispersonal

I 18 §, andra stycket, polislagen stadgas, att Konungen för visst polisdistrikt må medgiva att bevakning i polisarrest och förpassningar samt sådana särskilda med trafikövervakning sammanhängande uppgifter, som äro av enklare beskaffenhet, få ombesörjas på annat sätt än i polislagen sägs. Med stöd av detta stadgande har bl. a. i Stockholm anställts särskild personal för övervakning av trafiken m. m.

Anordningar för polisväsendet i dess helhet

1. Statens polisskola (stadga 26/5 1954, nr 511)
Teoretisk och i viss utsträckning praktisk polisutbildning meddelas vid statens polisskola, vilken är organiserad dels på en huvudskola i Stockholm och dels på sex avdelningsskolor, förlagda till Göteborg, Malmö, Norrköping, Örebro, Gävle och Luleå.

Skolans angelägenheter handhavas av en styrelse, som består av högst sex av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter. Under styrelsen handhaves undervisningen vid skolan av skolans rektor jämte olika lärare.

Polisskolan meddelar undervisning i fyra klasser, konstapels-, assistent-, kommissarie- och polischefsklassen. Vid avdelningsskolorna förekommer dock huvudsakligen undervisning endast i konstapelsklassen. Vid huvudskolan i Stockholm anordnas även specialkurser i olika ämnen, såsom kurser i socialkunskap, brottsplatsundersökning, brandorsaksutredning, trafiksäkerhet och trafikövervakning, utredning om gäldenärsbrott, kvalificerade förmögenhetsbrott m. m. ävensom fortbildningskurser i polistjänst.

2. Statens kriminaltekniska anstalt (instruktion 21/8 1939, nr 631)
För tillgodoseende av rikets gemensamma behov i vad avser kriminaltekniska undersökningar finnes i Stockholm ett statligt organ, statens kriminaltekniska anstalt. Enligt den för anstalten utfärdade instruktionen åligger det denna främst att åt domstolar, åklagar- och polismyndigheter m. fl. utföra kriminaltekniska undersökningar. Dessa undersökningar utföras å anstaltens laboratorieavdelning. Vid anstalten finnes också en registraturavdelning, som har att föra sådana centrala register, vilka ha betydelse för polismyndigheternas spaningsverksamhet, såsom fingeravtrycksregister, s. k. modus operandi-register m. m. Nämnda avdelning utgiver även den publikation, Polisunderrättelser, genom vilken bland annat efterlysning sker av för brott misstänkta personer. Avdelningen svarar också för erforderlig kontakt med utländska brottsbekämpande organ.

Anstalten står under ledning av en styrelse. Styrelsen består av högst sju av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter jämte anstaltens föreståndare.

3. Polisväsendets organisationsnämnd (instruktion 15/11 1957, nr 669)
Polisväsendets organisationsnämnd, som inrättades den 17 oktober 1953, är ett statligt utredande och rådgivande organ på polisväsendets område. Det åligger nämnden att verkställa de organisationsundersökningar inom polisdistrikten, som Kungl. Maj:t uppdrager åt nämnden att utföra, att framlägga förslag till en effektiv arbetsorganisation inom polisdistrikten samt verka för en tillämpning av ändamålsenliga och enhetliga arbetsformer, att avgiva i polislönereglementet avsedda yttranden rörande placering i lönegrad av polismanstjänster i polisdistrikt, att verka för anpassning av polisdistriktens personalstater så att en lämplig rekrytering av polispersonal möjlig-

göres, att meddela sådan upplysning om polisväsendets organisation och polispersonalens anställningsvillkor m. m., som nämnden kan finna erforderlig, att handlägga vissa ärenden rörande polispersonalens arbetstid, samt att i övrigt fullgöra de uppgifter avseende polisväsendet vilka Kungl. Maj:t eller chefen för inrikesdepartementet uppdrager åt nämnden. Bland dessa sistnämnda uppgifter må nämnas Kungl. Maj:ts uppdrag åt organisationsnämnden att handlägga frågor rörande samrådsverksamheten inom polisväsendet.

Organisationsnämnden utgöres av en ordförande, tillika chef för nämnden, samt det antal övriga ledamöter, dock minst sex, som Kungl. Maj:t bestämmer. En befattningshavare hos nämnden, tillika självskriven ledamot av denna med byråchefs[1] tjänsteställning, har till uppgift att leda det dagliga arbetet vid organisationsnämnden.

B. Åklagarväsendet

Allmänna åklagare äro riksåklagaren, statsåklagarna samt distriktsåklagarna.

Riksåklagaren är under Konungen högste åklagare och har i denna egenskap ansvaret för och ledningen av åklagarväsendet i riket. Riksåklagaren har att övervaka, att de honom underställda åklagarna fullgöra sina åligganden samt att vid behov ingripa mot felaktigheter. Han har vidare att verka för enhetlighet inom åklagarverksamheten, därvid det ankommer å honom att utfärda anvisningar och föreskrifter samt att lämna åklagarna de råd i åtalsfrågor dessa begära.

Riksåklagaren ensam äger fatta beslut, huruvida talan mot hovrätts avgörande i brottmål, däri allmän åklagare eller annan särskild åklagare än justitiekanslern och riksdagens ombudsmän fört ansvarstalan, skall fullföljas till högsta domstolen. Därest han fattar beslut därom, åligger det honom att själv utföra talan i högsta domstolen. Riksåklagaren är emellertid berättigad att uppdraga åt vid riksåklagarämbetet anställd biträdande åklagare att utföra sådan talan. Riksåklagaren har vidare att själv eller genom annan åklagare, som han meddelar förordnande, utföra svarandetalan i brottmål i högsta domstolen.

I viss utsträckning ankommer det på riksåklagaren att tillsätta befattningshavare inom åklagarväsendet. Det tillkommer vidare riksåklagaren att vid semester och i allmänhet vid ledighet av annan anledning förordna vikarier för statsåklagarna och distriktsåklagarna.

Statsåklagare äro landsfogdarna samt förste stadsfiskalerna.

Landsfogdarna ha — med det undantag som följer därav att åklagarväsendet i Stockholm, Göteborg och Malmö är undantaget från landsfogdes verksamhetsområde — i egenskap av statsåklagare ansvaret för och led-

[1] Efter den 1 juli 1961 kanslichef.

ningen av åklagarväsendet inom respektive län. Det åligger dem att tillse att begångna brott bli beivrade samt att dem underställda distriktsåklagare fullgöra sina skyldigheter i avseende å åklagarväsendet.

Landsfogden är skyldig att bistå honom underställda åklagare med råd och upplysningar i dessas verksamhet.

Landsfogdarna ha att själva anhängiggöra och utföra åtal rörande i landsfogdeinstruktionen särskilt angivna slag av brott av merendels allvarligare art. Landsfogden äger ock att, på begäran av distriktsåklagare eller om ärendets art och omfattning det påkallar, övertaga uppgift, som eljest skulle tillkomma distriktsåklagare att handlägga. Skulle i visst mål, då fråga är om ansvar för sådant brott, som skall åtalas av landsfogde, åklagaruppgiften vara att anse såsom mindre krävande, äger landsfogden förordna landsfogdeassistent eller vederbörande distriktsåklagare att på eget ansvar fullgöra vad på landsfogden ankommer. Det tillkommer landsfogden att — i den mån olika lagar och författningar föreskriva prövning av fråga huruvida åtal må underlåtas — i avsevärd omfattning verkställa denna prövning.

Förste stadsfiskal finnes vid åklagarmyndigheten i Stockholm, Göteborg och Malmö. Förste stadsfiskal är chef för de vid åklagarmyndigheten anställda åklagarna. Det åligger honom att tillse att de honom underställda åklagarna fullgöra dem åvilande arbetsuppgifter. På begäran av underställd åklagare är han skyldig att lämna denne råd och upplysningar i tjänsten. Förste stadsfiskal har att avgiva infordrade yttranden, att upprätta statförslag för åklagarväsendet i staden m. m.

Åklagarmyndigheterna i Stockholm, Göteborg och Malmö äro indelade i olika avdelningar. För åklagarmyndigheterna äro särskilda arbetsordningar utfärdade, varigenom föreskrivits hur målen skola fördelas å de olika avdelningarna och i vilken utsträckning det skall ankomma på statsåklagaren att vara verksam som åklagare.

Distriktsåklagare äro i de städer, vilka äro lagda under landsrätt, samt på landsbygden landsfiskalerna (inom några städer övergångsvis alltjämt stadsfiskal), i övriga städer stadsfiskalerna och andra vid stadens åklagarmyndighet anställda åklagare. I den mån vissa polismästare (f. n. polismästarna i Karlskrona och Luleå) tillika äro stadsfiskaler och sålunda utöva åklagarverksamhet äro jämväl de distriktsåklagare.

Distriktsåklagaren är allmän åklagare inom sitt distrikt i alla de fall, där icke åtalsrätten uteslutande tillkommer annan åklagarmyndighet eller åtal enligt landsfogdeinstruktionen skall ankomma å landsfogde. Även om ett visst brott är sådant, att landsfogden skall handlägga utredningen rörande brottet, är distriktsåklagaren skyldig att vidtaga erforderliga på landsfogden såsom förundersökningsledare ankommande åtgärder intill dess landsfogden övertagit förundersökningen.

I flera av de större och medelstora städerna är åklagarverksamheten i likhet med vad förhållandet är i Stockholm, Göteborg och Malmö, skild från po-

lisverksamheten och särskilda åklagarmyndigheter finnas inrättade därstädes. Beträffande övriga städer samt landsbygden är distriktsåklagaren jämväl polischef.

Med hänsyn till det sätt varpå det allmänna åklagarväsendet är uppbyggt anses det ankomma på högre åklagare att pröva lagligheten av honom underställd åklagares beslut i åtalsfråga och beträffande sådan åklagares åtgärd under förundersökningen.

I fråga om åklagarorganisationen bör slutligen anmärkas att vid sidan av de allmänna åklagarna förekomma särskilda åklagare, nämligen justitiekanslern, justitieombudsmannen och militieombudsmannen samt en del andra särskilda åklagare, såsom tullåklagare och den hos sjöfartsstyrelsen anställde sjöåklagaren.

C. Exekutionsväsendet

Utsökningslagen innehåller i 1 kapitlet, jämte annat, bestämmelser om överexekutor och utmätningsman. Enligt huvudregeln är länsstyrelse överexekutor på landet (landskommuner, municipalsamhällen och köpingar) samt i stad utan magistrat. Ett mindre antal städer ha dock särskild, av Kungl. Maj:t förordnad överexekutor. I stad med magistrat är — frånsett Stockholm, där överståthållarämbetet är överexekutor — magistraten eller, där Kungl. Maj:t så förordnar, viss ledamot av denna överexekutor. Numera förekommer endast i ett par städer[1], att magistraten såsom sådan fungerar såsom överexekutor. Vanligen handlägger borgmästaren eller någon av rådmännen överexekutorsgöromålen.

Utmätningsman är på landet (begreppet land användes här i ovan angiven bemärkelse) landsfiskalen, vilken alltså oftast förenar sysslan som polischef och åklagare med tjänsten som utmätningsman. Eftersom stad utan magistrat i utsökningslagens mening räknas till landet, är i allmänhet landsfiskal utmätningsman jämväl i dylik stad. Sådan stad äger dock hålla egen utmätningsman (stadsfogde). Utmätningsman i stad med magistrat är med något undantag stadsfogde. Erfordras mer än en stadsfogde, bestämmer Kungl. Maj:t antalet och arbetsfördelningen mellan dem. Kunna utmätningsmannabestyren i en stad med magistrat ej fullgöras av stadsfogde ensam, äger enligt utsökningslagen stadsfogden efter Kungl. Maj:ts medgivande rätt att för bestämt fall till utmätningsman sätta annan, som är antagen av överexekutor. Sådant substitut för stadsfogde kallas domsverkställare. Motsvarande möjlighet saknas för landsfiskalen såsom utmätningsman. Däremot äger länsstyrelse för bestämt fall eller inom visst område förordna särskild utmätningsman i landsfiskals ställe. Vidare kan landsfiskal efter Kungl. Maj:ts medgivande på exekutionsbiträde (se nedan) överlåta handläggningen av ärenden angående införsel till gäldande av utskylder m. m.

[1] Växjö och Kristinehamn.

Av landets 133 städer äro 40 magistratsstäder. I 2 av dessa är polischefen-åklagaren (stadsfiskalen) tillika stadsfogde, medan i de övriga städerna finnas särskilda stadsfogdar (i 6 städer är rådman och i en stad stadsnotarien tillika stadsfogde). I en stad ombesörjer magistraten såsom sådan utmätningsmannabestyren.

Av de 93 städerna utan magistrat hålla 14 egen utmätningsman (stadsfogde). I 6 av dessa sistnämnda städer är denne tillika polischef-åklagare (stadsfiskal), i 2 av städerna handläggas utmätningsmannagöromålen av kommunalborgmästaren och i övriga 6 städer har särskild stadsfogdetjänst inrättats. Av vad här anförts framgår, att landsfiskal är utmätningsman i 79 städer.

Under utmätningsman lyda exekutionsbiträden och — i stad med magistrat — i förekommande fall domsverkställare med uppgift att biträda utmätningsman i hans verksamhet. Exekutionsbiträde (domsverkställare) i stad innehar särskild tjänst i staden. På landsbygden (landskommuner, muncipalsamhällen och köpingar) omfattar, såsom tidigare nämnts, polisverksamheten jämväl biträde vid åtgärd i utsökningsmål och vid indrivning av utskylder eller böter. Härav följer, att exekutionsbiträdesverksamheten på landsbygden fullgöres av polismän (poliskonstaplar, förste poliskonstaplar eller — om vederbörande helt eller praktiskt taget helt fullgör exekutionsbiträdesgöromål — extra ordinarie polismän med tjänstebenämningen exekutionsbiträde). Slutligen må nämnas, att såväl utmätningsman som exekutionsbiträden (domsverkställare) i sin verksamhet biträdas av personal ur den s. k. kontorskarriären.

I detta sammanhang må erinras, att stadsdomstolsutredningen i ett den 12 januari 1961 avgivet betänkande, »Underrätterna» (SOU 1961:6), framlagt vissa förslag beträffande exekutionsväsendet. Förslagen innebära i korthet följande.

I fråga till en början om de göromål som ankomma på *överexekutor* föreslår utredningen, att flertalet av dessa överflyttas till allmän underrätt. En sådan överflyttning anses kunna ske icke endast från de städer där enligt gällande ordning magistraten eller ledamot av denna är överexekutor. Även i den mån länsstyrelse och överståthållarämbetet är överexekutor avses en överflyttning till underrätt skola ske i avsevärd utsträckning. Förslagen om överflyttning av överexekutorsgöromål motiveras främst av önskemålet om närhet till de exekutiva myndigheterna samt av sambandet mellan rättskipning och exekution; härutöver har utredningen hänvisat till önskemålet om en mera enhetlig överexekutorsorganisation. Vissa utsökningsmål avses dock alltjämt böra ankomma på länsstyrelse i stället för på rätten och med hänsyn härtill föreslås en tudelning av överexekutorsämbetet. Det bör sålunda ankomma på rätten att som överexekutor ta befattning med domsverkställighet, handlägga mål om handräckning samt upptaga och pröva klagan över utmätningsmans förfarande. Länsstyrelse åter bör vara överexekutor i mål

om utmätning av registrerat, sjögående fartyg, luftfartyg och intecknade reservdelar till luftfartyg samt fast egendom. Länsstyrelse bör vidare alltjämt utöva den tillsyn över utmätningsman som ankommer på överexekutor samt mottaga och förvalta medel, som enligt särskilda författningar skola nedsättas hos överexekutor.

Vad därefter angår verksamheten som *utmätningsman* innebär stadsdomstolsutredningens förslag i huvudsak följande.

1. Staten övertar städernas löne- och pensionskostnader samt kostnader för inventarier, förbrukningsmaterial o. dyl. för utmätningsman och dennes biträden; vissa städer, vilka f. n. hålla egen utmätningsman, förenas i utmätningshänseende med landsfiskalsdistrikt.

2. Genom ändring av utsökningslagen ges landsfiskal-utmätningsman samma behörighet som stadsfogde (benämningen stadsfogde bibehålles för renodlad utmätningsman i de större städerna, dvs. i princip städer med mer än 25 000 invånare).

3. Landsfiskal bör ges rätt att anlita domsverkställare; vid statens övertagande av städernas exekutionsväsen böra bildas utmätningsmannadistrikt av sådan storlek, att göromålen motivera domsverkställare som biträde åt utmätningsman. Som benämning på dylik ersättare för utmätningsman föreslås biträdande utmätningsman och sådan befattningshavare bör ges i huvudsak samma behörighet och tjänsteställning som de nuvarande domsverkställarna.

D. Personalen inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet, dess anställnings-, avlönings- och pensionsförhållanden m. m.

Allmänt

I avsnitten A, B och C ovan ha lämnats redogörelser för de bestämmelser som reglera polis-, åklagar- resp. exekutionsväsendet ävensom kortfattade beskrivningar över dels hur vederbörande verksamhet i stort är organiserad och bedrives, dels de organisatoriska och personella sambanden mellan de olika verksamhetsgrenarna. I redogörelserna ha också lämnats uppgifter i olika sammanhang om de personalkategorier som sysselsättas inom de olika verksamhetsgrenarna. För att dels öka möjligheterna till överblick över personalområdet, dels åstadkomma en bakgrund till redogörelsen i det efterföljande avsnittet E för gällande statsbidragssystem för polisväsendet och exekutionsväsendet och i samband därmed ytterligare klargöra huvudmannaskapsförhållandena, dels ock underlätta bedömningen av de i det följande framlagda förslagen har utredningen upprättat nedanstående sammanställning över regionalt och lokalt anställda befattningshavare av olika slag inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Såvitt angår polisväsendet omfattar tablån jämväl den centrala ledningen för statspolisen (statspolisintendentens kansli).

Verksamhetsområde Organisation resp. personalkategori	Befattningshavare	
	med statlig anställning	med kommunal anställning
A. Polisväsendet		
1. Länspolischefsorganisationen	Landsfogde, bitr. landsfogde, landsfogdeassistent, aspirant å landsfogdeassistenttjänst	
2. Statspolisledningen	Polisintendent, bitr. polisintendent, förste byråsekreterare, polissekreterare, förste byråingenjör, polisnotarie, byråsekreterare	Statspolisintendent Polisintendent
3. Den lokala polisledningen	Landsfiskal, eo landsfiskal, bitr. landsfiskal, landsfiskalsassistent/aspirant	Polismästare, stadsfiskal, polisintendent, polisassessor, polisnotarie
4. Polispersonal och därmed närmast jämförlig personal	a) Polismän vid Norrbottens statliga poliskår, vilka anställts å tjänster (befattningar) inrättade enligt polislönereglementet; b) Polismän vilka anställts med stöd av 7 § länsstyrelseinstruktionen	a) Polismän vilka i polisdistrikten anställts å tjänster (befattningar) inrättade enligt polislönereglementet; b) Ordningsmän (2 § polislagen); c) »Civil» personal — ordningsvakter — för fullgörande av bevakning i polisarrest, förpassningar samt trafikövervakning (18 § polislagen)
5. Kameral personal och personal i kontorskarriären	Landskanslist, kansliskrivare, kontorist, kanslibiträde, skrivbiträde, hästskötare m. fl. vid a) landsfogdeexpedition b) landsfiskalskontor c) statspolisen	Kamrerare, bokhållare, kontorist, kanslibiträde, kontorsbiträde, skrivbiträde, vaktmästare m. fl. vid a) poliskammare b) stadsfiskalsexpedition c) kommunal polisavdelning (poliskår)
B. Åklagarväsendet		
1. Statsåklagarorganisationen	Landsfogde, bitr. landsfogde, landsfogdeassistent, aspirant å landsfogdeassistenttjänst	Förste stadsfiskal
2. Distriktsåklagarorganisationen	Landsfiskal, eo landsfiskal, bitr. landsfiskal, landsfiskalsassistent/aspirant	Stadsfiskal, bitr. stadsfiskal, stadsfiskalsassistent
3. Kameral personal och personal i kontorskarriären	Landskanslist, kansliskrivare, kontorist, kanslibiträde, kontorsbiträde, skrivbiträde vid a) landsfogdeexpedition b) landsfiskalskontor	Kontorist, kanslibiträde, kontorsbiträde, skrivbiträde, vaktmästare m. fl. vid förste stadsfiskals(stadsfiskals-)expedition

Verksamhetsområde Organisation resp. personalkategori	Befattningshavare	
	med statlig anställning	med kommunal anställning
C. Exekutionsväsendet		
1. Utmätningsmannaorganisationen	Landsfiskal	a) Exekutionsdirektör, stadsfogde, stadsfogdeassistent b) Stadsfiskal-polischef c) Rådman, kommunalborgmästare, stadsnotarie
2. Exekutionsbiträdespersonal m. m.	———	a) Domsverkställare (i stad med magistrat) b) Exekutionsbiträde i stad c) Polisman (förste poliskonstapel, poliskonstapel, extra ordinarie polisman med tjänstebenämning exekutionsbiträde), som anställts å tjänst (befattning) inrättad enligt polislönereglementet
3. Kameral personal och personal i kontorskarriären	Landskanslist, kansliskrivare, kontorist, kanslibiträde, kontorsbiträde, skrivbiträde vid landsfiskalskontor	Kamrerare, bokhållare, kontorist, kanslibiträde, kontorsbiträde, skrivbiträde, vaktmästare m. fl. vid exekutionsverk i stad, vid stadsfogde- och stadsfiskalsexpedition etc.

Tjänstetillsättning, kompetensvillkor m.m.

a) *Länspolischefs- och statsåklagarorganisationerna samt statspolisledningen*

Landsfogde (biträdande landsfogde) tillsättes av Kungl. Maj:t genom fullmakt. För behörighet att erhålla landsfogde(biträdande landsfogde-)tjänst fordras att, dels ha avlagt för utövande av domarämbetet föreskrivna kunskapsprov, dels under viss tid ha tjänstgjort såsom tingsnotarie eller tingsnotarieaspirant i domsaga eller såsom avlönad befattningshavare vid rådhusrätt med tre lagfarna ledamöter eller såsom ledamot av sådan rådhusrätt, att ha undergått utbildning i polistjänst m. m. enligt särskilda bestämmelser samt att ha förvärvat erfarenhet i åklagar- och polisgöromål genom tjänstgöring i olika grenar av sådan verksamhet. För antagning av aspiranter å landsfogdeassistenttjänst och tillsättning av landsfogdeassistenttjänst gälla särskilda i kungörelsen den 12 december 1952 (nr 814) om landsfogdeassistenttjänster m. fl. meddelade bestämmelser.

Förste stadsfiskal[1] (*statsåklagare*) tillsättes av Kungl. Maj:t genom fullmakt. Behörigheten till denna befattning är densamma som för landsfogde.

[1] Sådan befattning är inrättad allenast i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Angående tillsättning av och behörighet för befattningen såsom *statspolisintendent* gäller vad därom stadgas för polisintendent i Stockholm. Med stöd av 4 § polislagen har Kungl. Maj:t nämligen föreskrivit, att i Stockholm skall för hela rikets behov finnas anställd en polisman med polisintendents tjänsteställning (statspolisintendent). Motsvarande gäller med avseende å en polisman (polisintendent) för fullgörande av särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av spioneri m. m. Polisintendent i Stockholm tillsättes av Kungl. Maj:t. Särskilda behörighetsföreskrifter finnas icke utfärdade för polisintendent i Stockholm. Statligt anställd ledningspersonal i lägst 24 lönegraden (löneplan A) hos statspolisintendenten (polisintendenten och biträdande polisintendent) tillsättes av Kungl. Maj:t efter förslag av statspolisintendenten, medan övrig personal av nämnda kategori tillsättes av denne. För behörighet att erhålla befattning såsom polisintendent (biträdande polisintendent), polissekreterare och polisnotarie vid statspolisledningen gäller, såvida ej Kungl. Maj:t i särskilt fall annorlunda förordnar, vad som stadgas för erhållande av landsfogdetjänst, dock att för den biträdande polisintendent som har att handlägga ärenden rörande trafikövervakning skall gälla endast att han genom praktisk verksamhet såsom polisbefäl förvärvat erfarenhet av ordningspolistjänst.

b) *Den lokala polisledningen samt distriktsåklagar- och utmätningsmannaorganisationen*

Polismästare tillsättes antingen av Kungl. Maj:t (i de flesta fall) efter förslag av stadsfullmäktige och efter länsstyrelsens hörande eller av riksåklagarämbetet (Luleå och Karlskrona) efter hörande av vederbörande magistrat, landsfogde och länsstyrelse. För polismästarbefattningen i Stockholm finnas inga särskilda bestämmelser om kompetensvillkor. För övriga polismästare ha föreskrivits i princip samma kompetensvillkor som gälla för erhållande av landsfogdetjänst.

Polisintendent i annan stad än Stockholm tillsättes av länsstyrelsen i regel efter avgivande av förslag (upptagande tre personer) av vederbörande stadsfullmäktige. Såsom ovan anförts finnas särskilda behörighetsföreskrifter icke utfärdade för polisintendent i Stockholm. Polisintendentsbefattning där tillsättes av Kungl. Maj:t. För behörighet att i landet i övrigt erhålla polisintendenttjänst fordras i regel att ha avlagt för utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov ävensom, där ej länsstyrelsen på grund av särskilda förhållanden finner skäl medge undantag, att ha fullgjort den tjänstgöring och undergått den utbildning, som fordras för behörighet till landsfogdetjänst. För behörighet att erhålla tjänst såsom *biträdande polisintendent,* vilken tjänst tillsättes av länsstyrelsen, fordras i regel endast att ha genomgått polischefs- eller kommissarieklassen vid statens polisskola och under längre tid ha tjänstgjort i befattning som befäl vid polisväsendet i större stad.

Polisassessor och *polisnotarie* i Stockholm tillsättes av överståthållarämbetet genom konstitutorial. För behörighet att erhålla dylik befattning fordras att hava avlagt examen, vilken medför behörighet till domarbefattning. För motsvarande tjänster i Göteborg, vilka tillsättas av länsstyrelsen, fordras behörighet till landsfogdetjänst.

Stadsfiskal (*biträdande stadsfiskal*) tillsättes av Kungl. Maj:t[1] eller av riksåklagarämbetet genom fullmakt. För behörighet att erhålla stadsfiskalstjänst fordras, därest icke beträffande stadsfiskal i viss stad strängare behörighetskrav uppställts, att ha avlagt antingen distriktsåklagarexamen eller för utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov samt att ha med godkända betyg genomgått polischefsklassen i statens polisskola.

Landsfiskal (*extra ordinarie landsfiskal*) tillsättes av Kungl. Maj:t, landsfiskal genom fullmakt och extra ordinarie landsfiskal genom förordnande. För behörighet att erhålla tjänst som landsfiskal eller extra ordinarie landsfiskal fordras att ha avlagt antingen distriktsåklagarexamen eller för utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov samt att ha med godkända betyg genomgått polischefsklassen i statens polisskola. *Biträdande landsfiskal* tillsättes av länsstyrelsen. För behörighet att erhålla dylik tjänst gälla särskilda i landsfiskalsinstruktionen den 14 december 1951 (nr 771) meddelade bestämmelser. I Kungl. Maj:ts stadga den 3 juni 1960 (321) angående distriktsåklagarexamen meddelas föreskrifter angående behörighet för att vid universitet inskrivas såsom deltagare i distriktsåklagarkurs, dennas omfattning, kunskapsfordringar m. m.

Stadsfogde tillsättes i stad med egen uppbördsförvaltning av magistraten och i fögderistad av länsstyrelsen; i det senare fallet skall drätselkammaren avge utlåtande i ärendet. Bestämmelser om behörighet för stadsfogdetjänst äro meddelade av Kungl. Maj:t. Stadsfogdarna i de större städerna ha i allmänhet avlagt juris kandidatexamen, men fordran på dylik utbildning har icke uppställts.

c) *Polispersonal och exekutionsbiträden* (*domsverkställare*)

I polislönereglementet avsedda *polismän*, sålunda även polismän, som i köping, municipalsamhälle eller landskommun fullgöra exekutionsbiträdesgöromål, kunna anställas som innehavare av ordinarie tjänst, extra ordinarie tjänst, aspiranttjänst, extra tjänst eller arvodesbefattning. Bestämmelser om förfarandet vid tillsättningen av polismanstjänster återfinnas i polislagen och polisreglementet. Om kompetensvillkor för de olika slagen av befattningar finnas föreskrifter i polisreglementet.

Tjänster som *exekutionsbiträden i stad* och *domsverkställare* tillsättas av antingen magistrat eller länsstyrelse.

[1] Stadsfiskaler och bitr. stadsfiskaler i Stockholm.

d) *Kameral personal samt personal i kontorskarriären*

Grunderna för tillsättningen av denna personal äro mycket varierande. Bestämmelser om behörighet för att erhålla tjänster och befattningar ha mestadels icke meddelats. För de statligt anställda befattningshavarna ha i administrativ ordning utfärdats bestämmelser om tillsättning av tjänster, tillämpning av s. k. reglerad befordringsgång etc.

Avlönings- och pensionsförhållanden

Beträffande de i sammanställningen ovan upptagna *statligt* anställda befattningshavarna (utom de statligt anställda polismännen i högst kommissaries grad) äger statens allmänna avlöningsreglemente (Saar) med anslutande författningar tillämpning. Beträffande polismännen i högst kommissaries tjänstegrad vid Norrbottens statliga poliskår samt polismän som anställts med stöd av 7 § länsstyrelseinstruktionen äger — förutom vissa till Saar anslutande författningar — polislönereglementet (Plr) med anslutande specialförfattningar tillämpning. Sistnämnda reglemente och författningar äga tillämpning jämväl å den i polisdistrikten anställda, dvs. *kommunala* polispersonalen i högst kommissaries grad.

Polismän, på vilka Saar eller Plr icke äger tillämpning, dvs. polismästare, polisintendenter, stadsfiskaler-polischefer och bitr. polisintendenter, ävensom övriga kommunalt anställda befattningshavare vid åklagar- och exekutionsväsendet åtnjuta den avlöning och de övriga förmåner, bl. a. med avseende på pensionsrätt och pension, som tillkomma dem enligt vederbörliga kommunala avlönings- och pensionsreglementen.

Av särskilt intresse i detta sammanhang torde vara polispersonalens pensioneringsförhållanden. I polislagen samt i polislöneförordningen finnas intagna vissa bestämmelser, som reglera polismans rätt till pensionsförmåner på grund av polistjänst samt skyldighet att avgå från sådan tjänst. Polispersonalen är i allmänhet kommunalt anställd men tillförsäkrad rätt till avlöningsförmåner under förutsättningar och enligt grunder, som stadgas i ett statligt avlöningsreglemente. Genom vissa bestämmelser i polislagen och polislöneförordningen övar staten inflytande över att vissa centrala anställningsvillkor för polispersonalen få sådant innehåll, att de inte motverka statens intresse av att polisverksamheten behörigen upprätthålles. Nämnda bestämmelser som i stort sett äro summariskt avfattade innebära, såvitt avser löne- och egenpensionsförmåner, att dessa skola vara »skäliga».

De pensionsreglementen, som f. n. äro tillämpliga å personal vid polis-, åklagar- och exekutionsväsendet äro *statens allmänna tjänstepensionsreglemente* (SPR; gäller för innehavare av statligt lönegradsplacerad tjänst, å vilken Saar eller Plr äger tillämpning, samt för lönegradsplacerad polisman, å vilken Plr äger tillämpning, med anställning hos polisdistrikt, bestående helt eller delvis av annan kommun än stad eller köping), *normalpensions-*

reglementet för arbetstagare hos kommuner anslutna till svenska stadsförbundet (NPR; angående reglemente för arbetstagare i Stockholm, se nedan), *normalpensionsreglementet för arbetstagare hos kommuner anslutna till svenska landskommunernas förbund* (PRL) samt *1951 års pensionsreglemente för Stockholms kommunalstyrelse* (P51).

Medan relativ enhetlighet ifråga om pensioneringsperioder och pensionsåldrar gäller ifråga om andra personalkategorier äro förhållandena i nämnda hänseenden för polismän, på vilka det statliga avlöningsreglementet äger tillämpning, synnerligen olikartade, vilket utöver vad redan anförts ytterligare belyses av efterföljande sammanställning:

Polisdistrikt (reglementsområde)	Pensionsålder eller pensioneringsperiod för		Anmärkningar
	kommissariepersonal	övrig personal	
Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och Hälsingborg	62	60	För »övrig personal» i *Stockholm* gäller, för det fall vederbörande under 10 av de 15 åren närmast före avgången med ålderspension fullgjort bl. a. patrulleringS- eller spaningstjänst, en pensionsålder av *57 år;* denna särföreskrift medför, att en pensionsålder av 60 år i Stockholm blir tillämplig för endast ett fåtal polismän hänförliga till gruppen »övrig personal»
Norrbottens statliga polismyndighet (Boden)	I (60—63)	57—60	
SPA-området (det statsbidragsberättigade området)	III(65—66)	I (60—63)	
NPR-området (det icke statsbidragsberättigade området)	65	60	

E. Statens bidrag till kostnaderna för polisväsendet m. m.

Statspolis

Enligt 15 § 1. andra stycket polislagen gottgöres stad, som skall tillhandahålla statspolis, av statsverket så stor del av stadens kostnader för avlöning, pensionering, begravningshjälp och andra förmåner åt polispersonalen i särskilda tjänstegrader, som belöper på det bestämda antalet statspolismän i motsvarande grader enligt beräkningsgrunder, som Konungen fastställer. Dessutom utgår, jämväl enligt av Konungen fastställda beräkningsgrunder, ersättning med skäligt belopp för stadens kostnad för anskaf-

fande av rum för avdelningens hästar och fordon samt för särskild kostnad, som staden kan visa sig ha haft för erforderlig expeditionslokal. Kostnader, som eljest uppkomma för verksamheten såsom statspolis, bestridas av statsmedel.

I kungörelsen den 24 november 1932 (nr 532) — *statsbidragskungörelsen* — finnas närmare bestämmelser meddelade angående beräkningen av nu ifrågavarande bidrag. Beträffande innehållet i hithörande delar av denna kungörelse må följande nämnas.

Det bestämda antalet statspolismän i varje tjänstegrad hänföres till lönegrader enligt vissa bestämmelser i polislönereglementet. Skall staden såsom statspolis tillhandahålla polisman i befattning, vartill motsvarighet icke finnes vid stadens poliskår i övrigt, utgår för denne polisman ersättning till staden med belopp motsvarande den för befattningen bestämda lönen. Medellönen för viss tjänste- och lönegrad skall anses utgöra tolv gånger den månadslön, vartill de ordinarie befattningshavarna i samma tjänste- och lönegrad den 1 juli det år beräkningen avser i medeltal varit berättigade vid full tjänstgöring i tjänste- och lönegraden. Ha lönebeloppen inom vederbörande löneklasser under året höjts eller sänkts, skall månadslönen dock beräknas efter de belopp, som i genomsnitt under året tillämpats.

Utöver vad sålunda angivits utgår gottgörelse för vikarier i vissa fall och till särskilda ersättare vid sjuk- och semesterledighet. Å andra sidan skall visst avdrag göras, därest såsom statspolis kommenderats polisman, vilken icke är ordinarie befattningshavare i den tjänstegrad vari han förordnats att tjänstgöra.

Därest den, som vinner ordinarie anställning vid stadens poliskår, tillförsäkras bestämd tjänste- eller familjepension, äger staden som regel att för envar polisman, som staden jämlikt Kungl. Maj:ts förordnande har att tillhandahålla såsom statspolis, åtnjuta ersättning i förhållande till pensionsunderlaget jämlikt en i kungörelsen intagen tabell, vilken upptager för olika pensionsåldrar fastställda procenttal för tjänstepension och för familjepension.

Föreskrifter meddelas vidare angående gottgörelse för övertidsersättning m. m. och utgifter i tjänsten m. m. (faktisk kostnad under kommenderingen såsom statspolis), sjukvård, begravningshjälp m. m. (vad som för kalenderår belöper å det bestämda antalet statspolismän vid årets slut i förhållande till hela antalet polismanstjänster hos staden vid samma tid), hyresersättning m. m. för rum åt statspolisens hästar och fordon (skälig ersättning), hyresersättning m. m. för expeditionslokaler (skälig ersättning), samt kostnad för nödvändiga teleförbindelser m. m. (faktisk kostnad). Utbetalar staden till sådan hos staden anställd polisman, som är elev i statens polisskolas assistent- eller kommissarieklass eller deltager i specialkurs vid skolan, oavkortad lön enligt vad därom stadgas i polislönereglementet samt resekostnadsersättning och traktamente enligt kungörelsen den 26 maj 1954 angå-

ende vissa ersättningar åt befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet m. m., äger staden av sammanlagda kostnaderna härför åtnjuta ersättning med så stor del som för kalenderår belöper å det bestämda antalet statspolismän i befälsställning vid årets slut i förhållande till hela antalet för befäl inrättade polismanstjänster hos staden vid samma tid.

Reservpolis

Polislagens bestämmelser härom återfinnas i 15 § 4. Statsbidrag utgår för varje reservpolisman, som skall tillhandahållas, med en tredjedel av de sammanlagda löneförmåner, som årligen tillkomma i distriktet anställd polisman med lägsta lön inom den tjänstegrad, reservpolismannen skall tillhöra, dock att, därest polisdistriktet skall tillhandahålla ordningsstatspolis, statsbidraget skall utgå med en sjättedel av löneförmånerna. I den mån reservpolismännen skola vara beridna, utgår därjämte statsbidrag med hälften av stadens kostnad för hållande av erforderligt antal hästar och utrustning för dessa.

Har polisdistrikt, som jämlikt 5 § 1. polislagen skall tillhandahålla reservpolismän, åtagit sig att för viss tid tillhandahålla ytterligare reservpolismän, utgår för var och en av dessa statsbidrag med en sjättedel av nyss angivna löneförmåner, i den mån distriktet visar, att lämpliga personer enligt överenskommelse med distriktet stått till förfogande för att vid utkallande av reservpolispersonal tjänstgöra såsom ersättare för denna inom distriktet. Statsbidrag för reservpolismän må dock sammanlagt utgå högst för dubbla det antal, som distriktet enligt polislagens bestämmelser skall tillhandahålla.

Har polisdistrikt tillhandahållit reservpolispersonal, bestrider statsverket för den tid, då reservpolismännen tjänstgjort utom distriktet, kostnaden för avlöning av ifrågavarande antal polismän, beräknad enligt de för statspolismän angivna grunderna, ävensom alla av tjänstgöringen uppkommande särskilda kostnader. Vad sålunda sagts om gottgörelse för avlöningskostnader skall dock, då polisdistriktet utgör del av landsfiskalsdistrikt, icke gälla i den mån reservpolispersonalen tjänstgjort inom annan del av samma landsfiskalsdistrikt.

I statsbidragskungörelsen givas närmare föreskrifter angående beräkningen av vissa ersättningar för reservpoliser.

Allmänt statsbidrag m. m.

Jämlikt 15 § 2. polislagen skall statsverket till kostnader för avlöning av polisman, vilken i polisdistrikt, som utgöres av annan stad än reservpolisstad eller landsfiskalsdistrikt eller del därav, innehar eller uppehåller ordinarie befattning, bidraga med hälften, dock att, i den mån kostnaden belöper å stad eller köping, som den 1 januari 1953 hade minst 5 000 invånare,

statens bidrag utgår med en fjärdedel av kostnaden. Konungen äger förordna, att bidrag efter sistnämnda grund skall utgå jämväl till viss stad eller köping, som därefter uppnår ett invånarantal av 5 000, så ock, där invånarantalet i viss stad eller köping sjunkit under 5 000, medgiva att bidrag skall utgå med hälften av kostnaden. Efter motsvarande grunder utgiver statsverket bidrag till polisdistriktets kostnad för familjeunderstöd och begravningshjälp samt för sjukvård, som må tillkomma befattningshavare vid skada, som i tjänsten åsamkats honom. Till kostnaden för avlöning av den, som i polisdistrikt innehar eller uppehåller icke ordinarie befattning, bidrager statsverket med en femtedel.

Vidare gäller, att ordinarie och extra ordinarie befattningshavare, vilken anställts i polisdistrikt, som helt eller delvis består av annan kommun än stad eller köping (landsbygdsdistrikt), må pensionsförsäkras i statsanstalt enligt vad därom finnes särskilt stadgat. Vill dylikt polisdistrikt på annat sätt ombesörja pensionering av ordinarie och extra ordinarie befattningshavare, bidrager statsverket med en tredjedel av den utgående pensionen.

I 15 § 7. polislagen hänvisas beträffande statsbidrag till vissa utbildningskostnader och till telefonkostnader till vad därom finnes särskilt stadgat. Bestämmelser i dessa ämnen ha intagits i statsbidragskungörelsen. Utbildningsbidraget utgår i huvudsak enligt samma förutsättningar som ovan angivits ifråga om statspolisen. Bidrag tillkommer polisdistrikt, som helt eller delvis består av kommun, för vilken statsbidrag till avlöning av ordinarie polismän utgår med hälften. Ersättning för telefonkostnader tillkommer polisdistrikt, som helt eller delvis består av landskommun. De ifrågavarande utbildningskostnaderna ersättas till 100 procent och telefonkostnaderna med 50 procent av polisdistriktets kostnader.

Polismän för hela rikets behov m. m.

Såsom ovan nämnts kan Konungen föreskriva att i vissa polisdistrikt polismän för hela rikets behov skola finnas anställda. Vidare kan enligt bestämmelse i 8 § polislagen visst polisdistrikt åläggas skyldighet att sörja för särskilda anordningar för polisväsendet i dess helhet. Polisdistriktets kostnader för personal och anordningar, som nu nämnts, gottgöras polisdistriktet av statsmedel.

De största utgifterna för här angivna ändamål hänföra sig till den i polisdistrikten i vissa gränsorter utövade pass- och gränskontrollen ifråga om genomresetrafiken. Bidragen härtill äro icke reglerade i författning utan bestämmas av Kungl. Maj:t enligt av riksdagen godkända grunder. Till ett par polisdistrikt utbetalas bidrag med vissa bestämda belopp av mindre storleksordning; i övrigt (Stockholm med flera orter) är ersättningen bestämd att utgå med viss andel av vederbörande polisdistrikts totala utgifter för kontrollen.

Kostnader för tjänstgöring i vissa fall utom eget distrikt

I 15 § 5. polislagen lämnas vissa föreskrifter för den händelse att befattningshavare vid polisväsendet i annat fall än som avses i 15 § 1. (polispersonal för hela rikets behov, statspolis) eller 4. (reservpolis) på grund av föreskrift i lagen tjänstgör utom det område, för vilket han är anställd. Då så sker skall, med visst undantag, av statsmedel helt bestridas vad av lönen belöper å tid, som befattningshavaren sålunda tjänstgör, oavsett huruvida statsbidrag eljest utgår till hans lön eller icke.

Skada i tjänsten vid tjänstgöring utom eget distrikt

I 15 § 6. polislagen behandlas det fall att befattningshavare vid polisväsendet skadats i tjänsten, medan han på grund av stadgande i lagen tjänstgjort utom det område, för vilket han är anställd. Av statsmedel skola då gäldas alla de kostnader, som på grund av skadan må åvila polisdistrikt.

F. Kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet

I *bilaga 2* har intagits en sammanställning över statsverkets verkliga och beräknade kostnader[1] för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet under budgetåret 1959/60 resp. 1960/61 och 1961/62. Av sammanställningen framgår — förutom statsverkets kostnader för statspolisintendenten m. fl., viss materiel vid statspolisorganisationen, Norrbottens statliga poliskår, statens polisskola, statens kriminaltekniska anstalt m. m. — jämväl storleken av de anslag, från vilka här ovan berörda ersättningar (statsbidrag) utanordnas.

Utredningen har med ledning av bl. a. ett hos polisväsendets organisationsnämnd tillgängligt uppgiftsmaterial avseende dels kommunernas kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet, dels det totala antalet tjänster och befattningar för personal sysselsatt inom de tre verksamhetsområdena ävensom arbetskraftens fördelning på dessa områden verkställt en beräkning av statsverkets och kommunernas nuvarande kostnad för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Resultatet av denna kostnadsberäkning framgår av innehållet i *bilaga 3*. Ifrågavarande kostnader redovisas sammanfattade i efterföljande tablå:

Verksamhetsområde	Kostnader (i mkr) som falla		Totalt (mkr)
	på staten	på kommunerna	
Polisväsendet	99,5	191,0	290,5
Åklagarväsendet	16,5	9,2	25,7
Exekutionsväsendet	16,4	24,5	40,9
Summa	132,4*	224,7*	357,1*

* I beloppet ingå icke pensioneringskostnader för polispersonal.

[1] Under elfte huvudtiteln (kostnaderna för riksåklagarämbetet redovisas sålunda icke och icke heller statens pensioneringskostnader).

III. Polis- och åklagarväsendets organisation i vissa främmande länder

A. Danmark

All polisverksamhet i Danmark är sedan den 1 april 1938 statlig. Under justitieministern såsom högste chef för polisväsendet sorterar — med en från departementet fristående organisation — rikspolischefen ävensom chefen för polisens underrättelsetjänst samt de lokala polischeferna (polismästarna, i Köpenhamn polisdirektören).

Staten ombesörjer också åklagarväsendet, som ävenledes lyder under justitiedepartementet. Chef för åklagarväsendet är riksadvokaten. Under honom sortera de högre åklagarmyndigheterna (statsadvokaterna). Åklagarverksamheten i enklare mål samt — efter särskilt förordnande av riksadvokaten — även i brottmål av grövre natur utövas av de lokala polischeferna.

En närmare redogörelse för det danska polis- och åklagarväsendet återfinnes såsom *bilaga 4*.

B. Finland

Sedan länge är polisväsendet i Finland förstatligat. Det sorterar under ministeriet för inrikesärendena, där en särskild avdelning, uppdelad å fyra sektioner, är inrättad för dessa ärenden under en särskild chef, rikspolischefen. Polisverksamheten å det regionala planet ledes i princip av landshövdingen i länet; det egentliga chefsskapet utövas dock av en polisinspektör. Å det lokala planet utövas chefsskapet över polisen av polismästaren (poliskommissarien) i stad och av länsmannen i fråga om landsbygdens polisdistrikt.

Åklagarväsendet, även det statligt, har som högste chef justitiekanslern. Under honom äro polisinspektörerna överåklagare (länsåklagare). Distriktsåklagare äro de lokala polischeferna.

Organisationens närmare utformning redovisas i en redogörelse, som intagits såsom *bilaga 5*.

C. Norge

Även i Norge är — sedan den 1 januari 1937 — polisväsendet statligt. Det sorterar under Justis- och Politidepartementet, som för handläggning av frå-

gor rörande polisväsendet har en särskild avdelning, polisavdelningen. Under denna lyda polismästarna såsom chefer för polisdistrikt. Polismästarna äro i sin tur överordnade länsmännen, som äro polischefer i länsmansdistrikt, där sådana äro inrättade.

Det norska åklagarväsendet är ävenledes statligt. Det sorterar under samma departement som polisväsendet och har såsom chef riksadvokaten, som är överordnad statsadvokaterna.

Vissa åklagaruppgifter, avseende mål av enklare beskaffenhet, ankomma på polisämbetsmännen.

För närmare kännedom om utformningen av den norska organisationen hänvisas till den redogörelse som intagits såsom *bilaga 6*.

D. Övriga länder

Utredningen har funnit det lämpligt att lämna kortfattade orienteringar angående polisväsendets organisation jämväl i några andra europeiska länder, nämligen England, Nederländerna, Schweiz och Väst-Tyskland. Dessa orienteringar återfinnas i *bilaga 7*.

IV. Tidigare framlagda reformförslag m. m.

Den organisation av vårt polisväsen som uppbyggts på bestämmelserna i 1925 års polislag och därefter i skilda hänseenden påbyggts genom partiella reformer och för vilken här ovan redogjorts, har icke visat sig vara en med hänsyn till samhällsutvecklingen godtagbar lösning på problemet att tillskapa ett effektivt arbetande organ för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet. Detta problem, för vars rationella lösande tanken på ett förstatligande av polisorganisationen kommit att träda i förgrunden och växa sig allt starkare, har såsom omnämnts i direktiven varit föremål för utredningar av bl. a. två statliga kommittéer, 1939 och 1948 års polisutredningar. Problemet har också berörts av landsfogden Henrik Enhörning i en av honom efter uppdrag av vederbörande departementschef år 1947 upprättad promemoria angående en central polisinspektion. Här nedan lämnas en kortfattad redogörelse för bl. a. innebörden av de förslag som nämnda utredningar framlagt jämte de yttranden och ställningstaganden som förslagen föranlett och för innehållet i Enhörnings promemoria.

A. 1939 års polisutredning (SOU 1944:53)

1. Huvudmannaskapet

För att rätt kunna fylla sina viktiga samhälleliga uppgifter är polisväsendet enligt utredningens mening i behov av en genomgripande omorganisation. Denna omorganisation anses ej lämpligen kunna företagas med bibehållen kommunal regi. Utredningen förordar därför, att polisväsendet förstatligas. I samband därmed anses så böra ske även beträffande åklagarväsendet i rikets städer.

2. Den lokala organisationen

De lokala organisationsenheterna (= polisdistrikten) utvidgas väsentligt. De skola enligt utredningens förslag utgöras av åklagardistrikten, dvs. av landsfiskalsdistrikten samt de städer, som bilda egna åklagardistrikt. Polischefsskapet skall inom landsfiskalsdistriktet utövas av landsfiskal och i stad av stadsfiskal; i vissa större städer skall dock den föreslagne polismästaren i vederbörande regionala distrikt (se nästföljande punkt) tillika vara lokal polischef. Inom varje polisdistrikt skall finnas en polisnämnd som rådgivande organ. Medan för poliskårerna i städerna avses i princip oförändrad personalorganisation, föreslås för landsbygdens polisväsen bl. a. de ändringarna, att organisationen skall uppbyggas på grundval av

ordinarie befattningshavare samt att inom åtskilliga landsfiskalsdistrikt skola anställas s. k. polisuppsyningsmän, avsedda främst för utredningsverksamhet. Statspolisen upphör som särorganisation.

3. Den regionala organisationen

Under uttalande att polisledningen inom länen enligt rådande ordning saknar önskvärd fasthet och enhetlighet föreslås följande:

För polisväsendets ledning närmast under polisstyrelsen (se nästföljande punkt) indelas riket i 31 polismästardistrikt. Polismästardistrikten skola tillika vara överåklagardistrikt. Beträffande 15 län sammanfaller indelningen i polismästardistrikt med länsindelningen. I övrigt ha avvikelser ansetts böra göras från länsindelningen bland annat i form av sammanförande i Stockholms- och Göteborgsregionerna av storstaden med dess omgivningar samt genom uppdelning av sju (merendels) folkrika län på två polismästardistrikt, vartdera med en (vanligen) större stad som centralort.

Ledningen av polisverksamheten skall inom varje distrikt handhavas av en polismästare. I samtliga polismästardistrikt med undantag för dem, vari rikets sex största städer ingå, skall polismästaren även vara överåklagare; i storstadsdistrikten skall polisväsendet och överåklagarväsendet organiseras vart för sig. Inom varje polismästardistrikt skola som rådgivande organ finnas två polisfullmäktige, valda av landsting och landstingsfri stad, samt två personalfullmäktige, utsedda av och bland personalen i städerna, respektive på landsbygden.

Länsstyrelserna skola äga utöva en allmän tillsyn över polisväsendet inom vederbörande län och ha rätt att påtala befunna brister och föreslå åtgärder till förbättring. Länsstyrelserna tillerkännas vidare direktivrätt i förhållande till polisorganisationen, innebärande att de äga meddela föreskrift om att — men icke på vad sätt — en viss polisåtgärd skall vidtagas. I övrigt skall polismästaren i kritiska situationer söka samråd med vederbörande länsstyrelse rörande de åtgärder som böra vidtagas. Länsstyrelserna skola bibehållas vid rätten att meddela vitesbestämmelser för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet. I länsstyrelsernas ställning såsom administrativa myndigheter sker över huvud taget ej någon ändring.

4. Den centrala ledningen

Polisväsendets organisation anses böra uppbyggas enligt grunderna för de statliga verkens organiserande; för polisen skall tillskapas en aktiv högsta ledning. Denna skall närmast under Kungl. Maj:t handhavas av en polisstyrelse med vittgående lednings- och uppsiktsfunktioner. Polisverket skall förestås av en chef med generaldirektörs ställning, benämnd rikspolischef. Till styrelsen skall vara knuten en byråorganisation, bestående av en polisbyrå, en personalbyrå samt en ekonomi- och kanslibyrå. Chefen för polisbyrån (polisdirektören) skall vara ställföreträdare för rikspolischefen och normalt upprätthålla den omedelbara kontakten med polisarbetet. Styrelsen föreslås skola för handläggning av ärenden av större principiell eller praktisk betydelse erhålla kollegial organisation. Rikspolischefen skall vara ordförande och cheferna för de tre byårerna ledamöter i styrelsen; i denna skola vidare ingå fem representanter för lekmanna- och kommunintressena. Ärenden, vilka ej skola behandlas av styrelsen i plenum, avgöras av rikspolischefen, respektive chef för byrå.

Statens polisskola inordnas omedelbart under styrelsen.

I anslutning till styrelsen och polisskolan tillskapas ett särskilt organ, en delegation, för central antagning av poliselever.

5. Kostnadernas fördelning å stat och kommun

Kostnaderna för polis- och åklagarväsendet skola bäras av staten. Kommunerna skola dock bibehållas vid skyldigheten att tillhandahålla lokaler (inkl. uppvärmning och belysning). Vidare skola kommunerna utan vederlag till staten överlämna inventarier och utrustning, som anskaffats för polis- och åklagarväsendets behov. Slutligen skola kommunerna under en övergångstid av trettio år utge kontanta bidrag till staten. Under de första tio åren skola bidragen ungefärligen motsvara kommunernas utgifter för polis- och åklagarväsendet vid tiden för förstatligandet. Under de återstående tjugo åren skall bidragsplikten successivt avskrivas.

I yttrandena över betänkandet anmäldes från många håll och på olika punkter avvikande meningar. I ett stort antal utlåtanden — bl. a. av överståthållarämbetet, flertalet länsstyrelser och svenska stadsförbundet — avstyrktes i princip ett förstatligande av polisväsendet. Betänkligheter anfördes även mot vissa av huvudgrunderna för organisationsförslaget. Betänkligheterna gällde särskilt den föreslagna långtgående centraliseringen av polisväsendets ledning och den i sak svaga ställning som länsstyrelserna fått sig anvisad i organisationen. Dessa borde enligt mångas mening utöva såväl den administrativa som den operativa ledningen av polisväsendet. I allmänhet ansågs landsfogden såsom verksam inom polisväsendet böra på något sätt inordnas i länsstyrelsen. Från kommunernas sida restes motstånd mot den föreslagna kommunala bidragsskyldigheten under en längre övergångstid.

B. Landsfogden Enhörnings promemoria

I promemorian uttalas, att de brister som vidlåda polisorganisationen i stora delar låta sig väl avhjälpas genom inrättandet av ett centralorgan för polisväsendet. Enhörning förordar därför tillskapandet av ett sådant organ. Det föreslås skola bildas genom att statspolisintendentsinstitutionen utbygges till en statens polisinspektion (förlagd utanför Kungl. Maj:ts kansli). Organets tilltänkta personalstat upptar en polisöverintendent, två polisintendenter, två (arvodesanställda) assistenter samt biträdespersonal.

På den centrala instansens befattningshavare skall i första hand ankomma att handlägga de ärenden, som åvila statspolisintendenten i dennes egenskap av central myndighet för statspolisen. Till instansen anses även böra överföras de övriga åligganden som i olika sammanhang tillförts statspolisintendenten. Organets huvuduppgift skall dock vara att verka som ett fackmässigt centralorgan för polisväsendet i dess helhet med inspekterande och rådgivande funktioner. Bland annat skall organet i fråga samla och tillhandahålla vunna erfarenheter med avseende å organisation, materiel m. m. Inspektionens högre befattningshavare skola emellertid även ha att biträda med samordning av spaningsarbete och annan polisverksamhet, dock endast på hemställan av vederbörligt länsorgan eller, där förhållandena kräva samverkan mellan polisstyrkor i skilda län, efter förordnande av Kungl. Maj:t.

Enhörning synes icke åsyfta någon egentlig ändring i de polisiära länsorganens ställning och funktioner. Han uttalar, att den förordade centrala instansen »väl torde kunna inpassas i förvaltningsorganisationen vid sidan av länsstyrelsernas nuvarande befogenheter på hithörande område». Ledningen av polisväsendet förutsättes med andra ord alltjämt skola handhavas av länsstyrelserna under Kungl. Maj:t.

I fråga om huvudmannaskapet är Enhörning närmast neutral. Hans förslag till centralt polisorgan är väl infogat i den gällande organisationens ram, men förslaget har givits en sådan utformning, att detsamma lätt skall kunna anpassas till de nya arbetsuppgifter, som kunna följa av ett eventuellt förstatligande av polisväsendet.

Det centrala organet förutsättes skola helt finansieras med statsmedel.

Inrättandet av en central polisinspektion tillstyrktes av det övervägande flertalet hörda myndigheter, bl. a. av justitiekanslersämbetet, överståthållarämbetet, fjorton länsstyrelser, statskontoret, landsfogde-, polismästare- och stadsfiskalsföreningarna, svenska polisförbundet, landskommunernas förbund och stadsförbundet.

Bland dem, som avstyrkte förslaget, befunno sig — förutom tio länsstyrelser — kriminaltekniska anstalten och landsfiskalsföreningen.

Överståthållarämbetet, vissa länsstyrelser samt landsfogde- och polismästareföreningarna m. fl. motsatte sig det centrala organets samordnande med statspolisintendentsinstitutionen.[1] Överståthållarämbetet förordade för sin del organets inordnande i inrikesdepartementet.

C. 1948 års polisutredning (SOU 1951:8)

1. Huvudmannaskapet

Utredningen framlägger två alternativa förslag i huvudmannaskapsfrågan. Det ena förslaget — betecknat *alternativ I* — förutsätter bibehållen kommunal organisation och det andra — betecknat *alternativ II* — bygger på pricipen, att polisen i sin helhet förstatligas. Vissa under alternativ I förordade åtgärder äro av sådan natur, att de i icke oväsentlig grad ingripa i den kommunala självbestämningsrätten (se nedan). Bland annat på grund därav anser utredningen, att förslaget ej kan realiseras, med mindre staten ikläder sig vidgat deltagande i kostnaderna för polisväsendet. Utredningens alternativ II baseras i viktiga delar — dock ej vad angår den regionala instansen — på 1939 års polisutrednings förslag. 1948 års utredning har emellertid ej utarbetat någon detaljerad plan för en statlig polisorganisation.

Utredningen förklarar uttryckligen, att både alternativ I och alternativ II kan anses i allt väsentligt vara tillfredsställande för polisorganisationen. I betänkandet uttalas i detta sammanhang vidare: »Olika meningar ha emellertid gjort sig gällande inom utredningen i fråga om vilkendera organisationsformen, som i första hand bör förordas. Därest på grund av statsfinansiella skäl det statliga alternativet icke skulle för det närvarande kunna genomföras, är utredningen dock enig

[1] Här må jämväl erinras om dåvarande landshövdingen Mossbergs förslag 1954 att göra statspolisintendenten till högste ledare av trafikövervakningen med generaldirektörs ställning och viss direktivrätt i förhållande till landsfogdarna.

om att de av förhållandena påkallade förbättringarna av polisorganisationen böra åvägabringas i enlighet med utredningens kommunala alternativ.»

2. Den lokala organisationen

Alternativ I: Polisdistrikt skall utgöras av åklagardistrikt; Kungl. Maj:t kan dock för särskilt fall dispensera från denna bestämmelse. Med hänsyn till önskvärdheten av att verklig samordning åstadkommes skola kommuner i ett polisdistrikt i princip bilda kommunalförbund för polisverksamhetens handhavande. Länsstyrelsen kan emellertid medge befrielse härifrån. Ledningen av polisverksamheten inom polisdistrikten skall alltjämt handhavas av distriktsåklagaren — i större städer av en polismästare — i sin egenskap av polischef. Utredningen uttalar, att det inom ramen för den framlagda allmänna organisationsplanen finnes utrymme både för en kombinerad och en delad polis- och åklagarorganisation; de praktiska erfarenheterna av processreformen anses böra vara avgörande vid valet av organisationsform. I personalhänseende förordas bl. a. en både kvantitativ och kvalitativ förstärkning av kriminalpoliskåren. Den nuvarande valrätten vid tillsättande av fjärdingsmanstjänster slopas. Länsstyrelsens möjligheter att ingripa mot försumliga polisdistrikt vidgas. Lokalpolisen skall i avsevärd mån kunna användas utanför anställningsdistriktet. Beträffande statspolisen föreslås inga större förändringar.

Alternativ II: Åklagardistrikten skola undantagslöst utgöra polisdistrikt. I fråga om den lokala polisledningens organisation anses icke några säråtgärder påkallade inom ett förstatligat polisväsen, så vitt landsfiskalsorganisationen angår. Beträffande de städer, som ej skola ingå i landsfiskalsorganisationen, blir åter frågan om i vilka av dessa ledningen av polis- och åklagarväsendet skall vara gemensam och i vilka den skall vara delad ett framträdande organisatoriskt spörsmål. Detta anses böra lösas på sätt i det särskilda fallet bedömes lämpligast. På det organisatoriska området vidgas naturligen polischefens arbetsuppgifter ej oväsentligt. Beträffande organisationen inom polisdistrikten hänvisas till vad som föreslagits i fråga om alternativ I. Inom den statliga polisen anordnas en mot den nuvarande statspolisen svarande organisation, förslagsvis benämnd »den rörliga polisen». Lokalpolisen blir obegränsat mobil.

3. Den regionala organisationen

Alternativ I: Länsstyrelserna skola såsom hittills ha ledningen av polisväsendet i länen. Deras ställning skall emellertid förstärkas i vissa hänseenden. Bl. a. skola landsfogdarna såsom länspolischefer inordnas i länsstyrelserna och åläggas viss föredragningsskyldighet. Landsfogdarna skola naturligtvis därjämte hava vissa självständiga befogenheter i fråga om den operativa polisledningen. De förutsättas tills vidare i allmänhet även vara statsåklagare.

Alternativ II: Utredningen föreslår här i princip samma lösningar som enligt alternativ I. Nya arbetsuppgifter tillföras emellertid landsfogden i fråga om polisorganisationens utformning och upprättande av statförslag för polisväsendet. Efter ett förstatligande komma alla frågor om polisorganisationen i ett län att handläggas av länsstyrelsen. Inom länsstyrelsen anses böra inrättas en särskild sektion (byrå) för polisväsendet med landsfogden som chef. I de största länen aktualiseras frågan om delning av landsfogdetjänsten; arbetsuppgifterna anses nämligen där komma att räcka till såväl för en länspolischef (landsfogde) som för en statsåklagare.

4. Den centrala ledningen

Alternativ I: Förslaget upptar inrättandet av en särskild rikspolisstyrelse, bestående av bl. a. en generaldirektör och rikspolischef samt tre polisdirektörer. Någon uppdelning av styrelsen på byråer anses ej erforderlig. Styrelsen skall ha inspekterande, samordnande och i viss mån polisledande uppgifter. Den skall ha större möjligheter till aktiv polisverksamhet i samordnande syfte än Enhörnings polisinspektion men likväl icke äga någon orderrätt i förhållande till länsstyrelserna. Några befogenheter gentemot polisdistrikten skola icke heller tillkomma rikspolisstyrelsen.

Alternativ II: Man förordar inrättande av en rikspolisstyrelse, vars organisation i huvudsak överensstämmer med vad 1939 års polisutredning föreslagit. Antalet byråer inom styresen är dock blott två. Med avseende å den polisledande verksamheten skola styrelsens uppgifter vara desamma som enligt alternativ I. De ekonomiska, organisatoriska och administrativa uppgifterna bliva emellertid här väsentligt mera omfattande. Centraliseringen har dock ej drivits så långt som i 1939 års utrednings betänkande.

5. Kostnadernas fördelning å stat och kommun

Alternativ I: Statsbidrag utgår efter ändrade grunder och tillkommer alla polisdistrikt, även städer och köpingar. Bidragsunderlaget hänför sig till lönekostnaderna för polispersonalen. Vid statsbidragens beräknande tages största hänsyn till polisdistriktets skatteunderlag. Utredningen beräknar, att med tillämpning av det av utredningen förordade s. k. generella systemet för statsbidrag skall den slutliga fördelningen av de sammanlagda kostnaderna för polisväsendet (enligt 1948 års kostnadsnivå) bliva följande: i runt tal 35 miljoner kr. på statsverket, nära 50 miljoner på städer och drygt 10 miljoner (1,8 + 8,3) på köpingar respektive landsbygden.

Alternativ II: Staten påtager sig alla kostnader för polis- och åklagarväsendet (även kostnader för lokaler) efter en övergångstid av tio år, varunder en på visst sätt bestämd bidragsskyldighet för kommunerna successivt avskrives. Inventarier och annan utrustning, som kommunerna anskaffat för polis- och åklagarväsendets behov, skola i allmänhet överlämnas till staten utan lösen.

Det största antalet remissinstanser — bland andra justitiekanslersämbetet, överståthållarämbetet, 18 länsstyrelser, stadsförbundet och polisförbundet — uttalade, att polisväsendet alltjämt borde vara kommunalt.

Flertalet av remissinstanserna tillstyrkte utredningens förslag om indelningen i polisdistrikt. Från flera håll underströk man vikten av att polisdistrikten äro tillräckligt stora. Ett par remissinstanser framförde tanken att låta länen (landstingsområdena) bilda polisdistrikt. Bl. a. de båda kommunförbunden uttalade sig emellertid för att vid en lösning enligt alternativ I varje kommun finge bilda eget polisdistrikt.

Att länsstyrelserna skulle ha högsta ledningen av polisväsendet i länen tillstyrktes av flertalet remissinstanser. Frågan om landsfogden borde inordnas i länsstyrelsen blev åter föremål för synnerligen delade meningar. Bland andra justitiekanslersämbetet och elva länsstyrelser avstyrkte förslaget härom.

Behovet av ett centralt organ underströks i allmänhet, men om detta organs karaktär och uppgifter gingo meningarna i sär. En överväldigande majoritet avstyrkte utredningens förslag på denna punkt; som skäl härför anfördes bl. a., att ett ämbetsverk av föreslagen typ lätt skulle få ställning av en polisen överordnad myndighet i alla angelägenheter och att anordningen kunde befaras leda till en icke önskvärd centralisering och byråkratisering av polisväsendet. En grupp om ett fyrtiotal myndigheter och organisationer förordade en polisinspektion i huvudsak efter Enhörnings linjer. Närmare ett tjugotal remissinstanser funno den bästa lösningen vara att inrätta en särskild polisbyrå i inrikesdepartementet eller att eljest anknyta den centrala tillsynen till departementet.

Förslaget (enligt alternativ I) att generella och förhöjda statsbidrag skulle utgå, blev godtaget i flertalet remissvar. I fråga om sättet för statsbidragens beräknande voro emellertid meningarna synnerligen delade.

D. 1953 års departementspromemoria

I januari 1953 framlades av inrikesdepartementet en promemoria angående vissa reformer på polisväsendets område. Ur yttrandena över denna må — särskilt vad beträffar frågorna om lokal organisation, statsbidrag och central ledning — antecknas följande:

Promemorians — sedermera genomförda — förslag att bereda möjlighet för städer under 10 000 invånare och för köpingar att ingå i gemensamt polisdistrikt med andra kommuner inom samma landsfiskalsdistrikt godtogs i och för sig och betecknades som ett framsteg av det stora flertalet remissinstanser, men en betydande grupp uttalade sig för en längre gående reform, huvudsakligen i överensstämmelse med 1948 års polisutrednings förslag. Kommunförbunden avstyrkte vad i promemorian på denna punkt föreslagits. Mot förslaget att stad, vars invånarantal uppgår till minst 10 000, som regel skall utgöra särskilt polisdistrikt, restes vissa erinringar. Det föreslagna — likaledes sedermera beslutade — statsbidraget till städer och köpingar, som skulle äga ingå i gemensamt polisdistrikt på sätt nyss sagts, godtogs väl även i huvudsak av flertalet remissinstanser; från några håll föreslogs emellertid, att frågan om rätt till statsbidrag i viss utsträckning borde göras beroende av hur polisdistriktsindelningen skedde. Kommunförbunden avstyrkte även i förevarande del förslaget. En länsstyrelse ifrågasatte, om ej statsbidrag till avlöning av polisbefäl å landsbygden borde utgå med mer än 50 procent. Svenska polisförbundet var inne på liknande tankegångar.

Även promemorians — jämväl sedermera genomförda — förslag att förstärka inrikesdepartementet med en särskild sakkunnig i polisfrågor lämnades av remissinstanserna i allmänhet utan erinran. Från några håll —

bl. a. av tre länsstyrelser — hävdades emellertid, att det behövdes en fristående, central polismyndighet. En av dessa tre länsstyrelser ansåg för sin del, att en av de främsta svagheterna i vår nuvarande polisorganisation var, att ett för hela riket centralt polisorgan saknades. Behovet av samordning såväl beträffande organisation som utrustning gjorde sig enligt denna länsstyrelse i hög grad gällande vilken organisationsform som än funnes. Svenska polisförbundet uttalade, att en central ledning var minst lika behövlig för polisväsendet som för åklagarväsendet och civilförsvaret.

V. Förtjänster och brister hos den nuvarande organisationen

Målet för utredningen — att, därest en reform synes påkallad, framlägga ett förslag till en organisation av polisväsendet, som med hänsyn till samhälleliga krav kan antagas vara ändamålsenlig i dagens läge och samtidigt anpassbar till antaglig kommande utveckling — kräver i första hand en undersökning, i vad mån den gällande ordningen är behäftad med brister, men samtidigt ett beaktande av dess förtjänster. Den närmare analysen av fördelar och nackdelar hos vårt polisväsende, sådant det framträder i dag, synes få giva svar på frågan, om en organisationsändring är oundgänglig och — därest så är fallet — hur radikalt man bör gå till väga för att vinna det uppställda målet, det som i direktiven för utredningen betecknats såsom en tillräcklig, effektiv och smidig polisorganisation.

A. Förtjänster

Såsom utvecklad på historisk grund har den nuvarande organisationen av vårt polisväsende med huvudmannaskapet lagt hos kommunerna en viss förankring i samhällslivet. Väl ha åtskilliga av de partiella reformer som undan för undan genomförts försvagat kommunernas inflytande i fråga om polisväsendet. Utredningen vill här peka på dels inrättandet av statspolisen, dels den numera statliga regleringen av polispersonalens anställningsvillkor och dels att staten genom statsbidragssystemet iklätt sig andel i kostnaderna för polisverksamheten. Det påståendet låter sig emellertid icke vederläggas, att polisväsendets kommunala anknytning å det lokala planet varit ägnad att motverka, att polisorganisationen antagit karaktären av något kommunerna och deras innevånare ovidkommande. Snarare har kanske en sådan förankring på sina håll främjat känslan av samhörighet mellan allmänhet och polis, något som haft sin givna betydelse för ett gott resultat av polisverksamheten. Den kommunala förankringen har också medgivit, att organisationen med någorlunda lätthet kunnat närmare utformas under tillbörligt hänsynstagande till speciella ortsförhållanden. Åtskilliga organisationsfrågor ha vunnit snabbare och smidigare handläggning med nu gällande organisation än om deras lösande skulle ha skett inom en statlig förvaltningsorganisations ram.

B. Brister

Mot dessa förtjänster hos den nuvarande polisorganisationen måste emellertid vägas åtskilliga uppenbara brister hos denna. Dessa brister skola i det följande närmare angivas.

Den kommunala förankringen å lokalplanet medför principiellt, att inom varje polisdistrikt organisationen utformas för sig. Väl har tillkomsten av de s. k. storkommunerna liksom det sammanförande av skilda kommuner till ett och samma polisdistrikt som i alltmer ökad omfattning ägt rum bidragit till att polisorganisationen i någon mån vunnit i planmässighet. Vad man i sådant hänseende under senare år vunnit i fråga om polisdistriktens utformning framgår av att hela antalet polisdistrikt i riket den 1 januari 1961 utgjorde 585; den 1 juli 1954 var antalet 841. Betydelsen för polisens effektivitet av denna ändring får emellertid icke överskattas. I sammanhanget måste nämligen beaktas — och detta är högst väsentligt — att någon gemensam planläggning av organisationen för mera vidsträckta områden i regel icke förekommit, i varje fall ej för större områden än landsfiskalsdistrikt. En polisorganisation sålunda uppbyggd väsentligen allenast efter de skilda orternas behov var naturlig och ur effektivitetssynpunkt möjligen invändningsfri på en tid, då de olika bygderna voro ganska isolerade från varandra, men fyller icke måttet under nu rådande samhällsförhållanden. Särskilt den väsentligt ökade motorfordonstrafiken spelar här in och detta i två hänseenden. Denna trafik har omedelbart medfört ökat arbete och nya problem för polisen, främst med avseende å trafikövervakning och utredning av trafikolyckor. Därjämte har motorismen överhuvudtaget lett till att befolkningens rörlighet väsentligt ökats. Trafikövervakningen kräver, om den skall bedrivas rationellt, i stor utsträckning en insats genom samordnade aktioner vida över de lokala polisdistriktens gränser. Den konstaterade ökade rörligheten inom samhällslivet har kommit att sätta sin tydliga prägel påbrottsligheten över huvud taget, vilken ej blott ökat utan även — i vart fall delvis — fått en annan och mindre ortsbunden karaktär än tidigare. Vissa slag av brott, främst bedrägerier och mera allvarliga inbrott, begås sålunda numera till väsentlig del av brottslingar, som »arbeta» inom stora områden. Denna »rörliga» brottslighet påkallar — liksom för övrigt i avsevärd omfattning andra slag av brott, exempelvis mord och mordbrand — för sitt effektiva bekämpande intimt samarbete mellan polismyndigheterna inom ett flertal områden. De förändrade förhållandena medföra, att organisationsfrågor av olika slag, såsom spörsmål angående utformningen av polisens personalorganisation, den allmänna planläggningen av polisverksamheten och utnyttjandet av tekniska hjälpmedel, numera måste bedömas ur en vidare synvinkel än den rent lokala. Man kan här särskilt i fråga om beredskapen och möjligheten att utnyttja tekniska hjälpmedel draga vissa paralleller mellan polisväsendet och ett annat av motorismen ävenledes starkt påverkat förvaltningsområde, nämligen vägväsendet.

Ehuru polisdistrikten, på sätt ovan antytts, mångenstädes efter hand genom distriktssammanslagningar gjorts större än tidigare, äro de likväl alltjämt till övervägande delen i fråga om befolkningsunderlaget alltför små för att inom desamma skola kunna skapas effektivt arbetande poliskårer. Polisdistriktsorganisationen är över huvud fortfarande mycket ojämn. Ett betydande antal distrikt äro icke tillräckligt stora för att kunna bära upp en enligt nutida förhållanden tillfredsställande polisorganisation för distriktens egna behov. Det brister sålunda mångenstädes påtagligt i fråga om förutsättningarna för att man skall kunna åstadkomma en effektiv befälsorganisation, öka specialiseringen, utnyttja teknisk utrustning, få möjligheter till samlad insats, inrätta tjänster för personal ur kontorskarriären etc. Vad här antytts framgår av den schematiska skiss till vilken tidigare hänvisats och som återfinnes såsom bil. 1.

I detta sammanhang må särskilt framhållas, att polispersonalens numerär och utrustning ej sällan varierar även i till arbetsbördan tämligen likvärdiga polisdistrikt. Detta har sin grund främst i de beslutande kommunala organens skiftande inställning till polisverksamheten i förening med länsstyrelsernas begränsade möjlighet enligt gällande lagstiftning att inverka på organisationens utformning. Denna bristande enhetlighet hos den inre organisationen inom polisdistrikten framträder såväl i mera landsbygdsbetonade som i rena stadsdistrikt. På sina håll äro de personella och/eller tekniska resurserna — även om kravet på samordning mellan flera distrikt i fråga om arbetet lämnas å sido — otillräckliga särskilt i fråga om den yttre bevakningstjänsten, varigenom framför allt den broftsförebyggande verksamheten begränsas, samt i fråga om trafikövervakningen.

En brist i den nuvarande polisorganisationen är vidare, att poliskårerna till följd av den kommunala anknytningen i princip äro bundna vid de olika polisdistrikten. Befattningshavare vid polisväsendet får i regel användas utanför anställningsdistriktet, endast om hans avlöning helt eller delvis bekostas av statsmedel. Såsom särskilt olägligt framstår det, att de större städernas polispersonal — bortsett från stats- och reservpolisen — normalt icke kan användas utanför de egna distrikten. Det möter på det hela taget fortfarande, alla delreformer till trots, svårigheter att etablera en efter moderna krav anpassad gemensam insats, särskilt i något större skala, av de olika polisdistriktens polispersonal. Detta hinder mot ett rationellt utnyttjande av tillgängliga resurser innebär en påtaglig reducering av polisens förmåga till effektiva insatser.

Olägenheterna av denna den kommunbundna polisens relativa immobilitet mildras i viss mån av den tillgång, som den till sin natur rörliga statspolisen utgör; över huvud taget har tillskapandet och det undan för undan skedda utbyggandet av statspolisen ökat polisens slagkraft och allmänna effektivitet. För polisväsendet är emellertid en enhetlig uppbyggnad av synnerlig betydelse. Anordningen med en statligt avlönad poliskår vid sidan

av den rent kommunala polisen och utan annan anknytning till denna än att den rekryteras ur vissa städers poliskårer ger därför anledning till erinran ur olika synpunkter; den innebär en viss dualism och är organisatoriskt sett förvisso icke den lämpligaste.

Att en »statlig» och en kommunal polisorganisation fungera vid sidan av varandra, medför med nödvändighet en viss splittring och därjämte lätt nog slitningar inom polisverksamheten. Det kan erfordras ett alldeles speciellt handlag hos vederbörande ledande organ för att med en sådan dualistisk organisation som instrument på basis av frivilliga överenskommelser lotsa fram tillfredsställande lösningar av arbetsuppgifterna. Svårigheter kunna stundom uppstå att få till stånd erforderligt intimt samarbete mellan statspolisen och den lokala polisen i vissa hänseenden. I detta sammanhang må ock som en svaghet i systemet framhållas, att det — på grund av det sätt, varpå statspolisorganisationen är uppbyggd — icke är möjligt att till tjänstgöring vid en statspolisavdelning kommendera polismän från annan poliskår än den i avdelningens förläggningsstad. Statspolisens successiva utbyggnad år från år — uppenbarligen ofrånkomlig med hänsyn till rådande förhållanden och självfallet till odiskutabelt värde för polisverksamheten sedd i stort — har accentuerat den rådande dualismen. Framhållas må, att antalet statspolismän den 1 januari 1961 uppgick till 1 236, medan hela antalet polismän i riket vid samma tidpunkt utgjorde omkring 10 500. I själva verket är statspolisen nu i färd med att spränga sin från början givna ram av en tämligen renodlad stödorganisation. Att man sett sig nödsakad att såsom skett tid efter annan kraftigt utbygga statspolisorganisationen kan för övrigt sägas på sitt sätt innebära ett tyst erkännande av den kommunala organisationsformens begränsade möjligheter å förevarande förvaltningsområde under nutida samhällsförhållanden.

Ett betydelsefullt spörsmål med avseende å polisen är frågan om ledningen av polisverksamheten. På lokalplanet hämmas, på sätt tidigare framhållits och nedan närmare utvecklas, i viss mån en effektiv polisledning därav att flertalet polischefer — särskilt gäller detta landsfiskalerna — vid sidan om de polisiära uppgifterna ha att handlägga en mångfald arbetskrävande uppgifter av helt annan art. I förevarande hänseende framträder med nuvarande organisation på det lokala planet också — och med särskild styrka — behovet av en sammanhållande regional polisledning. Enligt länsstyrelseinstruktionen tillkommer denna ledande uppgift de olika länsstyrelserna. Dessas möjligheter att bland alla andra dem åvilande viktiga arbetsuppgifter inrikta sig på en fortlöpande effektiv ledning av polisverksamheten äro emellertid i varje fall med nuvarande organisation, enligt vad allmänt vitsordas, i praktiken synnerligen begränsade. Genom landsfogdereformen avsåg man på sin tid att förstärka ledningen av länens polisväsen. Landsfogden gavs ställningen av — förutom statsåklagare — »länspolischef» med uppgift att närmast under länsstyrelsen hava ansvaret för och ledningen av

polisverksamheten i länet. Beträffande länspolischefsskapets innebörd råder dock på grund av hithörande bestämmelsers vaga och knapphändiga avfattning åtskillig oklarhet. Bl. a. äro landsfogdarnas ställning och befogenheter i angiven egenskap i förhållande till länsstyrelserna icke klart utformade. Med hänsyn härtill och till det krav på en betydande insats inom åklagarväsendet som ställes på landsfogdarna i deras egenskap av statsåklagare framstår det endast som rätt naturligt, att de knappast framträtt eller haft möjlighet framträda såsom verkliga ledare i någon större utsträckning av polisarbetet inom vederbörande län utan under normala förhållanden fungerat i stort sett blott såsom tillsyns- och remissorgan. Därvid bör dock undantag göras för deras befattningstagande med utredning av grövre brott — ett befattningstagande, som emellertid närmast härrör från dem tillkommande åklagaruppgifter. Till bilden av bristande enhetlighet i polisens regionala ledning hör även, att några större städer — ehuru deras polisväsende sorterar under länsstyrelsen — äro undantagna från området för landsfogdens polisverksamhet.

Det nu anförda torde giva stöd för det allmänna omdömet om den nuvarande polisledningens organisation inom länen, att densamma saknar den fasthet och enhetlighet som är erforderlig. Att polisverksamheten blir lidande därav är uppenbart. I detta sammanhang torde böra erinras om att landsfogdens insats inom åklagarväsendet i motsvarande mån blir lidande av den dualism som karaktäriserar befattningens uppbyggnad.

Även på riksplanet brister det i vissa hänseenden påtagligt med avseende å polisväsendet. Den allmänna polisorganisationen saknar för närvarande på det hela taget en aktiv högsta instans. Visserligen fullgör statspolisintendenten — delvis på grund av särskilda av Kungl. Maj:t meddelade uppdrag — vissa av omständigheterna påkallade samordnande funktioner och väl verkar polisväsendets organisationsnämnd jämlikt sin instruktion för enhetlig och rationell arbetsorganisation samt för tillämpning av ändamålsenliga arbetsformer i polisdistrikten. Vad som främst faller i ögonen är emellertid att något organ ej finnes som med stöd av vunna erfarenheter fortlöpande meddelar allmänna råd och anvisningar av bl. a. teknisk natur rörande polistjänstens utövande samt ur rikssynpunkt övar tillsyn över polisväsendet och dess anordningar. I detta sammanhang må emellertid erinras om den ovan omförmälda, inom inrikesdepartementet år 1956 inrättade särskilda befattningen som byråchef med uppgifter att handlägga frågor av mera allmän betydelse för polisverksamheten samt att på eget initiativ framlägga förslag till åtgärder i berörda hänseenden.

Hittills berörda brister hos vårt polisväsende hänföra sig till organisationens uppbyggnad. Emellertid kan pekas även på vissa andra förhållanden, som — ehuru de närmast beröra personalens utbildnings- och anställningsförhållanden samt liknande problem — likväl, därest de icke lösas på ett riktigt sätt, påverka effekten av polisarbetet i nedsättande riktning.

I sådant hänseende skall här nämnas, att rekryteringen till polismannabanan — trots genomförda reformer — alltjämt icke är tillfredsställande ordnad samt att vissa svårigheter föreligga att organisatoriskt ordna en likformig grundläggande fackutbildning. En avsevärd förbättring av rekryterings- och utbildningsförhållandena kan emellertid beräknas inträda från den 1 januari 1962. Genom riksdagens bifall till propositionerna nr 88 och 89 till 1961 års riksdag angående åtgärder för förbättring av rekryteringen till polisväsendet m. m. komma nämligen polisaspiranterna från nyssnämnda tidpunkt att sammanföras länsvis och inordnas i en särskild rekryterings- och utbildningssektion inom i regel en poliskår — »moderkår» — i varje län. Härigenom möjliggöras enhetlighet och planmässighet i den grundläggande fackutbildningen. Under år 1962 kommer vidare en polisiär yrkesskolelinje att på försök inrättas. Slutligen öppnas genom riksdagens bifall till i propositionerna framlagda förslag bättre möjligheter att genom upplysningsverksamhet m. m. främja rekryteringen till polisyrket.

I detta sammanhang synes böra ytterligare särskilt framhållas, att polispersonalens pensioneringsförhållanden hittills icke blivit enhetligt reglerade.

Slutligen torde ytterligare i detta sammanhang böra såsom en nackdel hos vårt polisväsende betecknas de många gånger relativt komplicerade, till friktion mellan statliga och kommunala myndigheter ledande ekonomiska problem, som direkt avhänga därav att ett stort antal polischefer med statlig anställning för genomförande av sina uppgifter i fråga om det lokala polisväsendet äro i stort sett bundna av kommunal medelsanvisning.

Vad som hittills påtalats av brister, som synas vidlåda vårt polisväsende, är det som ger sig till känna, när man ser förhållandena främst ur synpunkten av kravet på ett behörigt handhavande av den polisiära verksamheten, alltså på frågan om polisväsendets ändamålsenlighet. Ser man så till kostnaderna för polisväsendet visar det sig, att dessa för många kommuner under senare tid ökat på ett sätt, som sett från kommunernas synpunkt måste vara ägnat att ingiva allvarliga betänkligheter. Olika faktorer samverka vidare till att den kommunala organisationsformen för polisen, generellt sett, inför kommunalmännen själva kommit att framstå som alltmera föråldrad och irrationell. I första hand är här att framhålla det i och för sig begränsade kommunala inflytandet på polisväsendet, en begränsning som ytterligare markerats av den genomförda enhetliga regleringen av polispersonalens avlöningsvillkor; det måste för kommunerna synas oegentligt att man över huvud taget anlitar den kommunala självstyrelsens förvaltningsapparat — och kommunalskattemedel — för samhällsuppgifter, beträffande vilka i realiteten ett förhållandevis så litet utrymme numera lämnas åt lokalt inflytande. I detta sammanhang är vidare att erinra om att på grund av samhällets förändrade struktur och befolkningens ökade rörlighet man under senare år måst vid distriktsbildningen väsentligt frångå existerande kommunala indelning samt att polispersonalen av samma anledningar,

trots den principiella bundenheten till polisdistrikten, numera i större omfattning än tidigare användes över kommungränserna. Slutligen må ock framhållas, att vissa polisdistrikt belastas oproportionerligt hårt genom att de — på grund av utsatt läge i trafikhänseende eller andra omständigheter, över vilka de kommunala organen ej råda, t. ex. förläggningen av militära skolor och förband, ungdomsvårdsskolor — nödgas hålla en mera omfattande polisorganisation än vad som i och för sig skulle vara påkallat av rent lokala förhållanden.

Mot bakgrunden av nu angivna förhållanden i förening med den omständigheten, att skatteindrivningen efter införandet av statlig garanti för hela den debiterade kommunalskatten ej längre har någon ekonomisk betydelse för kommunerna, är det knappast ägnat att väcka alltför stor förvåning, att kommunerna i betydande omfattning — främst landskommuner men även många städer — särskilt där vid distriktsbildandet den primärkommunala indelningen i högre grad frångåtts börjat förlora det verkliga intresset för polisfrågorna; att vissa kommuner, särskilt en del städer alltjämt ägna polisväsendet stor uppmärksamhet påverkar ej nämnvärt bilden i stort. Innehållet i de båda kommunförbundens yttranden i ämnet till statsutskottet vid 1956 års riksdag är i detta hänseende belysande för de nuvarande huvudmännens allmänna inställning till frågan om polisväsendet som kommunal förvaltningsuppgift. Att denna inställning betecknar ett negativt moment av väsentlig betydelse i förevarande sammanhang torde ligga i öppen dag.

Av vad ovan anförts torde framgå, att polisväsendet, sådant det för närvarande faktiskt är utformat, trots år 1953 och senare vidtagna, i och för sig betydelsefulla partiella reformer i olika avseenden alltjämt lider av mer eller mindre allvarliga brister. Till följd av dessa brister torde polisen såsom helhet betraktad knappast kunna sägas för närvarande fullt motsvara nutida anspråk på effektivitet. I fråga om polisväsendet framstår helt naturligt effektivitetskravet såsom i särskild mening primärt. I detta sammanhang påkallar den under senare tid starkt stegrade brottsfrekvensen uppmärksamhet. Väl påverkas brottslighetens omfattning erfarenhetsmässigt av åtskilliga andra faktorer än sådana med vilka man kan komma till rätta med kriminalrättsliga åtgärder, varför samhällets kamp mot brottet måste föras med ett flertal skilda medel. Ett effektivt polisväsende har likväl otvivelaktigt sin mycket väsentliga funktion att fylla i fråga om kampen mot brottsligheten. Den nuvarande polisorganisationen får emellertid anses ha visat sig för svag och på sina håll utrustad med alltför begränsade tekniska hjälpmedel för att med önskvärd effektivitet fylla denna uppgift. — Vidare må här erinras om att trafiken på vägar och gator i vårt land per dygn kräver i genomsnitt ungefär tre människoliv. Även om trafiksäkerhetsproblemet givetvis har många aspekter och för att nöjaktigt lösas måste angripas från olika sidor, torde, enligt vad på området sak-

kunniga allmänt anse, en mera intensiv och i högre grad samordnad trafikövervakning än den polisen hittills kunnat prestera vara särskilt ägnad att nedbringa trafikolycksfallstalen. Slutligen må även, såsom ytterligare tecken på mindre tillfredsställande effektivitet hos bl. a. ordningspolisväsendet, framhållas de svårigheter, som — närmast till följd av den ovan påtalade bristen på sina håll i fråga om personella resurser — under senare år främst i de största städerna framträtt i fråga om upprätthållande av allmän ordning och säkerhet på gator och andra allmänna platser.

Under hänvisning till det anförda får utredningen framhålla som sin uppfattning att en reformering av polisväsendet är påkallad.

VI. Frågan om avhjälpande av bristerna hos polisväsendet och om dettas förstatligande m. m.

A. Allmänna synpunkter

Mot bakgrunden av de lämnade direktiven och med utgångspunkt från det konstaterande vartill utredningen resonerat sig fram, att vårt polisväsende bör reformeras, måste den frågan först ställas under diskussion:

Kan en polisorganisation av önskad beskaffenhet åstadkommas genom partiella reformer inom en i princip bibehållen kommunal ram eller kräves för ändamålet att reformarbetet sker i anslutning till att huvudmannaskapet överflyttas på staten?

För frågans besvarande måste de påtalade bristerna analyseras och ett övervägande ske punkt för punkt. Man torde då finna, att åtskilliga av dessa brister äro av den arten, att de borde kunna — åtminstone till väsentlig del — undanröjas genom ett partiellt reformarbete inom ramen för en alltjämt i princip bestående kommunal organisation. Till en början torde så vara fallet med den alltför svaga ledningen å regionalplanet och frånvaron av central instans under Kungl. Maj:t. Detta gäller också de betydande variationerna i poliskårernas numerär och utrustning och därmed också i fråga om deras kapacitet även i sinsemellan jämförliga distrikt; att helt undanröja sakligt opåkallade variationer i angivna avseenden skulle emellertid säkerligen i praktiken visa sig synnerligen svårgenomförbart. Den bristande enhetligheten i fråga om personalens pensionsförmåner torde också kunna avhjälpas utan att en ändring av huvudmannaskapet är påkallad, nämligen genom att göra statens allmänna tjänstepensionsreglemente tillämpligt på samtlig kommunalavlönad polispersonal. Det är naturligen icke heller uteslutet att — närmast genom en förändrad avvägning av statsbidragen — hindra ett alltför starkt ekonomiskt tryck på kommunerna till följd av poliskostnadernas stegring m. m. Därvid skulle ej minst sådana kommuner, vilka till följd av speciella omständigheter kommit att belastas oproportionerligt hårt, kunna komma i åtanke. Med hänsyn till sistnämnda kommuners förhållandevis stora antal och rätt varierande lägen i förevarande hänseende torde det dock vara förenat med betydande svårigheter att här rättvist avväga ett ekonomiskt stöd från staten och denna väg framstår därför såsom svårframkomlig. De nu rådande komplicerade ekonomiska mellanvarandena mellan statliga och kommunala myndigheter på förevarande förvaltningsområde skulle emellertid kunna i varje

fall ej oväsentligt förenklas — och omfånget av den administrativa apparaten i motsvarande mån minskas — genom införande av ett system med schablonmässigt beräknade statsbidrag. Framhållas bör dock i detta sammanhang, att i fråga om ett flertal av de bristfälligheter, vilka, enligt vad nu sagts, synas vara av beskaffenhet att i och för sig kunna undanröjas även vid ett i princip oförändrat huvudmannaskap, genomförandet på antytt sätt av erforderliga reformer likväl komme att innebära ett ökat statligt engagemang i olika hänseenden i de polisiära uppgifterna och — såsom en oundviklig följd därav — ske till priset av en ytterligare begränsning av det redan nu starkt uttunnade kommunala inflytandet på polisväsendet.

Beträffande åter övriga ovan redovisade brister hos polisväsendet har, på sätt nedan skall närmare utvecklas, vid den förutnämnda, punkt för punkt verkställda undersökningen framkommit, att hinder eller åtminstone betydande svårigheter möta att utan förändring av huvudmannaskapet för polisen på ett tillfredsställande sätt avhjälpa dessa brister. Detta gäller ej minst den alltför begränsade omfattningen av landsbygdens polisdistrikt. Vid organisationsundersökningar i polisdistrikten har polisväsendets organisationsnämnd funnit, att — under förutsättning av ett riktigt förhållande mellan arbetsvolym och personalstyrka — en med avseende på bl. a. befälsorganisation, yttre bevakning, specialisering, möjligheter till samlad insats, personalplanering och beredskap samt teknisk utrustning på det hela taget väl godtagbar organisation i allmänhet kan uppbyggas i polisdistrikt med en »fast» personalstyrka om minst cirka 20 man (således exklusive vikariepersonal), därest övervägande flertalet polismän är stationerade på samma ort. Av olika personer i ledande ställning inom polisväsendet har inför utredningen hävdats, att storlekskraven i fråga om de polisorganisatoriska enheterna böra ställas ej oväsentligt högre. Man har sålunda uttalat, att den samlade personalstyrkan i ett normaldistrikt bör uppgå till minst omkring 50 personer för att förutsättningar skola erhållas för erforderlig effektivitet i polisarbetet. Enligt utredningens mening kan det vara försvarligt och lämpligt att vid de planerade distriktens närmare utformande — där en mångfald geografiska och andra faktorer kräva beaktande — i allmänhet söka ge ett distrikt en sådan omfattning, att det kan bära en personalstyrka någonstädes på skalan emellan 20 och 50 man, helst kanske något närmare den senare siffran. Av största betydelse i detta sammanhang är därvid, att huvuddelen av personalen centraliseras. Endast om så sker kan vad ovan upptagits såsom krav på en effektivt verkande polisorganisation tillgodoses. Eftersom 300 av de nuvarande 384 polischefsdistrikten för närvarande ha mindre än 20 polismanstjänster, betyder det förda resonemanget, att de nuvarande polischefsdistrikten — vilka utgjort riktpunkten för de hittillsvarande organisatoriska reformsträvandena inom polislagens system — i själva verket i princip icke kunna godtagas såsom enheter vid uppbyggandet av en rationell lokal organisation. Endast i perifera områden av

utpräglad glesbygdsnatur, där av naturliga skäl polisverksamheten har en annan karaktär än i riket i övrigt, eller där eljest speciella förhållanden nödvändiggöra det, kan man nödgas göra eller godtaga avsteg från vad sålunda principiellt ansetts böra eftersträvas och inrätta distrikt med i fråga om polisstyrkans storlek betydligt mindre bärkraft. Den hittills vidtagna konsolideringen av distrikten, varigenom man lyckats nedbringa dessas antal i icke ringa omfattning, har icke varit tillfyllest ens om åtgärderna bedömas endast med beaktande av vederbörande lokala kårers egna rationella uppbyggnad och effektiva fungerande inom de egna distrikten; än mindre har reformen räckt till, om den betraktas ur något vidare aspekter, dvs. om man tar sikte på kravet att från effektivitetssynpunkt sett kunna anlita personalen utanför hemmadistriktet.

I detta sammanhang kan böra diskuteras den utvägen att främst genom sammanförande med varandra av en del mindre polischefsdistrikt i respektive län få till stånd en mera lämplig polisorganisatorisk indelning än den nuvarande. Värdet av en sådan partiell reform torde emellertid vara begränsat. Tanken på en sådan reform tänkt till slut leder i själva verket fram till vad som redan ovan hävdats, nämligen till en i princip total omfördelning av polischefsdistrikten. Med hänsyn till vad ovan anförts om det ringa antalet polismän i ett mycket stort antal polischefsdistrikt, framstår behovet av en dylik fullständig nyindelning fullt klart.

Av det nu anförda följer, att man i fortsättningen i fråga om lokalorganisationen i allmänhet nödgas sikta på avsevärt större enhet än det nuvarande landsfiskalsdistriktet. Det gäller, närmare bestämt, att bygga upp en ny polisdistriktsorganisation utifrån den allmänna utgångspunkten, att ett distrikt skall äga sådant befolkningstal och sådan struktur, att polisarbetet inom distriktet motiverar hållandet av en fast personalstyrka om 20—50 man. Man torde här i allmänhet ha att räkna med befolkningstal om cirka 25 000—60 000. Därjämte bör ett distrikt givetvis utgöra ett på det hela taget lämpligt avrundat och naturligt avgränsat polisiärt verksamhetsområde. Av väsentlig betydelse är även, att distriktet uppbygges kring en någorlunda välbelägen huvudort av ej alltför ringa storlek, vilken ort kan fungera som polisiär bas, dvs. icke minst med hänsyn till behovet i och för sig därstädes vara stationeringsort för såväl polischefen som för poliskårens centraliserade styrka.

En omorganisation av polisväsendet på det lokala planet enligt nu antydda linjer kräver, på sätt torde framgå av det ovan anförda, att man så radikalt frångår gällande primärkommunala indelning, dvs. till polisdistrikt sammanför så många olika kommuner och överhuvud företager sådana ingrepp i den på området redan hårt beskurna kommunala självbestämmanderätten, att den kommunala organisationsramen, redan nu rätt hårt pressad, i realiteten spränges. Mot det anförda skulle möjligen kunna andragas, att man i det nya kommunalförbundsinstitutet dock har ett instru-

ment, varmed man kan på ett bättre och för kommunalmännen mera tilltalande sätt än enligt den gamla ordningen etablera mellankommunalt samarbete bland annat även på polisväsendets område. Denna synpunkt kan dock knappast tillerkännas någon avgörande betydelse; det måste nämligen självfallet väcka betänkligheter att för ordnande av ett i princip kommunalt polisväsen beträffande det stora flertalet av de kommunala enheterna gå så väsentligt utanför den ur allmänna synpunkter bestämda och eljest gällande kommunala indelningen. Polisväsendets redan förut klena kommunala förankring bleve härigenom ytterligare väsentligt försvagad. Framhållas må, att ej heller de nya kommunbildningar som förordas i indelningssakkunnigas nyligen framlagda förslag till principer för en ny kommunindelning (SOU 1961:9) i någon större omfattning skulle komma att motsvara polisutredningens särskilda storlekskrav beträffande lokala polisiära verksamhetsområden. Vad nämnda sakkunniga föreslå synes därför knappast vara av beskaffenhet att inverka på bedömningen av här föreliggande fråga.

När utredningen av ovan angivna skäl uttalar sig för en väsentlig förstoring av polisdistrikten, förbiser utredningen ingalunda, att med distriktens större geografiska utsträckning även följa vissa olägenheter. Bl. a. torde ökad tid få tillsättas för resor.

Naturligtvis medför en centralisering i princip av ett distrikts polisstyrka till en bas, att kontakten mellan denna styrka och distriktets perifera delar på visst sätt försvåras. Det kan även möta svårigheter att fullt ut tillgodose allmänhetens berättigade serviceanspråk i olika hänseenden. Nämnda förhållanden mana otvivelaktigt till viss försiktighet vid reformarbetet å hithörande område. I en tid av starkt utvecklad motortrafik och med vårt väl utbyggda, automatiserade telefonnät torde berörda svårigheter dock icke böra tillmätas större betydelse, särskilt ej om man beaktar, att den centraliserade styrkan ges en god rörlighet inom distriktet. Härtill kommer, att kvalificerat polisbefäl med bl. a. serviceuppgifter förutsättas bliva — såsom chefer för decentraliserade polisiära enheter av skiftande omfattning — stationerade flerstädes ute i de nya distriktens sekundära tätorter. Undantagsvis torde även kunna ifrågakomma, att polischefen ute i distriktet håller regelbundet återkommande mottagningar för allmänheten. Lämpligt avvägd kommer centraliseringen otvivelaktigt att leda till en betydande höjning i effektiviteten.

Sedan utredningen sålunda resonerat sig fram till ett ställningstagande i fråga om de blivande polis(chefs)distriktens lämpliga normala storleksordning, uppkommer frågan, huru med utgångspunkt från dessa allmänna synpunkter ett konkret förslag till indelning av landet (länen) i dylika distrikt bör utformas. Det gäller med andra ord själva metodiken för distriktsbildandet. Man kan här tänkas gå till väga på olika sätt. En nyindelning av riket i polisdistrikt enligt ovan antydda allmänna riktlinjer kan till

en början verkställas antingen i anslutning — helt eller delvis — till annan (administrativ eller judiciell) indelning eller i princip oberoende av sådan indelning. Då man allmänt sett synes böra eftersträva en ordning, där olika förvaltningsgrenars geografiska verksamhetsområden i den mån så är möjligt sammanfalla, har utredningen ansett sig i första hand böra undersöka, vilka praktiska möjligheter den förra metoden må erbjuda. De indelningar i lokala statliga verksamhetsområden, till vilka man här närmast skulle kunna tänkas knyta an, synas vara följande fyra, nämligen

1) länen,
2) fögderierna,
3) civilförsvarsområdena och
4) domsagoområdena.

En distriktsindelning, uppbyggd på *länet* såsom lokal enhet, skulle — även om den i fråga om några län ter sig som den mest rationella — enligt utredningens uppfattning på grund av distriktens storlek medföra vissa olägenheter, vilka i flertalet län icke kunna tänkas uppvägda av mera påtagliga, speciella fördelar i vare sig polisorganisatoriskt eller polisoperativt hänseende. Länsalternativet — den mest genomgripande reformlinjen — innebär alltså ett alltför radikalt steg för att kunna godtagas. Utredningen övergår vid sådant förhållande till att närmare undersöka de möjligheter som de tre mindre långt gående av de ovan upptagna alternativen erbjuda.

Fögderiet torde på det hela taget vara en i förevarande sammanhang någorlunda godtagbar indelningsgrund, om man ser till storleken, och i en del fall även från andra synpunkter sett vara förhållandevis lämpligt som polisiärt verksamhetsområde. Fögderierna ha emellertid självfallet utformats från helt andra synpunkter än de polismässiga. Enligt vad en inom utredningen verkställd närmare undersökning av fögderiindelningen inom åtta län givit vid handen, äro fögderierna, sedda ur det praktiska polisarbetets synvinkel, ofta påtagligt olämpligt avrundade. I flera fall utgöra de för övrigt ej ens geografiskt sammanhängande områden. Slutomdömet blir att fögderiindelningen, såsom helhet betraktad, icke lämpligen kan tjäna som utgångspunkt för en distriktsindelning på det polisiära området.

De nyligen — i oktober 1959 — fastställda *civilförsvarsområdena* äro av en storleksordning, som framstår såsom någorlunda rimlig ur polisväsendets synvinkel; riket är indelat i 114 civilförsvarsområden. Områdena torde ock i allmänhet präglas av en viss samhörighet mellan däri ingående olika delar, vilka merendels äga en någorlunda markerad huvudort. Civilförsvarsområdena äro emellertid närmare utformade under hänsynstagande till — förutom givetvis en del speciella försvarssynpunkter — den nuvarande indelningen i polischefsdistrikt; de bestå i stort sett av de förutvarande civilförsvarskretsarna. Då det nu gäller att tillskapa nya polischefsdistrikt, synes det helt irrationellt att falla tillbaka på en indelning, som uppgjorts med ut-

gångspunkt från den polischefsdistriktsindelning som man nu underkänner. En naturligare ordning synes vara — därest man vill ha en samordning — att indelningen i civilförsvarsområden — ehuru av färskt datum — i sinom tid överarbetas med beaktande, i den mån så kan ske, av den indelning i polischefsdistrikt, som kan bliva resultatet av polisutredningens organisationsarbete i detta hänseende. Ehuru det sålunda knappast föreligger anledning att vid utformandet av polischefsdistrikten mera direkt anknyta till gällande indelning i civilförsvarsområden, utgör naturligen det nära sakliga samband som förefinnes mellan civilförsvar och polisverksamhet ett skäl att vid det polisiära reformarbetet över huvud taget och icke minst vad angår distriktsbildningen i rimlig mån även beakta civilförsvarets särskilda intressen.

Det återstår då att närmare undersöka *domsagoområdenas* användbarhet i förevarande sammanhang.

Ett studium från denna synvinkel av gällande domsagoindelning synes leda till den bedömningen, att man genom att anknyta polisdistriktsindelningen till domsagoområdena — vilka i allmänhet redovisa befolkningstal om 25 000—45 000 — erhåller ett åtminstone i flertalet fall tillräckligt brett befolkningsmässigt och geografiskt underlag för rationellt uppbyggda och effektivt arbetande lokala poliskårer, kännetecknade av bl. a. ändamålsenlig specialisering, god beredskap och slagkraft samt ekonomiskt utnyttjande av den polisiära utrustningen. Domsagoområdena med sina respektive huvudorter framträda även i ej ringa utsträckning som i stort sett lämpligt avrundade polisiära verksamhetsområden. Av stadsdomstolsutredningen i dess nyligen framlagda betänkande (SOU 1961:6) föreslagen justering i vissa hänseenden av domsagoindelningen synes endast ägnad att gynnsamt påverka denna bild. Vissa förhållanden kunde därför synas tala för att man vid utformningen av den nya polisdistriktsindelningen på något sätt anknyter till domsagoområdena. Ett särskilt, om ock ej i och för sig avgörande, skäl att vid polisdistriktsindelningens utformande i den mån det är möjligt bygga på domkretsar eller domsagor utgör för övrigt det nära personalorganisatoriska samband som på lokalplanet råder — och av utredningen i enlighet med vad nedan sägs förutsättes skola i relativt stor utsträckning även framdeles råda — mellan polis- och åklagarväsende. Ett närmare studium av frågan ger emellertid vid handen, att ett godtagande av domsagoindelningen som primär grund för indelningen i polischefsdistrikt av olika skäl svårligen kan komma i fråga. Förhållandet är nämligen det, att även om åtskilliga domsagor, på sätt ovan antytts, framträda som ganska naturliga geografiska enheter, utmärkta av en viss inre samhörighet mellan respektive domsagors skilda delar, rikets indelning i domsagor likväl ej sällan numera ter sig tämligen irrationell och egenartad. Detta torde i vissa fall sammanhänga därmed, att domsagoindelningen i fråga om samhällsbildning, kommunikationer m. m. i viss utsträckning bygger på förutsättningar, vilka ej

längre existera eller i allt fall i väsentlig mån förändrats; domsagoorganisationen präglas över huvud taget i icke så få fall av en viss konservatism och traditionsbundenhet. Även andra förhållanden spela här in och påkalla uppmärksamhet vid distriktsbildandet. Sålunda kan en eller annan domsaga vara av väl ringa omfattning för att lämpligen bilda ett för sig bestående polisdistrikt. Å andra sidan ha domsagoområdena på vissa håll — särskilt i Norrlands glesbygder — alltför stor geografisk utsträckning. Vissa domsagor sakna en huvudort som med fördel kunde fungera såsom centralort, därest domsagans område skulle bilda ett polisdistrikt. För att få fram lämpligt avrundade och jämväl i övrigt ändamålsenliga verksamhetsområden för polisen skulle man under angivna förhållanden bliva nödsakad att i större eller mindre mån frångå den domsagoindelning, som man principiellt anknutit till. Dessa avvikelser skulle i själva verket tendera att bliva så talrika, att en regel om domsagoområdena såsom grund för polisdistriktsindelningen komme att åtminstone i viss mån förlora sin principiella giltighet.

Det här förda resonemanget leder fram till att man icke bör söka lösa det föreliggande organisatoriska problemet medelst någon primär anknytning till andra redan förefintliga administrativa eller judiciella indelningar. Man bör tillskapa distrikten fritt och med direkt sikte på vad man genom nyindelningen önskar vinna. Såsom ovan framhållits, måste en reform sikta på att få fram tillräckligt stora, naturligt avgränsade och även i övrigt lämpliga polisiära verksamhetsområden, vilka äga huvudorter av sådan storlek och belägenhet, att de med fördel kunna fungera som centrala baser för distriktets polis. Det synes då vara anledning att vid indelning i polisdistrikt av ett visst län utgå från de större orterna, i första hand städerna. Bland dessa utväljes ett lämpligt, begränsat antal till polisiära centralorter i distrikt, vilka skola bestå av dessa orter jämte deras naturliga omland eller uppland; med envar dylik tänkt huvudort sammanföres med andra ord den del av länet, som allmänt — näringsgeografiskt och förvaltningsmässigt — sett graviterar mot orten i fråga.

Man synes här med fördel kunna åtminstone i viss mån taga såsom förebild den (preliminära) indelning av riket i s. k. regioner (bygdeenheter) som nyligen verkställts inom arbetsmarknadsstyrelsen. En sådan region består av en stor eller medelstor tätort som regioncentrum jämte kringliggande område (omland). Uppdelningen av riket i regioner har skett i syfte att skapa konkreta riktlinjer för det fortgående lokaliseringsarbetet beträffande näringsliv och servicecentra för områden med minst omkring 30 000 invånare (»A-region»). Vid avgränsningen av regionerna har hänsyn tagits till, bland annat, avstånd, kommunikationer och regioncentras faktiska inflytande från servicesynpunkt. En anknytning till arbetsmarknadsstyrelsens preliminärt antagna bygdeenheter ligger såtillvida nära till hands som arbetsmarknadsstyrelsen, såsom ovan påpekats, såsom regioncentra av detta slag valt tätorter, vilka framstå som lämpliga servicecentra för om-

råden med minst omkring 30 000 invånare, dvs. bygdeenheter av ungefär den storleksordning som ovan angivits såsom ett ändamålsenligt eller åtminstone nöjaktigt minimum för de nya polisdistrikten. Den serviceverksamhet, som i fråga om polisarbetet hänför sig till den direkta, personliga kontakten mellan distriktets befolkning och polischefen sättes på detta sätt in i sitt större systematiska sammanhang. Att en stad (samhälle) är polisiär centralort eller huvudbas innebär, att den är säte för polischefen i distriktet och förläggningsort för den centraliserade delen av distriktets polisstyrka. Tanken är härvid att i allt fall i princip uppbygga distrikten på sådant sätt, att till viss huvudort hänföres det område, beträffande vilket det framstår som naturligt att just den å huvudorten placerade polischefen har det primära ansvaret för befolkningens inom området säkerhet till liv och egendom. Utredningen förmenar, att det genom användande av en sådan metodik förefinnes de största utsikterna att nå fram till vad man här främst vill ernå, nämligen ändamålsenligt uppbyggda och naturligt avgränsade normala verksamhetsområden för polisen, lämpligt utformade även ur allmänhetens synpunkt. Genom en distriktsbildning enligt principen basort jämte omland vinnes för övrigt icke blott, att det naturliga sambandet i polisiärt hänseende mellan bas-staden, å ena sidan, samt dess förorter och hela omland, å andra sidan, blir bevarat utan även att ökade möjligheter över huvud taget öppnas att effektivt utnyttja den till basorten förlagda polisstyrkans kapacitet.

Att utredningen sålunda med avseende å bildande av polisdistrikt förordar en metodik av nu angiven art innebär emellertid ingalunda, att man skulle lämna bestående indelningar i förvaltningsområden utan varje beaktande. Med hänsyn till angelägenheten av att de skilda förvaltningsgrenarnas geografiska verksamhetsområden icke i onödan avvika från varandra synes man tvärtom vid den närmare avgränsningen av de nya polisdistrikten böra undersöka i vad mån anslutning lämpligen kan vinnas till andra indelningar. Kommunindelningen torde regelmässigt böra så till vida beaktas, att polisdistrikt uppbygges av en eller flera kommuner. Ett särskilt skäl att vid polisdistriktsindelningens utformande taga viss hänsyn till domkretsar eller domsagor utgör det ovan berörda personalorganisatoriska sambandet mellan polis- och åklagarväsende på lokalplanet. Av det ovan anförda torde framgå, att det på åtskilliga håll även måste vara möjligt att helt eller i det närmaste helt följa domsagoindelningen. Mångenstädes måste emellertid denna indelning frångås. För att man skall få till stånd naturligt avgränsade och i övrigt lämpliga polisiära verksamhetsområden blir det sålunda bl. a. nödvändigt, att stad med egen jurisdiktion normalt får bilda gemensamt polisdistrikt med delar av omgivande (eller angränsande) domsaga(-or). En sålunda eller på annat sätt uppkommen inkongruens mellan bestående judiciella enheter och de nya polisdistrikten kan emellertid måhända i ett eller annat fall tänkas komma att förändras till överensstäm-

melse genom en efterföljande justering av domsagoindelningen. En förutsättning härför är likväl naturligen, att gällande indelning även för sitt egentliga ändamål, dvs. för rättsvården i begränsad bemärkelse, på ifrågavarande punkter framstår som föråldrad eller eljest irrationell. En utveckling som den här antydda för domkretsarnas del torde ligga i linje med vad stadsdomstolsutredningen skisserat i sitt ovan omnämnda betänkande (jmf den å s. 125 omnämnda utredningen med uppdrag att överse domkretsindelningen).

Det sätt varpå utredningen funnit sig böra föreslå en lösning av problemet om distriktsindelningen betecknar ingalunda något nytt. Samma principiella betraktelsesätt låg till grund för den indelning av riket i polismästardistrikt, som på sin tid framlades av 1939 års polisutredning. Denna framhöll sålunda i detta hänseende, bland annat, att kring de större städerna, vilka utgjorde centra för näringslivet och den allmänna samfärdseln, koncentrerade sig polisverksamheten i särskild grad; kravet på rörlighet och effektivitet hos polisorganisationen gjorde sig här särskilt starkt gällande. En förutsättning för att detta krav skulle kunna tillgodoses på ett tillfredsställande sätt, vore, att städerna i polishänseende förenades med kringliggande bygd till en organisatorisk enhet. De danska polismästarnas lokala verksamhetsområden äro vidare uppbyggda efter i stort sett de linjer utredningen förordar beträffande de nya polisdistrikten. Enligt vad utredningen under hand inhämtat har man även inom den senaste svenska civilförsvarsutredningen vid utarbetandet av dess förslag till civilförsvarsområden anlagt synpunkter, som förete påtaglig likhet med polisutredningens allmänna riktlinjer för indelning i polisdistrikt, låt vara att där, såsom naturligt är, även vissa speciella försvarsaspekter spelat in. Arbetsmarknadsstyrelsens utkast till regionindelning (se ovan) samt indelningssakkunnigas ovan nämnda förslag bygga för övrigt på liknande tankegångar.

Ovan angivna allmänna riktlinjer för uppbyggandet av distrikten ha såsom redan antytts närmast avseende å bygder med någorlunda normal befolkningstäthet men torde ändock i princip böra tillerkännas generell giltighet. I fråga om mera utpräglade glesbygder — särskilt sådana bygder i övre Norrland — torde det likväl vara nödvändigt att vid principernas tillämpning gå fram mera försiktigt än i landet i övrigt, bland annat för undvikande av att avstånden från distriktens perifera delar till polischefens stationeringsort bli så stora, att servicen för allmänheten i dessa områden allvarligt försvåras och försämras. Kraven på distriktens och basorternas storlek måste sålunda här väsentligt sänkas, även om man därigenom nödgas uppge åtskilligt av vad som i allmänhet anses önskvärt i fråga om en rationellt uppbyggd polisorganisation. Då här mestadels är fråga om bygder med jämförelsevis ringa brottslighet och framförallt med ringa ordningshållningsproblem, frånsett dem som sammanhänga med biltrafiken, torde emellertid dylika eftergifter

från de allmänna kraven i realiteten vålla förhållandevis obetydlig praktisk olägenhet; i de trakter, om vilka här är fråga, kräves så mycket mindre än eljest av jourtjänst, beredskapstjänst, bevakning, specialisering etc.

En allvarlig brist hos vår nuvarande polisorganisation är enligt vad ovan påpekats svårigheten att rationellt utnyttja personalen. Denna svårighet sammanhänger just med den nyss berörda splittringen i många olika distrikt i förening med det förhållandet, att gällande bestämmelser om personalens mobilitet äro utformade i nära anslutning till reglerna om statsbidrag. Mobiliteten skulle väl kunna åtminstone i teorien i viss utsträckning förbättras, om man ville gå vidare på den år 1953 inslagna vägen och ytterligare vidga kretsen av de till allmänt statsbidrag berättigade polisdistrikten. Stora praktiska svårigheter torde likväl möta att etablera rationell samverkan åtminstone i någon större omfattning mellan de många skilda distriktens polisstyrkor. Det skulle sålunda, att döma av hittills vunna erfarenheter från liknande fall av samverkan mellan personal från olika polisdistrikt, i allmänhet ej bliva möjligt att för lösande av sådana mera personalkrävande polisuppgifter, vilka allt emellanåt anmäla sig, sätta upp polisstyrkor med samövad och rationellt samarbetande personal eller att över huvud taget i hithörande sammanhang utveckla den effektivitet och slagkraft, som är önskvärd. En sådan torde kunna vinnas endast inom ett enhetligt organiserat polisverk.

Vidkommande så den påtalade dualismen inom svenskt polisväsende, dvs. uppdelningen av polisen i lokalpolis och statspolis, är det väl möjligt att genom speciella åtgärder i någon mån mildra olägenheterna härav. I sådant hänseende är särskilt att nämna tanken att organisatoriskt knyta vederbörande föreståndare för den till ett visst län förlagda statspolisen (för ordnings- såväl som för kriminalpolisiära uppgifter) närmare till landsfogden för att fungera såsom dennes medhjälpare vid samordnande av statspolisens och lokalpolisens verksamhet. Den organisatoriska och systematiska otympligheten i hela anordningen kan man emellertid aldrig komma ifrån med bibehållet kommunalt huvudmannaskap; den för polisverksamhetens behöriga bedrivande erforderliga rörliga polisen måste då av naturliga skäl under alla förhållanden anordnas som något slag av tämligen markerad särorganisation. En sådan ordning medför, på sätt ovan berörts, med nödvändighet vissa praktiska och psykologiska olägenheter. Svårigheterna att etablera effektiv och friktionsfri samverkan mellan rörlig polis och lokal polis kunna då knappast helt undvikas. Med en enhetlig poliskår för hela riket blir problemet självfallet ur olika synpunkter väsentligt förenklat.

I fråga om den olägenhet som antytts sammanhänga med den friktion som kan uppstå mellan statliga och kommunala myndigheter vid behandligen av ekonomiska problem bör framhållas, att denna olägenhet naturligen blir mindre framträdande i den mån centralt meddelade bestämmelser minska det kommunala inflytandet. Så länge det kommunala huvud-

mannaskapet bibehåller något av sitt reella innehåll, kvarstår dock enligt sakens natur i viss mån det påtalade förhållandet.

Stundom förekommande friktioner mellan statliga och kommunala myndigheter torde kunna mildras genom bättre kontakter mellan statsanställda polischefer och företrädare för kommunerna. Införande av statsbidrag på en del områden, där stöd på kommunalt håll anses erforderligt men nu ej alls eller endast i begränsad omfattning lämnas av staten, såsom i fråga om rekrytering och utbildning av polispersonalen samt beträffande kontorspersonalen, skulle sannolikt även i sin mån vara ägnat att minska friktionen. På sätt ovan framhållits, kunna dock enligt sakens natur svårigheter av detta slag aldrig undvikas, så länge här gäller ett system, enligt vilket det främst är statliga myndigheter, som ha att svara för ordningens och säkerhetens vidmakthållande, medan det i huvudsak är kommunerna, som få stå kostnaderna för den härför erforderliga verksamheten.

Vad slutligen angår det ovan ävenledes påpekade förhållandet, att de kommunala myndigheternas intresse för polisfrågorna undan för undan försvagats, torde det vara uppenbart, att denna olägenhet snarast accentueras i den mån man — för att bota andra brister — nödgas på sätt ovan antytts, vidga statens möjlighet att ingripa i den kommunala intressesfären.

Till denna redogörelse för de olika bristerna hos vårt nuvarande polisväsende och möjligheterna, respektive hindren eller svårigheterna att lösa de skilda frågorna genom fortsatta partiella reformer inom ramen av en i huvudsak kommunal organisation vill utredningen, i syfte att ytterligare belysa det föreliggande problemkomplexet, foga några reflexioner av allmännare och sammanfattande innebörd för att därefter övergå till att lämna ett direkt svar på den i rubriken uppställda frågan.

Förarbetena till polislagen samt i tryck och handlingar förda diskussioner i polisiära reformfrågor under årtiondena efter lagens antagande erinra på ett åskådligt sätt om hur förvånansvärt snabbt utvecklingen å hithörande samhällsområden under senare tid i själva verket skett och huru därigenom de allmänna förutsättningarna för polisorganisationen och därmed även de organisatoriska problemställningarna på kort tid i grund förändrats. Såsom statsutskottet i sitt utlåtande nr 181 år 1956 framhållit, ha under åren efter 1953 de områden av samhällslivet, som beröra polisens verksamhet, i vissa hänseenden ändrat karaktär. Det är — eftersom denna utveckling ingalunda stagnerat — därför naturligt, att det ställningstagande till frågan om huvudmannaskapet för polisväsendet, varom statsmakterna sistnämnda år förenade sig, i dagens läge icke utan vidare kan tillerkännas fortsatt giltighet, helst som ståndpunktstagandet i fråga på sin tid uttryckligen förklarades icke vara att anse som definitivt utan blott utgöra ett provisoriskt avgörande i avvaktan på erfarenheter av den nya lagstiftningens praktiska tillämpning. Reformen 1953 betecknade på det hela taget i likhet för övrigt med 1932 års beslut om inrättande av statspolisen endast en modus vivendi-lösning av-

sedd att tillgodose ett aktuellt behov men icke att innebära något slutgiltigt ställningstagande av principiell eller systematisk natur.

Den snabba allmänna utvecklingen å hithörande områden av samhällslivet har emellertid också lett till att det hittills utförda reformarbetet med avseende å polisen faktiskt kommit att framstå såsom otillräckligt; av allt att döma kommer detta förhållande i en nära framtid att än ytterligare accentueras. Redan nu synes emellertid mot bakgrunden av vad ovan i detta avsnitt utvecklats fullt klart, att det kräves mera genomgripande åtgärder än de hittills vidtagna för att man skall vinna erforderlig höjning av polisens allmänna effektivitet. Framför allt måste de organisatoriska problemen vid det nödvändiga fortsatta reformarbetet bedömas ur andra än sådana traditionella och lokalbundna aspekter, för vilka det i dagens svenska samhälle ej längre finnes något reellt underlag.

Även om man, med bibehållande av den i princip kommunala organisationsramen för polisväsendet, genomförde partiella reformer på alla de punkter där detta, enligt vad ovan utvecklats, över huvud taget vore möjligt, skulle man sålunda med all säkerhet icke kunna utvinna en tillräckligt stor allmän effektivisering av polisarbetet. Man skulle visserligen i en del hänseenden kunna, i allt fall temporärt, öka effekten av de polisiära insatserna, men det samlade resultatet av reformerna kan vid ett realistiskt bedömande av föreliggande möjligheter icke antagas bliva till fyllest, särskilt ej om man ser förhållandena på något längre sikt. Härtill kommer ytterligare en betydelsefull omständighet. Genomförandet av ett dylikt partiellt reformarbete förutsätter en klart positiv inställning till polisfrågorna från de nuvarande huvudmännens sida. På sätt ovan berörts, brister emellertid denna förutsättning i betydande utsträckning; på vissa håll har sedan någon tid tillbaka intresset för den polisiära förvaltningsgrenen avtagit. Att märka är, att frågan ej längre kan tänkas bliva löst blott genom en mera omfattande statlig bidragsgivning. Det är, enligt vad man på sista tiden kunnat konstatera, själva uppgiften man vill komma ifrån, ej endast de höga poliskostnaderna. Kommunernas krav på att befrias från ansvaret för polisväsendet kan ej antagas komma att tystna utan snarare att bliva än starkare, särskilt från trakter, där den primärkommunala indelningen i högre grad frångås vid distriktsbildningen. En opinion av sådan bredd och styrka torde svårligen kunna lämnas obeaktad under någon längre tid. I detta sammanhang bör understrykas, att det redan på grund av nyss angivna förhållanden ter sig svårt att söka genom de kommunala huvudmännens försorg mera genomgående få till stånd en sådan standardhöjning av polisverksamheten, som enligt vad på många håll anses påkallas av omständigheterna. Framhållas må, att en verksam upprustning i praktiken över huvud taget icke står att vinna genom ingripande av myndigheterna mot ovilliga kommuner med förelägganden och andra maktmedel; det blir då alltför mycket av friktion och för litet av verkligt resultat.

Ytterligare en synpunkt må för fullständighetens skull redovisas i detta sammanhang. I den tidigare förda diskussionen i frågan om huvudmannaskapet för polisen har någon gång framskymtat tanken att välja den större kommunala enheten landstinget (och den »landstingsfria» staden) som dess huvudman. I och för sig tala väl även vissa skäl för en sådan anordning. Man finge då överallt stora och bärkraftiga organisatoriska enheter samt erhölle bl. a. god anknytning till den bestående regionala förvaltningsapparaten, ej minst till länsstyrelserna. En lösning efter nu antydda linjer torde emellertid icke rätt gärna kunna ifrågakomma. Landstingen ha redan nu mycket maktpåliggande och kostnadskrävande förvaltningsuppgifter att sköta särskilt på sjukvårdens område och de kunna förväntas därjämte inom en nära framtid komma att anförtros ytterligare en del betydelsefulla uppgifter av främst medicinsk och social natur. Bl. a. på grund härav kan något positivt intresse icke vara att påräkna hos landstingens ledande män för att övertaga ytterligare omfattande administrativa uppgifter, i varje fall icke för att åtaga sig den krävande, kostsamma och väl även rätt otacksamma förvaltningsfunktion varom här är fråga. Att mot landstingens önskan ålägga dem huvudmannaskapet för polisväsendet torde vara uteslutet.

Slutsatsen av det ovan anförda måste bliva, att det för erhållande av ett polisväsende av den beskaffenhet och effektivitet som de nutida samhällsförhållandena kräva, är erforderligt att rätt väsentligt omgestalta polisväsendet och i anslutning därtill göra staten till dess huvudman. Den i rubriken uppställda frågan — kan en tillräcklig, effektiv och smidig organisation av polisväsendet utformas med bibehållet kommunalt huvudmannaskap — bör alltså besvaras nekande. *Utredningen förordar därför en reform, varigenom huvudmannaskapet för polisväsendet helt lägges hos staten.*

Ett sådant ställningstagande ter sig som ett logiskt fullföljande av de reformer som undan för undan skett, exempelvis den successiva utbyggnaden av statspolisen och införandet av ett enhetligt statligt lönesystem, och vilka till sin innebörd medfört en allt starkare begränsning av det kommunala inflytandet på polisverksamheten och därmed intresset för denna.

När utredningen alltså resonerat sig fram till den ståndpunkten, att ett förstatligande av hela polisväsendet bör ske, har utredningen givetvis därmed också — utan att detta hittills redovisats — tagit ställning till frågan, huruvida icke förstatligandet kunde genomföras endast beträffande viss del av polisväsendet och i övrigt kommunerna bibehållas vid huvudmannaskapet. I tidigare utredningar i ämnet har man närmare diskuterat möjligheterna att begränsa en förstatligandereform till att omfatta enbart kriminalpolisen, respektive landsbygdspolisen, beträffande vilka delar av polisväsendet det framstått som särskilt angeläget, att staten övertoge huvudmannaskapet. Man har emellertid funnit sig böra avvisa tanken på dylika begränsade förändringar av huvudmannaskapet. Såsom skäl för att icke särbehandla kriminalpolisorganisationen ha därvid anförts, bl. a., *att* gränsen

mellan ordningspolisverksamheten och kriminalpolisarbetet är flytande, vid vilket förhållande arbetsstörande kompetenskonflikter svårligen skulle kunna undvikas mellan en kommunal ordningspolis och en statlig kriminalpolis, *att* vid ett sålunda uppdelat huvudmannaskap samarbetet mellan ordnings- och kriminalpolisen måste befaras komma att förlöpa mindre smidigt än för närvarande, *samt att* med en sådan organisation särskilda svårigheter skulle uppstå även i rekryterings- och befordringshänseende. För förevarande utredning ha dessa synpunkter varit avgörande, varjämte utredningen beaktat att sedan ordningspolisen under senare år erhållit alltmera omfattande och betydelsefulla uppgifter i fråga om trafikövervakning, uppgifter som tillika ofta spänna över betydligt större områden än polisdistriktet, det skulle te sig än mera omotiverat än tidigare att i fråga om ett förstatligande behandla ordningspolisen på annat sätt än kriminalpolisen. Mot ett förstatligande enbart av landsbygdens polisväsen har tidigare framhållits, förutom rättvisesynpunkter, det starka behovet av samorganisation mellan städernas och landsbygdens polisväsen samt de komplikationer i organisatoriskt hänseende som med nödvändighet skulle uppstå vid stadsbildning och inkorporering. Den likaledes i anslutning härtill diskuterade möjligheten att från ett förstatligande undantaga polisorganisationen i de största städerna har bedömts som särskilt olämplig, då ur rikssynpunkt organisationen i viktiga hänseenden måste baseras just på poliskårerna i dessa städer. De anförda skälen mot ett partiellt förstatligande av allenast landsbygdens polisväsende eller allt polisväsende med undantag för de största städernas äga enligt utredningens mening alltjämt giltighet.

Vid det närmare utformandet av en statlig polisorganisation bör emellertid — det må redan här framhållas — noga tillses, att de värden, som, på sätt inledningsvis antytts, otvivelaktigt äro förenade med den nuvarande organisationen, i möjligaste mån bevaras. I detta hänseende hänvisas till utredningens i det följande framlagda förslag.

Genom ett förstatligande av polisväsendet kan, såsom torde framgå av det föregående, i själva verket vinnas åtskilliga påtagliga fördelar i organisatoriskt hänseende, vilka äro ägnade att höja effekten av polisens arbete. Framför allt är det genom en sådan reform möjligt att få till stånd ett i territoriellt och personellt avseende mera homogent och ändamålsenligt utformat samt för verksamheten i dess helhet bättre samordnat polisverk, där med den enhetliga ledning och principiellt obegränsade rörlighet hos polisstyrkorna, som skulle utmärka organisationen, dessa kunde rationellt utnyttjas var helst behov yppade sig. Vidare skall samverkan mellan skilda poliskårer ske smidigare än nu i allmänhet är möjligt. Därjämte skall bland annat även rekryteringen främjas. Slutligen kan man med något mindre omgång än för närvarande få till stånd och handhava för hela polisväsendet gemensamma anordningar av skilda slag. En grundförutsättning för att ett statligt polisverk skall fungera tillfredsställande är emellertid naturligen,

att statsmakterna förse polisen med tillräckliga personella och andra resurser.

Man kan emellertid icke bortse från att en statlig regi av polisväsendet har vissa avigsidor. Inrättandet av ett statligt polisväsende, som omfattar hela landet och som i sin spets måste ha ett särskilt organ, låt vara eventuellt med begränsade befogenheter, kan sålunda befaras komma att medföra en viss ökad byråkratisering. Enär vid ett sådant polisväsende de beslutande regionala och centrala instanserna knappast äga samma ingående och allsidiga kännedom om förhållandena ute i orterna som de lokala organen, kan vidare organisationen tänkas komma att bliva i någon mån schematiskt uppbyggd.

Dess bättre torde det dock vara möjligt att på olika sätt om icke helt eliminera så i allt fall väsentligt reducera dessa olägenheter. Detta kan ske genom en långtgående decentralisering i såväl rent administrativt hänseende som med avseende å själva polisverksamheten och genom en stark begränsning av ett blivande centralorgans befogenheter. I den mån administrativa befogenheter ej kunna decentraliseras, torde eventuella tendenser till schematisk handläggning av bl. a. organisatoriska frågor kunna motverkas genom upprätthållande av fortlöpande, intim kontakt mellan centrala samt regionala och lokala organ. Anledning kan ock finnas att å det lokala planet bibehålla samt i det regionala planet och i fråga om den centrala ledningen införa något lekmannaelement. Även härutinnan återkommer utredningen i det följande.

I den tidigare förda diskussionen om ett eventuellt förstatligande har stundom gjorts gällande, att en sådan åtgärd under alla förhållanden innebure ett experiment med ovissa följder. Det kan då vara anledning att — i anslutning till vad ovan anförts rörande behovet av ett huvudmannaskifte på detta förvaltningsområde — även framhålla, att ett förstatligande av polisväsendet vid närmare övervägande i själva verket knappast framstår som ett särskilt äventyrligt steg. Det rör sig här ingalunda om något unikt eller över huvud taget oprövat. I bland annat alla de tre nordiska grannländerna är som framgår av den särskilda redogörelsen för dessa länders polisväsende polisorganisationen sedan åtskilliga år statlig. Såvitt utredningen genom skriftväxling med vederbörande grannlandsdepartement och genom personliga kontakter med olika i saken införsatta befattningshavare i grannländerna kunnat utröna, äro erfarenheterna av den statliga regin i dessa länder, med deras med våra någorlunda jämförliga allminna samhälleliga och folkpsykologiska förutsättningar, på det hela taget klart gynnsamma. I den mån reformkrav där framträtt, ha de genomgående gällt andra ting än huvudmannaskapet, merendels organisatoriska detaljer av olika slag. De sålunda vunna erfarenheterna synas i förevarande samnanhang icke kunna frånkännas viss betydelse.

I det föregående ha behandlats endast de brister, som vidlåda polsvä-

sendet och frågan huruvida dessa kunna botas inom en kommunal ram på lokalplanet eller om förstatligande är den mest rationella utvägen. I det därvid förda resonemanget har uppmärksamhet icke ägnats det nära samband mellan polisväsendet och åklagarväsendet som organisatoriskt sett yttrar sig däri, att på lokalplanet ett flertal chefstjänster och på det regionala planet samtliga landsfogdetjänster omfatta såväl åklagar- som polisverksamhet. Uppenbart torde vara att vid övervägandet av hur ett effektivt arbetande polisväsende bör vara organiserat avsevärd uppmärksamhet måste ägnas åt frågan huruvida den sålunda förefintliga anordningen i sig innebär ett hinder för uppnående av önskad effektivitet hos polisväsendet. Man måste med andra ord också beakta, huruvida ett aldrig så rationellt uppbyggt polisväsende, personellt och tekniskt väl avvägt och utrustat, måhända hämmas i sin verksamhet så att det ej uppnår full effektivitet, därest icke åklagarväsendet så inrättats, att uppdagade och utredda brott snabbt kunna beivras. Utan tvivel förhåller det sig nämligen så, att där samhällets reaktion på ett brott icke följer så snabbt som över huvud taget är möjligt, där minskas respekten för rättsskipningen och icke minst för polismaktens effektivitet, vilket har en ökad brottslighet som följd. Erfarenhetsmässigt föreligger i fråga om åklagarhandläggningen av utredda ärenden på sina håll en viss eftersläpning (det må anmärkas, att samma tendens är klart skönjbar även i fråga om domstolsbehandlingen). En bland flera anledningar härtill är med all säkerhet den splittring av arbetsuppgifterna som föreligger såväl på lokalplanet som på det regionala planet och som direkt avhänger av det rådande organisatoriska sambandet. Denna splittring medför lätt — särskilt där arbetsbördan är pressande — att antingen polisgöromålen eller åklagaruppgifterna eftersättas. Det är — något som torde framgå av det ovan sagda — i och för sig med hänsyn till skadeverkningarna likgiltigt vilken verksamhet som primärt får stå tillbaka; eftersättandet av en av uppgifterna skadar i själva verket båda. Det synes därför böra ankomma på utredningen att vid sina överväganden av vad som kan åstadkommas för att uppbygga ett effektivt, smidigt arbetande polisväsende ingående beakta i vad mån en omorganisation av åklagarväsendet kan erfordras. Det framstår därvid i första hand — mot bakgrunden av att utredningen funnit ett förstatligande av polisväsendet böra ske — *såsom ändamålsenligt och följdriktigt att i detta sammanhang jämväl åklagarväsendet, i den mån det alltjämt är kommunalt, förstatligas.*

B. Förhållandet mellan polis-, åklagar- och exekutionsväsendet i en blivande organisation

Vid sidan av den i nästföregående kapitel avhandlade frågan om huvudmannaskapet för polis- och åklagarväsendet möter såsom där redan avslutnings-

vis berörts i reformarbetet å förevarande område ett annat organisatoriskt huvudspörsmål, nämligen problemet i vad mån den nuvarande (partiella) samordningen mellan polisväsendet och åklagarverksamheten bör bibehållas. Spörsmålet sammanhänger i fråga om det lokala planet på visst sätt med det tidigare diskuterade problemet om distriktsindelningen. Utredningen övergår nu till att behandla nämnda samordningsfråga, därvid även det rådande sambandet med exekutionsväsendet kommer att beröras.

De olika kategorier av befattningshavare, som enligt gällande ordning fungera såsom polischefer, äro för närvarande i mycket stor omfattning anförtrodda även andra arbetsuppgifter än sådana, som ha avseende å polisväsendet. Sålunda äro de ordinarie landsfiskalerna i allmänhet, förutom polischefer, även distriktsåklagare och utmätningsmän; därjämte handlägga de i sin egenskap av administrativa lokalmyndigheter (polismyndigheter) åtskilliga tillstånds- m. fl. ärenden. I städerna utanför landsfiskalsorganisationen äro likaså i betydande omfattning polischefsskapet och åklagaruppgiften förenade hos samme person; i åtta fall har denne befattningshavare därjämte såsom stadsfogde att handha ärenden som röra exekutionsväsendet. Landsfogdarna slutligen äro genomgående såväl länspolischefer som statsåklagare. Å andra sidan förekommer, såsom åtminstone delvis torde framgå av det anförda, inom envar av berörda tre karriärer på sina håll en viss uppdelning eller renodling av funktionerna. Ett icke obetydligt antal ordinarie landsfiskalstjänster äro sålunda renodlade åklagar-polischefstjänster (för närvarande 21 stycken), eller renodlade utmätningsmannatjänster (för närvarande 18 stycken). I några landsfiskalsdistrikt finnas vid sidan av den ordinarie distriktsåklagaren-polischefen (i ställning som extra ordinarie landsfiskaler) befattningshavare som fullgöra enbart åklagaruppgifter. I åtskilliga större städer är polischefsskapet skilt från åklagarväsendet. I förhållande till landsfogdeorganisationen är polisorganisationen fristående i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och Hälsingborg. Därjämte tillämpas å de landsfogdeexpeditioner där biträdande landsfogde eller landsfogdeassistent tjänstgör sedan åtskillig tid tillbaka faktiskt i allmänhet en arbetsfördelning, enligt vilken polisärendena huvudsakligen handläggas av ordinarie landsfogden medan biträdande landsfogden och/eller landsfogdeassistenten väsentligen tager befattning enbart med åklagarärenden. Beträffande Stockholm, Göteborg och Malmö gäller, att åklagarväsendet fungerar utanför landsfogdeorganisationen. Nu angivna funktionsuppdelning inom de olika karriärerna synes visa en — låt vara svagt — stigande tendens.

Det säger sig självt, och har redan uttalats i det föregående, att det hopförande å samma befattning av arbetsuppgifter av skilda slag, som i allt fall på det hela taget utmärker hithörande tjänster och särskilt det stora flertalet ordinarie landsfiskalsbefattningar, ej sällan icke blott innebär en tung belastning å vederbörande tjänsteman utan även föranleder avsevärda svå-

righeter i tjänsteutövningen, bl. a. då brådskande ärenden av olika typ samtidigt aktualiseras. Olägenheterna av den förevarande ordningen torde kunna bedömas i lika mån drabba polisväsendet och åklagarväsendet. Att även utmätningsmannaverksamheten måste lida av den sammanblandning av arbetsuppgifter som förekommer synes uppenbart. Frågan blir då närmast den att undersöka, hur de antydda olägenheterna skola kunna undanröjas. Det låter sig utan vidare sägas, att detta mål säkrast kan vinnas, om de olika funktionerna renodlas och koncentreras på skilda befattningshavare.

Vad beträffar utmätningsmannauppgifterna är det påtagligt, att de till sin art väsentligt skilja sig från polis- och åklagarverksamheten. De exekutiva arbetsuppgifter som åvila landsfiskalerna och de befattningshavare i städerna, som samtidigt äro polischefer-åklagare och stadsfogdar, ha flerstädes en betydande omfattning. Från utredningens synpunkt sett synes det därför ligga närmast till hands, att denna verksamhet överföres på särskilda tjänstemän. Utredningen är icke främmande för de olägenheter, som kunna organisatoriskt föranledas av en sådan anordning, men anser för sin del att de kunna bemästras. Stöd för ett sådant antagande finner utredningen i de goda erfarenheter man vunnit från de inom skilda delar av landet liggande distrikt, där anordningen redan vidtagits. En följd av en sålunda förordad reglering bör givetvis vara, att exekutionsbiträdesbestyren icke längre skulle ankomma på underordnade polismän, eller, med andra ord, att man bryter med den uppfattningen, varåt gives uttryck i 1 § 2. polislagen, att polisverksamheten på landsbygden jämväl omfattar exekutionsbiträdesverksamhet.

Vad därefter angår polis- och åklagarverksamheten är frågan om en renodling av dessa funktioner och en koncentration av respektive arbetsuppgifter å skilda befattningshavare måhända icke lika lätt besvarad. Detta beror enligt utredningens mening därpå, att ifrågavarande arbetsuppgifter ha ett visst klart sammanhang; de gripa på sätt och vis in i varandra. Frågeställningen för utredningen vars huvuduppgift ju gäller polisväsendet blir därför härutinnan denna: *Är det — för vinnande av ett effektivt polisväsende — oundgängligen erforderligt med en tudelning av polis- och åklagarfunktionerna över hela linjen eller kan — för den händelse tudelningen skulle framstå såsom av skilda skäl praktiskt ogenomförbar eller i vart fall svårgenomförbar — syftet med reformen ändock tillgodoses på ett ändamålsenligt sätt?*

En analys av skälen för och emot en tudelning blir den uppgift som närmast anmäler sig.

Skäl *för* en uppdelning av polischefs- och åklagartjänster

I den allmänna diskussionen har gjorts gällande, att det skulle vara ägnat att garantera en starkare objektivitet hos åklagaren, om han icke befattade

sig med förundersökningen. Såsom ansvarig för dennas rätta bedrivande kunde han befaras låta sig vid åtalsfrågans prövning subjektivt påverkas av sin ambition såsom undersökningsledare och en sådan, av bristande objektiv syn präglad inställning kunde karaktärisera även det sätt, varpå han sedermera utförde talan inför domstolen. Detta betraktelsesätt — som på åtskilliga håll utomlands torde ha beaktats vid åklagarväsendets uppbyggnad — har icke godtagits hos oss. Man har här — främst från den utgångspunkten att förundersökningen är en del av brottmålsprocessen — icke funnit anledning underkänna åklagaren såsom förundersökningsledare; det förhåller sig tvärtom så, att åklagaren principiellt framstår såsom den som har ledningen av förundersökningen, och det hävdas, att han — i vart fall där ärendena äro svårbedömda — bör aktivt deltaga i densamma. I de fall där i enlighet med gällande bestämmelser i rättegångsbalken polismyndigheten inlett förundersökningen, skall ledningen av denna i ett visst läge övergå å åklagaren, som för övrigt även dessförinnan under vissa angivna förutsättningar äger meddela anvisningar till dess rätta bedrivande. Att nu frångå principen om att åklagaren skall vara undersökningsledare synes icke kunna ifrågakomma.

De nu relaterade synpunkterna måste därför sakna betydelse för bedömande av frågan, huruvida de tjänster, som innefatta såväl åklagaruppgifter som polischefsgöromål böra tudelas eller icke. Det kan emellertid med styrka framhållas, att fullgörandet av såväl åklagaruppgifterna, däri då ingår ledningen av förundersökningen, som polischefsverksamheten av andra skäl lämpligen icke bör åvila samma person. Med den nu gällande ordningen, där dessa funktioner i stor utsträckning äro förenade, kan man — såsom redan antytts — icke ernå den kraftkoncentration utan vilken resultatet av arbetet löper fara att såväl fördröjas som bli mindre gott. Man riskerar såsom också redan ovan antytts en kollision av arbetsuppgifter som måste bedömas vara till avsevärd nackdel och kan antagas medföra, att endera åklagarverksamheten eller polischefsgöromålen eftersättas eller att — vid befattningshavarens allvarliga strävan att balansera arbetsuppgifterna mot varandra — båda verksamhetsområdena bli lidande. Häri kan med fog ses ett starkt skäl för en funktionsuppdelning.

Ett annat skäl av allmängiltig natur för ett särskiljande av uppgifterna utgör den omständigheten, att få personer torde hos sig förena fallenhet för både åklagarverksamheten och polischefsskapet. Av särskild betydelse för den förstnämnda verksamheten är förmågan att penetrera och lösa juridiska problem av mången gång invecklad natur samt att kunna muntligen inför domstol på ett övertygande sätt framlägga den lösning som erbjuder sig. Väl kan även en polischef komma i kontakt med problem, för vilkas rätta lösande fordras goda juridiska kunskaper, men de egenskaper som främst konstituera en god polischef äro administrativ förfarenhet, god förmåga av befälsföring samt intresse av och fallenhet för lösande av personalvårds-

problem, egenskaper, som icke synas lika betydelsefulla för en åklagare. Beaktas dessa synpunkter vidgas vid en uppdelning av funktionerna avsevärt möjligheterna till en god och riktig rekrytering av chefstjänsterna. I detta sammanhang må framhållas, att en uppdelning skulle innebära ett fullföljande av den ovan berörda faktiska utvecklingstendensen inom de stora och medelstora städerna samt i någon mån inom landsfiskalsorganisationen, där som ovan anförts på några håll tjänster omfatta uteslutande åklagaruppgifter. Vidare har — såsom också ovan anförts — en liknande tendens till klyvning av verksamheten ägt rum å vissa landsfogdeexpeditioner utan att dock någon tjänsteuppdelning skett.

Beträffande landsfogdetjänsterna kunna särskilda skäl anföras för ett åtskiljande av åklagar- och polischefsfunktionerna. En sådan uppdelning med därav följande koncentration till skilda befattningshavare av ansvaret för envar av de betydelsefulla statsåklagar- och länspolischefsuppgifterna kunde förväntas leda till att icke i den betydande omfattning som nu är fallet statsåklagarärenden av hög svårighetsgrad överlåtas å landsfogdeassistenter och distriktsåklagare. Tvärtom skulle kanske ernås, att vederbörande statsåklagare finge möjlighet att — i enlighet med gällande instruktion — i tillbörlig utsträckning från distriktsåklagare övertaga handläggningen av mål, som — ehuru i princip ankommande på distriktsåklagaren — genom sin omfattning eller sin särart rimligen borde handläggas av åklagaren med den högre kompetensen. Vidare kunde en uppdelning av funktionerna med visshet förväntas på ett effektivare sätt än som nu är möjligt åvägabringa en effektiv överledning för länets polisstyrka. Därest så funnes vara önskvärt kunde man också lättare inordna länspolischefen i länsstyrelsen; man behövde då icke ha anordningen med en befattningshavare, som sorterar under två olika chefsmyndigheter.

Skäl *emot* en uppdelning av tjänsterna

Helt allmänt har i diskussionen gjorts gällande att vid ett särskiljande av polischefsuppgifterna och åklagarverksamheten, däri ingår förundersökningsledning, kompetenskonflikter kunna tänkas uppkomma, något som man ej behöver befara, där åklagarsysslan och polischefsskapet ligga i samma hand. Härutöver må anmärkas, att en fullständig funktionsuppdelning med hänsyn till vissa förhållanden måste anses svårgenomförbar. Vad särskilt angår landsfogdetjänsterna är i sådant hänseende att beakta, att medan det i allmänhet icke torde erbjuda någon svårighet att finna ett till storleken och arbetsbördan väl avpassat statsåklagardistrikt, de polisiära arbetsuppgifterna skulle — om man ser till nu föreliggande arbetsuppgifter — i normallänet knappast förslå för en »renodlad» länspolischef. Å andra sidan skulle måhända, om man inordnade en sådan länspolischef i länsstyrelsen i avsikt att tillföra honom arbetsuppgifter, vilka tillsammans med

dem som redan nu i polisiärt hänseende ankomma på honom medgåve ett fullt utnyttjande av hans arbetskraft, länspolischefen kunna tänkas bli alltför mycket engagerad såsom föredragande i polisärenden. Härigenom skulle man riskera att minska hans möjligheter att operativt leda polisverksamheten, något som finge anses utgöra en icke ringa olägenhet och direkt motverka reformens syften.

Svårigheter av betydande omfattning skulle yppa sig även vid en fullständig funktionsuppdelning å lokalplanet. Polisdistrikten måste — särskilt där en större centralort saknades — givas en betydande omfattning för att polischefen skulle bli fullt sysselsatt av polischefsuppgifter. Polisdistrikten skulle då — närmare angivet — böra erhålla en sådan minsta omfattning, att det löpande arbetet inom distriktet krävde en personalstyrka om minst cirka 60 man. Det bleve med andra ord nödvändigt att tillskapa polisdistrikt av i allmänhet större omfattning än den som utredningen enligt vad ovan anförts ansett nöjaktig för ett effektivt bedrivande av polisverksamheten. En distriktsbildning av antydd art komme att medföra en del olägenheter; polischefens arbete bleve mera tungrott, kostnaderna för organisationen ökades genom att mycken arbetstid åtginge för resor, polischefens egen lokalkännedom försämrades och det bleve för allmänheten förenat med ökat besvär att nå kontakt med polischefen; servicen bleve över huvud lätt nog lidande. En funktionsindelning kunde även på åklagarsidan medföra ökade kostnader, bl. a. för resor, samt andra svårigheter. Såsom ett annat skäl, som talade mot en i samtliga polischefsdistrikt genomförd funktionsklyvning, syntes böra beaktas det förhållandet, att åtskillig på distriktsåklagare ankommande åtalsverksamhet är av tämligen rutinmässig beskaffenhet och har ett direkt samband med polisens ordningshållande uppgift.

Utredningens avvägning

Vid vägande av skälen för och emot den sålunda diskuterade klyvningen av chefstjänsterna har utredningen funnit de skäl som tala för en sådan åtgärd mycket starka. De skäl, som anförts mot att en klyvning kommer till stånd torde vara av skiftande styrka. Vad ovan anförts om risken för kompetenskonflikter torde icke äga någon större bärighet. Situationen föreligger redan nu i de städer, där polischefsskap och åklagarbefattning ligga hos skilda personer (detta är förhållandet i samtliga polismästarstäder — med undantag för Karlskrona och Luleå — och dessutom i Uddevalla). Enligt gällande bestämmelser har åklagaren såsom förundersökningsledare i brottmål att hos polischefen påkalla biträde av polispersonal för förundersökningens bedrivande; erfarenheterna hittills jäva icke det omdömet att hithörande problem kunnat lösas i stort sett friktionsfritt. Där över huvud taget samarbetet varit mindre gott har detta haft sin grund i personliga not-

sättningar, som rimligen icke böra tillmätas någon principiell betydelse. De skäl mot en klyvning som hänföra sig, på sätt ovan anförts, till svårigheten att väl avväga arbetsuppgifterna för en »renodlad» länspolischef äro mera vägande. I det sammanhanget har man beträffande länspolisledningen framfört det uppslaget att denna bör får ett annat innehåll, om polisdistrikten göras mycket stora. Med sådana polisdistrikt skulle, har man sagt, behovet av en länspolischef i vedertagen mening vara mycket mindre. Länsledningen av polisverksamheten skulle då, har det gjorts gällande, kunna under landshövdingens direkta chefsskap anförtros en inom länsstyrelsen inrättad sektion för polisärenden, som skulle förestås av en befattningshavare med polischefsutbildning och tjänsteställning motsvarande lägst en förste länsassessor. De arbetsuppgifter som skulle åvila denne borde, framhålles det, utan alltför stora svårigheter kunna lämpligt avvägas.

Gentemot uppslaget om en sådan förändring av länspolischefsbefattningens karaktär vill utredningen framhålla att med dess starka betonande av de ledande och övervakande uppgifternas koncentrerande till länsplanet en länspolischef i den vedertagna bemärkelsen såsom utredningen tidigare framhållit icke endast bör bibehållas utan ges en avsevärt stärkt ställning.

Vad så angår det som invänts mot en uppdelning på det lokala planet anser utredningen detta icke kunna frånkännas betydelse och vill i detta sammanhang understryka att distrikten icke får bli större än som är praktiskt lämpligt. När utredningen gör detta påpekande är utredningen väl medveten om att nackdelarna i fråga om servicen till allmänheten ofta överdrivas i detta sammanhang. Så är bl. a. fallet med påståendet om det starkt ökade besväret för allmänheten att få kontakt med polischefen. Det verkliga behovet av en personlig kontakt mellan allmänheten och polischefen torde icke vara alltför starkt uttalat; telefonnätets utbyggnad och den undan för undan genomförda automatiseringen av detta liksom den starkt utvecklade motortrafiken ger allt mer vidgade möjligheter till erforderlig kontakt utan större kostnad och besvär. Man får i sammanhanget icke heller blunda för det faktum, att den bästa servicen åt allmänheten i de hänseenden varom här är fråga mindre utgör möjligheten att personligen komma till tals med polischefen än att polisorganisationen är så uppbyggd och kan verka så effektivt, att behovet av personliga kontakter minskas. Under alla förhållanden är emellertid en viss försiktighet att tillråda när det gäller att bilda stora distrikt.

Såsom sitt slutliga ståndpunktstagande i frågan, huruvida — samtidigt med att polisväsendet och åklagarväsendet helt förstatligas — åklagaruppgifterna över hela linjen såväl på det lokala som på det regionala planet böra skiljas från de polisiära uppgifterna, vill utredningen anföra följande.

Utredningen anser det icke kunna hävdas, att ett åtskiljande över hela linjen av dessa uppgifter är från effektivitetssynpunkt sett ofrånkomligt. Vid sådant förhållande och med beaktande av de, främst organisatoriska, skäl

som tala mot en sådan radikal lösning vill utredningen såsom bakgrund till det organisationsförslag, som i det följande skall redovisas, fastslå följande riktlinjer.

Regionalplanet. De arbetsuppgifter som för närvarande ankomma på landsfogden böra, där så befinnes lämpligt, i princip uppdelas på dels en befattningshavare, vilken såsom statsåklagare endast har att syssla med de regionala åklagargöromålen, dels en befattningshavare, vilken såsom länspolischef svarar för de polisiära göromålen. I de län där arbetsbördan icke anses kunna, uppdelad på angivet sätt, ge full sysselsättning åt en länspolischef — det torde kunna med någorlunda säkerhet antagas att så till en början blir fallet i flertalet av länen — bibehålles landsfogdetjänsten alltjämt odelad. Instruktionsvägen torde böra för sådana fall tillses, att båda arbetsuppgifterna ägnas tillbörlig uppmärksamhet.

Lokalplanet. Lokala polischefsdistrikt av den storleksordning och med en polisstyrka, som skulle kräva full arbetsinsats av chefen enbart för lösande av de polisiära uppgifterna kunna av praktiska skäl i övervägande antalet fall icke inrättas — såvitt kan bedömas kan det ske endast i fråga om ungefär tredjedelen av hela antalet tänkta distrikt. I sådana fall där hinder ej möta att göra distrikten tillräckligt stora för en klyvning av chefens arbetsuppgifter eller där förhållandena rentav kräva, att sådana distrikt inrättas, böra de nämnda uppgifterna läggas hos skilda befattningshavare. Skulle åklagarverksamheten i ett dylikt polischefsdistrikt till äventyrs icke förslå såsom arbetsuppgift för en heltidssysselsatt åklagare, torde dessa uppgifter kunna på lämpligt sätt överflyttas på åklagare i annat distrikt inom länet eller från sådan åklagare till komplettering av den förres verksamhet överföras vissa åklagaruppgifter. Skulle åklagaruppgifterna ge full sysselsättning åt mer än en åklagare kan — därest de ej kräva full arbetsinsats av två eller flera åklagare — även därutinnan en jämkning ske. Intet hinder torde möta för en anordning, varigenom i ett i princip uppdelat distrikt vissa begränsade åklagaruppgifter tillföras polischefen, i den mån det är förenligt med den arbetsbörda som åvilar honom, såsom t. ex. bötesmål och strafföreläggande.

Man finge med det anförda som utgångspunkt räkna med följande organisationsformer:

Regionalplanet

I. Länet såsom
   a) länspolischefsdistrikt med en länspolischef
   b) statsåklagardistrikt med en statsåklagare

II. Länet såsom länspolischefsdistrikt och statsåklagardistrikt med en länspolischef, tillika statsåklagare

Lokalplanet

I. Polischefsdistrikt, tillika åklagardistrikt med en polischef, tillika åklagare

II. a) Polischefsdistrikt med polischef
b) Åklagardistrikt med åklagare

III. Samma typ som II men med åklagaruppgifterna fördelade på flera åklagare, delvis eventuellt även å polischefen

IV. Samma typ som II men med åklagaruppgifter tillagda jämväl åklagare i annat åklagardistrikt eller hämtade från annat åklagardistrikt.

VII. Principförslag rörande polis-, åklagar- och exekutionsverksamhetens framtida organisation

Utredningen har i det föregående förordat en reform, varigenom huvudmannaskapet för polisväsendet helt lägges hos staten. Det har för utredningen vidare framstått såsom ändamålsenligt och följdriktigt att i samband med genomförandet av en dylik reform jämväl åklagarväsendet — i den mån detta alltjämt är kommunalt — förstatligas. Ett fullständigt åtskiljande av polischefs- och åklagarfunktionerna skulle enligt utredningens mening vara till gagn för såväl polisverksamheten som åklagarverksamheten. Av skäl som i det föregående redovisats har utredningen emellertid icke ansett det möjligt att fastslå att en tudelning genomgående bör ske utan stannat för att förorda ett bibehållande av det nuvarande systemet med samordning i vissa fall av polischefs- och åklagarfunktionerna. Detta hindrar emellertid icke, att — även för befattningar å vilka dylik samordning föreligger — den tendens till uppdelning som redan gör sig gällande bör i möjligaste mån främjas. Vad angår exekutionsväsendet har utredningen kommit till den uppfattningen, att sysslandet med dithörande ärenden till sin art väsentligt skiljer sig från polis- och åklagarverksamheten och att det nuvarande sambandet mellan verksamhetsgrenarna innebär avsevärda olägenheter. Utredningen förordar därför dels att utmätningsmannabestyren överföras på särskilda tjänstemän, dels att man bryter med den uppfattningen, varåt gives uttryck i 1 § 2. polislagen, att polisverksamheten på landsbygden jämväl skall omfatta exekutionsbiträdesverksamhet. Ett förstatligande av exekutionsväsendet förmenar utredningen böra ske. Utredningen avser att senare återkomma till denna fråga.

Med utgångspunkt från de nyssnämnda principiella ställningstagandena kommer i det följande att närmare utvecklas, hur utredningen tänkt sig utformningen av polis-, åklagar- och exekutionsverksamhetens framtida organisation.

A. Polisverksamheten

Den lokala polisorganisationen

I enlighet med de riktlinjer som utredningen ovan (s. 70) rekommenderat indelas länen i *polisdistrikt* med benämning efter vederbörande *central-*

ort. Dessa distrikt bilda grundvalen för den statliga polisorganisationen samt utgöra de lokala poliskårernas reguljära verksamhetsområden. Det förutsättes, att verksamheten för dessa poliskårers personal, i den omfattning som från samordningssynpunkt sett prövas erforderlig, skall kunna utsträckas jämväl till områden utanför de reguljära verksamhetsområdena (polisdistrikten). Polispersonalen skall sålunda i princip vara obegränsat mobil.

Lokal poliskår lyder under länsstyrelsen (i Stockholm överståthållarämbetet) och skall — med de undantag som utredningen i det följande kommer att föreslå — vara direkt underställd länspolischef.

Chef för lokal poliskår benämnes *polismästare* eller, i distrikt där åklagarväsendet alltjämt är förenat med polisväsendet, *polismästare, tillika distriktsåklagare;* dock att *polisdirektör* föreslås som titel för polischeferna i Stockholms, Göteborgs och Malmö polisdistrikt (se vidare nedan). Till poliskåren förutsättes skola höra befattningshavare (polismän, personal tillhörande den s. k. kontorskarriären m. fl.) enligt fastställd personalförteckning samt övrig inom ramen för anvisade medel anställd personal.

I samband med genomförandet av den nya organisationen skola personalförteckningar upprättas för de lokala poliskårerna. Därvid bör beaktas, att de tjänster för polismän och befattningshavare i kontorskarriären vilka avsetts för de nuvarande statspolisavdelningarna i princip och proportionellt efter beräknat behov fördelas på de olika distrikten. Undantag måste dock därvid göras för a) visst antal tjänster för polismän med särskilt kvalificerade utredningsuppgifter, b) erforderligt antal tjänster för polismän — huvudsakligast polisbefäl — med uppgifter avseende trafikövervakning och trafiksäkerhetsarbete inom länet och c) tjänster avsedda att disponeras inom den särskilda polisverksamheten och för vissa kommunikationsverks behov m. m. Den skisserade åtgärden innebär, att den nuvarande statspolisorganisationen — liksom självfallet också den nuvarande reservpolisorganisationen — avvecklas. Utredningen återkommer i olika sammanhang längre fram till frågan om den organisatoriska anslutningen till viss poliskår av de tjänstekategorier som beröras under a)—c) ovan.

Lokal poliskår utgöres av dels en *huvudstyrka,* med stationering å distriktets centralort, dels *arbetsgrupper* av växlande antal och storlek med stationering å företrädesvis större tätorter i polisdistriktets perifera delar. S. k. enmansstationering bör ifrågakomma endast i begränsad omfattning. I poliskårens huvudstyrka bör ingå — förutom polischefen och övrig i polisledningen ingående personal — huvudparten av distriktets personal för utredningsverksamhet av olika slag samt för spaning och annan undersökning angående brott. I arbetsgrupp bör som regel ingå polisbefäl. I övrigt böra i dylik grupp i princip och allt efter behov kunna ingå såväl polismän av olika kategorier (för yttre verksamhet resp. utredningsverksamhet) som befattningshavare i kontorskarriären.

Utredningen anser, att i ett omorganiserat polisväsende en centralisering av polismansstyrkorna skall ske i den omfattning som betingas av kraven på ökad slagkraft åt polisorganisationen. Centraliseringstanken får emellertid icke drivas för långt. Det torde få ankomma på länsstyrelserna att med beaktande av de allmänna synpunkter utredningen framlägger och under hänsynstagande bl. a. till allmänhetens berättigade önskemål bestämma, i vilken omfattning polispersonal (i regel arbetsgrupper) bör vara stationerad i polisdistriktens perifera tätorter och glesbygdsområden för fullgörande, i förekommande fall inom särskilda *ansvarsområden,* av polisuppgifter med mera utpräglat lokal anknytning (jfr polisverksamhetsutredningens förslag angående kvarterspolis, SOU 1961:15 sid. 65 ff).

Utredningen har utarbetat principskisser till organisationsplan för dels ett polisdistrikt med polismästare, dvs renodlad polischef, dels ett polisdistrikt med polismästare, tillika distriktsåklagare. Principskisserna finnas intagna såsom *bilaga 8* resp. *bilaga 9.* Av notförklaringarna i bilagorna framgår, hur organisationsformerna för de olika poliskårstyperna enligt utredningens mening kunna anpassas efter de lokala betingelserna, vilka bland annat och i första hand bestämma vederbörande poliskårers storlek. Principskisserna avse att belysa normalorganisationen för poliskårer av de båda huvudtyperna. Skisserna ge sålunda icke någon anvisning om hur poliskårerna i de allra största distrikten — Stockholms, Göteborgs och Malmö distrikt — böra organiseras. Utredningen förutsätter, att nämnda poliskårer efter ett förstatligande av polisväsendet i stort sett bibehålla den grundorganisation, som de för närvarande ha. Den organisatoriska indelningen av dessa kårers personal till olika slag av verksamhet synes dock böra i högre grad än vad som nu är fallet ansluta till de allmänna grunder för dylik indelning som framgår av utredningens principskisser.

Vad angår den egentliga arbetsorganisationen inom polisdistrikten torde få anföras följande. Såsom ledare av polisverksamheten inom polisdistrikt bör polischefen fungera på ungefär samma sätt som för närvarande. Därvid måste han dock — i förekommande fall — beakta, att verksamheten planeras att tillgodose även andra än centralortens intressen samt att den mer markerat än vad tidigare varit fallet kommer att utföras under länspolischefens överledarskap och, vad särskilt gäller samordnade aktioner av olika slag, enligt dennes intentioner. Polischefen bör alltjämt vara polismyndighet enligt lagen den 15 juni 1944 om vad i allmänhet skall med polismyndighet avses. I vissa avseenden vidgas polischefens arbetsuppgifter. Han kommer inom den ram som avlönings- och omkostnadsanslagen representera och som, allmänt sett, bestämmer hans handlande att få bära det primära ansvaret för polisorganisationens i distriktet tillstånd och funktionsduglighet. På polischefen torde få ankomma att bl. a. upprätta och till länsstyrelsen ingiva förslag till de anslagsäskanden och framställningar i övrigt inom hans ämbetsområde, vilka han finner böra göras. Han måste

vidare i större utsträckning än vad som för närvarande gäller för flertalet polischefer ägna uppmärksamhet åt den personaladministrativa och kamerala sidan av verksamheten. Anledningen härtill är den att till hans ansvarsområde komma att överflyttas en hel del uppgifter vilka nu i regel ankomma på de kommunala organen att fullgöra, t. ex. fullständig personalbokföring, ärenden rörande lokaler och dessas planering, vicevärdsskap i vissa fall samt utrustningsfrågor.

Innan utredningen övergår till att i korthet kommentera de ovan nämnda principskisserna i vad de innefatta beskrivningen av en tänkt arbetsfördelning m. m. inom poliskårerna, torde böra behandlas en fråga av särskild betydelse, när det gäller att skapa rationella arbetsformer inom en poliskår. Härvid syftar utredningen på tillämpningen av den nyssberörda lagen den 15 juni 1944 om vad i allmänhet skall med polismyndighet avses (polismyndighetslagen) och frågan om eventuella behov av ändringar däri. Jämlikt 1 § nämnda lag skall, där i lag eller författning uppgift ålagts polismyndighet utan att i lagen eller författningen särskild föreskrift meddelats om vad med polismyndighet avses, uppgiften tillkomma i stad med poliskammare denna och i övriga delar av riket polischefen i orten. I 2 § av lagen stadgas att, om särskilda skäl föreligga, Konungen äger uppdraga åt annan polisman än polischef att i dennes ställe fullgöra på polischef eljest enligt 1 § ankommande uppgift. Av förarbetena (SOU nr 1942:40 och prop. nr 1944:17) till lagen framgår, att stadgandet i dess 2 § på sin tid antogs komma att få sin största betydelse för landsbygden. Sålunda ansågs det vara lämpligt att i köpingar och andra orter, där polischef ej vore stationerad men där kvalificerat polisbefäl funnes, åt sådant befäl uppdraga handläggningen av vissa ofta återkommande ärenden. Såvitt utredningen har sig bekant, har emellertid intet sådant uppdrag meddelats. Det bör vidare uppmärksammas, att med paragrafens nuvarande lydelse formella möjligheter saknas att i stad med poliskammare åt annan polisman uppdraga att för poliskammaren fullgöra på denna enligt polismyndighetslagen ankommande uppgift. Detta är egendomligt, eftersom ingen poliskammare numera är kollegial myndighet. Polismästaren är sålunda ensam ledamot av och beslutande i kammaren. Poliskamrarnas allmänna polismyndighet är merendels knapphändigt angiven i de olika instruktionerna. Några bestämda gränslinjer mellan poliskammarens och polismästarens funktionsområden äro sålunda icke uppdragna, vilket dock såsom framgår av det sagda icke torde ha någon större praktisk betydelse.

Enligt utredningens uppfattning bör poliskammarbegreppet i ett statligt polisväsende avskaffas och uppgift, som i lag eller författning ålagts polismyndighet utan att därvid särskild föreskrift meddelats om vad med polismyndighet avses, generellt ankomma på polischefen i vederbörande polisdistrikt. Polismyndighetslagen bör vidare ges en sådan utformning, att en delegation på annan polisman än polischef (polismyndighet) av be-

fogenheten att handlägga polismyndighetsärenden kan ske i den utsträckning som erfordras för att inom de lokala poliskårerna skapa rationella arbetsformer.

Stadsdomstolsutredningen har i sitt i det föregående omnämnda betänkande bl. a. föreslagit, att vissa polismyndighetsärenden, som nu handläggas av magistrat, skola överflyttas på polischef (poliskammare). Polisutredningen finner efter företagen viss utredning goda skäl föreligga för antagandet, att — om polismyndighetsärendenas handläggning ordnas på det sätt nämnda utredning föreslagit — överflyttningen i och för sig icke kommer att föranleda något ökat arbetskraftsbehov inom polischefsgraden.

Utredningen återgår härefter till frågan om arbetsorganisationen inom de lokala poliskårerna. Närmast vill utredningen därvid beröra ett förhållande, som — ehuru det uppenbarligen har sin givna betydelse för effektiviteten hos polisarbetet — tidigare icke berörts. Utredningen syftar här på det otillfredsställande i att på åtskilliga håll den utbildade polispersonalen sysslar med uppgifter, som rätteligen böra ankomma på personal inom kontorskarriären.

Vid ett polisväsende, där huvudmannaskapet ligger hos kommunala organisationer, har det mångenstädes naturligen varit svårt att komma till rätta med missförhållanden av sådant slag. I samband med att huvudmannaskapet övergår å staten såsom ensam ansvarig för polisväsendets uppbyggnad anmäler sig som en angelägen uppgift att uppbygga den nya organisationen på sådant sätt och med en sådan avvägning av personalen och dess anpassande till arbetsuppgifterna att sådana missförhållanden som minska effektiviteten i arbetet bringas att upphöra. Härutöver synes böra vid upporganiserandet beaktas, att personalstaterna även i övrigt anpassas efter vad effektivitetskravet fordrar. Detta kräver från polisledningens sida — även sedan organisationen en gång tillskapats — en fortgående noggrann uppmärksamhet i frågor, som röra arbetsanalys och planering, dispositionen av den egentliga polispersonalen och övrig personal m. m. Det förtjänar anmärkas, att — även om detta primärt måste vara en uppgift för distriktets polischef och hans närmaste medarbetare — åtskillig vikt ligger därpå, att problemen kontinuerligt beaktas såväl av länsstyrelserna som av det centrala organet.

Ytterligare en omständighet av betydelse för frågan hur arbetsorganisationen bör vara uppbyggd skall här beröras. Det har i olika sammanhang kunnat konstateras, att den nuvarande uppdelningen av polismännen på ordningspolismän och kriminalpolismän innebär vissa olägenheter av såväl arbetsorganisatorisk som löneteknisk art. Inom vissa av de nuvarande poliskårerna föreligger på sina håll enligt vad som uppgivits för utredningen ett faktiskt spänningsförhållande mellan ordnings- och kriminalavdelningarna, vilket självfallet icke kan vara till gagn för polisverksamheten i dess helhet. En första förutsättning för att ett smidigt och effektivt polisväsende

skall kunna skapas måste enligt utredningens mening vara, att poliskårerna organiseras på ett sådant sätt att samverkan mellan de olika organisationsenheterna inom kårerna säkerställes och framstår som naturlig. Det ankommer icke på utredningen att behandla lönetekniska problem. Utredningen vill emellertid framhålla, att det icke synes uteslutet, att det nuvarande lönesystemet, enligt vilket lönesättningen av kriminalpolismanstjänster sker med tillämpning av vissa kvoteringsregler, i vissa fall kunnat leda till att kriminalavdelningar, dvs. specialavdelningar för spaning och annan undersökning av brott (se 6 § polislagen), tillagts utredande eller preventiva uppgifter av sådan karaktär att de haft sin naturliga anknytning till ordningspolistjänsten och icke bort handläggas av kriminalpolispersonal.

Utredningen har med hänsyn till att gränsen mellan ordnings- och kriminalavdelningarnas arbetsuppgifter nu icke är fixerad och till de tendenser varom nyss talats, i sina principskisser till organisationsplaner för olika typer av lokala poliskårer föreslagit, att kårerna skola organiseras med beaktande av polisverksamhetens grundelement, nämligen *yttre verksamhet* (hit hänföres självfallet jämväl den administrativa verksamhet m. m. som utföres av ledningspersonal, jourhavande befälspersonal, vakt- och piketpersonal m. fl. och som måste utgöra en integrerande del av verksamhetsgrenen såsom sådan) och *utredningsverksamhet*. Utredningen är angelägen framhålla, att dess förslag till lösning av frågan hur en poliskår i princip bör organiseras ingalunda torde minska möjligheterna för en önskvärd specialisering av polispersonal eller behöva leda till förändringar av de riktlinjer efter vilka det nuvarande lönesystemet för polispersonal utformats.

Den förstärkning av länspolischefsfunktionen, som utredningen anser böra ske, får självfallet icke leda till att den lokala organisationen störes varje gång som för länet eller del därav samordnade aktioner enligt länspolischefens intentioner skola äga rum. I syfte att bl. a. eliminera störningar i arbetet på det lokala planet och för att underlätta de lokala polischefernas arbetsplanering bör enligt utredningens mening det system med *rörligt kommando*, som med framgång sedan en tid prövats vid olika poliskårer, ges vidgad tillämpning, i varje fall inom de större poliskårernas huvudstyrkor. Dylika kommandon, dvs. reguljära arbetsenheter i vederbörande poliskårers planerade organisation, böra, där så befinnes lämpligt, upprättas genom sammanförande av grupper av ordinarie tjänster för polismän, vilka icke åläggas bestämda arbetsuppgifter utan dag för dag (eventuellt timme för timme) genom arbetsledningens försorg tilldelas efter omständigheterna varierande uppdrag (t. ex. »rensningsaktioner», trafikdirigering vid trafikstockningar, förstärkning av normalbevakningen etc.).

Utredningen vill ifråga om arbetsorganisationen inom polisdistrikten slutligen understryka vikten av att personal, som har att leda den yttre verksamheten, i möjligaste mån avlastas sådana arbetsuppgifter, som skulle binda den vid skrivbordet. Dess verksamhet bör i betydligt större utsträck-

ning än vad som för närvarande är fallet inriktas på planering, organisation, ledning och kontroll av den yttre verksamheten.

Ovan har utredningen anfört några synpunkter på frågan om uppbyggnaden av polisdistriktens personalstater. Därvid har utredningen föreslagit, att vissa polismanstjänster inom den nuvarande statspolisorganisationen skulle undantagas vid en proportionell fördelning på polisdistrikten av tjänster beräknade för statspolisavdelningarnas nuvarande behov. Bland de undantagna tjänsterna äro tjänster för polismän med uppgift att utreda särskilt kvalificerade brott samt tjänster för polismän — huvudsakligast polisbefäl — med samordnande uppgifter med avseende å trafikövervakningen och trafiksäkerhetsarbetet. Utredningens förslag här nedan torde beträffande det första slaget av tjänster böra ses mot bakgrunden av att det enligt 4 § instruktionen för landsfogdarna åligger landsfogde att, där icke åtalsrätten uteslutande tillkommer annan åklagarmyndighet eller särskild åklagare blivit i vederbörlig ordning för visst mål förordnad, vid de allmänna underrätterna inom länet ävensom vid fullföljd i hovrätt utföra åtal för vissa i instruktionen närmare angivna brott. För utredandet av vissa av dessa brott krävs av vederbörande polismän dels speciell förfarenhet och grannlagenhet, dels — i regel — specialutbildning. Det erbjuder naturligtvis vissa svårigheter att detaljerat angiva, vilka brott som kunna hänföras till ifrågavarande kategori. Såsom exempel må nämnas sådana brott som mord och dråp, försök till mord eller dråp, mordbrand, svårare gäldenärsbrott och ämbetsbrott. Ett visst antal polismän (specialister) per län böra enligt utredningens mening avdelas för utredningar av nu nämnt slag. Dessa polismän böra, där ej särskilda omständigheter tala för annan förläggning, tilldelas den poliskår, som är förlagd till residensstaden, men i första hand stå till länspolischefens (statsåklagarens) disposition för utredningar som denne ger anvisning om. Med angiven reservation bör motsvarande placering gälla för polismän med uppgifter avseende trafikövervakningen och trafiksäkerhetsarbetet inom länet. Utredningen förutsätter, att den arbetsenhet, i vilken det sistnämnda slaget av polismän kommer att ingå, blir så dimensionerad, att länspolischefen vid behov kan disponera polismän inom enheten för såväl planerande som ledande uppgifter i samband med de länsvisa eller flera polisdistrikt berörande aktionerna avseende trafikövervakningen. I dylika aktioner böra självfallet polismän från trafikövervakningsgrupper vid såväl nämnda poliskår som andra poliskårer inom länet liksom, i förekommande fall, vid kårerna organiserade rörliga kommandon i första hand medverka.

Främst till poliskårerna i Stockholms och Göteborgs polisdistrikt men även till poliskårerna i förslagsvis Malmö, Sundsvalls och Luleå polisdistrikt böra såsom ett kvalificerat tillskott till de vid nyss berörda poliskårer placerade utredningsexperterna, knytas ytterligare ett antal polismän-utredare av utpräglad experttyp för utförande av mera krävande utredningar i första

hand inom den av länsgränser oberoende räjong, för vilken förläggningsstaden utgör centrum. Rekvisition av dessa experter synes i tillämpliga delar kunna ske i en ordning som motsvarar vad som för närvarande enligt 14 § kungörelsen den 16 september 1932 (nr 448) angående stats- och reservpolisen gäller för rekvisition av polisförstärkning från centralstad. Ytterligare undersökningar torde få utvisa, huruvida — i likhet med vad som är fallet i Stockholm, Göteborg och Malmö — särskilda tekniska avdelningar kunna vara erforderliga vid andra större poliskårer i ändamål att befria kriminaltekniska anstalten från befattningen med åtskilliga tekniska undersökningar av mera rufinartad beskaffenhet.

Den regionala polisorganisationen

Även efter ett förstatligande av polisväsendet torde det böra tillkomma länsstyrelsen att såsom högsta polismyndighet i länet ha ansvaret för och ledningen av dess polisväsende samt ytterst övervaka, att allmän ordning och säkerhet behörigen upprätthålles därstädes. Därest man sålunda utgår från att tyngdpunkten i polisorganisationen ovanför det lokala planet bör förläggas till länsplanet bör ett blivande centralorgan såvitt avser beslutanderätten anförtros allenast vissa begränsade uppgifter och befogenheter samt i övrigt och främst då i frågor rörande polisväsendets organisatoriska och administrativa standard närmast fungera såsom ett samordnande, utredande och rådgivande organ. Under normala förhållanden blir följaktligen den högsta ledningen av polisverksamheten i princip förlagd till länsstyrelserna (i Stockholm till överståthållarämbetet).

I enlighet med vad här uttalats om länsstyrelsens (överståthållarämbetets) ansvar för polisväsendet ankommer det på denna myndighet att tillse att inom dess kompetensområde polisväsendet är tillfredsställande ordnat, såväl ifråga om personal- och arbetsorganisation som vad angår polisens utrustning och förseende med lokaler. Vid utövandet av sin ämbetsbefattning avseende polisväsendet biträdes länsstyrelse av *länspolischefen*. Denne föreslås skola erhålla tjänstebenämningen *polisdirektör* eller — om vederbörande i enlighet med vad ovan anförts kommer att syssla med såväl länspolischefs- som statsåklagargöromål, vilket i flertalet län, i varje fall t. v., torde komma att bli fallet — *polisdirektör, tillika statsåklagare*. Polisdirektören knytes i sin egenskap av länspolischef och efter förebild av vad som för närvarande gäller för vägdirektör såsom föredragande till vederbörande länsstyrelse. Han erhåller härigenom en viss förankring i länsstyrelsen men blir lika litet som vägdirektören en tjänsteman hos denna utan behåller i princip sin nuvarande fristående ställning.

Bilaga 10 utgör en principskiss utvisande hur enligt utredningens mening länspolischefs- och statsåklagarorganisationen normalt och under olika arbetsförhållanden bör utformas.

I enlighet med vad som ovan (s. 86) anförts om utredningens syn på frågan om tudelning av den nuvarande landsfogdetjänsten ligger det givetvis närmast till hands att i samband med ett blivande beslut om polis- och åklagarväsendets förstatligande fastslå, i vilka län en tudelning redan från början bör ske. Beträffande vissa län föreligger material för en säker bedömning, att en sådan tudelning är närmast ofrånkomlig. Härutinnan vill utredningen nöja sig med att omnämna i första hand Stockholms län och Malmöhus län. Med hänsyn till speciella förhållanden berörande framför allt gränsbevakningen och bevakningen av vissa skyddsområden och med beaktande av de stora avstånden torde Norrbottens län kunna föras till denna kategori. Utan tvekan är emellertid behovet av en tjänsteuppspaltning aktuellt även i andra län men gör sig där gällande med växlande styrka. Med hänsyn till vad sålunda anförts ifrågasättes, om icke till en början allenast den anordningen bör vidtagas, att man på försök föranstaltar om en fullständig uppdelning av länspolischefs- och statsåklagarfunktionerna i — förutom nämnda tre län — ytterligare några län, där redan nu arbetsförhållandena avgjort peka i sådan riktning. Erfarenheterna torde sedan få utvisa, om bedömningen av en sådan uppdelning såsom ändamålsenlig varit riktig och huruvida anledning därför förefinnes att gå vidare på denna väg.

De kommentarer till principskissen som härefter lämnas beröra huvudsakligen länspolischefsfunktionen. Åtskilliga ärenden äro med hänsyn till sin betydelse eller allmänna karaktär samt till angelägenheten av att genom deras samordning skapa förutsättningar för rationalisering av den beskaffenheten att de böra handläggas på länsplanet, dvs. inom länsstyrelsen eller vid länspolischefens kansli. Utredningen har icke ansett det erforderligt att i detta principbetänkande intaga en fullständig förteckning över sådana ärenden eller föreslå en fördelning av dem mellan länsstyrelsen och länspolischefen. Ärenden av denna natur äro enligt utredningens mening exempelvis sådana som avse verksamhetsfrågor, vilka antingen beröra mer än ett polischefsdistrikt eller kräva likformig behandling inom hela länet, utbildnings- och personalvårdsfrågor av liknande karaktär, frågor som beröra lokaler och utrustning ävensom vissa kontroll-, tillsyns- och informationsfrågor. Här åsyftade ärenden liksom ock andra av motsvarande natur torde i allmänhet vara av den arten att de understryka utredningens uppfattning att en starkare och effektivare länspolisledning icke kan åstadkommas med mindre länsstyrelserna och länspolischefernas kanslier förses med ytterligare arbetskraft, lämpad för handläggning av sådana arbetsuppgifter. Blott om på sådant sätt i vart fall länspolischefens kansli förstärkes, bereder man honom tillfälle att i önskvärd utsträckning ägna sin arbetskraft åt ärenden av principiell natur eller eljest av någon större betydelse.

Utredningen anser sålunda, att det inom i princip varje länsstyrelse bör, i den mån så icke redan skett, vid landskansliet inrättas en arbetsdetalj för

polisväsendet med en länsstyrelsetjänsteman i mellangrad såsom föreståndare och föredragande i de ärenden, vilkas handläggning skall ankomma på länsstyrelsen. Vid länspolischefens (länspolischefen-statsåklagarens) kansli bör såsom biträde vid fullgörande av länspolischefsgöromålen anställas en administrativ kraft med lämpliga kvalifikationer, exempelvis sådana som nu erfordras för anställning inom landsfiskalskarriären. På en dylik befattningshavare bör ankomma att bereda samtliga ärenden rörande organisationen och ledningen av länets polisväsende, personal- och kostnadsstater, tjänstetillsättningar etc. samt personalärenden i övrigt, däri inbegripet planering av tjänstgöringen för all reservpersonal, eller med andra ord sådana ärenden, vilka förutsättas skola av länspolischefen föredragas i länsstyrelsen eller av denne självständigt avgöras. Genom ändringar i polislagstiftningen torde länspolischefen i sin inspekterande och allmänt samordnande verksamhet och med avseende å den operativa ledningen av polisverksamheten böra tilläggas en mera vidsträckt handlings- och beslutanderätt än vad som för närvarande tillkommer landsfogde, bland annat vad angår disponerandet av polispersonal över polisdistriktsgränserna. Länspolischefen förutsättes sålunda i högre grad än nu vanligen är fallet få möjlighet att ta initiativ, att dirigera och att meddela anvisningar och råd främst i operativt men även i viss mån i organisatoriskt och administrativt hänseende.

Inom ett förstatligat polisväsende, där tyngdpunkten i organisationen ovanför det lokala planet förutsättes förlagd till länsplanet, torde man få räkna med att ärenden berörande polisväsendet i betydligt större omfattning än vad som nu är fallet komma att kräva handläggning vid länsstyrelserna eller av länspolischeferna. Dessa ärenden komma att vara av skiftande svårighetsgrad och beredningen av desamma kommer följaktligen att kräva arbetsinsats av personal med olika kvalifikationer.

De ärenden vilkas handläggning förutsättes skola ankomma på länspolischefen torde vad angår möjligheterna att anförtro den förberedande handläggningen av desamma åt personal med olika kvalifikationer icke komma att skilja sig från sådana ärenden som förekomma till handläggning inom regionala förvaltningar eller kanslier i allmänhet. Som allmän princip torde här böra gälla, att ärende icke bör handläggas av mera kvalificerad personal än dess beskaffenhet kräver. Utredningen har nyss föreslagit, att vid länspolischefs kansli i princip skall anställas en kvalificerad administrativ arbetskraft, som bör ägna sig åt handläggningen av ärenden avseende polisväsendet. Beredningen av polisärendena kommer sålunda att omhänderhas av denne befattningshavare jämte, i förekommande fall, annan biträdespersonal inom länspolischefens kansli. Med den målsättning som utredningen haft, nämligen att en stark länspolisledning bör skapas, torde förstärkningen av länspolischefskanslierna — oavsett om en uppdelning av länspolischefs- och statsåklagarfunktionerna kommer till stånd — vara

ofrånkomlig. Om så icke skulle bli fallet, föreligger nämligen enligt utredningens mening risk för att ärenden vid kanslierna i viss utsträckning skulle komma att handläggas av mera kvalificerad personal än deras beskaffenhet kräver, dvs. att länspolischefen jämväl komme att syssla med sådan förberedande handläggning av ärenden som bör ankomma på mindre kvalificerad personal.

Utredningen har tidigare föreslagit, att poliskår, som är förlagd till residensstad (länspolischefs stationeringsort), skall förstärkas med bl. a. polispersonal — huvudsakligast polisbefäl — med uppgifter främst avseende trafikövervakningen och trafiksäkerhetsarbetet inom länet. Denna personal förutsättes kunna vid behov frigöras från sitt ordinarie trafikarbete avseende det egna polisdistriktet och ställas till länspolischefens förfogande för planering och ledning av den polisverksamhet som föranledes av de nyssnämnda arbetsuppgifterna rörande länet i dess helhet och som avses skola utövas i intim samverkan med den polispersonal som inom polisdistrikten avdelats för trafiksäkerhetsarbete (trafikövervakningsgrupper m. fl.). Trafikövervakningen och trafiksäkerhetsarbetet inom länet avses härigenom på ett mera påtagligt sätt än som nu gemenligen torde vara fallet komma att ledas av länspolischefen.

Erforderlig polisförstärkning från annat län bör i princip rekvireras självständigt av länspolischefen och icke av länsstyrelsen, i görligaste mån genom direkt hänvändelse till länspolischef i grannlän, och i övrigt via centralorganet. I det förra fallet bör såväl länsstyrelsen som centralorganet underrättas om vidtagna åtgärder, i varje fall då fråga är om en tjänstgöring av tids- eller styrkemässigt sett mera väsentlig omfattning.

Om en förstärkning av länspolischefernas kanslier i enlighet med vad utredningen sålunda förordat kommer till stånd, torde behovet av en uppdelning av länspolischefs- och statsåklagarfunktionerna, sett ur utredningens synpunkt, icke göra sig gällande i den omfattning man eljest har anledning att antaga utan inskränka sig till län, där polisverksamheten är av särskilt stor omfattning. I samma mån som antalet polisdistrikt i länen nedbringas, förenklas problemen rörande samordningen av polisverksamheten.

De principiella synpunkter beträffande utformningen under olika arbetsförhållanden av länspolischefsorganisationen, som ovan anförts, äga självfallet ej giltighet beträffande Stockholms stad. Vad angår länen kunna speciella förhållanden inom Göteborgs och Bohus, Malmöhus samt Gotlands län enligt utredningens mening föranleda vissa avvikelser från den skisserade normalorganisationen.

Vad först angår Stockholms stad kommer av naturliga skäl den nuvarande polismästaren där att fylla jämväl den funktion som i länen tillkommer länspolischef. Tjänstebenämningen för honom bör med hänsyn härtill och till de speciella förhållanden som kännetecknar polisväsendet i huvudstaden enligt utredningens mening förändras till polisdirektör.

En av de principer, som för utredningen varit vägledande i frågan om hur ett polisdistrikt bör uppbyggas, är den, att det bör omfatta en centralort med dess naturliga omland. Tillämpad på en storstad innebär principen, att staden bör bilda ett polisdistrikt tillsammans med sina förorter. Såsom en annan princip har utredningen emellertid fastslagit, att vid bildandet av polisdistrikt länsgränserna ej böra genombrytas. Båda principerna äro enligt utredningens mening väsentliga och böra ej utan starka skäl frångås.

Utifrån dessa principer skulle Göteborgs och Bohus län samt Malmöhus län i polisiärt hänseende böra indelas på sätt framgår av tablån å s. 100.

Antalet polismanstjänster vid de kommunala polisavdelningarna i Göteborgs stads och Malmö stads nuvarande polisdistrikt utgör nu 836 resp. 487. Inom de områden som utredningen föreslår skola omfattas av Göteborgs och Malmö polisdistrikt finnas nu 920 resp. 490 polismanstjänster inrättade. Ett inordnande under vederbörande länspolischef av de sålunda föreslagna polisdistrikten, inom vilka distrikt Göteborgs och Malmö städer naturligen komma att erbjuda de största polisiära problemen, ter sig för utredningen onaturligt och ägnat att skapa dualism. Det kan enligt utredningen knappast anses rimligt, att polischefen i t. ex. Göteborgs polisdistrikt, som för fullgörande av sin huvuduppgift måste kontinuerligt få disponera en underställd polismansstyrka utgörande nästan 90 % av länets samlade polismansstyrka, underställes länspolischefen. En sådan ordning skulle innebära en onödig arbetsomgång och med all säkerhet leda till kompetenskonflikter. Vad nu sagts torde om än givetvis icke i samma mån komma att gälla, därest polisväsendet i Malmö polisdistrikt, vars polisstyrka skulle komma att omfatta något mer än 50 % av länets samlade polisstyrka, komme att inordnas under länspolischefens verksamhetsområde.

Utredningen har emellertid beaktat 1959 års länsindelningsutrednings betänkande, innehållande olika på näringsgeografiska grunder uppbyggda alternativa skisser till lösning av den administrativa indelningen av Göteborgs och Bohus m. fl. län. Enligt vad utredningen funnit, innefattar intet av dessa alternativ en sådan lösning, att den ovan skisserade indelningen i polisdistrikt av Göteborgs och Bohus län kan tänkas förbli orubbad. Med hänsyn härtill anser utredningen starka skäl tala för att någon utökning av Göteborgs stads polisdistrikt icke för närvarande bör ske. Vid sådant förhållande torde distriktsindelningen av länet böra bli den som framgår av den till innehållet under VIII nedan anslutande bilagan (bil. 12) och ej den som angives i tablån å sid. 100. Det må anmärkas, att man vid en sådan lösning tillsvidare undviker de svårigheter i fråga om länspolischefen-statsåklagarens stationering och tjänstgöringsförhållanden i övrigt, som den i och för sig förordade principlösningen skulle medföra.

Vad ovan anförts såsom skäl för att Göteborgs polisdistrikt icke bör vara inordnat i länspolischefens verksamhetsområde är enligt utredningens mening i huvudsak giltigt även med den nu förordade tillsvidarelös-

Län	Polisdistrikt	Omfattning	Folkmängd 1/1 1960	Areal (hektar)	Antal polismän (exkl. statspolispersonal) för egentlig polisverksamhet som f. n. äro stationerade inom det föreslagna polisdistriktet
O	GÖTEBORG	Göteborgs stad + Hisings, Sävedals och Kungälvs samt Askims och Mölndals domsagor	486 455	95 496	920
	Strömstad	Norrvikens domsaga	23 061	138 454	19
	Uddevalla	Uddevalla stad + Sunnervikens samt Orusts, Tjörns och Inlands domsagor	110 181	261 631	88
		Summa	619 697	495 581	1 027
M	MALMÖ	Malmö stad + Burlövs, Bara, Oxie och Bunkeflo landskommuner	239 659	26 127	490
	Eslöv	Frosta och Eslövs domsaga + Marieholms, Röstånga, Bosarps och Harrie landskommuner	46 341	118 999	43
	Hälsingborg	Hälsingborgs stad + Luggude domsaga	119 870	72 480	187
	Landskrona	Landskrona stad + Kävlinge köping samt Härslövs, Rönneberga, Svalövs, Teckomatorps, Dösjebro och Löddeköpinge landskommuner	49 294	36 345	58
	Lund	Lunds stad + Furulunds och Lomma köpingar samt Flädie, Torns, S:a Sandby, Dalby, Veberöds, Genarps och Staffanstorps landskommuner	68 146	61 402	83
	Trelleborg	Trelleborgs stad + Oxie och Skytts domsaga (— Bunkeflo och Oxie landskommuner) + Anderslövs och Klagstorps landskommuner	47 852	59 670	55
	Ystad	Färs samt Vemmenhögs, Ljunits och Herrestads domsagor (— Anderslövs och Klagstorps landskommuner)	50 919	100 160	50
		Summa	622 081	475 183	966

ningen; anordningen överensstämmer ju med vad som för närvarande är fallet.

Under hänvisning till vad sålunda anförts och med hänsyn till omfattningen av polisverksamheten i städerna Göteborg och Malmö och dess i vissa avseenden särpräglade karaktär föreslår utredningen dels att polisväsendet i de föreslagna Göteborgs och Malmö polisdistrikt undantages från länspolischefens i Göteborgs och Bohus resp. Malmöhus län verksamhetsområde, dels att polischeferna i nämnda distrikt erhålla tjänstebenämningen polisdirektör. Utredningen återkommer i det följande under det särskilda avsnittet om åklagarorganisationen till frågan om statsåklagarverksamheten i de båda länen.

Eftersom Gotland enligt utredningens mening bör utgöra ett polisdistrikt, kommer i Gotlands län att finnas endast en polischef, som bör vara stationerad i Visby. Öns polisiära problem och ledningen av en polismansstyrka om ca 50—60 polismän kommer att bereda denne full sysselsättning, varför med tjänsten ej bör förenas några åklagargöromål. Något behov av länspolischef i egentlig mening torde enligt utredningens uppfattning icke komma att föreligga i länet. Eftersom länsstyrelsen emellertid i vissa fall torde ha behov av sakkunnigt biträde vid handläggningen av ärenden berörande länets polisväsende synes i arbetsordning eller annorledes böra uppdragas åt polischefen i Visby polisdistrikt att i länsstyrelsen vara föredragande i vissa ärenden berörande hans verksamhetsområde. Utredningen återkommer i det följande till frågan om hur statsåklagarverksamheten i länet anses böra ombesörjas.

Den centrala polisorganisationen

Utredningen vill till en början erinra därom att 1939 års polisutredning i sitt betänkande med förslag till förstatligande av polisväsendet (SOU 1944:53) förordat inrättande av en central ledning för polisväsendet i form av en polisstyrelse. Angående dennas organisation m. m. hänvisas till vad därom anförts i nämnda betänkande (s. 187 ff).

1948 års polisutredning har i sitt betänkande (SOU 1951:8) — samtidigt som den lämnade öppen frågan om polisväsendet borde förstatligas eller icke — funnit erforderligt, att en central instans inrättades. Angående organisationen av denna m. m., utformad något olika för ett polisväsende med bibehållet kommunalt huvudmannaskap och för ett förstatligat polisväsende, må hänvisas till vad i betänkandet anförts (s. 108 ff resp. 202 ff).

Emellertid har — såsom ovan påvisats — frågan om inrättandet av ett centralt organ för polisväsendet bedömts även i ett annat sammanhang. Sålunda framlade landsfogden Henrik Enhörning såsom inom vederbörande departement tillkallad sakkunnig den 26 juni 1947 en promemoria angående en central instans inom en bibehållen kommunal polisorganisation, be-

nämnd statens polisinspektion. Rörande huvudpunkterna i Enhörnings förslag hänvisas till den ovan lämnade redogörelsen (s. 50) samt till vad 1948 års polisutredning intagit i ovannämnda betänkande (SOU 1951:8 s. 97 ff).

Utredningen har tidigare givit uttryck för den uppfattningen att en allvarlig brist hos vårt polisväsende är att det saknar en central instans under Kungl. Maj:t samt att det är angeläget att denna brist botas. Hur en sådan instans bör vara uppbyggd, i vilken relation den skall ställas till polisledningen på det regionala planet och till den lokala polisen samt vilka uppgifter som skola ankomma på ett sådant centralorgan äro spörsmål som icke äro så helt lättbedömda.

Vad till en början angår själva organisationen av det centrala organet torde man ha att välja mellan två alternativ. Å ena sidan kan komma i fråga att anordna centralorganet inbyggt i inrikesdepartementet, därvid det låge nära till hands att utbygga den ovan omnämnda byråchefstjänsten för polisiära ärenden inom departementet. Å andra sidan kan man överväga att tillskapa ett från departementet fristående centralt organ. En anordning av förstnämnda slag torde mindre väl överensstämma med de principer, efter vilka den svenska centralförvaltningen är uppbyggd. Utredningen vill därför — i likhet med 1939 och 1948 års utredningar och liksom Enhörning — bestämt förorda det senare alternativet. Den närmare utformningen av ett sådant centralt organ kan naturligen tänkas ske efter olika linjer. Därvid kommer att bliva avgörande till en början det sätt, på vilket man vill lösa centralorganets ställning gentemot de regionala och lokala organen. Avser man, att centralorganet skall vara en under Kungl. Maj:t inrättad chefsmyndighet för dessa organ, bör givetvis organisationen byggas upp på annat sätt än om centralorganet endast skall — helt eller huvudsakligen — tilläggas rådgivande och samordnande funktioner. På valet av princip, efter vilken centralorganet bör organiseras, inverkar självfallet också urvalet av de arbetsområden som man avser att lägga under organet. Ytterligare och ingalunda oväsentligt när det gäller att finna en lämplig form för centralorganet är spörsmålet om och i vilken mån polisorganisationens tyngdpunkt skall vara förlagd hos detta organ eller ligga på det regionala planet.

Vid beaktande av sålunda anförda synpunkter framstår det till en början för utredningen såsom naturligt att — med den starka ställning inom organisationen utredningen ansett böra inrymmas åt den regionala myndigheten — icke med mönster från 1939 års polisutredning göra det centrala organet till en chefsmyndighet i egentlig mening. Väl bör åt myndigheten principiellt förlänas karaktären av ett riksorgan men den skall huvudsakligen endast ha att utöva en rådgivande och samordnande verksamhet, därvid den skall tillgodogöra sig erfarenheter från egna inspektioner eller vunna på annat sätt. Denna verksamhet bör ägnas både organisatoriska problem och frågor som avse den operativa polisverksamheten. I princip bör verksamheten icke få innefatta någon direktivrätt i förhållande till re-

gionala eller lokala myndigheter. Uteslutet bör emellertid däremot icke vara att i situationer, där en operativ verksamhet går utöver länsgränserna och detta skulle påkalla en enhetlig ledning eller eljest särskild anledning därtill kan finnas, denna centrala polismyndighet bör kunna övertaga ansvaret för och ledningen av en operativ uppgift. Bestämmelserna härom torde böra utformas så, att där en sådan åtgärd *tillfälligtvis* blir erforderlig behovet tillgodoses antingen efter framställning från länsstyrelse eller på anmodan av Kungl. Maj:t. Vidare synes böra beaktas, att i fråga om viss polisverksamhet torde föreligga *kontinuerligt* behov av en samverkan långt över länsgränserna. Så är förhållandet exempelvis beträffande trafikövervakningen, den särskilda verksamheten för bekämpande av brott mot statens säkerhet, kontrollen rörande den illegala sprit- och narkotikahandeln m. m. Det torde ankomma på det centrala organet att — liksom det tidigare ankommit på statspolisintendenten — på eget initiativ samordna och eventuellt leda den polisverksamhet som i dessa hänseenden erfordras; naturligt är därvid att polisradionätet direkt administreras av centralorganet. Så bör också bliva fallet med det ytterligare utbyggda polisiära teleprinternät som erfordras för att tillgodose kravet på en teknisk välutrustad polisorganisation. Om alltså en för vissa riksomspännande uppgifter erforderlig operativ ledning av polisverksamheten lägges hos chefen för detta centrala organ, bör till dennes förfogande kunna ställas specialutbildad personal i form av ett rörligt kommando, avsett att förstärka den lokala polisstyrkan. Personal för ett sådant kommando erbjuder sig ur statspolisen, vilken såsom i annat sammanhang anföres, synes böra upphöra såsom självständig kår. Utredningen föreslår den anordningen, att detta rörliga kommando — som också torde böra omfatta en avdelning som svarar mot den som från statspolisavdelningen i Stockholm ställes till förfogande vid utredning av mordfall oavsett gärningsorten — organisatoriskt knytes till poliskåren i Stockholms polisdistrikt.

När utredningen uttalat, att centralorganets verksamhet bör omfatta organisatoriska frågor avser utredningen bland annat, att till detta organ bör överföras den verksamhet som i organisatoriska och andra hänseenden ankommer på och utövas av polisväsendets organisationsnämnd och som till huvudsaklig del blir erforderlig även efter polisväsendets förstatligande. Detta synes så mycket mer motiverat som det torde böra ankomma på centralorganet att efter vederbörlig granskning till Kungl. Maj:t förmedla de olika regionala organens årliga förslag till utgiftsstater samt att i övrigt verka för önskvärd likformighet såvitt avser handläggningen av frågor om polisväsendets budget. Till centralorganets uppgifter bör också höra att i skilda hänseenden taga befattning med polisväsendets lokal- och materielfrågor.

I detta sammanhang torde böra upptagas till bedömande frågorna om vilken ställning som vid ett förstatligat polisväsende bör ges åt *statens po-*

lisskola samt i vad mån uppgifter, som ankomma å *statens kriminaltekniska anstalt*, böra överföras till ifrågavarande centralorgan.

Vad till en början angår sistnämnda problem vill utredningen anföra följande synpunkter. Statens kriminaltekniska anstalt har en tvåfaldig uppgift, den skall dels utföra kriminaltekniska undersökningar, dels fortlöpande föra och bearbeta sådana centrala register, som äro av betydelse särskilt för brottsspaningen. I anslutning till denna gren av verksamheten har anstalten att utgiva tidningen Polisunderrättelser samt att sörja för kontakten med utländska polisorganisationer.

Frågan om anstaltens ställning inom polisorganisationen har tidigare varit föremål för överväganden. Härutinnan må erinras om vad i sådant hänseende uttalats av 1939 års polisutredning (SOU 1944:53, s. 204). Efter att ha framlagt ett förslag om att såsom centralorgan i spetsen för ett förstatligat polisväsende inrätta en polisstyrelse anför utredningen, att spörsmål uppkommer om den ställning som statens kriminaltekniska anstalt skall intaga inom polisorganisationen. Vid sina överväganden därutinnan stannar utredningen i princip för att anstalten, såvitt avser dess laboratorieverksamhet, med andra ord den del av verksamheten å vilken kan läggas vetenskapliga aspekter, bör bestå såsom en från polisorganisationen fristående institution. Med avseende å verksamheten i övrigt betecknas denna såsom berörande omedelbara polisangelägenheter; principiellt talade starka skäl för att dessa uppgifter överfördes å polisstyrelsen. Utredningen förmenade emellertid, att särskild utredning i detta hänseende borde ske, sedan polisstyrelsen trätt i verksamhet.

Ovan omnämnda, av Enhörning år 1947 framlagda promemoria angående en central polisinspektion beaktade i viss mån anstaltens ställning. I promemorian betonades den centrala betydelsen för särskilt kriminalpolisarbetet av det arbete som utfördes å anstaltens registraturavdelning. Under samtidigt framhållande därav att anstalten med hänsyn till dess verksamhet i övrigt — härmed avsågs de kriminaltekniska undersökningarna och utlåtandena — borde alltjämt intaga en i förhållande till polisväsendet fristående ställning, fördes i promemorian fram tanken att, därest den föreslagna centrala polisinspektionens chef bereddes ledamotskap i anstaltens styrelse, det bleve tillräckligt sörjt för ett polisiärt inflytande i fråga om den grenen av verksamheten.

1948 års polisutredning har ägnat åtskilligt utrymme åt frågan om anstaltens framtida ställning. Efter att ha ingående redogjort för dess organisation samt för de synpunkter, ovan redovisade, som av 1939 års polisutredning ävensom i 1947 års promemoria lagts å frågan, har utredningen under hänvisning till de för denna utfärdade direktiven anfört bl. a. följande (SOU 1951:8 s. 117 ff):

Anledningen till att de uppgifter, som handhaves å registraturavdelningen, kommit att åvila anstalten, torde främst vara att söka i det förhållandet, att något

centralt organ för polisväsendet icke funnits. De uppgifter, det här är fråga om, äro enligt utredningens mening att anse såsom polisuppgifter. De fordra för sitt omhänderhavande i allmänhet icke någon kriminalteknisk kunnighet utan kunna i stort sett betecknas såsom registrerings- och efterforskningsgöromål. Beträffande fingeravtrycksregistraturen, som består av enfingerregistret och tiofingerregistret, förhåller det sig i viss mån annorlunda. Dessa register, främst enfingerregistret, bygga på tekniska metoder. Utredningen har emellertid bibragts den uppfattningen, att skäl icke föreligger att betrakta fingerregistren annorledes än som polisiära hjälpmedel i likhet med övriga register. Behovet av teknisk kunnighet i avseende å förandet av fingerregistren torde kunna tillgodoses, även om annan myndighet än anstalten omhänderhar desamma.

Den omständigheten, att anstalten handhar registraturen och sålunda står i intim kontakt med polismyndigheterna på detta område, kan medföra fara för att anstaltens verksamhet på det kriminaltekniska området kommer att i viss mån förryckas. Risk föreligger, att anstalten blir alltför mycket aktivt engagerad i brottsutredningar. Det är naturligt, att då anstalten bland annat har till ändamål att gå polismyndigheter till handa med upplysningar ur registraturen, dessa myndigheter söka anstaltens biträde jämväl eljest i kriminalpolisarbetet, så snart en kriminalteknisk fråga uppkommer. Utvecklingen kan lätt leda därhän, att genom anstaltens försorg verkställas undersökningar, vilkas utförande rätteligen bort omhänderhavas av den lokala kriminalpolisen. En annan följd av utvecklingen är, att anstaltens objektivitet kan äventyras i allmänhetens och även i domstolars och andra myndigheters ögon, därest anstaltens verksamhet på det tekniska området går utanför den rent vetenskapliga ramen. Då det nu tillskapas ett centralt organ för polisväsendet, gäller det att tillse, att till detsamma från anstalten överföras sådana uppgifter, som icke passa väl samman med de göromål, som egentligen böra åvila anstalten.

Med hänsyn härtill har utredningen funnit det påkallat, att de göromål, som omhänderhavas å anstaltens registraturavdelning, överföras till rikspolisstyrelsen.

Utredningen uttalade sig i fortsättningen om på vad sätt den ifrågasatta omorganisationen borde komma till stånd.

Förevarande utredning hyser den meningen, att till det av utredningen förordade centrala organet bör föras de arbetsuppgifter hos anstalten, som äro av rent eller övervägande polisiär natur eller med andra ord, att det bör ankomma på det centrala polisorganet att sörja för den registratur, som sammanhänger med polisverksamheten, att handhava utgivningen av Polisunderrättelser samt att svara för erforderliga kontakter med utländska polisorganisationer. För återstående arbetsuppgifter av dem som nu ankomma på anstalten och som hava en mera vetenskaplig karaktär, torde anstalten antingen böra bestå som fristående vetenskaplig anstalt, eller sammanföras med annan likartad statlig verksamhet. Denna fråga torde böra bli föremål för ytterligare överväganden. Det framstår för utredningen såsom angeläget, att denna del av den verksamhet som för närvarande ombesörjes av anstalten i fortsättningen bedrives under sådana förhållanden, att objektiviteten hos de lämnade utlåtandena icke ens kan ifrågasättas. Någon sammankoppling med det polisiära centralorganet av den anstalt som

i fortsättningen skall ombesörja den vetenskapliga delen av kriminaltekniska anstaltens nuvarande arbetsuppgifter synes därför icke böra ske.

Beträffande statens polisskola anföres följande.

Frågan om skolans ställning inom polisorganisationen har tidigare varit under övervägande. Sålunda föreslog 1939 års polisutredning (SOU 1944:53 s. 202) — som förordade ett förstatligande av polisväsendet och inrättande av en polisstyrelse såsom dess centralorgan — att skolan skulle inordnas under polisstyrelsens ledning. Detta ansågs lämpligen böra ske på så sätt, att polisskolans styrelse upphörde och de arbetsuppgifter som enligt stadgan för skolan ankomme på denna styrelse överfördes å polisstyrelsen.

I Enhörnings ovan omnämnda promemoria angående en central polisinspektion berördes även i viss mån skolans ställning. Utredningsmannen fann det vara en angelägen uppgift för den föreslagna statens polisinspektion bl. a. att med uppmärksamhet följa antagningen och utbildningen av polispersonal. Ett lämpligt sätt att tillgodose detta önskemål fann han vara att göra polisinspektionens chef till ledamot av skolans styrelse.

I sitt år 1951 framlagda betänkande (SOU 1951:8) diskuterade 1948 års polisutredning såväl ett bibehållande av det kommunala huvudmannaskapet för polisväsendet som ett alternativt förslag till förstatligande av detta. Utredningen fann därvid — oavsett efter vilken av dessa linjer huvudmannaskapet skulle anordnas — att en central polisledning, inrättad såsom en rikspolisstyrelse, borde komma till stånd. Beträffande statens polisskola fann utredningen (s. 119, 207) — med beaktande av de synpunkter som framförts i 1947 års promemoria — det vara lämpligt, att chefen för den centrala instansen utsåges till ledamot av styrelsen för statens polisskola eller den skolmyndighet som kunde komma att träda i skolans ställe.

Förevarande utredning finner det vara uppenbart, att det centrala organ, som utredningen förordat till inrättande, skall ha möjlighet att medverka vid utformningen av det utbildningsprogram som statens polisskola bör tillämpa, ävensom att organet skall kunna kontinuerligt ha en insyn i undervisningen. Utredningen finner emellertid det knappast vara påkallat, att för tillgodoseende av dessa syften skolan inordnas under det centrala polisorganet. En sådan anordning skulle — framförallt om icke samtidigt detta organ tillfördes betydande pedagogisk sakkunskap motsvarande den som nu är företrädd inom polisskolans styrelse — snarast innebära en försvagning av skolans möjligheter att på ett riktigt sätt förvalta sin uppgift. Det syfte ett inordnande av skolan under det centrala polisorganet skulle tillgodose bör enligt utredningens bestämda mening hellre uppnås genom att det centrala polisorganets chef blir självskriven ledamot av polisskolans styrelse. Utredningens ståndpunkt blir därför den att — även vid ett förstatligande av polisväsendet och inrättande av ett organ för att handlägga de centrala problemen — statens polisskola bör bestå såsom en självständig, Kungl. Maj:t direkt underställd institution.

Av vad ovan anförts rörande de uppgifter, som synas böra ankomma på polisväsendets centrala organ, framgår att — ehuru de äro av skiftande beskaffenhet — verksamheten huvudsakligen blir inspekterande och upplysande och icke operativ. Det synes därför motiverat, att vid val av benämning å organet knyta an till denna inspektionsverksamhet, därvid benämningen *statens polisinspektion* framstår såsom tänkbar. Att — såsom framgår av vad tidigare anförts — detta centrala organ avses att bliva tillagt åtskilliga arbetsuppgifter av rent organisatorisk och förvaltningsmässig art torde icke böra utgöra hinder för en sådan namnsättning. Såsom chef för myndigheten med förslagsvis överdirektörs ställning bör stå en *överinspektör för statens polisväsen.*

I anslutning till vad sålunda anförts i mera allmänna ordalag om de arbetsuppgifter som böra tilläggas den av utredningen till inrättande förordade centralinstansen vill utredningen här sammanfatta dessa arbetsuppgifter sålunda, att det synes böra ankomma på denna instans,

att förskaffa sig ingående och allsidig kännedom om polisväsendet i riket samt följa utvecklingen på polisväsendets område såväl inom riket som i erforderlig utsträckning även utomlands;

att upprätthålla erforderliga förbindelser med utländska polismyndigheter;

att inspektera polisväsendet;

att med stöd av vid inspektioner eller eljest vunna erfarenheter genom allmänna anvisningar eller på annat sätt meddela upplysningar och råd rörande polistjänsten och dess fullgörande;

att, om brister i polisorganisationen yppas, anmäla förhållandet hos vederbörande länsstyrelse (ÖÄ);

att hos Kungl. Maj:t göra de framställningar till nya eller ändrade bestämmelser angående polisväsendet, som kunna finnas nödvändiga;

att på anmodan av Kungl. Maj:t eller efter framställning från länsstyrelse (ÖÄ) handhava ledning av polisuppgift, som kräver samverkan mellan polispersonal i skilda län;

att för polisuppgift som, vare sig den berör ett eller flera län, kräver insats av särskilt utbildade polismän, ur den styrka med sådan utbildning, över vilken inspektionens chef förfogar, ställa erforderlig personal till förfogande;

att ägna uppmärksamhet åt utbildningen av personalen inom polisväsendet;

att aktgiva på förhållanden, som beröra kontakter mellan polisen och allmänheten och särskilt verka för ett gott och förtroendefullt förhållande mellan dem;

att uppehålla erforderlig kontakt med civila och militära myndigheter samt med enskilda föreningar och sammanslutningar i den mån polisens arbete därav främjas:

att enligt av Kungl. Maj:t utfärdade anvisningar verka för standardisering av för polisväsendet erforderlig materiel samt tillhandagå polisdistrikten med

anskaffning därav samt, i den mån annat ej föreskrives, hava den centrala uppsikten över materielens förvaring, vård och underhåll;
att verka för att ändamålsenliga lokaler tillhandahållas polisväsendet och i sådant hänseende efter anmodan av Kungl. Maj:t eller efter framställning från länsstyrelse (ÖÄ) yttra sig över ritningar till sådana lokaler;
att, i enlighet med vad därom särskilt stadgas, ombesörja den centrala registrering som är erforderlig för polis- och åklagarverksamhetens effektiva bedrivande;
att utgiva tidningen Polisunderrättelser;
att — med ledning av från länsstyrelserna (ÖÄ) inkomna förslag till utgifts- och inkomststat för länets polisväsende — sammanställa sådan stat för hela riket och överlämna den med eget utlåtande till Kungl. Maj:t tillika med de anslagsäskanden, som beröra inspektionens egen verksamhet; samt
att avge de utlåtanden och verkställa de utredningar Kungl. Maj:t kan finna för gott föreskriva.

En principskiss avseende organisationen av statens polisinspektion har intagits såsom *bilaga 11*.

Vissa allmänna spörsmål

Utredningen skall här i korthet beröra några allmänna spörsmål, vilkas lösning aktualiseras vid ett förstatligande av polisväsendet. Spörsmålen sammanhänga med att polisväsendets nuvarande kommunala karaktär kommer att upphöra. De sammanhänga också därmed, att förstatligandet av polisväsendet, varigenom detta ställes under en enda huvudman och därmed under enhetlig ledning, i en helt annan utsträckning än vad som nu är fallet kommer att möjliggöra såväl en samverkan mellan polisverksamheten och annan verksamhet i statlig regi som vidtagande av vissa generellt verkande åtgärder i fråga om personaldisponeringen i allmänhet m. m.

1. *Lekmannaelement i polisorganisationen*

Det råder icke någon tvekan om att i allmänhet kommunernas intresse för polisverksamhetens administrerande under senare tid undan för undan avtagit. Utredningen har tidigare redogjort för sin uppfattning om orsakerna härtill. Av det minskade intresset för polisväsendets administration får emellertid icke dragas den slutsatsen, att kommunernas intresse för polisorganisationens utformning och polisverksamhetens bedrivande skulle upphöra, därför att polisväsendet förstatligas. Man har snarare skäl att förmoda, att detta intresse kommer att hållas levande med hänsyn till den väsentliga betydelsen i skilda hänseenden för samhället såsom sådant av en effektivt bedriven polisverksamhet. Man torde sålunda med säkerhet få räkna med, att kommunerna skola finna det angeläget, att de lokala intressena med avseende å polisorganisationens utformning och polisverksamhetens bedri-

vande vinna beaktande. Även för polischeferna torde det vara av vikt att förstatligandet icke skapar en klyfta mellan kommunerna och polisväsendet utan att alltjämt en nära kontakt upprätthålles. Med hänsyn härtill vill utredningen förorda, att i samband med ett förstatligande av polisväsendet på ett eller annat sätt skapas garantier för att kontakt mellan den *lokala* polisorganisationen och kommunerna fortlöpande upprätthålles. Huruvida detta bör ske genom tillskapande av särskilda kontaktorgan, i vilka förutom ledningspersonal från polisorganisationen böra ingå representanter för de i polisdistrikten ingående kommunerna, eller genom meddelande av föreskrifter om skyldighet för polischeferna att i en viss bestämd ordning lämna kommunerna erforderlig information och från dessa, i förekommande fall, inhämta synpunkter kan naturligen bli föremål för delade meningar. Vid ställningstagandet härvidlag torde antalet i de tänkta polisdistrikten ingående kommuner vara av en viss betydelse.

Såsom av den senare redogörelsen kommer att framgå, anser utredningen, att vid en tillämpning av de ovan förordade principerna för länens indelning i polisdistrikt landet bör indelas i 111 polisdistrikt, av vilka ett kommer att utgöras av Stockholms stad. Fördelningen av de återstående 110 polisdistrikten efter antalet i dem ingående kommuner framgår av nedanstående sammanställning:

Antal polisdistrikt omfattande			
< 5 kommuner	5—10 kommuner	11—15 kommuner	> 15 kommuner
15	56	23	16

För tillskapandet av särskilda kontaktorgan talar bl. a. och kanske främst den omständigheten, att kontaktverksamheten därigenom lättare torde kunna normaliseras samtidigt som polischefernas skyldighet att upprätthålla kontakt med, meddela informationer till och inhämta synpunkter från kommunerna kommer att bli starkare markerad. Å andra sidan kunna fasta organ innebära en alltför osmidig form för den önskvärda förbindelsen mellan polisorganisationen och de i polisdistrikten ingående kommunerna, samtidigt som svårigheter torde uppkomma att bereda representation i organen åt alla de kommuner, vilka ingå i vederbörande distrikt.

Utredningen hyser den uppfattningen, att denna personliga och levande kontakt mellan den lokala polisorganisationen och kommunerna bör kunna åvägabringas med betydligt enklare medel än genom tillskapande av fasta kontaktorgan. Det borde också vara möjligt att ge kontaktverksamheten en mera spontan karaktär än som skulle bli fallet, om den finge en utformning med fasta samrådsorgan, arbetande formellt enligt uppgjorda regler och enligt en viss förutbestämd rutin. Enligt utredningens mening böra garantier för att kontakten mellan den lokala polisorganisationen och kommunerna fortlöpande upprätthålles skapas på följande sätt.

För lokal polischef bör i administrativ ordning föreskrivas skyldighet att minst en gång årligen, lämpligen innan förslag upprättas till årets anslagsäskanden för distriktets polisväsen, kalla en eller flera särskilt utsedda representanter för varje i polisdistriktet ingående kommun till en informations- och samrådskonferens. Till denna bör genom polisledningens försorg sammanställas det material i form av organisationsplaner i stort, statistik m. m., som kan behövas såsom komplement till den muntliga information om organisationen och om polisverksamhetens bedrivande som polischefen eller av honom utsedda befattningshavare bör lämna konferensen. Vid denna böra kommunrepresentanterna i förekommande fall orienteras om föreliggande planer på organisationsförändringar, omläggning av den yttre bevakningen etc. I konferenserna deltagande kommunrepresentanter böra beredas tillfälle att framlägga sina synpunkter i de olika frågor, som kunna ifrågakomma till behandling. Vid konferenserna böra genom polisledningens försorg föras protokoll, i vilka böra särskilt redovisas från kommunrepresentanter framförda synpunkter. Avskrifter av dessa protokoll böra för orientering tillställas länsstyrelsen samt statens polisinspektion och därjämte översändas till berörda kommuner. Det bör ankomma på de i konferensen deltagande kommunrepresentanterna att orientera förtroendemännen i de egna kommunerna. Utöver skyldigheten för polischefen att anordna informations- och samrådskonferenser bör dessutom föreskrivas skyldighet för honom att, jämväl i övrigt och varje gång fråga om någon mera väsentlig förändring av polisorganisationen eller polisverksamhetens bedrivande aktualiseras, genom den eller de särskilt utsedda kommunrepresentanterna orientera kommun som berörs därav och i samband därmed bereda de kommunala organen tillfälle att framlägga sina synpunkter på de ifrågavarande spörsmålen.

Frågan om lekmannainflytande inom den *regionala* polisorganisationen bör enligt utredningens mening behandlas i sammanhang med det vidare spörsmålet om införande överhuvudtaget av lekmannaelement i länsstyrelserna. Utredningen inskränker sig därför till att hänvisa till direktiven för utredningen angående länsorganisationen.

Utredningen har ytterligare att taga ställning till frågan om ett eventuellt lekmannainflytande inom organisationen å det *centrala* planet, d. v. s. hos den föreslagna statens polisinspektion.

Det kan givetvis vara fördelaktigt för inspektionens chef att med företrädare för olika samhällsorgan utanför polisväsendet kunna diskutera spörsmål av mera vital betydelse för polisverksamheten. Härigenom kan naturligtvis vidgas möjligheten för honom att i ämbetsutövningen fullgöra sina rådgivande, utredande och samordnande funktioner på ett sätt som väl svarar mot lekmannakrav i den mån dessa äro motiverade. Samtidigt skulle också — det synes kunna med fog antagas — initiativ i sådan riktning leda till ökad förståelse hos allmänheten för polisarbetet och måhända motverka

en till äventyrs i samband med polisväsendets förstatligande uppkommande misstro mot det nya systemet.

Emellertid torde det ligga i sakens natur att det ankommer på chefen för polisinspektionen såsom en ämbetsplikt att taga erforderliga sådana kontakter. Att för ändamålet inrätta någon fast institution av lekmän på polisväsendets område synes därför icke erforderligt. Lämpligheten av en sådan anordning kan för övrigt ifrågasättas. Utredningen kan alltså icke framföra förslag om ett sådant lekmannainslag i inspektionen.

I sin verksamhet har statspolisintendenten samråd med vissa av Kungl. Maj:t utsedda personer. Enär — därest utredningens förslag om inrättande av en statens polisinspektion godtages — ledningen av ifrågavarande verksamhet skall övergå på chefen för inspektionen, synes annat icke böra ifrågakomma än att samrådsmöjligheten står denne till buds. Utredningen vill ifrågasätta om icke en på sådant sätt utsedd krets av personer kan ge inspektionen den medborgerliga förankring som ovan åsyftats.

2. *Åtgärder för säkerställande av personaltillgången under exceptionella förhållanden*

För att säkerställa personaltillgången under exceptionella förhållanden har såväl 1939 års som 1948 års polisutredning funnit det lämpligt föreslå inrättandet av en poliskårens reserv. Anordningen skulle enligt dessa utredningar i princip innebära skyldighet för den polispersonal som avgår vid uppnådd pensionsålder att intill 65 års ålder kvarstå i poliskårens reserv med skyldighet att tjänstgöra, då Kungl. Maj:t därom förordnar. Skyldigheten att kvarstå i poliskårens reserv skulle icke vara förbunden med någon inskränkning för befattningshavaren i avseende å rätten att välja bostadsort.

Förevarande utredning, som jämväl diskuterat här ifrågavarande spörsmål, har närmast kommit till den uppfattningen, att anordnandet av en reservkår för polisen i enlighet med ovan angivna grunder delvis står i motsatsförhållande till de synpunkter som kunna anläggas i fråga om pensionsåldrarna. Det är visserligen sant, att därest anordningen genomföres, en välbehövlig reserv av personal för främst den inre vakttjänsten kommer att tillskapas. Utredningen är emellertid icke övertygad om att det i ett statligt polisväsen med de högre pensionsåldrar som man där har anledning att räkna med för säkerställande av personaltillgången under exceptionella förhållanden finnes utrymme för en anordning med en poliskårens reserv bildad av pensionerade polismän. Vid exceptionella förhållanden av lokal karaktär torde i ett förstatligat polisväsen goda möjligheter föreligga för att vidtaga erforderliga omgrupperingar av personal (jfr de åtgärder som gång efter annan ha måst vidtagas inom kommunikationsverken). Planläggningen för åtgärder vid exceptionella förhållanden i övrigt torde böra ges i princip samma inriktning och grundas på samma förutsättningar, bl. a. i för-

fattningsväg, som beträffande alla verksamhetsområden gälla för planläggning inför beredskapstillstånd eller krig.

De omständigheter som här anförts tala enligt utredningens mening för att åtgärder icke vidtagas i den av 1939 och 1948 års polisutredningar väckta frågan om anordnande av en poliskårens reserv.

3. *Sambandet mellan civilförsvaret och polisorganisationen*

I samband med det utredningsarbete på civilförsvarets område, som bedrevs av 1953 års civilförsvarsutredning och som sedermera genom 1959 års riksdags bifall till propositionen nr 1959:114 resulterade i en omorganisation av civilförsvaret, undersöktes särskilt möjligheterna att befria civilförsvaret från vissa uppgifter och överföra dessa till andra organ. Undersökningen avsåg i första hand ordnings- och bevakningstjänsten, vilka verksamhetsgrenar civilförsvarsstyrelsen redan 1951 begärt få överflyttade till polisväsendet. Ehuru civilförsvarsutredningen fann en sådan överflyttning förenad med fördelar i organisatoriskt avseende, ansåg utredningen sig — främst med hänsyn till att central polisledning i riket saknas — icke böra förorda överflyttningen i vidare mån än såvitt avsåge andra på civilförsvaret ankommande åtgärder till skydd mot spioneri och sabotage än markbevakning. Civilförsvarsutredningens bedömning biträddes av de flesta remissinstanserna, men i åtskilliga yttranden uttalade man sig till förmån för civilförsvarsstyrelsens ståndpunkt.

I propositionen uttalade departementschefen, att han helst skulle sett att civilförsvaret kunde avlastas alla ordnings- och bevakningsuppgifter. Därigenom skulle civilförsvaret bli en rent humanitär organisation utan inslag av enheter med stridsuppgifter, vilket vore fördelaktigt bl. a. från folkrättsliga synpunkter sett. Departementschefen ansåg emellertid, att ett överförande till polisväsendet av ifrågavarande uppgifter icke borde ske, så länge det saknades en central myndighet för polisväsendet, som i fred skulle kunna leda det erforderliga förberedelsearbetet. Såsom ett ytterligare skäl för att icke vidtaga några förändringar i den angivna riktningen anmäldes i propositionen, att en utredning om polisväsendets framtida organisation just påginge.

Frågan om överförande till polisväsendet av vissa på civilförsvaret nu ankommande uppgifter torde, därest utredningens förslag angående utformningen av polisväsendets framtida organisation genomföras, komma i ett delvis ändrat läge. Enligt utredningens mening bör som framhållits ett centralt organ inom polisväsendet tillskapas. Detta organ förutsättes emellertid endast skola tilldelas rådgivande, utredande och — i viss utsträckning — samordnande funktioner. Tyngdpunkten i polisorganisationen bör enligt utredningens mening förläggas till länsplanet. I och för sig torde detta förhållande icke behöva utgöra hinder för att det förberedelsearbete som berördes i propositionen ledes av det polisiära centralorganet. Utredningen är dock av

uppfattningen att frågan om överförande av uppgifter från civilförsvaret till polisväsendet tarvar ytterligare utredning och överväganden. Det torde icke — särskilt som frågan om civilförsvarets framtida organisation så nyligen prövats — ankomma på denna utredning att taga befattning med dessa överväganden. Utredningen, som med förestående endast velat erinra om att förslag om överförande av arbetsuppgifter från civilförsvaret till polisväsendet tidigare diskuterats, föreslår därför, att spörsmålet i anslutning till ett eventuellt principförslag angående polisväsendets förstatligande göres till föremål för ytterligare utredning.

B. Åklagarverksamheten

Utredningen har ovan givit uttryck för den uppfattningen, att det sätt på vilken åklagarväsendet är uppbyggt påverkar polisväsendets funktionsduglighet. Av denna anledning synes det vara påkallat att i detta betänkande skissera utredningens uppfattning i frågan hur i anslutning till förslaget till organisation av ett statligt polisväsende ett helt förstatligat åklagarväsende kan tänkas vara uppbyggt. Så mycket mer påkallat är detta som utredningen — såsom av dess ovan förda resonemang framgår — i sina överväganden rörande polisväsendets organisation ansett sig böra, åtminstone för det närvarande, förorda ett bibehållande i avsevärd omfattning av det rådande personalorganisatoriska sambandet mellan polisen och åklagarväsendet. Emellertid torde i förevarande hänseende en tämligen summarisk redogörelse för utredningens uppfattning vara tillfyllest.

Riksåklagarämbetet

Ur de synpunkter, utredningen har att anlägga, finnes icke anledning uttala sig om organisatoriska eller andra förändringar inom riksåklagarämbetet.

Utredningen vill emellertid i detta sammanhang något beröra ett spörsmål vid sidan av det nu förevarande. Ovan har utredningen — vid sin behandling av hur polisväsendets centrala myndighet bör inrättas — uttalat, att statens polisskola såsom hittills bör vara en fristående undervisningsanstalt och att de direkt polisiära intressena synas kunna tillgodoses därigenom att det centrala polisorganets chef självskrivet skall vara ledamot av skolans styrelse. I framtiden såväl som hittills torde den personal som är gemensam rekryteringsbas för polischefer och åklagare erhålla utbildning vid skolan, låt vara att utbildningen övervägande tar sikte på den polisiära verksamheten. Det synes därför kunna ifrågasättas, om icke i skolstyrelsen bör såsom självskriven ledamot också ingå riksåklagaren eller riksåklagarämbetets byråchef för administrativa ärenden.

Statsåklagarna

Det kan icke tillkomma utredningen att till bedömande upptaga några spörsmål, som beröra kompetensdragningen mellan statsåklagarna och lägre åklagare med avseende å göromålens art. Utredningen torde endast böra beakta sådana organisationsfrågor, som påverkas av det dokumenterade behovet att i vissa fall tudela de nuvarande landsfogdebefattningarna och i andra fall bibehålla statsåklagargöromålen och länspolischefsverksamheten hos en befattningshavare.

Såsom självfallet torde framstå, att — enär länsstyrelserna icke ha att taga befattning med åklagarverksamheten — det i princip icke föreligger någon anledning att bibehålla länen såsom statsåklagardistrikt. Naturgare vore — och sannolikt skulle det medföra åtskillig organisatorisk vinning — om statsåklagarområdena utan hänsyn till länsgränserna kunde utformas såsom till antal och avrundning lämpliga delar av de områden som ligga under en hovrätts domvärjo. Enär emellertid utredningen icke kunnat förorda en klyvning av samtliga nuvarande landsfogdetjänster i en länspolischefsbefattning och en statsåklagarbefattning, synes det svårligen kunna komma ifråga att för närvarande frångå länet såsom verksamhetsområde för statsåklagaren, oavsett om han i några fall efter landsfogdebefattningens uppdelning har att fullgöra allenast åklagargöromål. Utredningen, som icke heller har anledning ifrågasättta någon ändring i det förhållandet att Stockholm, Göteborg och Malmö i åklagarhänseende äro självständiga statsåklagaromräden, föreslår alltså ej å statsåklagarplanet annan ändring än dels den som i princip betingas av den föreslagna tudelningen på prov av vissa landsfogdebefattningar (se sid. 96), dels den att landsfogdetiteln avskaffas för statsåklagaren i länet. Utredningen utgår från att dock åtgärder vidtagas för att tillgodose länspolischefen-statsåklagaren i erforderlig utsträckning med högt kvalificerad biträdespersonal på åklagarsidan.

Distriktsåklagarna

Till en början vill utredningen anmärka, att det synes ankomma på denna att ingå på bedömanden av distriktsåklagarorganisationens uppbyggnad allenast i enlighet med den princip som antytts i föregående avsnitt eller alltså i de hänseenden organisationen kan påverka eller påverkas av den organisation och de anordningar som utredningen finner anledning föreslå för uppbyggnaden av polisväsendet. Utredningen vill då hänvisa till vad som ovan anförts i fråga om i vilken utsträckning det kan bli lämpligt att på detta plan (lokalplanet) uppdela de tjänster, som nu omfatta såväl polischefs- som åklagargöromål; en sådan uppdelning är redan genomförd i åtskilliga fall. Med utgångspunkt från det förda resonemanget torde alltså chefen för ett polisdistrikt, som kan antagas bli fullt sysselsatt av polischefs(polismyndighets)ärenden i princip ej tilläggas några åklagaruppgifter.

Utredningen håller före att — där ej särskilda omständigheter föranleda till en annan bedömning — denna situation föreligger i fråga om distrikt med en total polisstyrka av minst omkring 50—60 man. Åklagarverksamheten i sådant distrikt — det synes ej böra ifrågakomma annat än att polisdistrikt och åklagardistrikt territoriellt sett böra sammanfalla — skall ankomma på en eller flera distriktsåklagare alltefter den arbetsbörda som i sådant hänseende kan redovisas. I distrikt, där polischefens arbetskapacitet ej helt täckes av uppgifter av polisiär natur bör han med sitt polischefsskap förena distriktsåklagarbefattningen; i den mån i sådant distrikt eller annorstädes behov därav föreligger med hänsyn till åklagargöromålen torde biträdande distriktsåklagare böra förordnas. I fråga om utredningens uppfattning om distriktsåklagarorganisationens principiella uppbyggnad torde jämväl få hänvisas till innehållet i bil. 10.

I detta sammanhang vill utredningen, som föreslår tjänstebenämningen polismästare, tillika distriktsåklagare för befattningshavare med den odelade behörigheten och benämningen distriktsåklagare för den befattningshavare som handhar allenast åklagargöromålen, förorda att tjänstebenämningarna stadsfiskal och landsfiskal slopas.

Särskild uppmärksamhet påkalla —såsom i det föregående antytts — förhållandena i Göteborgs och Bohus län, Malmöhus län och Gotlands län.

Vad till en början angår statsåklagarverksamheten i Göteborgs och Bohus län kräver denna särskilt beaktande, allenast därest utredningens förslag att för närvarande Göteborgs stads polisdistrikt skall förbli orubbat ej skulle godtagas. Ett överförande till stadens polisdistrikt av avsevärda områden av grannkommunerna torde böra föranleda att till statsåklagarens i Göteborg kompetensområde överföras samma områden, vilka alltså jämväl i åklagarhänseende undandragas länspolischefen-statsåklagaren i länet. Att, därest områdena i polisiärt hänseende icke tillhöra hans ämbetsbefattning, han ändock i åklagarhänseende skulle administrera dem, synes nämligen icke vara rationellt.

Med motsvarande resonemang böra givetvis till statsåklagarens i Malmö kompetensområde föras de delar av länet som ansetts böra i polisiärt hänseende föras till Malmö polisdistrikt.

I fråga om Gotlands län föreslår utredningen, att länet såsom för närvarande skall utgöra ett statsåklagardistrikt. Statsåklagaren bör tillika ha att — under medverkan av erforderligt antal biträdande åklagare — svara för distriktsåklagarverksamheten.

C. *Exekutionsverksamheten*

Om de av utredningen föreslagna principerna för länens indelning i polisdistrikt godtagas, torde enligt utredningens beräkningar landet komma att indelas i 111 polisdistrikt. Av dessa komma endast 14 — därav 12 med större landareal än 500 000 hektar — att ha ett invånarantal, som understiger den nedre gräns (25 000 invånare) för städer, som enligt stadsdomstolsutredningens mening bereder en utmätningsman full sysselsättning.

Såsom påvisats i den tidigare lämnade redogörelsen för den nu gällande organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet ha i vissa landsfiskalsdistrikt — de s. k. delade distrikten — polischefs- och åklagarfunktionerna, å ena sidan, samt utmätningsmannafunktionen, å den andra, alltefter det så befunnits lämpligt uppdelats på olika befattningshavare (polischefer-åklagare resp. utmätningsmän). För närvarande tillämpas denna organisation i 21 landsfiskalsdistrikt, varvid emellertid i två fall 2 landsfiskalsdistrikt i utmätningshänseende sammanslagits. Invånarantalen i de på detta sätt bildade, 19 renodlade utmätningsmannadistrikten framgå av nedanstående sammanställning:

Antal invånare (i 1 000-tal)						
Ca 17 < 20	20 < 25	25 < 30	30 < 35	35 < 40	40 < 50	Ca 54
Antal utmätningsmannadistrikt						
2	2	6	1	1	6	1

En jämförelse med avseende å geografisk struktur, kommunikationer, invånarantal m. m. mellan dessa renodlade utmätningsmannadistrikt inom landsfiskalsorganisationen och de 14 tänkta polisdistrikt, som enligt vad ovan angivits icke få fullt det invånarantal som enligt stadsdomstolsutredningen skulle krävas för att en utmätningsman i stad skulle beredas full sysselsättning torde utvisa, att i endast ett fåtal av dessa sistnämnda distrikt svårigheter möjligen skulle kunna uppstå att bereda en utmätningsman full sysselsättning. Genom att med mönster från den nuvarande landsfiskalsorganisationen i utmätningshänseende sammanslå två polisdistriktsområden kunna emellertid enligt utredningens mening utmätningsmannaområden av tillräcklig storlek bildas.

Av efterföljande tablå framgår den procentuella fördelningen efter landareal (i hektar) av dels de nuvarande landsfiskalsdistrikten (332 stycken, därav 311 »odelade» distrikt) och renodlade utmätningsmannadistrikten (19 stycken), dels de 111 polisdistrikt vilka vid tillämpning av de ovannämnda indelningsprinciperna tänkas bildade i samband med ett eventuellt förstatligande av polisväsendet:

Areal land (hektar)	Procentuell fördelning efter ytvidden av		
	de nuvarande		de tänkta nya polisdistrikten
	landsfiskals-distrikten	renodlade utmätningsmannadistrikten inom landsfiskalsorganisationen	
< 40 000	18,3	42,1	4,6
40 000 < 80 000	32,8	15,7	5,6
80 000 < 120 000	23,5	5,3	10,2
120 000 < 160 000	5,8	10,5	10,2
160 000 < 200 000	5,2	—	9,3
200 000 < 240 000	1,8	—	12,9
240 000 < 280 000	2,0	—	7,4
280 000 < 300 000	2,0	5,3	1,9
300 000 < 500 000	4,3	5,3	16,7[1]
> 500 000	4,3	15,8	21,2[2]
	100,0 %	100,0 %	100,0 %

[1] Dessa distrikt — tillhopa 19 stycken — äro belägna, 1 i Stockholms län (Norrtälje), 2 i Östergötlands län (Linköping och Norrköping), 1 i Jönköpings län (Värnamo), 1 i Kronobergs län (Lessebo), 1 i Kalmar län (Kalmar), 1 i Gotlands län (länet), 1 i Älvsborgs län (Borås), 3 i Värmlands län (Karlstad, Arvika och Hagfors), 1 i Örebro län (Lindesberg), 2 i Kopparbergs län (Leksand och Mora), 3 i Gävleborgs län (Gävle, Bollnäs och Hudiksvall), 1 i Västerbottens län (Skellefteå) och 1 i Norrbottens län (Piteå).

[2] Dessa distrikt — tillhopa 22 stycken — äro belägna, 2 i Kopparbergs län (Malung och Älvdalen), 1 i Gävleborgs län (Ljusdal), 3 i Västernorrlands län, 3 i Jämtlands län, 6 i Västerbottens län och 7 i Norrbottens län.

Stadsdomstolsutredningens förslag (refererade å s. 35) avseende utmätningsman och dennes biträden synas i organisatoriskt hänseende väl ansluta till polisutredningens allmänna synpunkter beträffande ordnandet av exekutionsverksamheten på landet (i uttrycket »landet» inbegripes här i enlighet med utsökningslagen även städer, vilkas exekutionsväsen är ordnat på samma sätt som landsbygdens). Ett förstatligande av städernas exekutionsväsen, vilket föreslagits av stadsdomstolsutredningen, skulle enligt utredningens mening ytterligare underlätta ett genomförande av polisutredningens i det föregående framförda principförslag om att de nuvarande landsfiskalernas utmätningsmannabestyr böra överföras på särskilda tjänstemän samt att i ett förstatligat polisväsende polisverksamheten på landsbygden icke längre skall innefatta exekutionsverksamhet.

Utredningen, som alltså biträder stadsdomstolsutredningens förslag att städernas exekutionsväsen skall förstatligas, vill framhålla, att utredningens ovan skisserade principförslag torde kunna genomföras oberoende av om städernas exekutionsväsen förstatligas eller icke. Om emellertid ett dylikt förstatligande icke sker, torde komplikationer icke kunna undvikas med hänsyn till att därvid vissa samordningsfrågor uppkomma. Det måste nämligen framstå såsom ganska egendomligt, om man vid en omorganisation

av polisväsendet och ett avskiljande i samband därmed av den exekutionsverksamhet, som nu fullgöres av landsfiskaler-utmätningsmän, biträdespersonal inom landsfiskalsorganisationen och polismän, alltså delvis statsanställda befattningshavare, icke tillvaratoge möjligheterna till en fullständig samordning av denna verksamhet och den exekutionsverksamhet som nu ankommer på stadsanställda befattningshavare att fullgöra. En konsekvens av ett förstatligande av polisväsendet måste bli, att kostnaderna för den exekutions*biträdes*verksamhet (på landsbygden), som nu är polisverksamhet, i fortsättningen komma att falla på statsverket. Det torde från ekonomiska synpunkter sett knappast vara försvarligt, att inom ett område, bestående av såväl stad (i utsökningslagens mening), som landsbygd, dubbelorganisera exekutionsverksamheten enbart därför att en del av denna nu bekostas av statsverket (avlöning m. m. till landsfiskal-utmätningsman och biträden åt denne samt bidrag till avlöningskostnaderna för vissa polismän). En allmän samordning av exekutionsväsendet i stad och på landet bör följaktligen enligt utredningens mening under alla omständigheter åvägabringas.

Det torde icke ankomma på utredningen att framlägga detaljerade förslag rörande exekutionsverksamhetens organisation. Med hänsyn till att utredningen i det föregående förordat, att det nuvarande sambandet mellan polis- och exekutionsverksamheten skall brytas, finner utredningen det emellertid vara på sin plats att här redovisa sin uppfattning om hur exekutionsverksamheten — därest utredningens principförslag vinner godkännande — i framtiden bör kunna organiseras. I detta hänseende får utredningen anföra följande.

Den organisation av exekutionsverksamheten som för närvarande gäller för landet (i utsökningslagens mening) — dvs. i städer, där landsfiskaler äro utmätningsmän, och på landsbygden — bör med undantag för Stockholms stad generellt vinna tillämpning. Redan stadsdomstolsutredningen, som föreslår, att städer med mer än 25 000—30 000 invånare och med stadsfogde som utmätningsman i utmätningshänseende skola föras till landsfiskalsdistrikt, synes räkna med en vidgad tillämpning av den nyssnämnda organisationsformen.

En ytterligare vidgad tillämpning av nyssnämnda organisationsform ter sig enligt utredningens mening naturlig och följdriktig. Av landets 133 städer ha 33 nu mer än 25 000 invånare. Av sistnämnda 33 städer ingå 6 — (Solna 49 264 inv. den 1 januari 1960), Karlskoga (34 974 inv.), Trollhättan (31 504 inv.), Kiruna (26 208 inv.), Borlänge (26 128 inv.) och Mölndal (25 174 inv.) — i renodlade utmätningsmannadistrikt inom landsfiskalsorganisationen. Landarealen för dessa distrikt, vilka sammanfalla med landsfiskalsdistrikten med samma namn och vilka sålunda vart och ett utom solnadistriktet omfattar förutom vederbörande stad jämväl staden omgivande landsbygd, framgår av nedanstående sammanställning:

Landsfiskals-utmätnings-mannadistrikt	Landareal (hektar)	Landsfiskals-utmätnings-mannadistrikt	Landareal (hektar)
	ca		ca
Solna	1 900	Kiruna	715 000
Karlskoga	53 000	Borlänge	84 000
Trollhättan	37 000	Mölndal	7 000

De här ifrågavarande städerna äro liksom stationsorterna för landsfiskalerna i de övriga renodlade utmätningsmannadistrikten och i de »odelade» landsfiskalsdistrikten centralorter inom utmätningsmannadistrikt, där utmätningsmannens verksamhet ingalunda är begränsad enbart till det administrativa område inom vilket denne är stationerad (stationeringsorten).

Ytterligare några synpunkter, som enligt utredningens mening tala för den av utredningen principiellt förordade framtida organisationsformen beträffande exekutionsverksamheten äro följande.

Den oenhetlighet som numera präglar städernas exekutionsväsen sammanhänger väl främst med att vid utsökningslagens tillkomst magistrat fanns i praktiskt taget alla städer; i de städer utan magistrat som därefter tillkommit — antingen nybildade städer eller äldre städer, vilkas magistrat indragits — har exekutionsväsendet måst ordnas enligt andra grunder. Därvid har i flertalet den ordningen införts som gäller för landet. Några av städerna utan magistrat ha fått sitt exekutionsväsen ordnat efter särskilda lokala behov. Det vill synas, som om utvecklingen går mot en ökad landsrättsförläggning av städer, varigenom dessa — i första hand städer med upp till 25 000 invånare — i utsökningshänseende komma att hänföras till landsfiskalsdistrikt. Det kan därför inte anses orealistiskt att räkna med att statsverket i princip och oavsett hur frågan om huvudmannaskapet för städernas exekutionsväsen (och polisväsendet) löses kommer att successivt påtaga sig kostnaderna för *utmätningsmän och dessas biträden* (dvs. för landsfiskaler jämte erforderlig biträdespersonal) för samtliga städer med mindre än ca 25 000 invånare. Det läge beträffande exekutionsväsendet som innebär, att i sådan stad, som nu icke ingår i landsfiskalsorganisationen men som bereder en utmätningsman full sysselsättning (dvs. i princip städer med mer än 25 000 invånare), kommer att finnas en stadsfogde samt att utmätningsman i annan stad är landsfiskal, torde vara det som man under alla förhållanden faktiskt bör räkna med.

Bildandet i enlighet med de av utredningen förordade principerna av större polisdistrikt underlättar enligt utredningens mening det fullständiga genomförandet av systemet med renodlade utmätningsmannadistrikt bestående av centralorter jämte dessas naturliga omland. Utredningen har i samband med sina detaljutredningar avseende den lämpligaste formen för polisväsendets organisation funnit, att arbetsorganisatoriska hinder icke före-

ligga för en renodling av den exekutionsverksamhet, som nu fullgöres av landsfiskaler och biträdespersonal hos dessa samt av polismän (på landsbygden). Utredningen har tillika funnit, att denna verksamhet praktiskt taget undantagslöst torde kunna inom ramen för den av utredningen skisserade lokala polisdistriktsindelningen samordnas med den exekutionsverksamhet, som för närvarande fullgöres av annan personal (städernas). Utredningen anser sig däremot sakna anledning att närmare undersöka hur indelningen av landet i utmätningsmannadistrikt bör göras eller den lämpligaste utformningen av utmätningsmannadistrikten och verksamheten inom dessa. För närvarande pågå utredningar rörande uppbörds- och utsökningsväsendet och det torde snarast ankomma på nämnda utredningar att, på grundval av ett principbeslut innebärande att det nuvarande sambandet mellan polis- och exekutionsverksamheten skall brytas och i anslutning till förslag om exekutionsverksamhetens innehåll även utforma exekutionsväsendets organisation.

Mot den organisation av exekutionsväsendet som utredningen ovan skissartat förordat kan resas den invändningen, att utmätningsmannadistrikten, dvs. de tänkta nya polisdistrikten, i en del fall äro till ytvidden för stora, vilket skulle innebära olägenheter i flera avseenden, bland annat därigenom att utmätningsmännens arbete genom främst de långa resorna skulle tyngas och resekostnaderna väsentligt öka. I likhet med stadsdomstolsutredningen anser förevarande utredning att olägenheter av nu nämnd art torde kunna i viss mån elimineras just därigenom att distrikten praktiskt taget allmänt torde få en sådan storlek, att göromålen väl motivera anställandet av domsverkställare som biträden åt utmätningsmännen. För en generell tillämpning av institutet med domsverkställare krävs emellertid ändring av utsökningslagen. I samband därmed synes lämpligen det i andra sammanhang tidigare diskuterade spörsmålet om en enhetlig taxa beträffande exekutionskostnader böra upptagas till allsidig prövning.

Sammanfattningsvis innebär utredningens förslag om hur det nuvarande sambandet mellan polis- och exekutionsverksamheten skall brytas samt exekutionsväsendet organiseras följande (det förutsättes, att slutliga ställningstaganden angående exekutionsväsendets utformning m. m. icke skett vid tidpunkten för ett förstatligande av polisväsendet eller i vart fall icke utan att därvid beaktats betydelsen därav för polisväsendets omorganisation):

1. De polisdistrikt som komma att bildas vid en tillämpning av de av utredningen föreslagna principerna för länens indelning i dylika distrikt bilda jämväl *utmätningsmannadistrikt*. Utmätningsmannen i sådant distrikt — förslagsvis benämnd *kronofogde* — och huvuddelen av dennes biträdespersonal stationeras å distriktets centralort (= centralort för polisdistriktet; se s. 70). Den föreslagna omorganisationen innebär till skillnad från stadsdomstolsutredningens förslag, att t. ex. stadsfogde i stad med mer än

25 000 invånare — så gott som samtliga städer av denna storlek utgöra centralorter i tänkta polisdistrikt — skulle tillföras ansvaret för utmätningsmannabestyren inom vederbörande stad omgivande omland samt — givetvis — få sig underställd den ytterligare personal som erfordras för fullgörande av exekutionsbiträdesverksamhet inom distriktsområdet utanför den egna stationeringsorten (staden).

2. Den exekutionsbiträdesverksamhet som inom de tänkta distriktsområdena nu fullgöres av polismän (förste poliskonstaplar, poliskonstaplar och extra ordinarie polismän med tjänstebenämningen exekutionsbiträde) renodlas och avskiljes från polisverksamheten samt samordnas med den exekutionsbiträdesverksamhet, som av andra kategorier av befattningshavare fullgöres i stad (i egentlig bemärkelse). Såsom gemensam benämning å befattningshavare, som skall fullgöra exekutionsbiträdesverksamhet — i stad eller på landsbygden — användes här *exekutionsbiträde*. Huruvida en centralisering av exekutionsbiträdena till centralorter bör ske eller om för dem även i fortsättningen i erforderlig utsträckning bör tillämpas en »spridd» stationering torde få bli beroende av omständigheterna (behov av exekutionsbiträden i tätorter, avstånd, kommunikationer etc.). Å annan större tätort än centralort förutsättes under alla förhållanden kunna stationeras såväl en större eller mindre grupp av exekutionsbiträden under särskild förman (*förste exekutionsbiträde*) — tjänster för dylika befattningshavare synas böra inrättas jämväl å centralorten — som erforderlig biträdespersonal. Med tjänst såsom förste exekutionsbiträde bör vid behov kunna förenas befogenhet såsom domsverkställare.

Utredningen förutsätter, att erforderliga ändringar i utsökningslagen göras, varigenom — i ändamål att få en rationell arbetsfördelning mellan utmätningsmannen och dennes kvalificerade biträden (domsverkställare, förste exekutionsbiträden, exekutionsbiträden) — möjlighet att delegera uppgifter i erforderlig mån lämnas utmätningsmannen. Slutligen vill utredningen föreslå, att frågan om utbildning av personal inom exekutionsväsendet främst exekutionsbiträden, upptages till särskild prövning. I samband med sitt arbete har utredningen nämligen bibringats den uppfattningen, att den utbildning i exekutionsbiträdesgöromålens handläggning som för närvarande meddelas i konstapelsklassen vid statens polisskola icke är tillfyllest. Eftersom polisutbildning dessutom numera icke längre är behövlig för polismän, som helt eller praktiskt taget helt fullgöra exekutionsbiträdesgöromål, måste den erforderliga utbildningen av dylika polismän numera meddelas av vederbörande landsfiskaler-utmätningsmän. Den oenhetlighet som idag präglar handläggningen av exekutionsbiträdesgöromålen på landsbygden ger belägg för uppfattningen, att utbildningsfrågan bör ägnas större uppmärksamhet än vad som för närvarande är fallet.

VIII. Det praktiska utfallet vid tillämpning av utredningens principförslag

A. De allmänna förutsättningarna för förslagens genomförande (polisdistriktsindelningen m. m.)

En grundläggande förutsättning för ett genomförande av utredningens förslag till utformning av en smidig, tillräcklig och effektiv polisorganisation torde vara, att organisationsenheterna på lokalplanet — polisdistrikten — ifråga om arbetskraft i princip utrustas så, att det inom verksamhetsområdena dygnet runt finnes tillgänglig personal i aktiv tjänstgöring. En annan förutsättning är att möjligheter öppnas för polisen, att då så befinnes erforderligt och i den omfattning läget i varje särskilt fall kräver uppträda i större formationer. Ett tillgodoseende av dessa krav förutsätter, att polisstyrkans storlek avpassas efter verksamhetsområdets geografiska och kommunikationstekniska struktur, centralortens storlek och förhållandena där, vilket är av väsentlig vikt, samt efter nämnda orts allmänna influens på omlandet. Grundorganisationen på de orter som komma att utgöra centralorter i ett omorganiserat polisväsende, dvs. i princip den nuvarande polisorganisationen på dessa orter, kommer att bestämma, hur distriktets organisation bör uppbyggas; för att verksamheten skall kunna ges den ändrade inriktning som ovan antytts måste emellertid denna grundorganisation utbyggas i erforderlig omfattning.

Frågan hur landets indelning i polisdistrikt skall ske påverkas i synnerlig grad av de betingelser under vilka en statlig polisorganisation kommer att arbeta. Inom ett förstatligat polisväsende erbjudas enligt utredningens mening bättre möjligheter till en samordning, effektivisering och rationalisering av verksamheten än de som stå till buds i ett kommunalt polisväsende. Dessa möjligheter böra tillvaratagas, dels genom att de ledande och allmänt-administrativa funktionerna i större utsträckning än vad som nu är fallet renodlas och förstärkas, dels genom en rationalisering över huvud taget av polisverksamheten. En sådan bör leda till bättre arbetsresultat samtidigt som de allt starkare kraven på ökade resurser kunna tillgodoses under beaktande av såväl arbetsorganisatoriska som ekonomiska synpunkter. Utredningen har i sitt arbete med distriktsindelningsfrågan förutom regionsindelningssynpunkterna självfallet sökt beakta kraven på att en förstatligad organisation bör ges en från ekonomiska synpunkter sett riktig

och lämplig utformning. Detta innebär bland annat, att frågor berörande den tekniska utrustningens rationella utnyttjande, lokalhållningen, polisens motorisering, arbetsmetoderna etc. i samband med övervägandena rörande den lämpligaste distriktsindelningen ägnats uppmärksamhet.

Utredningen är medveten om att spörsmålet om länens indelning i polisdistrikt ger utrymme för svåra avvägningsproblem. Fördelar såväl som nackdelar kunna med ungefärligen samma styrka påvisas beträffande snart sagt varje indelningsförslag, som i fråga om distriktens geografiska omfattning och personalstyrka sträcker sig längre än ett indelningsförslag som tillgodoser endast minimikraven på en organisation och som därigenom kan sägas fylla polislagens krav att polisverksamheten skall kunna behörigen upprätthållas.

Vid bestämmandet av de polisiära verksamhetsområdenas omfattning har utredningen — vilket tidigare också framhållits — funnit sig böra i princip förutsätta, att vissa minsta krav ifråga om poliskårens storlek inom dessa områden uppfyllas. Utredningen har vidare förutsatt, att poliskårernas huvudstyrkor måste ges sådan storlek, att de skola kunna påtaga sig verksamhet även i polisdistriktens perifera delar. Det förslag till indelning av länen i polisdistrikt som utredningen mot bakgrund av vad ovan anförts här nedan framlägger bör emellertid betraktas allenast såsom en vägledning till en så riktig avvägning som möjligt mellan de olika faktorer som måste påverka distriktsindelningen under de helt nya förutsättningar för polisverksamhetens bedrivande som ett förstatligande av polisväsendet medför. Det finns enligt utredningens uppfattning all anledning att räkna med att dessa nya förutsättningar i väsentliga avseenden måste leda till en brytning med de uppfattningar som hitintills rått ifråga om sättet för polisverksamhetens bedrivande, i synnerhet ute på landsbygden. Helt visst kommer man mångenstädes att anse, att utredningens förslag innebär en försvagning av polisorganisationen på landsbygden. Enligt utredningens mening torde emellertid förhållandet komma att bli det motsatta, främst därigenom att beredskapen för landsbygdsområdet förbättras samt möjligheterna till ingripanden med tillräcklig kraft och snabbhet inom verksamhetsområdena bli helt andra och bättre än inom de nuvarande landsbygdsdistrikten. Därtill kommer, att i ett förstatligat polisväsende hinder av ekonomisk beskaffenhet icke föreligga att utnyttja personalen över gränserna för de reguljära polisiära verksamhetsområdena.

Utredningen har verkställt en preliminär indelning av landet i polisdistrikt med tillämpning av de allmänna principer som i ett tidigare avsnitt av betänkandet förordats[1]. Därvid har hänsyn också tagits till dels de arbetsorganisatoriska och ekonomiska riktlinjer, som ovan berörts och vilka synas böra vara ledande, därest utredningens förslag om en förstatligande-

[1] Undantag från principen om centralortstanken har dock såsom ovan anmälts av särskilda skäl gjorts beträffande Göteborgs och Bohus län (s. 101).

reform över huvud taget skall få anses vara sakligt motiverat, dels de anspråk på service, som från allmänhetens sida rimligen böra kunna ställas på polisorganisationen. Resultatet av detta arbete framgår av *bilaga 12*. Av innehållet i denna kan utläsas, att vid bifall till utredningens indelningsförslag landet skulle komma att indelas i 111 polisdistrikt. Vartdera av dessa distrikt utom Stockholms, Göteborgs och Malmö distrikt får, förutom huvudstation, ett antal understationer, i hela landet tillhopa 462 stycken. Invånarantalet i ca 15 av distrikten kommer att understiga 25 000 och i ett 20-tal distrikt kommer antalet polismanstjänster med all sannolikhet att understiga 20. Personaluppsättningen i polisdistrikten torde bli sådan, att skäl för inrättande av renodlade polischefstjänster (tjänster för polismästare) torde föreligga beträffande ett 35-tal distrikt, medan i de övriga — eller i ca 75 distrikt — polischefsskapet torde komma att förenas med åklagarverksamhet (distrikt med polismästare, tillika distriktsåklagare).

Utredningen har vid utarbetandet av sina principförslag angående polis-, åklagar- och exekutionsverksamhetens lokala organisation förutsatt, att såväl åklagar- som exekutionsverksamheten skall organiseras inom de polisiära verksamhetsområdenas (polisdistriktens) ram. Detta innebär på intet sätt, att utredningen skulle vara övertygad om att polisdistrikten samtidigt skulle från geografiska och organisatoriska synpunkter sett utgöra de lämpligaste verksamhetsområdena för distriktsåklagare resp. utmätningsmän. I enlighet med sin huvuduppgift, nämligen att söka utreda hur en smidig, tillräcklig och effektiv polisorganisation skall utformas, har utredningen haft att i första hand framlägga förslag till den enligt utredningens mening lämpligaste polisdistriktsindelningen. Med hänsyn till konsekvenserna för åklagar- och exekutionsväsendet vid en förändring av polisorganisationen har utredningen därefter genom undersökningar av olika slag sökt bilda sig en uppfattning, huruvida en organisation av dessa verksamhetsgrenar inom ramen för de polisiära verksamhetsområdena skulle innebära några påtagliga nackdelar. Utredningen har icke kunnat finna, att så skulle bli fallet, men har självfallet räknat med att en i anslutning till förstatligandereformen såsom sådan företagen intern rationalisering av åklagar- respektive exekutionsverksamheten jämväl bör innefatta en översyn av verksamhetsområdesindelningen. Det fullständiga skiljandet från polisverksamheten av exekutionsverksamheten innebär, att den senare verksamheten i princip kan ges en av polisverksamheten helt oberoende organisation. Den tendens till skiljande av åklagarverksamheten från polisverksamheten, som kan spåras i utredningens förslag, torde, därest den kommer till uttryck i praktiken, enligt utredningens mening komma att bli till gagn jämväl för utvecklingen inom åklagarväsendet.

I anslutning till vad som ovan anförts om verksamhetsområdena inom åklagar- och exekutionsväsendet är utredningen angelägen framhålla, att det framlagda förslaget till polisdistriktsindelning av utredningen ingalunda

betraktas såsom invändningsfritt. Utredningen har med förslaget endast velat markera det principiella sambandet mellan utredningens förslag till arbetsorganisation inom verksamhetsområdena och dessa områdens geografiska omfattning. Det förutsättes, att länsstyrelserna under hänsynstagande till detta principiella samband skola beakta de behov av justeringar som till äventyrs betingas av speciella lokala förhållanden inom länen.

Vad som ytterligare i indelningsfrågan tilldrager sig intresse är sambandet mellan en polisdistriktsindelning i enlighet med utredningens förslag och den nu bestående judiciella indelningen. Härutinnan har utredningen beaktat stadsdomstolsutredningens förslag angående överförande till domsagoorganisationen av vissa städer med egen jurisdiktion, varför vissa antalsuppgifter i den följande redogörelsen bygga på förutsättningen att domstolsutredningens förslag i nyssnämnda avseende genomföres.

Om utredningens förslag till polisdistriktsindelning genomföres kommer, med bortseende från Stockholms stad, som avses skola utgöra ett särskilt polisdistrikt, 62 av de övriga föreslagna 110 polisdistrikten att omfatta del av en eller en hel domsaga. I dessa distrikt ingå dessutom i 5 fall städer med egen jurisdiktion. Av de övriga 48 polisdistrikten kommer huvudparten, eller 34 stycken, att, i förekommande fall jämte stad med egen jurisdiktion (9 fall), omfatta delar av två domsagor eller en hel domsaga jämte del av annan domsaga eller två hela domsagor. Vart och ett av de återstående 14 polisdistrikten, i vilka i 3 fall kommer att ingå stad med egen jurisdiktion, berör tre och i ett fall fyra domsagor. I detta sammanhang må dock erinras om den genom beslut den 23 mars 1961 tillsatta utredningen för översyn av domkretsindelningen för underrätterna i riket, i vars direktiv hänvisas bl. a. till denna utrednings arbete.

B. Personaldisposition och arbetsorganisation

Under olika skeden av sitt arbete har utredningen helt eller delvis undersökt utfallet i olika län, tillhopa tio stycken, av sina preliminära ställningstaganden i spörsmål av skilda slag. Efter framställning av utredningen har Kungl. Maj:t uppdragit åt polisväsendets organisationsnämnd att i samråd med utredningen utarbeta fullständiga förslag rörande polisväsendets organisation inom vissa av utredningen anvisade län samt att i anslutning därtill göra en fullständig kostnadsberäkning i fråga om organisationen i dessa län. I organisationsnämndens uppdrag har jämväl ingått att beträffande riket i övrigt upprätta organisationsskisser, ägnade att bl. a. ligga till grund för utredningens kostnadsberäkningar. För det förstnämnda ändamålet utvalde utredningen Kristianstads, Skaraborgs och Västerbottens län. Utredningen kommer att i ett följande avsnitt redogöra för resultatet av nämndens arbete, varigenom bl. a. utredningens definitiva ställ-

ningstagande i fråga om utformningen av ett förstatligat polisväsende fullständigt tillämpats å de angivna länen. I detta sammanhang finner emellertid utredningen det vara lämpligt att beröra vissa allmänna principiella spörsmål, vilka särskilt aktualiserats i samband med såväl utredningens eget som organisationsnämndens arbete. Dessa gälla främst personaldispositionen och arbetsorganisationen inom en förstatligad polisorganisation. Praktiskt taget samliga dessa spörsmål ha redovisats i den redogörelse för sitt arbete som organisationsnämnden tillsammans med sina organisationsförslag och beräkningar av olika slag överlämnat till utredningen. Denna har till de olika frågorna tagit den ställning som torde framgå av redogörelsen här nedan. I den mån så ansetts erforderligt ha organisationsnämndens synpunkter särskilt redovisats i denna.

Polisorganisationen

Beträffande den lokala polisorganisationen kommer sannolikt frågan, i vilken utsträckning centralisering av polispersonal bör genomföras att tilldraga sig det största intresset och också ge anledning till meningsmotsättningar. Utredningen har i det föregående givit uttryck för den uppfattningen, att vid en omorganisation av polisväsendet en centralisering av polisstyrkorna bör ske i den omfattning som betingas av kraven på ökad slagkraft åt polisorganisationen men att å andra sidan centraliseringstanken av skilda skäl icke får drivas för långt. Utredningen vill för sin del förorda, att vid den statliga organisationens uppbyggnad graden av styrkekoncentrationen inom ett polisdistrikt bör efter förslag av länsstyrelsen såsom regional polismyndighet bestämmas av Kungl. Maj:t.

Under sitt arbete har utredningen i olika sammanhang samrått med företrädare för polisverksamheten, bl. a. med länspolischefer och lokala polischefer. Därvid har framkommit, att meningarna i centraliseringsfrågan äro mycket delade, även om de grundats på i stort sett samma eller i vart fall likartade förutsättningar. Vad sålunda framkommit synes påkalla, att anvisningar till länsmyndigheterna utfärdas om hur de här berörda frågorna i princip böra behandlas och bedömas. I den promemoria, med vilken polisväsendets organisationsnämnd redovisat det ovanberörda, för utredningens räkning utförda utredningsuppdraget har härutinnan gjorts följande uttalande:

Med hänsyn till de erfarenheter organisationsnämnden vunnit vid företagna organisationsundersökningar inom ett stort antal polisdistrikt har nämnden ansett sig böra framhålla angelägenheten av att centraliseringen av polispersonal icke drives längre än som kan anses vara oundgängligen nödvändigt för att huvudstyrkor och, i förekommande fall, större arbetsgrupper skall uppnå avsedd kapacitet i olika hänseenden. Krav eller önskemål att få resurserna vidgade för den rent lokala polisverksamheten på centralorten bör sålunda icke få tas till intäkt för en överföring av polispersonal från övriga delar av polisdistriktet till

denna ort. Även om kvalificerat utredningsarbete, samordnad trafikövervakning, spaning m. m. inom ett polisdistrikt i dess helhet huvudsakligen bör ombesörjas av personal ur huvudstyrkan, bör icke bortses från att det för mera lokalt betonade polisiära uppgifter, bl. a. socialpolistjänst, behöver finnas tillgång till större eller mindre arbetsgrupper ute i distriktet. Vid organisationsnämndens bedömning av frågan om dylika arbetsgruppers storlek och stationering har följande principer och synpunkter varit vägledande.

Arbetsgrupper har i allmänhet ansetts böra stationeras i större tätorter, belägna på ett sådant avstånd från centralorten, att personal ur huvudstyrkan icke lämpligen kan tillgodose det i tätorten och dennas närmaste omland — gruppens ansvarsområde — föreliggande behovet av arbetskraft för kontinuerlig ordningshållning och annan bevakning samt smärre utredningsuppgifter. I en del fall har det bedömts ändamålsenligt att dimensionera en arbetsgrupp så, att ur denna kan tas arbetskraft även för fullgörande av vissa mera kvalificerade utredningsuppdrag inom gruppens ansvarsområde. Om en större tätort är belägen i närheten av eller i kommunikationshänseende direkt sammanhänger med centralorten och sålunda närmast har karaktär av förort till denna, har polisverksamheten förutsatts böra helt ombesörjas av personal ur huvudstyrkan.

Utredningen ansluter sig i princip till vad nämnden anfört och finner, att de refererade synpunkterna böra kunna vinna beaktande vid utfärdandet av de anvisningar utredningen förordat. Ett annat med stationeringsfrågorna i allmänhet sammanhängande spörsmål är frågan om den s. k. ensamstationeringen av polismän. Inom polisorganisationen tillämpas nu en i hög grad »spridd» stationering, vilket bl. a. tagit sig uttryck däri, att antalet ensamstationerade polismän är mycket stort. Antalet stationeringsorter för polismän utgör nu 1 157. Av dessa orter äro 543, eller nära 47 %, stationeringsorter för endast en polisman. Meningarna om värdet av systemet med ensamstationerade polismän har inom utredningen varit delade. Efter de särskilda undersökningar, som utredningen utfört och som bl. a. omfattat inhämtande av vissa uppgifter beträffande förhållandena i Danmark, där systemet med ensamstationerade polismän alltjämt tillämpas i stor utsträckning, har utredningen emellertid kommit till den uppfattningen, att tillämpningen av systemet även i fortsättningen kan vara berättigat; dock att det rimligen bör komma ifråga allenast i ett område av ett polisdistrikt som ligger relativt avlägset från centralorten eller tätort där en arbetsgrupp är placerad. Vid detta ställningstagande har utredningen särskilt beaktat polisverksamhetsutredningens tidigare refererade förslag om införande av ett system med s. k. kvarterspolis, vilket system otvivelaktigt har vissa beröringspunkter med systemet ensamstationerade polismän i polisdistrikts perifera delar. Dessa sistnämnda polismän böra nämligen enligt utredningens mening tilldelas ansvarsområden och i princip fullgöra funktionen av kontaktmän och stödjepunkter inom den framtida polisorganisationen. Det bör särskilt beaktas, att dessa befattningshavare skola fullgöra allenast polisuppgifter och icke — såsom nu i stor utsträckning är fallet — även exekutionsbiträdesuppgifter. Man har anledning räkna med att för sådana tjänster erhålla välutbildade, erfarna polismän.

Vad här anförts om ensamstationerade polismän har i viss mån avseende jämväl å de allra minsta arbetsgrupperna, dvs. de som omfatta endast två polismän.

Vad utredningen här sålunda förordar står i god överensstämmelse med de synpunkter, vilka polisväsendets organisationsnämnd från sin erfarenhet av de lokala organisationsproblemen framlagt i detta uttalande:

Såsom framgår av förslagen till organisationsplaner föreslår organisationsnämnden emellertid bibehållande av ett visst antal 1—2-manskontor på en del perifera, mindre tätorter eller i glesbygdsområden. I samtliga dylika fall har stationeringen av polismän bedömts vara motiverad främst från arbetsorganisatoriska synpunkter sett. Därest enklare utredningsgöromål, ordningshållningsuppgifter, ordonnansuppdrag o. d., för vilkas fullgörande normalt krävs arbetsinsats av endast en polisman, inom en mindre tätort och dess omland eller inom ett glesbygdsområde är av sådan omfattning att uppgifterna bereder full sysselsättning åt minst en på tätorten respektive inom området stationerad polisman, torde det nämligen knappast vara ekonomiskt eller rationellt med hänsyn till arbetskrafts- och tidåtgång att för nämnda arbetsuppgifter disponera personal från en relativt avlägsen huvudstyrka eller större arbetsgrupp. Därtill kommer, att utom centralorten stationerad polispersonal i allmänhet kommer att beträffande sitt ansvarsområde tillägna sig en god person- och lokalkännedom. Detta underlättar och förenklar fullgörandet av de uppgifter som anförtrotts densamma och utgör en värdefull tillgång för personal från huvudstyrkan som i förekommande fall får att verkställa större och mera komplicerade uppdrag inom det berörda området. Det förutsättes nämligen, att ifrågavarande arbetsgrupper eller ensamstationerade polismän — förutom bestridande av lokala bevakningsuppgifter samt enklare utredningsgöromål — skall ha att biträda även vid fullgörandet av sådana mera komplicerade utrednings- och andra uppdrag inom ansvarsområdena vilka normalt bör ankomma på personal ur huvudstyrka.

Tjänstgöringen för ensamstationerade polismän och polismän i de allra minsta arbetsgrupperna (2 man) avses i princip skola vara förlagd till dagtid. Dessa polismän bör nämligen — var och en primärt inom sitt ansvarsområde — vid sidan av tidigare omnämnda arbetsuppgifter tjänstgöra som serviceorgan åt allmänheten. Det förutsättes, att en planerad samordning av vederbörandes verksamhet med den övriga verksamheten i polisdistriktet kommer till stånd i all den omfattning som förhållandena kräver. Det anförda torde visa, att organisationsnämnden av bl. a. organisatoriska skäl ansett det vara angeläget, att en viss återhållsamhet iakttages beträffande indragning av nuvarande stationeringsorter för polispersonal. Ett bibehållande i viss utsträckning av systemet med ensamstationerade polismän och smärre arbetsgrupper torde jämväl från psykologiska synpunkter sett vara av icke oväsentlig betydelse. Allmänhetens attityd mot polisen är kanske i första hand beroende av polisens förmåga att snabbt och effektivt fullgöra sina uppgifter, men betydelsen av att ett visst mått av vardagliga, personliga kontakter existerar mellan allmänheten och polisen får icke underskattas. Den föreslagna omorganisationen av polisverksamheten avses skola leda till en ökad effektivitet i polisarbetet. Detta kommer i och för sig att skapa förutsättningar för ett vidgat förtroende och en ökad respekt för polisen från allmänhetens sida. En alltför långt driven centralisering av polispersonalen kan emellertid komma att försvåra kontakten med polisen och därmed utöva en menlig inverkan på relationerna till och intresset för polisen. Slutligen vill nämnden beträffande organisatoriska förändringar av den lokala polisorganisationen i sam-

band med ett förstatligande av polisväsendet anföra den synpunkten, att det efter ett förstatligande bör finnas visst utrymme för kompletterande åtgärder i anslutning till de praktiska erfarenheter som successivt göres av den nya organisationen. Dessa erfarenheter kan komma att tala för ökad centralisering av polispersonalen i vissa distrikt men kanske för starkare decentralisering i andra. Den omständigheten att det i förekommande fall torde vara svårast att i ett senare skede återgå till en större decentralisering har påverkat organisationsnämndens ställningstaganden vid utformandet av organisationsförslagen för de tre aktuella länen.

Med hänvisning till det nu anförda får organisationsnämnden framhålla, att de till denna promemoria fogade förslagen till organisationsplaner får anses med avseende på den lokala polisorganisationen återspegla den ungefärliga grad i fråga om centralisering till huvudstyrkor och uttunning på landsbygden av polispersonal som nämnden med hänsyn till sina erfarenheter anser sig kunna f. n. förorda.

Varje polis(chefs)distrikt i den nya polisorganisationen kommer regelmässigt att omfatta flera nuvarande polischefsdistrikt. Med den innebörd begreppet polismyndighet för närvarande har, kommer genomförandet av den nya organisationen därför att medföra, att antalet dylika myndigheter starkt minskas. Möjligheterna att i enlighet med 2 § lagen den 15 juni 1944 om vad i allmänhet skall med polismyndighet avses till annan polisman än polischef överflytta beslutanderätt i polismyndighetsärenden ha hittills icke utnyttjats. Utredningen har föreslagit, att nämnda lag ges en sådan utformning att de olägenheter, som följa av minskningen av antalet polischefer, neutraliseras. Utredningen vill i detta sammanhang framhålla angelägenheten av att man i samband med planeringen av verksamheten i polisdistrikten noggrant beaktar vikten av att en eventuell delegation av befogenheter i polismyndighetsärenden icke leder till dubbelarbete, t. ex. i fråga om registerföringen, eller till bildandet av onödiga arbetsenheter för utförande av skrivarbete etc.

Införandet från den 1 januari 1962 av en s. k. polisaspirantorganisation inom polisväsendet kommer såsom tidigare anförts att medföra vissa ändringar i förhållande för den löneplansanställda polispersonal som nu regelmässigt anlitas för vikariats- och/eller förstärkningstjänstgöring. Denna personal — extra ordinarie poliskonstaplar samt polisaspiranter eller med sådana jämförliga extra polismän — innehar nu löneplansanställning hos vederbörande polisdistrikt. Efter aspirantorganisationens införande komma polisaspiranter endast att finnas anställda i en poliskår — »moderkåren» — i varje län. I poliskårer av sådan storlek att där i allmänhet föreligger ett kontinuerligt behov av utbildad polispersonal för vikariats- och/eller förstärkningstjänstgöring avses skola finnas inrättade extra ordinarie poliskonstapelstjänster för att täcka detta behov. Erfarenheterna ha visat, att frågan om hur många tjänster en vikariekader exakt bör omfatta är svårbedömbar, därför att behovet av vikarier är beroende av faktorer, som till sin allmänna karaktär ständigt växla. I samma mån som antalet tjänster, inrättade för det stadigvarande behovet — dvs. inom polisväsen-

det f. n. ordinarie tjänster — ökar, minska svårigheterna att någorlunda exakt beräkna behovet av vikariepersonal. Så länge polisväsendet är kommunalt — systemet med extra ordinarie poliskonstapelstjänster vid de enskilda poliskårerna är anpassat till ett kommunalt polisväsende — komma, även om Kungl. Maj:t som nu är fallet meddelar anvisningar, meningarna att bryta sig i frågan om avvägningen mellan antalet »fasta» — i regel ordinarie — tjänster och tjänster för vikariats- och/eller förstärkningspersonal.

För att vinna ett så ekonomiskt och rationellt utnyttjande av den utbilddade vikariepersonalen som möjligt har man inom t. ex. kommunikationsverken alltid haft kadern av dylik personal administrativt samlad till de regionala verksamhetsområdenas centralort, varifrån personalledare vid regionalorganen (distriktsförvaltningarna) med hänsyn till personalrörelserna inom hela verksamhetsområdet närmast haft att bestämma om personalens allmänna disponering. Härigenom har man ansett det vara möjligt att få garanti för att vikariepersonalen blir rationellt och ekonomiskt disponerad, och också för att personalen insättes för täckande av behoven efter dessas angelägenhetsgrad. Genom att den regionala personaldisponeringen också påverkas av lokalförvaltningarnas olika möjligheter att såsom vikarier utnyttja t. ex. pensionerade befattningshavare eller icke fackutbildad men med arbetet ändock praktiskt förtrogen personal, ökas med det beskrivna systemet ytterligare möjligheterna till en god planering beträffande personalförsörjningen. Den personal, varom här är fråga, anses vara »utan fast placering» men för personalen har den ifrågavarande centralorten i regel fastställts såsom bostadsort. Beräknas befattningshavare »utan fast placering» kunna beredas stadigvarande tjänstgöring på en och samma ort fastställes denna ort såsom befattningshavarens fasta stationeringsort. Befattningshavare, som är gift och har eget hushåll, tilldelas i första hand fast stationeringsort. Systemet innebär sålunda, att de större lokalförvaltningarna kan tilldelas utbildad vikariepersonal för stadigvarande tjänstgöring vid vederbörande förvaltning i den utsträckning som bedömes erforderlig. Den administrativa och redovisningsmässiga anknytningen till regionalorganet bibehålles emellertid främst med hänsyn till önskvärdheten av att hålla den allmänna personalplaneringen inom hela verksamhetsområdet under kontinuerlig kontroll.

I den här ovan berörda frågan har polisväsendets organisationsnämnd i sin promemoria uttalat följande.

Det för varje polisdistrikt föreslagna antalet polismanstjänster, vilket avser uteslutande ordinarie tjänster, har dels anpassats efter vad som en enligt tillgängligt statistiskt material normal arbetsbelastning i dagsläget kan uppskattas kräva, dels beräknats under den förutsättningen, att ifrågavarande tjänster skall i princip kontinuerligt uppehållas. Inom de olika polisdistrikten uppkommande behov av personal för vikariatstjänstgöring ävensom, i förekommande fall, för förstärkningstjänstgöring har förutsatts skola tillgodoses från en för samtliga polisdistrikt inom vederbörligt län gemensam kader av vikariepersonal. Denna personalkader

har arbetsorganisatoriskt anslutits till den regionala polisorganisationen, dvs. redovisats såsom direkt underställd länspolischefen, ehuru den administrativt måhända lämpligen bör redovisas vid den huvudstyrka som förlagts till residensstad. På länspolischefen torde följaktligen böra ankomma att ansvara för den ändamålsenliga disponeringen av ifrågavarande personalgrupp och från fall till fall efter beredning av sin kvalificerade medhjälpare besluta om denna personals tjänstgörings- och stationeringsförhållanden. Med hänsyn till att vissa poliskårer får en sådan storlek att vid desamma föreligger ett kontinuerligt behov av vikariepersonal torde skäl föreligga att på vederbörande distrikts centralorter fast stationera ett visst antal befattningshavare ur vikariekadern.

Åklagarorganisationen

Av skäl som tidigare anförts har utredningen ansett sig böra endast skissartat antyda den organisation som åklagarväsendet enligt utredningens uppfattning bör erhålla, därest polis- och åklagarväsendet generellt förstatligas. Utredningen har följaktligen — om man bortser från förhållandena för polismästarna, tillika distriktsåklagarna, vilkas stationeringsorter måste anses givna — icke berört frågan rörande distriktsåklagarnas stationering inom vederbörliga verksamhetsområden.

Enär behovet av åklagarpersonal i vissa åklagardistrikt icke alltid kan beräknas i hela arbetskrafter och då det jämväl för distriktsåklagarorganisationen torde erfordras tillgång till en viss vikariereserv synes böra övervägas inrättande av tjänster för »ambulerande» distriktsåklagare. Det torde icke ankomma på utredningen att i vidare mån uttala sig i denna fråga än att ge uttryck för den uppfattningen, att ett system med »ambulerande» distriktsåklagare, torde öppna ökade möjligheter att inom länen vid fall av behov disponera de i åklagardistrikten stationerade distriktsåklagarna för vikariat å statsåklagartjänst eller för tjänstgöring såsom biträde åt statsåklagaren liksom att för sist angivet ändamål anlita de »ambulerande» distriktsåklagarna.

I detta sammanhang anser utredningen sig böra förorda att en översyn eller komplettering (med allmänna anvisningar) kommer till stånd av de bestämmelser, vilka nu reglera fördelningen av åtalsrätten mellan statsåklagare och distriktsåklagare. Anledningen härtill är att enligt utredningens uppfattning de grunder efter vilka denna fördelning sker ha stor reglerande betydelse, då man skall beräkna arbetskraftsbehovet inom statsåklagar- respektive distriktsåklagarorganisationerna och — eftersom i stor utsträckning personalen också är engagerad inom polisväsendet — behovet av arbetskrafter inom detta.

C. Särskild utredning rörande detaljorganisationen i Kristianstads, Skaraborgs och Västerbottens län

För att underlätta bedömningen av de i det föreliggande betänkandet avgivna förslagen i olika avseenden har utredningen ansett sig böra relativt fullständigt redovisa resultatet av den utredning som polisväsendets organisationsnämnd verkställt beträffande Kristianstads, Skaraborgs och Västerbottens län. Nämnden har utfört sitt uppdrag i nära samråd med utredningen och redovisat sitt arbete genom en promemoria, till vilken fogats organisationsplaner, sammanfattningar av beräkningar av olika slag m. m. Vissa uttalanden i promemorian av mera principiell art ha återgivits i föregående avsnitt av betänkandet. I det följande lämnas en redogörelse för dels de förutsättningar m. m. på vilka nämnden baserat sina organisationsförslag och beräkningar, dels förslagens och beräkningarnas närmare innebörd.

Nämndens uppdrag att för de angivna länen upprätta fullständiga organisationsförslag avser endast polisväsendets organisation. Med hänsyn bl. a. till det samband som nu råder och som enligt utredningens mening jämväl framgent bör råda mellan polis- och åklagarväsendet, har nämnden efter samråd med utredningen emellertid ägnat uppmärksamhet åt och utarbetat förslag jämväl beträffande åklagarväsendets organisation i de berörda länen, även om av naturliga skäl dessa förslag i stort sett endast givits skissens form.

Vid fullgörandet av sitt uppdrag har nämnden haft att utgå från den av utredningen angivna polisdistriktsindelning, vilken framgår av innehållet i bil. 12.

Nämndens förslag till organisationsplaner för de av utredningen föreslagna polisdistrikten jämte utkast till planer för länspolischefs-statsåklagarorganisationen i de aktuella länen har intagits i *bilaga 13* (Kristianstads län), *bilaga 14* (Skaraborgs län) och *bilaga 15* (Västerbottens län). Anmärkas bör att varje distrikt får, förutom huvudstation, understationer, i dessa län till antalet respektive 29, 20 och 22 stycken. De sammanställningar som bifogats promemorian har utredningen icke ansett böra redovisas i detta principbetänkande. De ha, såsom anförts i skrivelsen till departementschefen, jämte promemorian överlämnats till departementet.

I fråga om de förutsättningar under vilka nämnden arbetat torde böra anföras följande.

Även om en avpassning av den lokala polisorganisationen efter de av utredningen angivna principiella riktlinjerna i vad avser frågor rörade t. ex. arbetsgruppers antal, storlek och stationering kan ske på olika sätt, har nämnden, med hänsyn till nödvändigheten att för sina kostnadsberäkningar kunna utgå från ett relativt fixerat organisatoriskt läge, ansett sig icke böra framlägga några alternativa förslag till lösningar. Det erforderliga antalet

polisaspiranter inom länen har beräknats på grundval av för nämnden tillgängliga uppgifter om det sannolika rekryteringsbehovet i medeltal per år under åren 1960—1963.

Vad beträffar de föreslagna tjänsterna för personal i kontorskarriären har i regel uppdelning på polis- respektive åklagarverksamhet ej skett i annan mån än att på organisationsplanerna angivits, till vilka arbetsenter dylik personal förutsatts skola anslutas. Personalens fördelning på polisrespektive åklagarverksamheten torde nämligen bli beroende bl. a. av i vilken mån distriktsåklagare komma att bli stationerade å andra orter än centralorterna. En sammanställning över de av organisationsnämnden beräknade totala kostnaderna för polis- och åklagarväsendets nuvarande respektive föreslagna organisation har intagits i efterföljande tablå:

Kostnadsslag	Kristianstads län		Skaraborgs län		Västerbottens län	
	Beräknade kostnader avseende		Beräknade kostnader avseende		Beräknade kostnader avseende	
	nuvarande organisation	föreslagen organisation	nuvarande organisation	föreslagen organisation	nuvarande organisation	föreslagen organisation
A. *Lokalplanet*						
Lönekostnader	5 879 000	5 534 000	5 620 000	5 521 000	5 226 000	5 006 000
Omkostnader	1 572 000	1 624 000	1 602 000	1 664 000	1 747 000	1 733 000
B. *Regionalplanet*						
Lönekostnader	92 000	117 000	87 000	112 000	94 000	119 000
Omkostnader	16 000	16 000	15 000	15 000	18 000	18 000
	7 559 000	7 291 000	7 324 000	7 312 000	7 085 000	6 876 000
Kostnadsminskning	268 000		12 000		209 000	

För att kostnadsjämförelsen skall ge ett så rättvisande utslag som möjligt har nämnden vid sina lönekostnadsberäkningar avseende såväl den nuvarande som föreslagna polisorganisationen beaktat innehållet i den förhandlingsöverenskommelse om lönegradsplaceringen för vissa polismanstjänster m. m. som den 25 april 1961 träffades mellan civildepartementet och TCO:s statstjänstemannasektion och som sedermera godkänts av 1961 års riksdag (prop. nr 1961:155). Vidare har den omständigheten, att samtliga till ortsgrupp 2 nu hänförda orter med början från den 1 februari 1962 uppflyttas till ortsgrupp 3, föranlett nämnden att basera lönekostnadsberäkningarna på den förutsättningen att ortsgrupp 2 avvecklats.

Utredningen återkommer i kap. XI till vissa övergångsfrågor, vilka nämnden berört i sin promemoria och vilka i viss mån påverkat det sätt på vilket nämnden löst sitt uppdrag.

IX. Kommunernas deltagande i kostnaderna för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet

A. Allmänna synpunkter

Om polisväsendet, åklagarväsendet i städer utanför landsfiskalsorganisationen och exekutionsväsendet i städerna förstatligas, kommer frågan om och i vad mån kommunerna skola deltaga i kostnaderna för organisationen i blickpunkten. De allmänna synpunkter som i sådant hänseende kunna anläggas ha redovisats såväl av *1939 års polisutredning* (SOU 1944:53, sid 297 ff) som av *1948 års polisutredning* (SOU 1951:8, sid. 223 ff). Förstnämnda utredning kom i sitt resonemang fram till den uppfattningen, att från allmänna synpunkter skäl kunde anföras både för och emot ett kommunalt deltagande i kostnaderna för polisväsendet utan att tillräcklig ledning kunde vinnas för frågans avgörande. Spörsmålet syntes på grund därav övervägande böra bedömas från synpunkten av vad som vore praktiskt lämpligt och genomförbart. Av avgörande betydelse vore frågan, huruvida från statsfinansiell synpunkt sett förutsättningar kunde föreligga för ett förstatligande av polisväsendet med mindre en kommunal bidragsplikt införes. Vid sin bedömning av dessa förutsättningar kom utredningen fram till den ståndpunkten, att praktiska skäl talade för att staten vid ett förstatligande av polisväsendet bereddes lättnader i kostnadsbördan genom kommunal medverkan till kostnaderna. Utredningen föreslog med utgångspunkt från dessa allmänna synpunkter ett system för kommunernas deltagande i kostnaderna, som bl. a. grundade sig på uppfattningen om likställighet mellan kommunerna.

1948 års utredning fann vid sitt övervägande av ifrågavarande spörsmål de allmänna synpunkter 1939 års utredning anlagt vara bärande. Skäl saknades, förmenade utredningen, att behandla kommunerna olika i ifrågavarande hänseende. Enligt utredningen borde frågan om kommunernas deltagande i kostnaderna lösas efter sådana riktlinjer, som kunde medföra en från allmänna finansiella synpunkter sett tillfredsställande avveckling av den kommunala ansvarigheten. Dessa riktlinjer borde vara allmängiltiga för den ekonomiska uppgörelsen mellan staten och kommunerna. En huvudprincip borde emellertid vara, att kommunerna icke för framtiden ålades några bestående ekonomiska förpliktelser gentemot den förstatligade organisationen.

Förevarande utredning ansluter sig till vad 1939 och 1948 års utred-

ningar uttalat därom att en förstatligandereform av statsfinansiella skäl svårligen kan genomföras, om icke denna förbindes med en viss kommunal bidragsplikt. Olika meningar kunna givetvis råda, huruvida denna bidragsplikt bör konstrueras såsom en för framtiden bestående förpliktelse eller såsom en engångsförpliktelse, låt vara fördelad över ett antal år. Utredningen förmenar, att övervägande skäl tala för den senare lösningen, därvid endast en relativt kort övergångstid synes böra komma ifråga.

B. Tillhandahållande av lokaler

Såsom tidigare i korthet omtalats föreslog *1939 års polisutredning,* att kommunerna vid ett förstatligande av polisväsendet skulle bibehållas vid skyldigheten att hålla lokaler åt detta. För städer, som skulle bilda egna åklagardistrikt, skulle skyldigheten även omfatta lokaler åt åklagarväsendet. Skyldigheten skulle avse dels för polis- och åklagarverksamheten nödiga expeditions- och tjänstelokaler, dels övriga för organisationen erforderliga lokaler, såsom arrestlokaler, förrådslokaler, garage, stallar m. m. Kommunerna skulle svara för underhållet av de byggnader och lokaler, som ställts till förfogande, samt för sådana kostnader i övrigt som i allmänhet brukade åvila fastighetsägare. Vidare skulle kommunerna svara för kostnaderna för lokalernas uppvärmning och belysning samt för elektrisk kraft till radioanläggningar och andra anordningar, vid vilkas begagnande elektrisk ström uttoges.

Enligt den inställning som *1948 års polisutredning* intog till spörsmålet om den ekonomiska uppgörelsen mellan staten och kommunerna vid ett förstatligande av polis- och åklagarväsendet borde såsom redan ovan anförts en huvudprincip för denna uppgörelse vara, att kommunerna icke skulle åläggas några för framtiden bestående ekonomiska förpliktelser gentemot organisationen. Utredningen fann icke sådana skäl föreligga med avseende å lokalhållningen, att avsteg härutinnan borde göras från denna princip. Utredningen föreslog, att övertagandet av lokalhållningen skulle regleras genom allmänna bestämmelser dels om inlösningsskyldighet för staten av kommun eller kommuner tillhörig fast eller annan egendom, som uteslutande eller huvudsakligen användes av polis- och åklagarväsendet, ävensom om löseskillingens fastställande, dels om förfarandet för det fall att lokalerna voro belägna i andra kommunala byggnader än dem som skulle inlösas eller fråga uppstod om överlåtelse på staten av hyresrätt beträffande av kommunerna förhyrda lokaler.

I detta sammanhang torde böra erinras om att stadsdomstolsutredningen, som framlagt förslag om förstatligande av exekutionsväsendet i städerna, vid sina kostnadsberäkningar icke medtagit kostnaderna för lokaler åt utmätningsman och dennes biträden. Nämnda utredning har nämligen an-

sett, att det i ett vidare sammanhang bör övervägas, huruvida och på vad sätt kommunerna skola tillhandahålla lokaler åt statliga myndigheter inom exekutionsväsendet, *polis-* och åklagarverksamheten, uppbördsväsendet m.m.

Förevarande utredning delar i princip stadsdomstolsutredningens uppfattning om att frågan om lokalhållningen åt statliga myndigheter bör bedömas bl. a. med beaktande av eventuella samband mellan dylika myndigheters ämbetsområden. Utredningen har därför sökt utforma den efterföljande redogörelsen så, att det samband med avseende å lokalfrågor som råder inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet blir tillräckligt belyst. Med hänsyn till detta samband har utredningen också funnit sig böra i frågan om lokalhållningen framlägga ett förslag av så allmängiltig innebörd, att därav framgår, hur enligt utredningens uppfattning frågan bör lösas vid ett eventuellt förstatligande icke blott av polisväsendet utan även av åklagarväsendet i städer utanför landsfiskalsorganisationen och exekutionsväsendet i städerna.

En av utredningen verkställd särskild undersökning rörande lokalförhållandena inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet utvisar, att det organisatoriska samband som för närvarande föreligger mellan verksamhetsgrenarna återspeglas jämväl i fråga om hur lokalerna disponeras. Sambandet är särskilt markant i fråga om polis- och åklagarväsendet samt den del av exekutionsväsendet som organisatoriskt ansluter sig till landsfiskalsorganisationen; dock att åt exekutionsbiträdena i städer inom nämnda organisation som regel tillhandahållas särskilda, med utrymmena för de övriga verksamhetsgrenarna icke sammanhängande lokaler. I de polis(åklagar-)distrikt, där polisväsendet är skilt från åklagarväsendet, kan i fråga om lokaler en åtskillnad mellan polis- och åklagarorganisationerna förmärkas, även om organisationerna icke sällan äro inrymda i samma fastighet. Så är också i förhållande till nämnda organisationer fallet beträffande exekutionsväsendet i städer med särskild stadsfogde och i städer, där stadsfogdesysslan såsom bisyssla tillagts annan befattningshavare än stadsfiskal-polischef. Ett kännetecknande drag i planeringsarbetet rörande lokalerna har under senare år varit, att man överallt där så befunnits möjligt sökt sammanföra personal inom polis- och åklagarväsendet till samma eller angränsande fastigheter utan hänsyn till om denna är statligt eller kommunalt anställd. Någon mera utpräglad tendens till sammanförande i detta avseende av stadsfogde- och exekutionsbiträdesorganisationerna i städerna med polis- och åklagarorganisationerna har däremot icke förmärkts.

De fastigheter i vilka lokaler för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet äro inrymda äro kommun-, stats- eller privatägda.

Beträffande landsfiskalsorganisationen kan nämnas, att för närvarande lokaler för denna organisation förhyras eller tillhandahållas i 158 fall i kommunägda fastigheter, i 14 fall i statsägda fastigheter och i 169 fall i andra fastigheter. Lokaler för polispersonalen tillhandahållas i de flesta

fall i av kommuner eller polisförbund ägda fastigheter, men i relativt stor utsträckning förhyras sådana lokaler också i andra fastigheter. En speciell företeelse inom polisorganisationen är systemet med kontor i bostaden, dvs. att vederbörande polisman mot författningsenligt fastställd ersättning upplåter del av sin bostad såsom expeditionslokal för polisväsendet. Den s. k. kontorsersättningen, som är ortsgruppsgraderad, utgör beräknad gottgörelse för hyra, inklusive värme, belysning, städning och allmänt intrång.

För att kunna bilda sig en allmän uppfattning om de problem inom lokalhållningens område som kunna uppkomma i samband med en förstatligandereform har utredningen detaljstuderat lokalförhållandena i ett antal län, bl. a. i de län i fråga om vilka polisväsendets organisationsnämnd framlagt fullständiga förslag till polis- och åklagarväsendets organisation, dvs. Kristianstads, Skaraborgs och Västerbottens län. I efterföljande tablå ha för dessa län sammanfattats vissa uppgifter, vilka av utredningen bedömts vara av särskilt intresse vid en prövning av frågan om lokalhållningen inom ett totalförstatligat polis-, åklagar- och exekutionsväsende:

Län	Antal		Kostnader (i förek. fall beräkn.) för lokaler m. m. som tillhandahållas			Vissa uppgifter angående kommunägda fastigheter, vilka till mer än 50 % disponeras för personal vid polis-, åklagar- och/eller exekutionsväsendet					
						Disponerade till 100 %			Övriga		
	stationeringsorter	polismän med kontor i bostaden	i kommunägd fastighet[1]	i annan fastighet[1]	av polismän med kontor i bostaden	Antal	Brandförsäkringsvärde	Driftkostnader	Antal	Brandförsäkringsvärde	Driftkostnader
			kr	kr	kr		kr	kr		kr	kr
L	62	24	196 076	[2]81 435	10 970	4	370 000	15 024	4	1 194 000	82 968
R	59	33	[3]228 388	[4]77 229	15 580	5	882 000	63 759	5	2 078 000	105 548
AC	51	16	249 158	[5]104 835	9 100	4	380 000	26 334	3	725 000	58 873

[1] I kostnaderna ingå hyror (i kommunägda fastigheter i förekommande fall beräknade efter på de olika orterna gällande gängse hyrespriser) samt kostnader för värme, vatten lyse, städning, försäkringsavgifter m. m.

[2] Statsbidrag ca 33 000 kronor (statspolisens lokaler)

[3] » » 1 200 » (» »)

[4] » » 34 000 » (» »)

[5] » » 34 000 » (» »)

Det förefaller naturligt att de lokaler som för närvarande nyttjas för polis-, åklagar- och exekutionsväsendets gemensamma eller skilda behov även efter ett förstatligande, om de befinnas lämpliga, disponeras för samma ändamål. Härav torde följa, att hänsyn bör tagas till kostnader för lokaler, då man fastställer en tidsbegränsad bidragsplikt för kommunerna. Däremot följer icke i och för sig, att andra förpliktelser med avseende å lokalerna föreligga för kommunerna. Något motiv för att lokalhållningen borde vara i princip vederlagsfri har utredningen icke kunnat finna. I likhet med 1948

års polisutredning kan utredningen heller icke dela uppfattningen, att kommunerna skulle ha möjlighet att i de enskilda fallen med lägre kostnader än staten bereda lokaler åt organisationen. Utredningen anser därför, att i ett förstatligat polis-, åklagar- och exekutionsväsende det skall ankomma på staten att ombesörja lokalanskaffningen. Denna uppfattning jävar dock ej antagandet, att sådana spörsmål angående lokalanskaffningen, som för sin lösning kräva kommunal medverkan i en eller annan form, smidigare bringas till en tillfredsställande lösning om kommunerna i princip icke äro bundna av några absoluta skyldigheter gentemot organisationen utan kunna vid förhandlingar uppträda under samma förutsättningar som förhandlande parter i allmänhet. Det kommer självfallet framgent att även vara av betydande intresse för kommunerna, att i varje fall polis- och åklagarorganisationen är försedd med tillräckliga samt välbelägna och i övrigt lämpliga lokaler, något som ju är en förutsättning för att en tillfredsställande organisation skall kunna anordnas. Utredningen återkommer i det följande till frågan om lokalkostnadernas inverkan vid fastställandet av den tidsbegränsade kommunala bidragsplikt, som utredningen anser böra tillämpas, därest polis-, åklagar- och exekutionsväsendet generellt förstatligas.

I likhet med 1948 års polisutredning anser utredningen också, att statens övertagande av lokalhållningen bör regleras genom allmänna bestämmelser. Dessa böra skapa garantier för att dels de nuvarande lokalerna, därest behov av dem föreligger, komma att ställas till statens förfogande på sätt angives å sid. 139—140, dels staten å sin sida icke ställer kommunerna inför svårigheter genom att utan särskilda skäl vägra övertaga lokaler, som äro anordnade för organisationens behov.

1948 års polisutredning ansåg, att den tidsbegränsade kommunala bidragsplikten — nämnda utredning förordade beträffande vissa kostnader jämväl en sådan plikt — icke skulle innefatta kostnader för hållande av lokaler, inklusive dessas uppvärmning och belysning. Det ansågs nämligen möta så stora svårigheter att på ett rättvist och riktigt sätt fastställa dessa kostnader, att hänsyn ej borde tagas till desamma vid avvecklingen av de ekonomiska frågorna. Förevarande utredning delar som ovan antytts icke denna uppfattning. Enligt utredningens mening äro svårigheterna att fastställa och fördela kostnaderna för lokaler icke särskilt framträdande. Denna uppfattning torde bestyrkas av det faktum, att polisväsendets organisationsnämnd för att kunna utföra bl. a. det utredningsarbete som redovisats under VIII ovan utan egentliga svårigheter från samtliga polisdistrikt erhållit uppgifter om distriktens kostnader för lokaler under år 1960. Uppgifterna ha innefattat antingen verkliga hyresbelopp eller, i förekommande fall, hyresbelopp beräknade enligt av vederbörande hyresnämnder tillämpade normer eller med hänsyn till på orten gängse hyrespris.

I det förslag till lösning av de med lokalhållningens övertagande sam-

manhängande ekonomiska frågorna som utredningen nedan kommer att framlägga förutsättes inlösen av fastigheter kunna ifrågakomma. Utredningen anser emellertid, att inlösningsförfaranden i princip icke böra inledas under i varje fall de första åren av den övergångstid varunder den kommunala bidragsplikten avseende kostnader för polisväsendet kommer att gälla, detta för att verksamheten under den besvärliga omställningstiden icke skall i onödan tyngas eller kompliceras. Antalet tänkbara inlösningsobjekt är heller icke så stort, att man nödvändigtvis måste aktualisera i regel komplicerade inlösningsförfaranden samtidigt som man har att syssla med alla de övergångsproblem som i övrigt säkerligen komma att uppstå i samband med ett förstatligande av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Det bör sålunda nämnas, att i dag i hela landet finnas 128 kommunägda fastigheter, vilka uteslutande användas av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. En del av dessa torde emellertid av skilda skäl, bl. a. belägenhet och allmän standard, icke kunna komma ifråga såsom inlösningsobjekt. Antalet kommunägda fastigheter, vilka till mer än hälften men ej helt disponeras för här ifrågavarande ändamål, utgör 54.

Under hänvisning till vad ovan anförts föreslår utredningen, att i princip följande allmänna bestämmelser skola gälla för lösningen av de med lokalhållningens övertagande sammanhängande ekonomiska frågorna:

1. I samband med en förstatligandereform skall staten på de platser där personal avseende berörd verksamhetsgren vid tidpunkten för reformens genomförande kommer att vara stationerad äga att disponera där befintliga, av vederbörande kommuner ägda och till organisationen upplåtna lokaler mot *hyra*. Hyran och övriga hyresvillkor skola fastställas i avtal, som för statens räkning skola ingås av vederbörande länsstyrelse (i Stockholm av överståthållarämbetet). Å ort, där lagen om hyresreglering är gällande, skall hyran fastställas på sätt i nämnda lag sägs och eljest under beaktande av de på vederbörande ort gällande gängse grunderna för hyressättning. Staten skall vid prövning av frågor angående hyressättningen, i förekommande fall, företrädas av länsstyrelsen (överståthållarämbetet) eller av sådan myndighet utsett ombud.

2. Lokaler, som äro av kommunerna förhyrda för verksamhetens del, skola av kommunerna överlåtas på staten med den rätt kommunerna äga till desamma. Staten skall dock icke vara skyldig övertaga lokaler, vilka icke äro lämpliga för sitt ändamål.

3. Den anordning som innebär, att polisman tillhandahåller kontorslokal, en anordning som i vissa fall torde vara praktisk, bibehålles i erforderlig utsträckning. Ersättningen för tillhandahållande av dylik lokal, som lönetekniskt sett är en avlöningsförmån, behandlas i samband med fastställande av bidragsskyldighetens omfattning m. m. som dylika förmåner i allmänhet.

4. I den mån vid övergången befintliga lokaler helt eller delvis icke längre

behöva tas i anspråk — samordningen av statspolisen med den lokala polisorganisationen ävensom de ändrade administrations- och stationeringsförhållandena m. m. torde på sina håll komma att leda till att lokaler friställas — skola åtgärder för avveckling av dessa lokaler ankomma på den statliga eller kommunala myndighet som omedelbart före organisationsförändringen har att svara för lokalhållningen.

5. Exemplar av hyresavtal avseende samtliga lokaler för länets polis-, åklagar- och exekutionsväsende (här bortses från länspolischef-statsåklagarorganisationens lokaler) samlas hos länsstyrelsen (i Stockholm överståthållarämbetet) och fördelas där på två grupper, en avseende avtal rörande lokaler inom kommun(stats)ägda fastigheter och en avseende avtal rörande lokaler inom övriga fastigheter. Det förutsättes, att reglering av hyror beträffande de sistnämnda lokalerna i vederbörlig ordning skall ske genom länsstyrelsens försorg, medan regleringen av hyrorna beträffande lokaler i kommun(stats-)ägda fastigheter lämpligen bör ske årsvis i samband med den reglering av kostnaderna mellan staten och kommunerna, som följer av den av utredningen ovan förordade skyldigheten för kommunerna att under en övergångstid bidraga till kostnaderna för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet.

6. Under en övergångstid vidtagas förberedelser för inlösen, där sådan anses böra komma i fråga, av kommun eller kommuner (polisförbund) tillhörig fast egendom, som uteslutande eller huvudsakligen nyttjas för polis-, åklagar- och/eller exekutionsväsendets behov. Vad nu sagts synes böra gälla även beträffande kommunal byggnad, som icke är hänförlig till fast egendom men som uteslutande eller huvudsakligen begagnas för ovan angivna ändamål, dock endast för såvitt jämväl tomtmarken kan överföras i statens ägo i samband med inlösningen. Löseskillingen skall motsvara egendomens värde i det skick den befinner sig. Intill dess frågan om inlösen av fastighet slutgiltigt behandlats, skall staten i enlighet med vad som under punkt 1 föreslagits mot hyra äga att disponera de i densamma befintliga lokalerna. Frågan huruvida inlösen skall ske eller ej och om en eventuell löseskillings storlek avgöres av en särskild, för ändamålet tillsatt nämnd.

Enligt utredningens mening böra de ärenden som sammanhänga med lokalhållningen handläggas på länsstyrelserna med biträde av länspolischefen. Där inlösen av fastighet kommit till stånd, bör den lokale chefen kunna fungera såsom vicevärd och i den egenskapen givas de befogenheter som i allmänhet tillkommer vicevärd för statlig fastighet.

C. Inventarier och annan utrustning

Här nedan framlagda förslag ha samma allmänprincipiella innebörd som förslagen angående lokalfrågorna i föregående avsnitt av betänkandet.

I likhet med 1939 och 1948 års polisutredningar anser förevarande utredning, att kommunerna vid en förstatligandereforms genomförande böra utan gottgörelse överlämna inventarier och annan utrustning, som kommunerna anskaffat för polis-, åklagar- och exekutionsväsendets behov. Detta innebär, att lös egendom skall överlämnas med äganderätt. I den mån egendom, t. ex. polisalarmanordningar, telefonväxlar, anskaffats för flera förvaltningsgrenars behov, förutsättes, att den statliga organisationen skall få begagna denna egendom med samma rätt, som varit gällande för den kommunala organisationen. Under den generellt fastställda övergångstiden synes så böra få ske utan vederlag, såvida icke förstatligandereformen medför sådana väsentliga förändringar med avseende å nämnda egendoms omfattning och frekvensen i nyttjandet, att vederlag ter sig skäligt.

Spörsmål, som sammanhänga med tillämpningen av ovan föreslagna huvudregler, synas i allmänhet kunna lösas genom överenskommelse mellan staten och kommunerna. Tvister angående skyldigheter att utgiva lösen eller vederlag eller storleken därav synas böra avgöras på sätt i särskild ordning kan komma att föreskrivas.

Vad här föreslagits om i princip vederlagsfri överlåtelse av inventarier och annan utrustning synes böra medföra, att i den tidsbegränsade bidragsplikt för kommunerna som utredningen förordar icke bör innefattas bidrag till kostnader för inventarier och annan utrustning. Det förutsättes vidare, att staten i samband med förstatligandereformen övertager alla kostnader för drift och underhåll beträffande nu angivna objekt.

D. Den kommunala bidragsskyldigheten

Utredningen har, såsom av det föregående redan framgått, kommit till den uppfattningen, att vid ett förstatligande av polisväsendet, åklagarväsendet i städer utanför landsfiskalsorganisationen och exekutionsväsendet i städerna bör komma till stånd en fullständig avveckling av de ekonomiska mellanhavandena mellan stat och kommun. De ekonomiska konsekvenserna för statsverket av reformen torde göra sig starkast gällande i samband med själva övertagandet av ansvaret för utgifterna. Utredningen anser därför, att efter det huvudmannaskapet i här berörda avseenden övertagits av staten, kommunernas kostnader successivt böra övertagas av staten, vilket lämpligen sker genom en kommunal bidragsplikt under en övergångstid. Härigenom skulle de ekonomiska verkningarna av reformen för statsverket mildras.

Vid sin bedömning av frågan om övergångstidens längd har utredningen icke kunnat undgå att ta hänsyn till den rörlighet, icke minst i ekonomiskt hänseende, som i våra dagar kännetecknar samhällsutvecklingen. Denna rörlighet tar sig uttryck bl. a. i förskjutningar i kommunernas befolknings-

tal till följd av den fortgående urbaniseringen samt av förändringar på grund härav och av andra anledningar i kommunernas skatteunderlag och skattekraft. Den framtida organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet torde av skäl, som utredningen i det föregående redovisat, komma att byggas upp kring centralorter och andra tätorter, varför man säkerligen måste räkna med en i jämförelse med nuvarande förhållanden kraftigare centralisering av personalen. Vad nu sagts kommer med all sannolikhet att medföra, att en kommunal bidragsplikt rätt snart efter dess införande för i varje fall de kommuner, inom vilka personal tillhörande de här ifrågavarande verksamhetsområdena icke kommer att stationeras, kan komma att framstå såsom omotiverad och betraktad såsom en obefogad pålaga. Ett sådant betraktelsesätt torde, med hänsyn till den karaktär som framförallt den ökade motorismen och därmed den allt »rörligare» brottsligheten förlänat polisverksamheten av idag, med all säkerhet och allt eftersom tiden går komma att vinna ökad utbredning. Samtidigt komma de allmänna tankegångar vilka legat bakom införandet och fastställandet av den kommunala bidragsplikten att falla i glömska eller förlora sin slagkraft såsom argument mot nyssnämnda betraktelsesätt. Därtill kommer, att ett under längre tid tillämpat system med korsvis utgående statsbidrag till kommunerna för olika ändamål och kommunala bidrag till statsverket till kostnaderna för de här ifrågavarande verksamhetsgrenarna framstår såsom föga rationellt eller tilltalande.

Med beaktande av de omständigheter som här anförts har utredningen kommit till den uppfattningen, att ett system med kommunal bidragsplikt icke bör gälla under längre tid än fem år. Därvid bör bidragsplikten för varje kommun under det första året i princip innefatta samtliga de kostnader för år räknat som kommunen före övergången till statligt huvudmannaskap haft att bestrida för berörda verksamhetsgrenar. Dessa kostnader bilda tillsammans det *grundbelopp,* på vilket beräkningen av den kommunala bidragsskyldighetens omfattning under övergångstidens följande år skall grundas. Efter första året, under vilket grundbeloppet följaktligen skall utgöra det kommunala bidraget, nedskrives grundbeloppet för varje år med 20 %. Utredningen har emellertid, närmast av praktiska skäl, funnit det motiverat att föreslå att grundbeloppet varje år utom avvecklingsåret reduceras med minst 10 000 kronor. Tillämpningen av en sådan regel kommer, vilket framgår av innehållet under X nedan, att medföra, att bidragsplikten för ett relativt stort antal kommuner kommer att vara avvecklad före den föreslagna femårsperiodens utgång.

Om statsmakterna under beaktande av det mera långsiktiga budgetperspektivet anse sig nödsakade att överväga en längre övergångstid än den som ovan föreslagits, vill utredningen såsom sin mening framhålla, att en dylik tid dock icke under några förhållanden bör överstiga tio år. För det fall att den av utredningen föreslagna övergångstiden skulle förlängas,

bör enligt utredningens uppfattning särskild hänsyn tagas till det förhållandet, att vissa kommuner — främst de som för närvarande uppbära allmänt statsbidrag till polisväsendet — i regel ha mindre ekonomisk bärkraft och ett vikande befolkningsunderlag i de produktiva åldrarna.

Utredningen utgår vidare ifrån, att statsmakterna jämväl beakta kostnaderna för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet vid den framtida allmänna bedömningen av kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, exempelvis i samband med frågan om kompensation till kommunerna vid en eventuell ortsavdragshöjning och vid behandlingen av 1958 års skatteutjämningskommittés kommande förslag.

Innan frågan om vilka kostnader som skola bilda underlag för beräkning av grundbeloppet upptages till behandling, synes det angeläget, att först få beröra några från administrativ synpunkt sett betydelsefulla principspörsmål.

Enligt utredningens mening bör grundbeloppet beräknas och fastställas för varje kommun. Vid beräkningen bör man utgå från kostnaderna för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet under ett i samband med eventuellt beslut om polisväsendets förstatligande särskilt angivet kalenderår, i fortsättningen benämnt *basår*. Utredningen föreslår, att såsom basår väljes kalenderåret närmast före det år, under vilket principbeslut om förstatligandet fattas. Härigenom torde kunna motverkas, att ett dylikt beslut på ett icke avsett sätt påverkar kommunernas bedömning av sådana kostnadsfrågor, som uppkomma mellan tidpunkten för principbeslutets fattande och den tidpunkt, då förstatligandet sker. Eftersom många kommuner på olika sätt ekonomiskt samarbeta i polisärt avseende med annan eller andra kommuner, måste kostnaderna för det ifrågavarande kalenderåret beträffande vissa polisdistrikt i förekommande fall först fördelas på de kommuner som ingå i distriktet. Denna fördelning torde böra ske efter de grunder som angivits i den förbundsordning eller det avtal, som reglerar det polisiära samarbetet.

Utredningen anser, att direkta och indirekta lönekostnader under basåret, dvs. de kostnader som komma att representera den ojämförligt största andelen i bidragsbeloppen, böra omräknas under hänsynstagande till det allmänna lönetilläggets utveckling efter basåret och fram till tidpunkten för ett förstatligande.

Vid fastställandet av bidragspliktens omfattning bör givetvis beaktas, att statsverket för närvarande deltager i kostnaderna för polisväsendet. Därför skola, innan grundbelopp fastställes, totalkostnaderna för basåret, i fråga om lönekostnaderna justerade på sätt ovan föreslagits, minskas med det belopp, i förekommande fall beräknat, med vilket staten under basåret bidragit till organisationens upprätthållande (s. k. allmänt statsbidrag, statsbidrag för stats- och reservpolis, gränskontrollen m. m.). Av-

drag å bidragsbeloppen skola däremot i princip icke ske för inkomster, som hänföra sig till polis-, åklagar- och exekutionsväsendet.

I avseende å de kostnader, som skola bilda underlag för beräkningen av grundbeloppens storlek, får utredningen föreslå följande.

Grundbeloppet bör utgöras av i princip samtliga kostnader med undantag av fastighetskostnader samt kostnader för anskaffning och underhåll av inventarier och annan utrustning (även beväpning åt polismän). Däremot böra, såsom förut nämnts, ingå faktiska eller beräknade hyreskostnader. Vad angår de i grundbeloppet ingående pensionskostnaderna föreslås, att dessa skola schablonmässigt beräknas på sätt angives under avsnittet E härnedan.

För att åstadkomma enhetlighet i arbetet med beräkningen och fastställandet av grundbeloppens storlek synes det böra ankomma på den föreslagna statens polisinspektion att granska av kommunerna lämnade uppgifter samt att därefter år för år fastställa bidragsbeloppen. Genom en sådan ordning skapas garatier för en enhetlig och enkel handläggning, samtidigt som möjligheter till en central överblick över hela kostnadsområdet öppnas. Uppbörden av bidragsbeloppen föreslås skola handhavas av länsstyrelserna (överståthållarämbetet).

Vad här ovan föreslagits angående beräkning och fastställande av grundbelopp m. m. synes icke böra tillämpas beträffande Bodens stad. För denna stad bör nämligen enligt utredningens mening såsom grundbelopp gälla det kontanta belopp som staden under budgetåret närmast före ett förstatligande enligt gällande avtal (2 § i 1955 års avtal) mellan kronan och Bodens stad skall ha att erlägga till kronan, ökat med det belopp som staden för nämnda budgetår enligt avtalet (1 § i 1960 års avtal) skolat utgiva i hyra m. m. för arbetslokaler, polisarrester och övriga utrymmen för ett efter stadens storlek avpassat polis- och exekutionsväsende. Av praktiska skäl föreslås budgetåret böra tillämpas såsom regleringsperiod i fråga om de bidrag som Bodens stad skall erlägga till statsverket.

E. Pensionskostnadernas fördelning m. m.

Om polisväsendet, åklagarväsendet i städer utanför landsfiskalsorganisationen och exekutionsväsendet i städerna förstatligas vid en viss tidpunkt — här nedan kallad T — kommer staten därefter att bli huvudman för samtlig personal inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Det får därför förutsättas, att personalen, i den mån så icke redan är fallet, blir underkastad statens allmänna tjänstepensionsreglemente (SPR) med följdförfattningar. Kostnader för pension, som börjat utgår före T, böra bestridas på nuvarande sätt. Detsamma gäller livränta enligt SPR eller motsvarande äldre reglementen samt enligt kommunalt pensionsreglemente

utgående fribrevsspension till den som lämnat sin anställning före T. För samtliga kommunala pensionsreglementen (NPR, PRL och P 51; se s. 41) användes i det följande samlingsbeteckningen NPR. Kostnader för pension, som börjat utgå efter T, böra helt bestridas av statsverket beträffande den som anställes inom här avsedda verksamhetsgrenar vid T eller senare. I fråga om fördelning av pensionskostnader för den som innehar fortlöpande sådan anställning omfattande tid såväl före som efter T, föreslår utredningen följande:

1. Befattningshavare som omedelbart före T är ansluten eller kunnat anslutas till statens pensionsanstalt (SPA)

Under förutsättning att huvudmännen erlagt vederbörliga avgifter har staten hela pensionsansvaret. Om viss avgift (viss engångsavgift) icke erlagts, bör genom samarbete mellan SPA och vederbörande kommunförbund tillses, att sådan avgift erlägges. Om befattningshavaren före SPA-tiden har NPR-tid, bör denna tid tillgodoräknas honom inom SPR mot överlåtelse av NPR-fribrevet.

2. Befattningshavare som omedelbart före T har pensionsrätt enligt NPR

Befattningshavaren tillgodoräknas NPR-tiden. Kostnaden fördelas mellan staten och kommunen i princip i förhållande till antalet år under vilka befattningshavaren varit underkastad SPR eller tidigare gällande statligt pensionsreglemente respektive NPR. Om en polisman t. ex. pensioneras 23 år efter T och har 10 NPR-år före T, fördelas kostnaden i princip i proportionen $\frac{23}{33}$ och $\frac{10}{33}$. Av administrativa skäl synes önskvärt att kommunens andel låses till den pensionsnivå, som gäller omedelbart före T, därvid med pensionsnivå avses bruttonivå enligt det kommunala pensionsreglementet. Om så sker, behöver kommunens bidrag ej omräknas, när t. ex. pensionstillägget ökas eller samordning med allmän pension skall sättas in respektive ändras. Utredningen räknar icke med, att kommunala fondmedel skola vid T överföras till staten, utan utgår från att kommunens andel av den enligt ovannämnda metod framräknade pensionskostnaden betalas först fr. o. m. tidpukten för pensionsfallet.

Om NPR-tiden är fördelad på två eller flera kommuner, gäller vad ovan sagts om hela NPR-tiden. Det förutsättes därvid, att den kommun, hos vilken befattningshavaren sist varit anställd, skall svara för att en kostnadsreglering kommunerna emellan kommer till stånd. Om NPR-tiden föregås av SPA-tid, anses den sistnämnda tiden såsom statlig tid, varvid bör iakttagas vad ovan under punkt 1. föreslagits om icke erlagd avgift.

Det förhållandet, att en NPR-polisman tjänstgjort vid statspolisen bör icke föranleda någon avvikelse från ovan angiven fördelningsprincip. Tjänst-

göringsår vid statspolisen räknas såsom NPR-år, eftersom staten gottgjort vederbörande stad för pensionskostnaden.

Avgår befattningshavare efter T med rätt till uppskjuten livränta, synes kostnadsfördelningen i princip kunna ske enligt huvudregeln med viss reservation för eventuell ändring av livränte- och fribrevsreglerna.

I fråga om *beräkningen av kommunernas bidrag till pensionskostnader under den övergångstid, varunder kommunal bidragsplikt avses skola gälla,* föreslår utredningen att såsom utgångspunkt för beräkningen tages den del av lönekostnaderna som är pensionsgrundande. Härvid bortses från lönekostnader för statspolisen, emedan statsverket helt svarar för dennas löne- och pensionskostnader. ATP-avgifter och kompensation för folkpensionsavgifter böra icke medtagas vid beräkningen av grundbeloppens storlek. I stället beräknas pensionskostnaden såsom en bruttopensionskostnad. Beträffande dennas storlek kan i fråga om kostnader för kommunalt anställd polispersonal ledning hämtas av uppgifterna i den i 2 § kungörelsen den 24 november 1932 (nr 532) angående statsbidrag till polisväsendet intagna tabellen. Däri angivna procent av pensionsunderlaget för 60 års pensionsålder — 29 % för tjänstepension och 25 % för familjepension — motsvara vid 65 % tjänstepension och 32,5 % familjepension (enligt SPR) 27 % av lönen i slutlöneklassen ($0{,}65 \times 0{,}29 + 0{,}325 \times 25 = 0{,}26975$). Vid en tillämpning av denna metod för beräkning av ifrågavarande pensionskostnader bör procenttalet höjas något med hänsyn till att lönerna genomsnittligt icke torde utgå efter slutlöneklassen. Utredningen föreslår därför i fråga om beräkning av pensionskostnader för polispersonal, att procenttalet bestämmes till 28. Detta procenttal bör beträffande dylik personal gälla för kommuner, som icke ha möjlighet att försäkra personalen i SPA. För övriga kommuner bör procenttalet nedsättas till hälften, 14 %. I fråga om annan personal än polispersonal bör ett procenttal för användning vid den schablonmässiga beräkningen av pensionskostnaderna bestämmas på motsvarande sätt.

Enligt utredningens mening bör vad i detta avsnitt föreslagits icke föranleda ändring av de regler som enligt gällande avtal mellan kronan och Bodens stad skola tillämpas för reglering av pensionskostnader för personal vid Norrbottens statliga poliskår.

X. Kostnadsberäkningar

I direktiven för utredningen har uttalats, att ett förslag om förstatligande av polisväsendet bör åtföljas av beräkning av de kostnader som vid förslagets genomförande skulle uppkomma för statsverket. De kostnadsberäkningar som utredningen sålunda haft att verkställa ha i hög grad komplicerats till följd av det organisatoriska samband som nu råder mellan polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Därtill kommer, att utredningen, vars huvuduppgift varit att utreda frågan om huvudmannaskapet för och organisationen av polisväsendet, naturligen ansett sig icke böra eller kunna ägna frågan om åklagar- och exekutionsväsendets framtida organisation mera ingående uppmärksamhet eller beträffande dessa verksamhetsområden förskaffa sig det underlag som krävs för fullständiga kostnadsanalyser. Såsom närmare framgår av utredningens i det föregående framlagda förslag har sålunda endast skissartat angivits, hur åklagar- och exekutionsväsendets framtida organisation kan tänkas utformad.

För att erhålla en allmän överblick över kostnaderna i fråga om samtliga de verksamhetsområden som beröras av utredningens förslag, dvs., förutom polisväsendet, även åklagar- och exekutionsväsendet, har utredningen emellertid med ledning av införskaffade kostnadsuppgifter i olika hänseenden samt av uppgiftsmaterial, som polisväsendets organisationsnämnd ställt till utredningens förfogande, sökt åstadkomma en sådan redovisning avseende hela det berörda kostnadsområdet som enligt utredningens bedömande erfordras vid prövningen av det frågekomplex, i vilket den principiella frågan om huvudmannaskapet för polisväsendet ingår såsom en integrerande del. I detta sammanhang må också erinras dels därom att det för utredningen framstått såsom ändamålsenligt och följdriktigt, att ett förstatligande av polisväsendet bör medföra ett förstatligande jämväl av åklagarväsendet i städer utanför landsfiskalsorganisationen, dels om stadsdomstolsutredningens förslag om att städernas exekutionsväsende skall förstatligas, vilket förslag utredningen biträtt. Av denna anledning och för åstadkommande av den erforderliga allmänna överblicken har utredningen så fullständigt som det varit möjligt sökt beräkna de ekonomiska konsekvenserna för statsverkets del, därest förutom polisväsendet jämväl åklagar- och exekutionsväsendet i dess helhet förstatligas.

Allmänt sett har utredningens samtliga organisationsförslag karaktären

av principförslag. Kostnadsökningen för statsverkets del har därför i stor utsträckning måst beräknas med utgångspunkt från kommunernas nuvarande kostnader. Eftersom utredningen, såsom i det föregående framhållits, under olika skeden av sitt arbete helt eller delvis undersökt utfallet av sina preliminära och definitiva ställningstaganden avseende polisväsendets organisation på olika län, ha emellertid kostnaderna för polisväsendet kunnat beräknas med större säkerhet än vad som är fallet beträffande åklagar- och exekutionsväsendet.

Kostnadsberäkningarna ha utförts med ledning av dels uppgifter i statistiska centralbyråns berättelse »Kommunernas finanser år 1958», dels uppgifter som i olika sammanhang införskaffats av polisväsendets organisationsnämnd och som nämnden tillhandahållit utredningen. Eftersom uppgiftsmaterialet omspänner åren 1958—1960 har uppräkning med hänsyn till löne- och kostnadsutvecklingen till 1961 års nivå måst ske. Vid beräkningarna har vidare beaktats den totala årliga kostnadsökningen som beräknas uppstå vid ett genomförande från den 1 januari 1962 av förslagen till åtgärder för förbättring av rekryteringen till polisväsendet m. m. (proposition nr 1961:88) samt från den 1 juli 1961 av den polislönereglering som skett genom riksdagens bifall till proposition nr 1961:155.

Det säger sig självt, att kostnadsberäkningar, som utförts under de förutsättningar som ovan angivits och som dessutom på grund av det organisatoriska sambandet mellan polis-, åklagar- och exekutionsväsendet måste föregås av beräkningar med syfte att renodla kostnaderna för de olika verksamhetsgrenarna, måste bygga på många approximationer. Beräkningarna göra därför icke anspråk på exakthet. Resultaten torde emellertid trots detta äga den grad av säkerhet som måste erfordras, då det gäller att från statsfinansiella synpunkter sett pröva, huruvida polis-, åklagar- och exekutionsväsendet bör förstatligas eller icke.

I ett avseende har åtskillnad mellan kostnader för polisväsendet å ena sidan, och kostnader för åklagar- och exekutionsväsendet, å andra sidan icke gjorts. Detta gäller vissa omkostnader, bl. a. hyreskostnader, i sådana polis(åklagar)distrikt, där stadsfiskal är polischef-åklagare eller polischef-åklagare-utmätningsman. Förhållandet torde med hänsyn till det relativt sett ringa belopp, till vilket kostnaderna uppgå, emellertid icke vara av någon egentlig betydelse vid bedömningen av de resultat av kostnadsberäkningarna för vilka utredningen här nedan kommer att redogöra. Av lämplighetsskäl har utredningen ansett sig böra inledningsvis redovisa resultatet av de mera approximativt utförda beräkningarna avseende den i sammanhanget aktuella delen av åklagarväsendet samt exekutionsväsendet i dess helhet.

De årliga kommunala kostnaderna för *åklagarväsendet i städer utanför landsfiskalsorganisationen* kunna för närvarande beräknas uppgå till ca 9,2 miljoner kronor. Eftersom vissa av de ifrågavarande städerna komma

att ingå i polis(åklagar)distrikt, där det nuvarande organisatoriska sambandet mellan polis- och åklagarväsendet kommer att bibehållas (nybildade distrikt med polismästare, tillika distriktsåklagare) torde, om ett förstatligande kommer till stånd, nyssnämnda kostnader kunna något nedbringas. Ett förstatligande av åklagarväsendet i nyssnämnda städer skulle enligt utredningens beräkningar komma att medföra en *årlig merkostnad för statsverket med omkring 9 miljoner kronor.*

Vad *exekutionsväsendet* beträffar må till en början erinras om att ett genomförande av stadsdomstolsutredningens förslag om förstatligande av exekutionsväsendet i städerna enligt nämnda utrednings beräkningar skulle medföra en ökning i årskostnader för statsverket med omkring 17 miljoner kronor, därvid personalkostnaderna beräknats med hänsyn till 1960 års löneläge. En uppräkning av sistnämnda kostnader till 1961 års lönenivå skulle innebära, att det av stadsdomstolsutredningen angivna totalbeloppet skulle höjas till omkring 18 miljoner kronor, i vilket belopp dock icke ingå kostnader för lokalhållningen m. m. Om sistnämnda kostnad, vilkas storlek för år 1959 av stadsdomstolsutredningen angivits till 965 000 kronor, medtagas, torde den nämnda kostnadsökningen för statsverket totalt belöpa sig på omkring 19,4 miljoner kronor, ett belopp vars ungefärliga riktighet också bestyrkes genom förevarande utrednings egna beräkningar (se bil. 3).

Av de ca 2 600 polismän som för närvarande finnas anställda i köpingar och landskommuner fullgöra 996 exekutionsbiträdesgöromål. Endast ca 150 av de sistnämnda polismännen äro helt eller praktiskt taget helt sysselsatta med dylika göromål, medan de övriga fullgöra såväl egentlig polisverksamhet som exekutionsbiträdesverksamhet. Enligt utredningens beräkningar, vilka verkställts med ledning av ett hos polisväsendets organisationsnämnd tillgängligt material, kräver den exekutionsbiträdesverksamhet som inom köpingar och landskommuner fullgöres av polismän totalt något mer än 500 årsarbetskrafter. Verksamheten, som till icke oväsentlig del innefattar sådana arbetsuppgifter — t. ex. bokförings- och registreringsarbete, maskinskrivning, telefontjänst — som traditionellt plägar anförtros åt personal i den s. k. kontorskarriären, torde kunna rationaliseras och därigenom förbilligas. Utredningen anser denna sin uppfattning bestyrkt av det faktum, att för närvarande sistnämnd personalkategori inom köpingarna och landskommunerna beträffande här ifrågavarande verksamhetsgren endast representeras av ca 15 årsarbetskrafter. Det synes kunna antagas, att det oproportionellt låga antalet biträdestjänster har samband med utformningen av de nuvarande statsbidragsreglerna för polisväsendet. Som jämförelse må sålunda nämnas, att i samtliga städer med undantag av Stockholm, Göteborg och Malmö det totala antalet exekutionsbiträden och befattningshavare i kontorskarriären utgör ca 310 resp. 205.

Exekutionsbiträdesverksamheten i köpingar och landskommuner drager för närvarande — bortsett från pensioneringskostnaderna för polismän —

enligt utredningens beräkningar en sammanlagd årlig kostnad av omkring 9,6 miljoner kronor. Statsbidragsgivningen avseende polisväsendet innebär, att statsverket till bestridande av denna kostnad kan beräknas bidraga med omkring 4,6 miljoner kronor. Eftersom exekutionsbiträdesverksamheten i köpingar och landskommuner jämlikt 1 § 2. stycket polislagen är polisverksamhet, synes, om polisväsendet förstatligas, samtliga kostnader för denna exekutionsbiträdesverksamhet böra falla på statsverket. Ökningen i årskostnader för statsverket som därvid inträder, skulle enligt ovanstående beräkningar belöpa sig på omkring 5 miljoner (9,6 —4,6) kronor. Det är emellertid utredningens övertygelse, att denna utgiftsökning väl blir möjlig att reducera, om en förstatligandereform kommer till stånd och förutsättningar därigenom öppnas för dels en enligt utredningens mening nödvändig, genomgripande rationalisering av verksamheten, dels samordning av denna med exekutionsbiträdesverksamheten i städerna. Storleken av denna utgiftsreduktion är givetvis mycket svår att angiva, men det torde icke vara orealistiskt att räkna med en minskning om 5—10 % av nuvarande totalkostnader, eller med omkring 0,7 miljoner kronor. Den nämnda kostnadsökningen för statsverket vid ett förstatligande av polisväsendet till den del det hänför sig till exekutionsbiträdesverksamheten i köpingar och landskommuner borde sålunda kunna begränsas till omkring 4,3 miljoner kronor. Utredningen har icke funnit anledning att i detta sammanhang beröra den kostnad om drygt 19 miljoner kronor, vilken därest domstolsutredningens förslag om förstatligande av exekutionsväsendet i städerna genomföres, skulle överflyttas på statsverket. Självfallet kommer dock nämnda kostnadspost också att röna inverkan av en rationaliseringsprocess avseende exekutionsväsendet i dess helhet.

Av vad ovan anförts torde framgå, att ett generellt förstatligande av exekutionsväsendet kommer att medföra en *årlig merkostnad för statsverket med omkring 23,7 miljoner kronor (19,4 + 4,3)*.

Enligt utredningens beräkningar torde de totala årliga kostnaderna för *polisväsendet* (inklusive exekutions*biträdes*verksamheten i köpingar och landskommuner) uppgå till omkring 300 miljoner kronor. I detta belopp ingå icke pensioneringskostnader för polispersonal. Av kostnaderna kunna omkring 104 miljoner kronor beräknas falla på statsverket. Kommunernas årliga kostnader för polisväsendet torde följaktligen för närvarande utgöra ca 196 miljoner kronor. Enligt de beräkningar som utredningen utfört, bl. a. med beaktande av resultatet av de särskilda undersökningar beträffande Kristianstads, Skaraborgs och Västerbottens län som polisväsendets organisationsnämnd på Kungl. Maj:ts uppdrag verkställt, torde emellertid efter en omorganisation av polisväsendet på sätt utredningen föreslagit, totalkostnaderna för detta — även med den effektivitetsökning omorganisationen enligt utredningens mening medför — sannolikt kunna något nedbringas. Denna kostnadsminskning har utredningen beräknat till 6 à 7

miljoner kronor. Med hänsyn till bl. a. att bedömningen av de personalkadrar som erfordras kan vara föremål för något delade meningar anser sig utredningen böra i sina beräkningar bortse från en så blygsam kostnadsminskning. Ett förstatligande av polisväsendet och därmed följaktligen också exekutionsbiträdesverksamheten i köpingar och på landsbygden torde sålunda med beaktande av 1961 års löne- och kostnadsnivå och utan hänsynstagande till eventuell kommunal bidragsplikt medföra *en årlig merutgift för statsverket med omkring 190 miljoner kronor*. Till detta komma emellertid pensionskostnader med i runt tal 40 miljoner kronor.

I efterföljande tablå redovisas resultatet av de beräkningar som utredningen företagit i syfte att kunna åskådliggöra hur den av utredningen föreslagna regeln för avveckling under en femårsperiod av den kommunala bidragsskyldigheten beträffande kostnaderna för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet i praktiken kommer att kostnadsmässigt verka. Av uppgifterna i tablån — i vilka inrymmas samtliga de kostnader, sålunda även pensioneringskostnader, vilka skola medräknas vid beräkningen och fastställandet av under IX ovan omnämnda grundbelopp — kan avläsas dels den successiva ökningen under övergångstiden av kostnaderna för statsverket, dels den takt i vilken de enskilda kommunernas bidragsskyldighet kommer att avvecklas. Det bör särskilt observeras att samtliga i tablån angivna belopp äro beräknade enligt 1961 års löne- och kostnadsnivå och att angivna kostnader icke omräknats vare sig med hänsyn till beräknad kostnadsutveckling fram till ett visst tänkt år närmast för ett eventuellt förstatligande, dvs. året närmast före det 1:a året enligt tablån, eller under efterföljande år.

År efter verksamhetens förstatligande	Statsverkets kostnader för ett omorganiserat polis-, åklagar- och exekutionsväsende			Kommunernas bidrag till kostnaderna för ett förstatligat polis-, åklagar- och exekutionsväsende	Antal kommuner vilkas bidragsskyldighet kan beräknas vara avvecklad vid utgången av i första kol. angivet år		
	Enligt nuv. åtaganden (statsbidrag, kostnader för statspolis m.m.)	Genom successivt övertagande av tidigare kommunala kostnader	Totalt		Städer	Köpingar	Landskommuner
	mkr	mkr	mkr	mkr			
1:a året	132	—	132	267			15
2:a »	132	46+10[1]	188	211	1	2	161
3:e »	132	91+20	243	156		6	120
4:e »	132	135+30	297	102		12	176
5:e »	132	178+39	349	50	132	76	328
6:e »	132	219+48	399	—	—	—	—
				Summa	133	96	800

[1] Belopp efter plustecken avser schablonmässigt beräknade pensioneringskostnader.

Om de i tablån angivna beloppen efter innevarande års utgång skola användas vid kostnadsberäkningar eller eljest åberopas, böra samtliga belopp dessförinnan omräknas med beaktande av såväl den organisatoriska utvecklingen inom polisväsendet som löne- och kostnadsutvecklingen i allmänhet.

Med anledning av vad under IX anförts om en eventuell längre övergångstid än fem år har utredningen för fullständighetens skull beräknat hur utredningens förslag om den kommunala bidragspliktens utformning skulle verka, om övergångstiden fastställes till tio år. Resultatet av beräkningarna framgår av efterföljande tablå:

År efter verksamhetens förstatligande	Statsverkets kostnader för ett omorganiserat polis-, åklagar- och exekutionsväsende			Kommunernas bidrag till kostnaderna för ett förstatligat polis-, åklagar- och exekutionsväsende	Antal kommuner vilkas bidragsskyldighet kan beräknas vara avvecklad vid utgången av i första kol. angivet år		
	Enligt nuv. åtaganden (statsbidrag, kostnader för statspolis m.m.)	Genom successivt övertagande av tidigare kommunala kostnader	Totalt		Städer	Köpingar	Landskommuner
	mkr	mkr	mkr	mkr			
1:a året	132	—	132	267			15
2:a »	132	25+ 6[1]	163	236	1	2	161
3:e »	132	52+11	195	204		6	120
4:e »	132	75+17	224	175		12	176
5:e »	132	98+22	252	147	3	13	125
6:e »	132	120+26	278	121		6	54
7:e »	132	140+31	303	96	1	10	55
8:e »	132	161+35	328	71	3	10	30
9:e »	132	180+40	352	47	2	6	10
10:e »	132	199+44	375	24	123	31	54
11:e »	132	219+48	399	—			
				Summa	133	96	800

[1] Belopp efter plustecken avser schablonmässigt beräknade pensioneringskostnader.

Det torde här böra anmälas, att utredningen vid sina kostnadsberäkningar eller eljest ej tagit hänsyn till sådana särskilda ersättningar t. ex. för tolag, som städerna uppbära och vilkas indragning till statsverket kan komma ifråga i samband med att staten som utredningen föreslår övertager städernas kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Utredningen förutsätter, att 1955 års stadsutredning vid avgivande av sina förslag skall beakta bl. a. frågan om dylika rättigheters avveckling.

XI. Övergångsfrågor

Utredningen finner det icke erforderligt att i ett principbetänkande närmare gå in på alla de detaljproblem av övergångsnatur som uppstå i samband med ett genomförande av utredningens förslag. I vissa övergångsfrågor av principiell eller mera väsentlig betydelse anser utredningen sig emellertid böra anföra några allmänna synpunkter.

Om beslut fattas om förstatligande av polisväsendet och åklagarväsendet i städer utanför landsfiskalsorganisationen, bör enligt utredningens mening reformen genomföras så snart som möjligt efter beslutets fattande. Den föreslagna statens polisinspektion bör inrättas i så god tid, att den kan medverka vid omorganisationens genomförande.

I den promemoria med vilken polisväsendets organisationsnämnd redovisat sitt i det föregående omnämnda, av Kungl. Maj:t meddelade utredningsuppdrag angående den framtida polisorganisationen inom vissa län har nämnden anlagt bl. a. följande synpunkter på genomförandet av den föreslagna omorganisationen:

En omorganisation i enlighet med polisutredningens förslag av polis- och åklagarväsendet kan icke genomföras på en gång utan man får sannolikt räkna med en ganska lång övergångstid, innan den nya organisationen i alla sina delar blir helt genomförd. Vid fullgörandet av sitt uppdrag har organisationsnämnden emellertid naturligen endast kunnat inrikta sig på att utforma den slutliga organisationen. Arbetskraftsbehovet inom den nya organisationen har — med beaktande bl. a. av de möjligheter till rationalisering som torde öppnas genom tillskapandet av större polisdistrikt, renodling av polisarbetet etc. — dock måst beräknas på grundval av den arbetsvolym som enligt tillgängliga uppgifter f. n. föreligger. Följaktligen torde under polis- och åklagarväsendets successiva anpassning till den nya organisationsformen personalstyrkorna i många distrikt komma att få en sammansättning som skiljer sig från den som upptagits i de av nämnden upprättade organisationsplanerna. Som exempel härpå må anföras förhållandet mellan antalet polismanstjänster och tjänster för personal i kontorskarriären. Till följd av en förutsatt överflyttning av icke polisiära arbetsuppgifter från polispersonalen har i förslagen i vissa fall upptagits ett mindre antal ordinarie polismanstjänster än som f. n. finnes inrättade inom vederbörliga verksamhetsområden. Eftersom det tycks vara önskvärt, att förenämnda övergångstid blir så kort som möjligt, synes det lämpligt att, om principbeslut fattas om ett förstatligande av polis- och åklagarväsendet, åtgärder vidtages för att förhindra återbesättandet med i varje fall ordinarie innehavare av sådana tjänster som vid tidpunkten för principbeslutet och därefter är eller bli vakanta och som kan komma att bli över-

taliga eller böra utbytas mot andra tjänster eller ock disponeras på andra stationeringsorter. Vidare får man under övergångstiden sannolikt räkna med en decentraliserad stationering av polispersonal i större omfattning än vad som föreslås i organisationsplanerna. På ett flertal orter på landsbygden torde det nämligen f. n. finnas polismän, vilka genom fastighetsförvärv eller andra orsaker så starkt bundits till orten eller bygden att de inte utan betydande personliga olägenheter kan omedelbart omstationeras. Organisationsnämnden anser det vara synnerligen angeläget att vid den nya organisationens genomförande all rimlig hänsyn tages till dylika befattningshavare samt att dessa om möjligt, såvida tjänstens absoluta krav icke talar för annat, bibehålles vid nuvarande stationering intill dess föreliggande hinder för en omstationering kunnat avlägsnas.

Utredningen ansluter sig i princip till vad organisationsnämnden anfört och anser, att de refererade synpunkterna böra beaktas beträffande alla de personalkategorier vilka i samband med omorganisationen komma att beröras av nödvändiga åtgärder i stationeringsfrågor m. m., dvs. förutom polispersonalen, främst landsfiskalspersonalen och biträdespersonalen vid landsfiskalskontoren. Utan tvivel torde de största svårigheterna och bekymren i samband med en omorganisation komma att hänföra sig till personalfrågor. Om principbeslut fattas om förstatligande av polisväsendet liksom även åklagar- och exekutionsväsendet, är det därför nödvändigt, att personalplaneringsarbetet inför den nya organisationen igångsättes omedelbart efter beslutets fattande. Med hänsyn till det nuvarande arbetsorganisatoriska sambandet mellan polis-, åklagar- och exekutionsväsendet torde i detta planeringsarbete särskild uppmärksamhet böra ägnas åt förhållandena för den chefspersonal på det lokala planet vilken till följd av detta samband för närvarande fullgör ledande funktioner inom två eller samtliga av de nyssnämnda verksamhetsgrenarna, dvs. vissa stadsfiskaler (37 stycken) och det övervägande flertalet ordinarie landsfiskaler (333 stycken). I detta hänseende får utredningen anföra följande.

Utredningens förslag torde i fråga om de förhållanden som nyss berörts i princip icke komma att i nämnvärd grad påverka grundorganisationen för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet inom de verksamhetsområden som i bil. 12 betecknats såsom Stockholms, Göteborgs och Malmö polisdistrikt. Utredningen bortser följaktligen från dessa verksamhetsområden. Av efterföljande tablå torde i stort framgå de arbetsorganisatoriska förändringar för den nuvarande ordinarie personalen på det lokala planet i övrigt som kunna beräknas inträda vid ett generellt förstatligande av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet:

Nuvarande organisation		Föreslagen organisation	
Tjänstebenämning och arbetsfunktion	Antal	Tjänstebenämning och arbetsfunktion	Antal[1]
A. *Renodlad polisverksamhet*		A. *Renodlad polisverksamhet*	
Polismästare	14	Polismästare	35[2]
B. *Renodlad åklagarverksamhet*		B. *Renodlad åklagarverksamhet*	
Stadsfiskal	17	Distriktsåklagare	108
C. *Renodlad utmätningsmannaverksamhet*		C. *Renodlad utmätningsmannaverksamhet*	
Landsfiskal-utmätningsman	[1]19	Kronofogde	108
Stadsfogde, heltidssyssla	34		
» , deltidssyssla	8		
D. *»Blandad» verksamhet*		D. *Polis- och åklagarverksamhet*	
Polismästare-stadsfiskal	2	Polismästare, tillika distriktsåklagare	73
Stadsfiskal-polischef	27		
Stadsfiskal--polischef-utmätningsman	8		
Landsfiskal-polischef	21		
Landsfiskal-polischef-utmätningsman	311		
Summa	461	Summa	324

[1] Därav en för närvarande å övergångsstat.

[1] Antalsuppgifterna äro ungefärliga.
[2] Vid uppdelningen av chefspersonalen efter funktioner har hänsyn icke tagits till det förhållandet, att polismästare förutsättes i förekommande fall och i viss utsträckning kunna handlägga t. ex. bötesmål och strafföreläggande.

Av uppgifterna i tablån ovan torde framgå, att drygt ett 100-tal befattningshavare, vilka vid nuvarande organisation av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet fullgöra chefsfunktioner inom ett eller — samtidigt — flera verksamhetsområden, efter en omorganisation icke längre komma att bibehållas vid dylika funktioner. Det vill synas, som om främst den ordinarie landsfiskalspersonalen kommer att bli berörd av funktionsförändringen på lokalplanet. Det torde följaktligen bli nödvändigt, att i den nya organisationen placera ett relativt stort antal av befattningshavarna i nämnda personalkategori såsom distriktsåklagare utan chefsfunktion eller såsom kvalificerade biträden åt länspolischeferna-åklagarna.

Bortsett från förhållandena i Stockholm, Göteborg och Malmö utgör antalet biträdande åklagare inom stadsfiskalsorganisationen enligt gällande personalstater för närvarande 22. Antalet i personalförteckning upptagna tjänster för extra ordinarie landsfiskaler och biträdande landsfiskaler utgör tillhopa 174. Antalet stadsfogdeassistenter (biträdande stadsfogdar) utgör 5. Slutligen må nämnas, att antalet landsfiskalsassistenter och landsfiskalsaspiranter tillhopa för närvarande uppgår till ca 165.

Utredningen har i början av innevarande år på grundval av ett hos polisväsendets organisationsnämnd tillgängligt, från samtliga polismästare, stadsfiskaler, landsfiskaler och stadsfogdar införskaffat uppgiftsmaterial verkställt en överslagsmässig beräkning angående fördelningen på olika verksamhetsgrenar vid *nuvarande* organisation av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet av den arbetskraft som representeras av de i ovanstående tablå upptagna befattningshavarna med chefsfunktioner, biträdande åklagare och utmätningsmän inom stadsfiskalsorganisationen och vid exekutionsväsendet i städerna (utom dylika befattningshavare i Stockholm, Göteborg och Malmö) samt extra ordinarie och biträdande landsfiskaler, eller tillhopa 662 befattningshavare. Resultatet av beräkningen framgår av efterföljande tablå:

Personalkategori	Antal befattningshavare	Fördelningen — i årsarbetskrafter räknad — på verksamhetsgrenar			Summa
		Polisverksamhet	Åklagarverksamhet	Utmätningsmannaverksamhet	
		ca	ca	ca	
Personal med chefsfunktioner	457[1]	138	177	142	457
Biträdande åklagarpersonal	22	—	22	—	22
Biträdande utmätningsmannapersonal	5	—	—	5	5
Extra ordinarie och biträdande landsfiskaler	174	18	136	20	174
	658	156	335	167	658

[1] De rådmän, kommunalborgmästare m. fl., vilka fullgöra stadsfogdefunktion såsom deltidssyssla, representera enligt de företagna beräkningarna tillhopa ca 4 hela årsarbetskrafter.

De uppgifter som legat till grund för beräkningarna ovan ha, enligt vad som uppgivits för utredningen, av vederbörande uppgiftslämnare i mycket stor utsträckning lämnats under reservation för felaktigheter till följd av svårigheten att uppskatta den egna arbetstidens fördelning på olika slag av arbetsuppgifter. Även om uppgifterna i tablån därför i sin tur kunna vara behäftade med felaktigheter i viss utsträckning, torde det dock knappast råda någon tvekan om att en renodling av i varje fall polischefs- och utmätningsmannafunktionerna (enligt sammanställningen ovan representerande 280 arbetskrafter på chefsplanet och 43 arbetskrafter på det kvalificerade biträdesplanet, eller tillhopa 323 arbetskrafter) tillsammans med andra, i det föregående av utredningen delvis berörda rationaliseringsåtgärder av olika slag — t. ex. delegation enligt polismyndighets- och utsökningslagarna, samt förenkling av arbetsrutinerna i allmänhet — kommer att kunna leda till ett frigörande av arbetskraft inom det här ifrågavarande

personalområdet. Även åklagarverksamhetens renodling och rationalisering torde få samma verkningar. Det är naturligtvis synnerligen svårt att beräkna, i vilken utsträckning personalindragningar i sinom tid kan ske, men utredningen anser, att vid nuvarande förhållande mellan arbetsvolym och för dennas avverkande tillgänglig personalstyrka man torde kunna räkna med ett frigörande av arbetskraft av det slag varom här är fråga i en omfattning svarande mot ca 100 årsarbetskrafter. Härvid torde man dock kunna räkna med överflyttning av arbetsuppgifter på främst kvalificerad polispersonal.

Utredningen framlägger i detta sammanhang icke några förslag. Med det förestående har utredningen endast velat understryka vikten av att personalplaneringsarbetet inför en eventuell omorganisation av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet igångsättes, så snart ett principbeslut rörande omorganisationen föreligger. Av vad ovan anförts framgår att från tidpunkten för ett eventuellt principbeslut särskild uppmärksamhet måste ägnas, icke blott åt tjänstetillsättnings- och stationeringsfrågor utan även åt frågan om begränsning av rekryteringen till landsfiskalsbanan. I samband därmed och inför uppbyggnaden av en ny distriktsåklagarorganisation inställer sig ännu ett spörsmål av väsentlig betydelse, nämligen frågan om kompetenskrav för blivande distriktsåklagare. Även frågan om kompetenskrav för utmätningsmän samt — i anslutning till ett av 1958 års utredning angående arbetsförhållandena vid polisväsendet (trivselutredningen) framlagt förslag — polismästare och polisintendenter torde eventuellt böra upptagas till särskild prövning.

I fråga om den egentliga polispersonalen, exekutionsbiträdespersonalen samt personal ur den s. k. kontorskarriären torde de personalorganisatoriska övergångsproblemen begränsas till att i huvudsak avse tjänstetillsättnings- och stationeringsförhållandena. I detta avseende vill utredningen emellertid erinra om möjligheterna för länsstyrelser och kommuner att under tiden från ett eventuellt principbeslut fram till den tidpunkt, då det av utredningen föreslagna centralorganet träder i verksamhet, under förutsättning av bifall till utredningens principförslag med avseende å stationering av polismän m. m. samråda med polisväsendets organisationsnämnd. Genom sitt för utredningens räkning bedrivna utredningsarbete har nämnden blivit väl förtrogen med utredningens tankegångar. Det omfattande uppgiftsmaterial, som nämnden förfogar över, torde jämväl kunna vara till nytta vid sådana överväganden av olika slag varom i förekommande fall kunna bli fråga.

Med spörsmålet om arbets- och personalorganisationens utformning äger frågan om de kommunala befattningshavarnas övergång till statstjänst nära samband. Denna fråga inrymmer ett flertal problem, som närmare måste utredas före omorganisationens genomförande.

Väl bidrager den omständigheten, att polispersonalens anställnings- och

avlöningsvillkor äro statligt reglerade, till en förenkling i viss omfattning av dessa problem, men den principiellt betydelsefulla frågan om de kommunala befattningshavarnas rätt respektive skyldighet att övergå till statlig anställning torde under alla omständigheter få ägnas ingående uppmärksamhet. I vart fall bör enligt utredningens mening förstatligande av ifrågavarande kommunala verksamhet medföra skyldighet för staten att övertaga den i verksamheten sysselsatta personalen.

I fråga om en befattningshavares rätt att i samband med sådan övergång till statstjänst, som skett efter befattningshavarens egen ansökan (om befordran eller transport), bibehållas vid förmåner i den tidigare kommunala anställningen vill utredningen som sin mening uttala, att en sådan befattningshavare skall i princip och i enlighet med de bestämmelser av övergångsnatur som förutsättas bli utfärdade vara skyldig att underkasta sig icke blott de bestämmelser, som i avlöningshänseende gälla för den statliga tjänsten, utan jämväl statens allmänna tjänstepensionsreglemente med följdförfattningar.

I samband med förstatligandet möjligen uppkommande frågor om skyldighet för statliga befattningshavare att låta sig förflyttas till annan tjänst ha av utredningen icke detaljstuderats. Utredningen förutsätter emellertid, att i den mån sådana spörsmål uppkomma de utan alltför stora svårigheter kunna få en med hänsyn till sin beskaffenhet tillfredsställande lösning.

XII. Sammanfattning

Utredningens mål har i enlighet med direktiven varit att framlägga förslag till en tillräcklig, effektiv och smidig polisorganisation. Under sina överväganden har utredningen kommit till det resultatet, att *en rätt väsentlig omgestaltning av polisväsendet är erforderlig och att i anslutning därtill huvudmannaskapet för polisväsendet bör helt läggas hos staten.* I detta sammanhang har utredningen tillika ansett sig böra beakta åklagarväsendet och exekutionsväsendet i den mån dessa förvaltningsgrenar och polisväsendet ha organisatoriska beröringspunkter. Utredningens överväganden därutinnan ha lett till den bedömningen, att *åklagarväsendet, i den mån det alltjämt är kommunalt, bör förstatligas.* Motsvarande bedömning har utredningen lagt på frågan om exekutionsväsendet och därvid alltså biträtt stadsdomstolsutredningens förslag att *städernas exekutionsväsende skall förstatligas.*

Utredningen har övervägt huruvida anledning kunde föreligga att uppdela de tjänster, som nu förena polischefsskap och åklagarverksamhet. Åtskilliga skäl tala för en sådan åtgärd. Utredningen har emellertid av skilda, främst organisatoriska motiv funnit en sådan uppdelning icke vara möjlig annat än i viss utsträckning. Åtgärden har därför ansetts böra föreslås allenast där polisdistrikten kunna med full säkerhet antagas kräva polischefens hela arbetsinsats för polisverksamhet eller, såvitt avser länen, där motsvarande göromål tänkas helt taga länspolischefens arbetskraft i anspråk.

Beträffande exekutionsväsendet har utredningen stannat för att förorda, att detta bör anförtros särskilda befattningshavare som icke ha med polischefs- eller åklagarverksamheten att göra.

Med den nuvarande polisorganisationens kommunala förankring äro åtskilliga värden förenade. Utredningen har funnit det angeläget, att dessa värden icke äventyras, då de direkta banden mellan kommunerna och deras polisväsende lösas. *Lekmannainflytandet* ifråga om polisväsendet — även om det under senare år av skilda anledningar och på olika sätt utfunnats — har medverkat till att polisorganisationen omfattas av kommunernas och allmänhetens förtroende. Utredningen har varit väl medveten om att när nu ett förslag om förstatligande av polisväsendet framlägges, den statliga organisationen icke får uppbyggas så, att därigenom polisen

isoleras från omgivningen och blir något för medborgaren i gemen väsensfrämmande. Med hänsyn härtill och till det förhållandet, att även efter ett förstatligande av polisväsendet kommunerna ha avsevärda intressen att bevaka i avseende å detta, har utredningen framlagt förslag till samråd och konferenser i syfte att bereda utrymme för kommunalt inflytande och lekmannainsyn i polisverksamheten.

På det *lokala planet* innebär utredningens förslag till polisorganisation en avsevärd minskning av antalet polisdistrikt; hela antalet sådana har av utredningen ansetts kunna nedbringas från för närvarande 585 till 111 stycken. Varje distrikt förutom Stockholm, Göteborgs och Malmö distrikt får förutom huvudstation ett antal understationer, i hela landet tillhopa 462 stycken. Genom minskningen av antalet distrikt torde i avsevärd mån ha botats den allvarliga brist i den nuvarande organisationen som utredningen anser de många alltför små distrikten utgöra. Vid uppbyggnaden ha vissa principer varit väsentliga för utredningen. Enligt *en* sådan skall ett polisdistrikt vara uppbyggt med en centralort (om möjligt en stad) såsom bas och omfatta förutom denna dess omland, dvs. den landsbygd, som allmänt — näringsgeografiskt och förvaltningsmässigt — sett graviterar mot orten i fråga. En *annan* princip, som varit vägledande för utredningen, är den att länsgränserna ansetts icke böra genombrytas. Avgörande skälet härför har varit, att utredningen funnit att länsstyrelserna (överståthållarämbetet) icke blott böra bibehållas vid sin ställning inom polisväsendet utan att tyngdpunkten i organisationen ovanför det lokala planet bör lägga på länsplanet.

Av särskilda skäl har förstnämnda princip frångåtts i ett fall nämligen beträffande Göteborgs polisdistrikt. Den sistnämnda principen har fått råda även i fall, där det måhända varit påtagligt rationellt att genombryta den. Detta gäller ifråga om nämnda distrikt och dessutom Stockholms distrikt.

Såsom principiellt betydelsefullt har utredningen också bedömt det vara att ge distrikten den utformningen och omfattningen, att de skulle bliva väl anpassade verksamhetsområden för en icke alltför ringa, inom distriktet rörlig styrka med huvuddelen förlagd till centralorten; för att tillvarataga ortsintressena innefattar utredningens förslag dels att till de sekundära tätorterna förläggas erforderliga arbetsgrupper, dels att säskilt i glesbygderna eller där eljest särskilda skäl föranleda det enmansposteringar inrättas.

Chef för polisdistriktet, som enligt utredningens förslag tillika blir polischefsdistrikt, skall vara en polismästare, dock att motsvarande titel för polischeferna i Stockholm, Göteborg och Malmö, vilka intaga viss särställning, föreslås bli polisdirektör.

Liksom för närvarande är fallet skola de lokala polischeferna, polismästarna och polisdirektörerna, vara underställda *länsstyrelserna* (beträffande polisdirektören i Stockholm överståthållarämbete); samtliga polismästare

därjämte vederbörande länspolischef, dvs. den ämbetsman, vilken — liksom för närvarande landsfogden — inför länsstyrelsen svarar för polisverksamheten. Denne länspolischef föreslås få titeln polisdirektör.

Såsom ovan anmärkts har utredningen ansett att ovanför lokalplanet tyngdpunkten hos det förstatligade polisväsendet bör ligga å *länsplanet.* Denna synpunkt har fått uttryck dels i fråga om de arbetsuppgifter, som ansetts böra läggas å länsstyrelserna och länspolischefen, dels med avseende på de funktioner, som utredningen tillagt den centrala ledningen.

Utredningen har funnit, att en allvarlig brist hos vårt polisväsende är, att det under Kungl. Maj:t saknar en central instans. När utredningen för att bota denna brist nu föreslår inrättandet av en *statens polisinspektion,* har utredningen såsom riktmärke för detta organ haft att dess uppgifter till övervägande delen skulle avse allenast inspektion, samordning och rådgivning. Utredningen har funnit det angeläget att såsom sin bestämda mening uttala, att polisinspektionen icke skall inrättas såsom ett chefsorgan med direktivrätt eller med befogenhet att — annorledes än i begränsad omfattning — utöva ledande verksamhet. Till de arbetsuppgifter som anses böra ankomma på inspektionens chef — överinspektören för statens polisväsen — ha bl. a. hänförts åligganden som nu ankomma på statspolisintendenten; i detta sammanhang anmärkes att polisväsendets fullständiga förstatligande naturligen medför att *statspolisen* såsom särorganisation upphör. I huvudsak fördelas dess personal på de olika lokala poliskårerna; vissa grupper skola dock för omfattande och svårarbetade utredningar stå till polisdirektörernas (statsåklagarnas) respektive överinspektörens för polisväsendet mera omedelbara förfogande.

Till det centrala organet bör överföras den verksamhet som i organisatoriska och andra hänseenden nu ankommer på och utövas av *polisväsendets organisationsnämnd,* i den mån förstatligandet icke medför att verksamheten upphör.

Utredningen har föreslagit, att *statens kriminaltekniska anstalts* funktioner med avseende å registrering, kontakter med utländska polisiära myndigheter samt övrig verksamhet av liknande art böra överföras å det föreslagna centralorganet.

Utredningen har icke ansett någon förändring böra ske såvitt avser *statens polisskolas* ställning i det nya systemet.

Ett genomfört förstatligande av polis-, åklagar- och exekutionsväsende har av utredningen beräknats medföra en årlig merutgift för statsverket med omkring 220 miljoner kronor, vartill komma pensioneringskostnader, vilka schablonmässigt uppskattats till cirka 50 miljoner kronor för år.

De *ekonomiska förhållandena mellan staten och kommunerna* böra enligt utredningen regleras sålunda:

1) Kostnaderna för *lokaler* till polisväsendet böra ligga på staten; i den mån lokaler tillhöriga eller förhyrda av kommun ställas till statens förfogande skall staten i vanlig ordning erlägga hyra såvida ej inlösen sker av fastighet, vari lokalen är inrymd.

2) *Inventarier och annan utrustning* skola utan gottgörelse överlåtas å statsverket.

3) Staten skall successivt övertaga kostnaderna för polisväsendet vilket sker genom att kommunerna under en övergångstid av fem år efter förstatligande utgiva *kontanta bidrag till staten*. Bidragen föreslås skola utgå första året med ett på visst sätt fastställt grundbelopp, som därefter för varje följande år reduceras med 20 %, dock med minst 10 000 kronor. Grundbeloppen beräknas med utgångspunkt från kommunernas faktiska kostnader för ifrågavarande verksamhetsområden under ett bestämt kalenderår före det förstatligandet sker. Om statsmakterna under beaktande av det mera långsiktiga budgetperspektivet anse sig nödsakade att överväga en längre övergångstid, har utredningen framhållit, att en sådan icke under några förhållanden bör överstiga tio år. För det fall att den av utredningen föreslagna övergångstiden skulle förlängas, bör enligt utredningens uppfattning särskild hänsyn tagas till det förhållandet, att vissa kommuner — främst de som för närvarande uppbära allmänt statsbidrag till polisväsendet — i regel ha mindre ekonomisk bärkraft och ett vikande befolkningsunderlag i de produktiva åldrarna.

Utredningen har vidare utgått från att statsmakterna jämväl beakta kostnaderna för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet vid den framtida allmänna bedömningen av kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, exempelvis i samband med frågan om kompensation till kommunerna vid en eventuell ortsavdragshöjning och vid behandlingen av 1958 års skatteutjämningskommittés kommande förslag.

Genomförandet av reformen bör enligt utredningens mening sedan principbeslut fattats ske så snart som möjligt och i ett sammanhang.

Statens polisinspektion, som vid uppbyggnaden av organisationen har viktiga uppgifter att fylla, föreslås skola inrättas i så god tid att den kan medverka vid organisationens genomförande.

Särskilt yttrande av experten Wæsterberg

Oaktat jag deltagit i utredningens arbete först under slutskedet och utredningens ledamöter redan dessförinnan hunnit taga principiell ståndpunkt i de flesta av de mera betydelsefulla frågorna, har jag funnit mig böra i allt väsentligt ansluta mig till utredningens förslag. I vissa hänseenden anser jag mig dock böra anmäla betänkligheter mot förslagen.

Detta gäller till en början den föreslagna indelningen i polis(chefs)-distrikt. Jag vill emellertid framhålla, att mina betänkligheter icke avser principerna för utredningens indelningsförslag. Sålunda delar jag utredningens uppfattning att det för att ernå en i olika avseenden lämplig organisation är nödvändigt att polisdistrikten icke äro alltför små och anser liksom utredningen att man måste räkna med att ett lämpligt polisdistrikt i regel bör vara så stort att det försörjer en personalstyrka på mellan 20 och 50 man. Det framstår vidare även för mig som naturligt att bygga upp distrikten kring vissa tätorter (oftast städer) och med dessa senare sammanföra deras omland. Det sätt, på vilket utredningen tillämpat dessa båda huvudprinciper för distriktsbildningen, har emellertid i åtskilliga fall lett till att man kommit fram till distrikt med en personalstyrka, som ligger långt över nyssnämnda siffror. Detta beror i många av dessa fall på att huvudorterna i distrikten utgöras av städer, som tillhöra de större i landet. Lämpligheten av sådana distrikt — som alltså bestå av de större städerna jämte betydande landsbygdsområden långt utanför städernas förorter — finns det enligt min mening anledning att ifrågasätta. Jag anser nämligen att en distriktsbildning av detta slag, som i vissa avseenden kan vara fördelaktig, också kommer att medföra betydande nackdelar. Den stora centralortens polisiära problem komma t. ex. med all sannolikhet att så starkt träda i förgrunden inom distrikten att landsbygdsdelen — alla ansträngningar i motsatt riktning till trots — kommer att bli lidande. Detta måste bland annat beräknas bli fallet ifråga om användningen av den till huvudorten centraliserade kriminalpolisen, varigenom landsbygdsdelens polisväsende, som starkt uttunnats, får sämre möjligheter än för närvarande att klara upp begångna brott. Härvid måste beaktas att den till centralorten koncentrerade kriminalpolisen icke kommer att kunna skaffa sig den lokal- och personkännedom, som den i så hög grad är beroende av i sitt arbete. Att de perifert i distrikten stationerade arbetsgruppernas lokal- och personkännedom i viss utsträckning kan utnyttjas av den centrala kriminalpolisen i dess arbete kan endast i ringa grad kompensera denna brist. Härvidlag kommer för övrigt en annan nackdel med de

mycket stora distrikten sannolikt att framträda. Jag syftar på att polismännen i dessa distrikt knappast kunna förväntas komma att få den samhörighetskänsla, som erfordras för att nå ett gott arbetsresultat i polisarbetet. En viss dualism — besläktad med den, som nu kan spåras mellan statspolisen, å ena sidan, och kommunal polis, å den andra — kan sålunda befaras uppstå mellan »stadspolisen» och »landsbygdspolisen» inom ett och samma polisdistrikt. Erfarenheten torde för övrigt ge vid handen att polismännens trivsel i allmänhet är bättre inom polisdistrikt, som icke äro alltför stora, vilket bland annat synes framgå av att åtskilliga av de problem, som den s. k. trivselutredningen hade att syssla med under sitt arbete, företrädesvis voro hänförliga till de största polisdistrikten. En annan nackdel med mycket stora polisdistrikt är att förhållandet mellan allmänheten och polisen i sådana distrikt ofta är sämre än i mindre distrikt, vilket säkerligen till väsentlig del beror på att polismännen i de stora distrikten äro anonyma för allmänheten. Det är ett känt faktum, att polisarbetet avsevärt försvåras under dylika förhållanden, bland annat genom svårigheten för polisen att få upplysningar i samband med utredningar om brott m. m. Det finns slutligen också anledning framhålla, att polisarbetet i mycket hög grad är beroende av den enskilde polismannens initiativförmåga och ansvarskänsla. Båda dessa egenskaper påverkas ofta i negativ riktning vid en centralisering, som lätt leder till att polismannen gärna vill inskränka sig till att handla »på order».

Som ovan nämnts är jag överens med utredningen om att större tätorter i regel bör utgöra centralorter i de nya polisdistrikten. När en sådan tätort nått en viss storlek anser jag det dock på anförda skäl kunna ifrågasättas om icke denna ort — liksom hittills — bör utgöra eget polisdistrikt. Jag är medveten om att det erbjuder stora svårigheter att ange en bestämd gräns för hur stor en tätort får vara för att den lämpligen skall förenas med omland. Jag har likväl ansett mig böra framhålla, att det enligt min mening finns anledning att iakttaga stor försiktighet vid reformeringen av polisdistriktsindelningen och att man bör undvika att tillskapa alltför stora polisdistrikt även om vissa ekonomiska fördelar skulle stå att vinna därigenom. Som exempel på distrikt, beträffande vilka det enligt min mening finns anledning att ur nu angivna synpunkter överväga om icke en uppdelning av distrikten bör ske, vill jag nämna Eskilstuna distrikt i Södermanlands län, Linköpings och Norrköpings distrikt i Östergötlands län samt Gävle distrikt i Gävleborgs län. Liknande distrikt finnas även i andra län.

Utöver den typ av distrikt enligt utredningens förslag, som består av städer i den större storleksklassen jämte ett betydande landsbygdsområde, syftar jag här även på vissa andra distrikt, som enligt min mening med fördel kunna förminskas, nämligen bland andra några distrikt i Stockholms län, i vilka någon given centralort icke finnes. Det ena av dessa är det

föreslagna Solnadistriktet och det andra Danderydsdistriktet. Ifråga om det sistnämnda må framhållas, att Lidingö stad ligger geografiskt helt skild från distriktet i övrigt och saknar annan förbindelse med detta landvägen än genom Stockholm ävensom att Lidingö stad, som befinner sig i stark tillväxt, måste anses tillräckligt stor för att fortfarande utgöra eget polisdistrikt. Beträffande distrikten i närheten av Stockholm och Göteborg finns för övrigt särskild anledning att iakttaga stor försiktighet med att från början tillskapa alltför stora distrikt, enär befolkningstillväxten i dessa områden sker mycket snabbt.

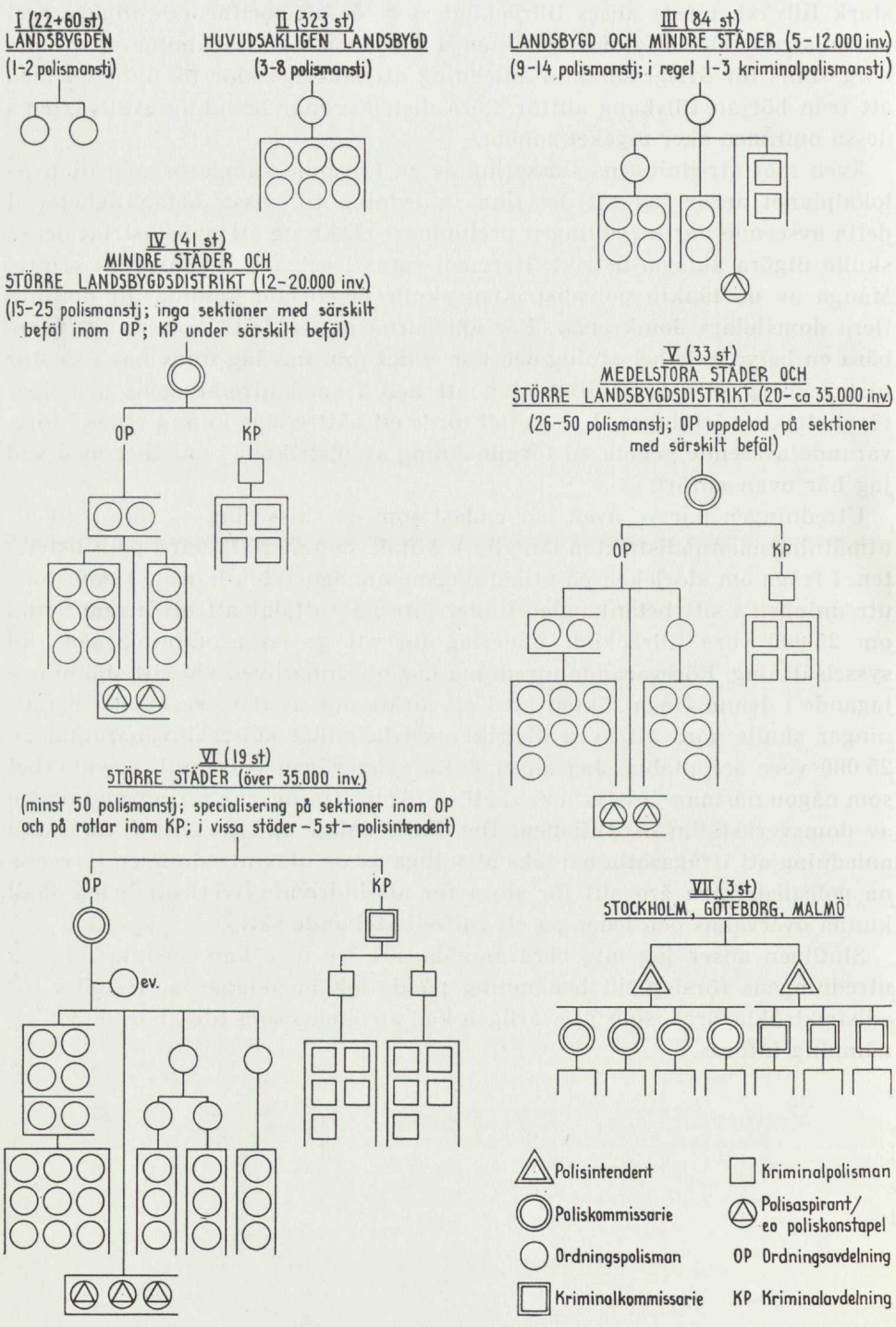
Även mot utredningens skissering av en blivande åklagarorganisation på lokalplanet anser jag att det finns anledning till vissa betänkligheter. I detta avseende har utredningen preliminärt tänkt sig att polisdistrikt också skulle utgöra åklagardistrikt. Häremot finns i och för sig intet att erinra. Många av de tänkta polisdistrikten skulle emellertid komma att omfatta flera domstolars domkretsar. För åklagarna måste detta komma att innebära en betydande belastning och bör enligt min mening undvikas i så stor utsträckning som är möjligt utan att helt frångå utredningens principer för distriktsindelningen. I vissa fall torde ett bättre läge kunna ernås i förevarande avseende genom en förminskning av distrikten i enlighet med vad jag här ovan anfört.

Utredningen har — även här endast som en skissering — föreslagit att utmätningsmannadistrikten lämpligen kunde sammanfalla med polisdistrikten. I fråga om storleken på utmätningsmannadistrikten har stadsdomstolsutredningen i sitt betänkande »Underrätterna» uttalat att ett invånarantal om 25 000 vore tillräckligt underlag för att ge en utmätningsman full sysselsättning. Förevarande utredning har uppenbarligen vid sitt ställningstagande i denna fråga räknat med att inrättande av domsverkställarbefattningar skulle göra att även distrikt med betydligt större invånarantal än 25 000 vore acceptabla. Jag anser detta synnerligen tveksamt, i synnerhet som någon närmare analys icke skett av förutsättningarna för användningen av domsverkställarinstitutionen. Det finns enligt min mening i varje fall anledning att ifrågasätta om icke åtskilliga av de utav utredningen föreslagna polisdistrikten äro allt för stora för att indrivningsverksamheten skall kunna övervakas och ledas på ett tillfredsställande sätt.

Slutligen anser jag mig böra anmäla, att jag icke kan ansluta mig till utredningens förslag till benämning på de lokala åklagarna. I stället för »distriktsåklagare», som ju svårligen kan användas som titel, bör annan benämning införas.

BILAGA 1

Polisdistriktens fördelning på olika organisationstyper den 1 januari 1961

BILAGA 2

Statsverkets kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet

Anslagets beteckning	1959/60 Verkliga utgifter Kr.	1960/61 Anslag Kr.	1961/62 Förslag Kr.	Anmärkningar
Statspolisintendenten m. fl.: Avlöningar	1 290 751	1 498 000	1 742 000	
Statspolisorganisationen:				
Inköp av motorfordon m. m.	1 246 495	1 554 000	1 958 000	
Underhålls-, drift- och expeditionskostnader	2 966 020	3 634 000	3 950 000	
Gottgörelse till polisdistrikten	23 974 392	22 000 000	25 105 000	
Polisradioväsendet	124 942	200 000	337 000	
Kostnader för särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av spioneri m. m.	10 325 303	9 560 000	10 435 000	
Norrbottens statliga poliskår:				
Avlöningar	484 512	684 000	773 000	
Omkostnader	195 645	311 000	267 000	
Statens polisskola:				
Avlöningar	1 022 683	1 080 000	1 305 000	
Omkostnader	294 654	315 000	354 000	
Utbildningsarvoden	290 516	100 000	—	Utgår ur riksstaten fr. 61/62
Statens kriminaltekniska anstalt:				
Avlöningar	1 075 140	1 173 000	1 338 000	
Omkostnader	602 010	703 000	736 000	
Polisväsendets organisationsnämnd	222 772	261 000	394 000	
Bidrag till reservpolisorganisationen m. m.	1 364 521	1 450 000	1 450 000	
Bidrag till den lokala polisorganisationen å landsbygden m.m.	24 355 163	24 000 000	27 000 000	
Gottgörelse till vissa polisdistrikt för ombesörjande av särskilda anordningar för polisväsendet i dess helhet	1 188 030	1 100 000	1 100 000	
Anordnande av polisbevakning i annan än den i lagen om polisväsendet i riket stadgade ordning m. m.	642 480	650 000	650 000	
Vissa ersättningar åt befattningshavare vid polisväsendet m. m.	7 895 887	8 000 000	8 000 000	
Bidrag till främjande av rekryteringen i vissa polisdistrikt	44 754	50 000	—	Utgår ur riksstaten fr. 61/62
Länsstyrelsernas kostnader för fångtransport	577 365	625 000	600 000	
Täckning av beräknade merkostnader för löner m. m.	—	—	4 500 000	Enligt prop. nr 1961:155
Summa kronor	80 184 035	78 948 000	91 994 000	
Landsfogdarna m. fl.:				
Avlöningar	2 026 773	2 300 000	2 830 000	
Omkostnader	451 161	429 000	460 000	
Landsfiskalerna m. fl.:				
Avlöningar	25 482 091	27 775 000	31 135 000	
Omkostnader	4 178 340	4 125 000	4 397 000	
Summa kronor	32 138 365	34 629 000	38 822 000	
Totalt kronor	112 322 400	113 557 000	130 816 000	

BILAGA 3

Beräknade årliga totalkostnader för polis- åklagar- och exekutionsväsendet

Anm. Kostnadsberäkningen har verkställts bl. a. på grundval av dels de verkliga kostnaderna för år 1958, vilka uppräknats med hänsyn till såväl nuvarande löne- och kostnadsnivå som inträffade personalökningar, dels föreslagen anslagstilldelning för budgetåret 1961/62 ävensom med beaktande av den totala årliga kostnadsökning som beräknas uppstå vid ett genomförande av förslagen till åtgärder för förbättring av rekryteringen till polisväsendet m. m. (prop. nr 1961:88) samt av polislöneregleringen från den 1 juli 1961 (prop. nr 1961:155). Vid beräkningen har hänsyn icke tagits till pensioneringskostnader för polispersonal.

Verksamhetsområden Personal, anslag m. m.	Statens kostnad	Kommunernas kostnad	Totalkostnad för det allmänna
I *Den egentliga polisverksamheten*			
A. Landsfogdarna m. fl.	1 003 000		1 003 000
B. Landfiskalerna m. fl.	9 487 000		9 487 000
C. Lokala polisorganisationen			
1) Norrbottens statliga poliskår	1 125 000		1 125 000
2) Städer som den 1.1.53 hade minst 10.000 invånare	37 196 000	148 619 000	185 815 000
3) Städer som den 1.1.53 hade minst 5.000 men ej 10.000 invånare	2 461 000	7 920 000	10 381 000
4) Städer som den 1.1.53 hade mindre än 5.000 invånare	1 548 000	1 893 000	3 441 000
5) Köpingar som den 1.1.53 hade minst 5.000 invånare	721 000	3 683 000	4 404 000
6) Köpingar som den 1.1.53 hade mindre än 5.000 invånare	1 472 000	3 028 000	4 500 000
7) Landskommuner	20 911 000	25 822 000	46 733 000
D. Statspolisen samt den särskilda polisverksamheten (andra kostnader än till polisdistrikten utgående bidrag)	9 360 000		9 360 000
E. 1) Särskilda anordningar för polisväsendet i dess helhet	1 200 000		1 200 000
2) Anordnande av polisbevakning i annan än den i polislagen stadgade ordningen m. m.	680 000		680 000
3) Statens polisskola	1 659 000		1 659 000
4) Statens kriminaltekniska anstalt	2 074 000		2 074 000
5) Polisväsendets organisationsnämnd	394 000		394 000
6) Vissa ersättningar åt befattningshavare vid polisväsendet m. m.	7 645 000		7 645 000
7) Länsstyrelsernas fångtransporter	600 000		600 000
S:o I	99 536 000	190 965 000	290 501 000
II *Åklagarverksamheten*			
A. Landsfogdarna m. fl.	2 287 000		2 287 000
B. Landsfiskalerna m. fl.	14 213 000		14 213 000
C. Städer utanför landsfiskalsorganisationen		9 241 000	9 241 000
S:a II	16 500 000	9 241 000	25 741 000
III *Exekutionsverksamheten*			
A. Landsfiskalerna m. fl.	11 832 000		11 832 000
B. Lokala organisationen			
1) Städer		19 417 000	19 417 000
2) Köpingar	418 000	1 036 000	1 454 000
3) Landskommuner	3 805 000	4 007 000	7 812 000
C. Vissa ersättningar åt befattningshavare vid polisväsendet	375 000		375 000
S:a III	16 430 000	24 460 000	40 890 000
Totalt (I+II+III)	132 466 000	224 666 000	357 132 000

BILAGA 4

Polis- och åklagarväsendets organisation i Danmark

Polisväsendet

All polisverksamhet är från och med den 1 april 1938 statlig enligt Lov om Politiets og Arrestvæsenets Ordning m. v. den 18 maj 1937. Det kan anmärkas, att dessförinnan ordningspolisverksamheten ombesörjts såsom en kommunal uppgift medan kriminalpolisverksamheten handhafts av statsanställd personal.

Enligt nämnda lag och en särskild lag den 11 juni 1954 rörande polisens ledning är organisationen i huvudsak denna.

Polisväsendets högste chef är justitieministern. Hans befogenheter utövas i huvudsak av rigspolitichefen, som förestår en från justitieministeriet fristående organisation. Han är närmast att betrakta såsom en ställföreträdare för justitieministern.

Poliskåren är gemensam för hela riket; dess storlek och fördelning på olika tjänstegrader fastställes genom särskilda s. k. normeringslagar.

Polismännen äro indelade till tjänstgöring inom de olika lokala polisdistrikten men kunna allt efter uppkommande behov förflyttas från ett distrikt till ett annat.

Dessa lokala distrikt (politikredsene) äro f. n. 75 till antalet; de äro av växlande storlek. Det största, Københavns politikreds, omfattar 8 302 hektar, har en befolkning av 737 597 personer, en ordningspolisavdelning om 1 821 man och en kriminalpolisstyrka om 323 man. Den minsta polisstyrkan, 3 man vid ordningspolisen och 2 man vid kriminalpolisen, har Hurups politikreds, som omfattar 42 519 hektar och har en befolkning av 19 493 personer. Såsom en medelstor politikreds kan betecknas Koldings politikreds om 115 938 hektar och 81 779 invånare med 50 man vid ordningspolisavdelningen och en kriminalstyrka om 16 man.

Politikredsene omfatta i allmänhet en centralort med kringliggande område; huvudparten av polisstyrkan är som regel förlagd till centralorten men som regel gäller också, att smärre posteringar, omfattande antingen ordningspolis eller kriminalpolis eller båda dera, äro utplacerade på olika håll inom politikredsen. Sålunda finns i den ovannämnda Koldings politikreds av ordningspolisstyrkans 50 man i Kolding förlagda 42 man; återstående 8 man äro fördelade på en 2-mansposterings och sex 1-mansposteringar. Kriminalstyrkan har en huvudavdelning om 15 man och 1 man placerad utanför centralorten, tillsammans med den nämnda 2-mansposteringen av ordningspolisavdelningen. Av de 5 polismännen i Hurups politikreds, 3 ordningspolismän och 2 vid kriminalpolisen, äro de två kriminalpolismännen och en ordningspolisman posterade tillsammans; de två övriga i var sin postering.

Chef för politikredsen är politimesteren (i Köpenhamn politidirektören). Denne ämbetsman handhar i stort sett självständigt ledningen av polisväsendet i politikredsen och biträdes alltefter politikredsenes storlek av ämbetsmän i olika grader.

Rigspolitichefens funktioner kunna indelas i dessa grupper.

1. *Administrativa uppgifter*

Han handlägger anställnings- och befordringsärenden vid polisväsendet samt ärenden angående fördelning och förflyttning av polispersonalen. Egen utnämningsrätt har rigspolitichefen dock blott beträffande polisväsendets kontorspersonal; ordinarie befattningshavare t. o. m. förste politiassistent förordnas av justitieministern, medan högre tjänstemän utnämnas av Konungen. Däremot utövar

han en viss disciplinär bestraffningsrätt. Han har även den högsta tillsynen över polispersonalens utbildning, i det den statliga polisskolan är underställd honom. Hos rigspolitichefen föres vidare central huvudräkenskap över polisväsendets utgifter och utövas i anslutning härtill ekonomisk kontroll över polisväsendets förvaltning. Han har ock att framlägga förslag till stat för polisväsendet. Han ombesörjer slutligen i huvudsak anskaffningen och förvaltningen av polisens utrustning av skilda slag.

Rigspolitichefen har vidare att syssla med

2. *Ledningen av vissa centrala polisavdelningar:* riksregistraturen, efterlysningstjänsten, centralbyrån för identifiering, tekniska avdelningen med fyra filialer, interpols nationella centralbyrå samt »kriminalpolitiets rejseafdelning» och »færdselspolitiet». Dessa båda under rigspolitichefen direkt lydande polisavdelningar äro att betrakta såsom special- eller stödorganisationer. Det må framhållas, att medan kriminalpolisens rörliga avdelning (rejseavdelningen), som omfattar en styrka av 30 kriminalpolismän, i allmänhet blott träder i funktion efter framställning från en politikreds, trafikpolisen med en styrka om 47 man ordningspolis enligt en centralt upprättad plan kontinuerligt arbetar över hela landet. Av trafikpolisen uppsatta rapporter avgivas emellertid till den av verksamheten i det enskilda fallet berörda politikredsen.

3. *Ledningen av kontrollen över utlänningar i landet* samt för Köpenhamns vidkommande även det omedelbara handhavandet av hithörande uppsikts- m. fl. funktioner. I denna verksamhet har han en underställd personalstyrka av 56 kriminalpolismän.

4. *Tillsynen över politimesternes allmänna ordnande av polisarbetet i politikredsene.* Dessa äro ej i sitt arbete i egentlig bemärkelse underställda rigspolitichefen så att denne skulle kunna genom order eller eljest ingripa i de särskilda åtgärderna. Han är i fråga om den egentliga polisverksamheten formellt sett närmast blott ett samordnande och understödjande organ. Han har dock tillagts befogenhet att ge sådana föreskrifter, som kunna påkallas av ett allmänt tillrättaläggande av det polisen åvilande arbetet inom de särskilda distrikten. Han skall sålunda söka åvägabringa, att enhetliga principer vinna tillämpning vid ledningen av polisverksamheten. Tillsynen över politimesternes verksamhet utövas främst vid återkommande inspektioner.

5. *Lösande av polisuppgifter, berörande flera politikredse.* Skulle en polisundersökning eller annan polisuppgift påkalla samarbete mellan flera politikredse eller kräva särskilda förhållningsregler kan rigspolitichefen, efter förhandling med vederbörande lokala polischef, vidtaga åtgärder, som kunna vara erforderliga för polisuppgiftens lösande. Denna bestämmelse är avsedd att träda i tillämpning exempelvis vid utredning av s. k. serieförbrytelser, begångna inom olika politikredse, eller vid utredning av grövre brott överhuvudtaget, vid ingripande i händelse av oroligheter samt vid anordnande av bevakning i samband med militära manövrer och större folkfester. Vanligen blir här fråga om att anskaffa tillfällig polisförstärkning från sådana politikredse, som ha tillgång till lämplig personal och kunna avstå denna. I detta sammanhang må erinras om den särskilda anordning, som benämnes ordningspolisens utryckningstjänst. Anordningen innebär, att landet för att underlätta sammanförande vid behov av ordningspolispersonal till större enhetliga formationer är indelat i åtta regioner, en var regelmässigt omfattande ett flertal politikredse, med en särskilt förordnad politimester såsom regional polischef.

6. *Säkerhetstjänsten,* som ombesörjes genom politimesterne i de olika distrikten men under central ledning av en avdelning hos rigspolitichefen under chefens

for efterretningstjensten omedelbara chefsskap. Den honom för detta ändamål centralt underställda styrkan är 33 man.

Staten bär numera alla kostnader för polisväsendet. I samband med dettas förstatligande ålades emellertid kommunerna att utan vederlag å staten överlåta all för polisen anskaffad utrustning. Kommunerna förpliktades även att utan gottgörelse ställa för polisändamål dittills nyttjade lokaler med inventarier till statens förfogande för fortsatt användning för sådant ändamål. Byggnader, som uteslutande använts till polisstationer och rättslokaler, övergingo jämte tillhörande tomt och inventarier utan ersättning i statens ägo.

Åklagarväsendet

Detta ledes i Danmark närmast under justitieministern av rigsadvokaten. Under honom äro statsadvokaterne och politimesterne (i Köpenhamn politidirektören) allmänna åklagare.

Politimesterens (politidirektörens) åklagarverksamhet är inskränkt till att omfatta åtal inför underrätt i fråga om vissa, i lagstiftningen uppräknade brott och förseelser av lindrigare beskaffenhet, s. k. politisager. Åklagaruppgifter av sådan art kan också anförtros befattningshavare vid polisväsendet, som äro underställda politimesteren (politidirektören), t. ex. politiadvokater, politifuldmægtige, politiassistenter, overbetjente. I Köpenhamn och åtskilliga andra större politikredse är det sålunda praxis att politiassistent eller overbetjent tjänstgör såsom åklagare i smärre politisager.

Under utövande av åklagarverksamhet äro befattningshavare vid polisväsendet underställda statsadvokaterna.

Statsadvokaterna (till antalet åtta, av vilka en tjänstgör hos rigsadvokaten och två ha Köpenhamn såsom tjänstgöringsområde) äro åklagare i mål av den beskaffenheten att det icke enligt gällande här ovan antydda föreskrifter tillkommer politimesteren (politidirektören) att väcka åtal. Statsadvokaterna ha icke någon funktion inom polisväsendet.

Rigsadvokatens arbetsuppgifter motsvara i stort dem som i Sverige åvila riksåklagaren.

Såsom en allmän anmärkning må här beaktas, att i Danmark åtalsplikten är relativ; detta förhållande medför att åklagarverksamheten i Danmark får en delvis annan karaktär och inriktning än i Sverige, där principen om absolut åtalsplikt gäller.

BILAGA 5

Polis- och åklagarväsendets organisation i Finland

Polisväsendet

De grundläggande bestämmelserna angående Finlands polisväsende återfinnas i 1925 års förordning om polisväsendet i Finland (sedermera ändrad vid olika tillfällen). Enligt denna utgör varje stad och på landsbygden varje länsmansdistrikt med avseende å polisväsendet ett särskilt förvaltningsområde eller polisdistrikt. Ett länsmansdistrikt består av en eller flera kommuner. Där förhållandena så påkalla, kan köping eller annat samhälle med sammanträngd befolkning bilda ett särskilt polisdistrikt. Som polischef fungerar i stad polismästare eller, i mindre städer, poliskommissarier och i polisdistrikt på landsbygden länsmännen. Antalet städer med polismästare är 24; i 10 städer är polischefen en kommissarie. Antalet länsmansdistrikt är 242. — I städernas polisinrättningar — med undantag för de minsta städerna — ingå kriminalpolisavdelningar, avsedda för det lokala behovet. Även i vissa större länsmansdistrikt finnes särskild personal för kriminalpolisuppgifter. Det största polisdistriktet är det som omfattar Helsingfors med ett invånarantal av 450 680 och en polisstyrka på 1 750 man. Ett medelstort länsmansdistrikt omfattar 1 500 km², har cirka 12 000 invånare och en polisstyrka om 8 man. Minsta polisstyrkan, 3 man, finnes i ett länsmansdistrikt om 1 300 km² med 5 500 invånare. Polisstyrkan i ett länsmansdistrikt är icke regelmässigt stationerad allenast i huvudorten; en del av den är vanligen stationerad utanför huvudorten. Så är dock naturligen fallet i de länsmansdistrikt, som omfattar allenast en köping utan kringliggande landsbygd. — Ortspolisen är direkt underställd länsstyrelsen. Staten utövar genom centralt och regionalt organiserade inspektörer en ingående kontroll över den lokala polisen.

På det regionala planet ha landshövdingarna att leda och övervaka polisverksamheten inom respektive län. Det egentliga länspolischefsskapet utövas emellertid av en till varje länsstyrelse knuten polisämbetsman, polisinspektören. Denne har sålunda befälsrätt över de lokala polischeferna, inspekterar fortlöpande länets polisinrättningar och dirigerar länets s. k. kriminalpoliscentral — avsedd för utredning av grövre brott i länet, särskilt på landsbygden — och länsavdelningen av den s. k. rörliga polisen (se nedan). Han har vidare att genom instruerande verksamhet söka befordra polisarbetet. Polisinspektören tjänstgör även som föredragande och sakkunnig i polisärenden vid länsstyrelsen.

Högsta ledningen av och inseendet över polisverksamheten tillkommer ministeriet för inrikesärendena, där en särskild avdelning finnes inrättad för polisväsendet. Avdelningen i fråga är indelad på fyra sektioner, nämligen administrativa, ordningspolis-, kriminalpolis- och ekonomisektionerna. Som chef för avdelningen och tillika rikspolischef tjänstgör det regeringsråd, som därtill förordnas. Han biträdes närmast av en polisöverinspektör. Avdelningen för polisärenden inom departementet kan icke betraktas såsom någon polisstyrelse i egentlig mening. Rikspolischefen utövar däremot en direkt polisledande verksamhet. Han har till sitt omedelbara förfogande två särskilda operativa polisavdelningar, nämligen centralkriminalpolisen och den rörliga (ordnings-)polisen.

Centralkriminalpolisen, omfattande en styrka om 76 man, består av, förutom vissa andra funktionärer, några tiotal experter å olika svårutredda brottstyper, såsom mord, mordbrand, försäkringsbedrägerier, förfalskning och kassaskåpsinbrott. Den har en särskild chef (och biträdande chef). Centralkriminalpolisen har

såsom verksamhetsområde hela riket. Underlydande polismyndigheter äro skyldiga att ofördröjligen till centralkriminalpolisen anmäla vissa slag av brott, som kommit till myndigheternas kännedom. Sedan anmälan inkommit, bestämmer ledningen för centralkriminalpolisen, huruvida experter från denna polis skola utsändas och ställas till den regionala eller lokala polismyndighetens förfogande för att biträda vid fallets utredande eller om saken skall handhavas av den regionala eller/och lokala polisorganisationen utan dylik biträdeshjälp. — Polismyndigheterna skola iakttaga de föreskrifter, som centralkriminalpolisen finner nödigt att utfärda med anledning av ärende, som den har att utreda eller handlägga.

Den rörliga polisen, som nu omfattar cirka 680 befattningshavare, är en uniformerad ordning- och trafikpolis. Den har ävenledes hela landet som verksamhetsområde. På rörliga polisen ankommer huvudsakligen övervakningen av landsvägstrafiken, vilken bl. a. sker genom landsvägspatruller (och s. k. goodwillbilar). Den första polisutbildningen sker vid rörliga polisen. Den fungerar som landets polisreserv, från vilken polisen slussas över till den lokala organisationen eller till andra uppgifter inom polisväsendet. Rörliga polisen fördelas på ett centralt kansli samt på avdelningar ute i respektive län (jfr ovan). Under länsavdelningarna finnas särskilda lokala kommandon som underavdelningar av rörliga polisen.

Utöver nu nämnda operativa polisformationer finnes en speciell organisation, för närvarande med en styrka på 87 man, under särskild chef med hela landet som verksamhetsområde, vid namn skyddspolisen. Denna har att söka uppdaga sådan verksamhet, som är riktad mot rikets självständighet eller mot dess lagliga stats- och samhällsordning.

I sammanhanget kan vidare nämnas gränsbevakningsväsendet, vilket jämte det därtill anslutna sjöbevakningsväsendet handhaves av en särskild organisation utan anknytning till allmänna polisen men liksom denna underställd ministeriet för inrikesärendena.

Kostnaderna för polisväsendet bestridas av statsmedel. Städerna äro dock skyldiga att deltaga med en tredjedel av statens utgifter för upprätthållande av respektive stads polisinrättning. Vidare äro städerna pliktiga att tillhandahålla polisväsendet lokaler med inventarier. Undantagna från dessa åligganden och förpliktelser äro städer, som tillkommit efter den 1 januari 1959.

Åklagarväsendet

Även åklagarväsendet är statligt. Dess högsta chef är justitiekanslern; under honom äro polisinspektörerna, envar i sitt län, överåklagare. De ha att sörja för åklagarverksamheten, såvitt angår grövre brott. Polisinspektörerna äro i sin tur såsom länsåklagare chefer för de lokala åklagarna, vilka äro identiska med de lokala polischeferna, alltså i stad polismästaren, respektive poliskommissarien, i länsmansdistriktet länsmannen.

BILAGA 6

Polis- och åklagarväsendets organisation i Norge

Polisväsendet

Genom lov om politiet den 13 mars 1936, som trätt i kraft den 1 januari 1937, övertog staten ansvaret för polisverksamhetens upprätthållande. Lagen innehåller de grundläggande bestämmelserna om organisationen, som i huvudsak ter sig på följande sätt.

Polisväsendet sorterar under Justis- och Politidepartementet, som för polisärenden har en särskild avdelning, politiavdelningen, numera organiserad på 5 kontor. Departementsledningen av polisväsendet omfattar i princip alla olika sidor av verksamheten, bl. a. de administrativa, de polistekniska och dem, som angå budgeten. I regel ingriper departementet icke i den operativa ledningen av polisverksamheten.

Landet är indelat i 54 polisdistrikt, ettvart under ledning av en politimester med stöd av en »Allminnelig instruks for rikets polititjenstemen». Fylket eller fylkesmannen (den norska motsvarigheten till län och landshövding) har i princip ej någon befattning med polisverksamheten. Fylkesmannen är visserligen formellt överordnad alla fylkets ämbetsmän men annan befattning med politimesterens verksamhet har han ej än att han beviljar honom kortare ledighet och då förordnar vikarie. De 54 polisdistrikten äro av växlande storlek. I regel omfatta de en eller flera mindre städer samt flera kommuner; endast några av de större städerna utgöra för sig bestående distrikt. Politimesteren är tillika chef för en politikammer. Det största polisdistriktet omfattar Oslo stad med ett invånarantal av 470 000 (avrundat tal) och en polisstyrka om ungefär 1 000-talet polismän. Den minsta polisstyrkan i ett distrikt finnes i Sogn polisdistrikt; förutom politimesteren en politiembetsman samt 4 polismän. Distriktet, som icke omfattar någon stad, har en areal av cirka 10 000 km² och en invånarsiffra på cirka 39 900 personer. Ett distrikt av genomsnittstyp utgör Sarpsborgs polisdistrikt med tre politiembetsmenn och 33 polismän. Det omfattar cirka 1 775 km² och har ett invånarantal på cirka 72 000 personer. I flertalet polisdistrikt är polisstyrkan centraliserad till en stad eller, om distriktet ej omfattar någon stad, till annan tätort. Vissa polisdistrikt omfatta flera städer; polisstyrkan är där fördelad på dessa.

Polisdistriktet under ledning av politimesteren är emellertid icke den lägsta lokala enheten för polisverksamheten. För landsbygden är detta i stället länsmansdistriktet med en politimesteren underordnad länsman såsom chef. Länsmansdistrikten äro till antalet för närvarande 459, ett länsmansdistrikt omfattar i genomsnitt (dess storlek är ganska växlande) 200—300 km² med en befolkning om 4—5 000 personer. Polisstyrkan uppgår i regel till 2 à 3 man. Länsmannen har förutom sina uppgifter såsom polisman åtskilliga andra statliga befogenheter, anknutna till skatteväsendet, vägväsendet, exekutionsväsendet m. m. I hans polisiära befogenheter ingår bl. a. att inleda förundersökning.

Poliskårerna i de olika polisdistrikten äro i regel dimensionerade endast med hänsyn till de inom distriktet förekommande uppgifterna. I de fall, då en polisuppgift är av sådan art och omfattning att den lokala styrkan icke kan lösa uppgiften på egen hand, finnes möjlighet att begära biträde av utryckningspolisen. Denna är en fristående kår, som vid behov skall kunna rycka ut med kort varsel. Styrkan står under chefsskap av utryckningschefen, vilken är stationerad i Oslo. Utryckningschefen är polisämbetsman och är direkt underställd Justis- og Politi-

departementet. Bortsett från några polistjänstemän, som äro fast anställda vid utryckningschefens kansli, är styrkan sammansatt av polismän från ett 30-tal lokala poliskårer, vilka polismän särskilt kommenderats till sådan tjänstgöring. Kommenderingsperioden avser i regel en tid av tre år, men polismännen inkallas till tjänstgöring vid utryckningspolisen endast då kåren skall träda i funktion.

Det kan anmärkas att utryckningschefen också tjänstgör såsom sakkunnig vid Justis- og Politidepartementet. Det åligger honom vidare att efter departementets bestämmande inspektera poliskårer och polismyndigheter.

En särskild reservpolisorganisation skapades genom lov om tjensteplikt i politiet den 21 november 1952. Genom denna lag kan män mellan 18 och 65 år åläggas att tjänstgöra vid polisen. Dylik tjänstgöring ersätter tjänstgöring inom civilförsvaret. För närvarande har cirka 4 500 man uttagits till polistjänst och äro fördelade på landets 54 poliskammare. Reservpolisen är närmast avsedd att träda i funktion såsom ordningspolis vid mobilisering samt då landet befinner sig i krig men kan dock tagas i anspråk även i fredstid, såsom vid naturkatastrofer eller andra olyckor av större omfattning.

Kriminalpoliscentralen är en sammanfattande benämning på ett flertal polisorgan, vilka äro knutna till Oslo poliskammare och underställda kriminalchefen vid denna, med gemensam uppgift att underlätta och effektivisera polisarbetet vid brottsutredningar och efterspaning av förbrytare. Dessa organ bestå av kriminallaboratorium, identifieringscentral, kriminalregister, polistidning och kriminalbibliotek. Kriminalpoliscentralen handlägger i stort sett samma uppgifter, som i Sverige åvila statens kriminaltekniska anstalt.

I samband med polisväsendets förstatligande ålades kommunerna en viss bidragsskyldighet. Denna beräknades enligt ett särskilt kvotsystem efter den dåvarande kostnadsnivån. Detta beräkningssätt har sedan dess ej ändrats, varför de kommunala bidragen täcka endast en förhållandevis ringa del av polisväsendets totalkostnader; av de omkring 120 miljoner kronor, som utgöra polisväsendets budget, återbetala kommunerna till staten omkring 13 miljoner kronor.

Åklagarväsendet

Åklagarväsendet ledes — under Justis- och Politidepartementet — av rigsadvokaten, som i sin tur är chef för statsadvokaterna. Dessa äro till antalet 13, fördelade med en befattningshavare hos riksadvokaten och de övriga på 10 distrikt.

I fråga om förseelser eller brott av enklare beskaffenhet ankomma åklagaruppgifterna på politimesteren, som i sådana fall har att besluta om åtal vid underdomstol eller meddela strafföreläggande. Han kan uppdraga åt honom underordnad polisämbetsman att utöva hans åklagarfunktion, dock ej i fråga om beslut om åtal eller fullföljd av talan mot en dom. Motsvarande förordnande kan meddelas av statsadvokat eller riksadvokaten. Å dessa ankomma att handlägga åklagaruppgifterna i de mål, beträffande vilka politimesteren saknar behörighet. I sin åklagarverksamhet är politimesteren underställd statsadvokaten och riksadvokaten.

BILAGA 7

Övriga länder

England

I England har sedan mycket lång tid tillbaka upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet ansetts vara en uppgift, som ytterst åvilar folket självt, och principiellt har det ankommit på kommunerna att svara för kostnaderna för polisväsendet. Genom lagstiftning vid skilda tillfällen under 1800-talet har detta fastslagits. Sålunda tillkom 1829 en lag, varigenom skyldighet föreskrevs för London (med undantag för centrala delen) att upprätthålla och bekosta en särskild poliskår. Några år senare, 1835, ålades samtliga städer att upprätta och bekosta egna poliskårer. För att tillgodose kravet på polisbevakning å landsbygden, medgavs grevskapen år 1839 rätt att hålla egna poliskårer. Denna möjlighet utnyttjades dock i alltför ringa omfattning, varför grevskapen år 1856 förpliktades att upprätta egna poliskårer.

I syfte att geografiskt och befolkningsmässigt skapa underlag för tillräckligt stora poliskårer, har genom lagstiftning vissa städer givits rätt att ha gemensam poliskår med angränsande grevskap. Denna möjlighet till sammanslagning av smärre polisdistrikt har kompletterats med förbud för nya städer att upprätta egna poliskårer, om stadens invånarantal understeg 20 000.

Under det sista världskriget befanns det nödvändigt, huvudsakligen av militära skäl, att provisoriskt sammanföra en del mindre polisdistrikt i södra England. Genom en lag år 1946 föreskrevs att vissa av dessa sammanslagningar skulle bestå. I nämnda lag infördes rätt för smärre polisdistrikt att sammangå till större enheter, varjämte möjlighet till tvångssammanslagning av mindre polisdistrikt infördes. Sådan tvångssammanslagning är dock avsedd för undantagsfall och kan tillgripas endast i fråga om distrikt, vars invånarantal understiger 100 000. Genom ifrågavarande polislag berövades vissa städer (närmast motsvarande sådana svenska städer, som deltaga i landsting) rätten att utgöra egna polisdistrikt.

Polisväsendet i England är således baserat på antingen grevskapen eller de större städerna. Alla grevskap och större städer har emellertid icke egna poliskårer. Tre grevskap i Wales ha exempelvis gemensam poliskår och i några större städer omhänderhas polisverksamheten av det angränsande grevskapets poliskår. London intager såtillvida en särställning som där finnes två poliskårer, nämligen the City of London Police och the Metropolitan Police. Å den sistnämnda kåren ankommer det att handhava polisuppgifterna även i vissa angränsande, men i övriga hänseenden från London skilda städer.

Antalet självständiga polisstyrkor i England och Wales uppgick år 1957 till 123 stycken. Totala antalet polismän utgjorde vid samma tid enligt personalstaterna 74 000, varav 2 000 kvinnor. Poliskårernas storlek är ytterst varierande; således finnes enligt personalstaterna vid the Metropolitan Police 20 000 polismän, medan det i den minsta grevskapspoliskåren endast finnes 64 polismän och i den minsta stadspoliskåren 84 polismän.

Polisorganisationen i ett polisdistrikt är uppbyggd sålunda.

För polisdistriktet finnes en huvudstation, oftast benämnd högkvarter. Distriktet är indelat i olika verksamhetsområden, vilka, där stad eller andra tätorter ingår, betjänas av en polisstation och eljest av en eller stundom flera stationära polismän. Varje polisstation är dimensionerad för de normalt förekommande arbets-

uppgifterna, men äger att påkalla hjälp från högkvarteret vid extraordinära tillfällen, såsom vid publikdragande tillställningar och liknande eller för svårare och mera omfattande utredningar.

The Metropolitan Police är den enda poliskåren i England, som är direkt underställd inrikesministern. Å honom ankommer det att utnämna polischefen och dennes ställföreträdare, de fyra avdelningscheferna samt den för de ekonomiska angelägenheterna ansvarige ämbetsmannen. Inrikesministern är ej behörig att ge polischefen order om hur en polisuppgift skall lösas men är ändock i viss utsträckning ansvarig för dennes åtgärder.

För handläggning av bl. a. de med polisväsendet förknippade ekonomiska angelägenheterna finnes i varje stad, grevskap eller kombinerat polisdistrikt ett särskilt organ, vilket närmast torde motsvara en svensk polisnämnd. Detta förvaltningsorgan saknas emellertid för the Metropolitan Police eftersom denna poliskår även i finansiellt avseende är direkt underställd inrikesministern. De kommunala myndigheterna i London representeras emellertid av ett utskott, som under hand diskuterar de ekonomiska frågorna med den för dessa frågor ansvarige ämbetsmannen i ledningen för the Metropolitan Police och som äger att framlägga sina synpunkter härå för inrikesministern.

Inrikesministern är i England högsta polismyndighet dels på grund av särskilda lagstadganden och dels på grund av sedvanerätt. Med de befogenheter, som härigenom tillkomma honom, har han möjlighet att i hög grad inverka på polisorganisationens utformning och polisverksamhetens bedrivande.

Bland de uppgifter, vilka enligt lag ankomma å inrikesministern, märkas främst följande.

I följd av att polisdistrikten genom lag år 1896 tillförsäkrades statsbidrag till kostnaderna för polisväsendets upprätthållande, under förutsättning att polisverksamheten bedrives tillfredsställande — statsbidraget utgår med 50 % av kostnaderna — har inrättats en statlig polisinspektion. Denna polisinspektion, som är direkt underställd inrikesministern, har att kontrollera polisverksamhetens bedrivande i varje polisdistrikt minst en gång om året och att avgiva rapport till inrikesministern över sina iakttagelser. Skulle inrikesministern med ledning av dessa rapporter för något polisdistrikt finna att polisbevakningen icke är tillfredsställande, att samarbetet med andra poliskårer är mindre gott, att poliskårens personalstyrka är för liten i förhållande till arbetsuppgifterna, att brister föreligger i fråga om poliskårens ledning eller utrustning m. m., äger inrikesministern förordna, att det statsbidrag distriktet eljest skulle ha erhållit helt eller delvis skall innehållas.

Det ankommer vidare på inrikesministern att efter samråd med ett polisråd, the Police Council, utfärda föreskrifter angående anställning, lön, befordran, semester, ekipering och disciplinfrågor. — Polisrådet är sammansatt av representanter för grevskapen, städerna, polispersonal i olika grader samt inrikesdepartementet.

Ehuru polischef väljes av vederbörande polisnämnd tillkommer det inrikesministern att förordna ny polischef. — Alla förändringar i poliskårernas personalstater skall underställas inrikesministerns prövning och godkännande.

Vid extraordinära tillfällen, såsom vid större konflikter på arbetsmarknaden, vid naturkatastrofer och liknande, har inrikesministern på grund av särskild lagstiftning att såsom högsta polismyndighet leda och samordna polisverksamheten, varvid han är behörig att taga polispersonal i anspråk för tjänstgöring utom det egna distriktet.

Bland de uppgifter, som ankommer på inrikesministern utan stöd av lagstad-

ganden, må nämnas att han har att verka som en centralt rådgivande och samordnande myndighet. Hans insatser härvidlag anses ha varit av stor betydelse särskilt till förbättring av samarbetet mellan poliskårerna och åstadkommande av större effektivitet i arbetet. Bland annat har han verkat för att polisdistrikten träffat avtal om att man vid behov skall ställa polispersonal till förfogande utanför det egna polisdistriktet.

Förutom de kommunala, ordinarie poliskårerna finns särskilda poliskårer, å vilka det ankommer att ansvara för polisverksamheten vid järnvägarna, skeppsvarven och flygfälten samt att bevaka egendom tillhörande olika statliga eller kommunala verk och inrättningar. — Den största av dessa poliskårer (omkring 600 man) är anställd av »the British Transport Commission» och tillskapades i samband med att det engelska järnvägsväsendet förstatligades på 1830-talet. Till de större särskilda poliskårerna hör även de kårer, vilka bekostas av Londons m. fl. städers hamnstyrelser, amiralitetet, försvarsdepartementet och luftfartsstyrelsen.

Det må anmärkas att förslag till omorganisation av det engelska polisväsendet framlagts vid skilda tillfällen. Röster har därvid höjts för ett förstatligande därav, då man trott sig finna att en sådan åtgärd innebure den bästa lösningen för att erhålla en effektivare organisation.

Nederländerna

Enligt gällande bestämmelser, huvudsakligen sammanfattade i en polisförordning av 1945, finns i Nederländerna dels *statlig* polis dels *kommunal* sådan.

Den *statliga polisen* står under ledning och uppsikt av justitieministern, som till sitt biträde därutinnan har organisationens chef, generalinspektören. Dess styrka är omkring 6 500 polismän och den arbetar huvudsakligen i landskommunerna med förläggning i inemot 900 kommuner. Den är fördelad över fem regioner, varje region är i sin tur uppdelad på distrikt (sammanlagt 23 distrikt). Varje distrikt i sin tur är uppdelat i grupper och flertalet av dessa i posteringar.

För varje regions räkning finnes särskild expertis för vissa tekniska uppgifter, en kvinnlig avdelning med uppgifter bl. a. rörande ungdomsbrottsligar samt en beriden avdelning. För distriktens räkning finnas likaså särskilda avdelningar, exempelvis kriminalpolisavdelning, trafikpolisavdelning. En särskild avdelning av statspolisen sysslar med bevakning och patrullering å floder och kanaler, i hamnarna samt vid kusten, en annan avdelning tjänstgör vid flygplatserna.

Den *kommunala polisen* förekommer fördelad på 123 kommuner av tätortskaraktär och omfattar omkring 13 000 man. Varje kårs styrka fastställes av inrikesministern under vilken den kommunala polisen sorterar. Chef för den kommunala poliskåren är vederbörande kommuns styresman; den dagliga ledningen handhaves av en tjänsteman, vilkens tjänsteställning varierar med kårens storlek.

Vissa polisangelägenheter regleras centralt och genom enhetliga bestämmelser, utfärdade endera av regeringen eller av justitie- och inrikesministrarna gemensamt. Upprätthållandet av allmän ordning ankommer på kommunens styresman och han anlitar för ändamålet polisstyrkan inom kommunen, antingen den är statlig eller kommunal. Kräves aktion till upprätthållande av allmän ordning och säkerhet inom det större administrationsområde som provinsen utgör, åvilar ansvaret härför provinsens guvernör.

Vid brottsutredningar är polisen verksam såsom biträdespersonal åt de fem överåklagarna vilka samtidigt äro tjänstförrättande polisdirektörer och vilkas

tjänsteområden sammanfalla med ovannämnda fem regioner, varå den statliga polisens tjänstgöringsområde fördelas.

Ytterligare må nämnas, att kommunerna som i första hand svara för kostnaderna, envar för sin kommunala poliskår, åtnjuta statsbidrag enligt fasta normer, som anses — under förutsättning av sträng återhållsamhet i fråga om kostnaderna — täcka erforderliga utgifter.

En gendarmerikår ombesörjer huvudsakligen gränsbevakningsuppgifterna och den militära polistjänsten, den biträder också den vanliga polismakten i ordningsangelägenheter där behov av hjälp yppas och den statliga kåren ej räcker till.

Schweiz

Landets egenskap av ett förbund av ett flertal kantoner med vittomfattande självstyrelse är anledningen till speciella förhållanden i fråga om polisorganisationen.

Varje kanton och dessutom några av de större städerna förfogar över egen poliskår. Den kantonala polisen är statlig (dvs. kantonen svarar för dess kostnader) medan däremot städer med egna poliskårer som regel själva svara för kostnaderna. Ett undantag från denna regel gäller poliskåren i staden Bern; kantonen Bern svarar för en del, dock ej någon avsevärd del, av kostnaderna för denna kommunala polis. Detta sammanhänger med att denna poliskår till en del är verksam för kantonens räkning.

De olika kantonella poliskårerna äro icke uppdelade på distrikt; deras storlek varierar avsevärt och beror på kantonens ytinnehåll, folkmängd m. fl. faktorer. Som exempel kan nämnas att kantonen Zürich har en kantonell polisstyrka om ungefär 500 man medan staden Zürichs egna polisstyrka är cirka 950 man. En liten kanton, Appenzell Inner-Rhoden, har med ett invånarantal av ungefär 13 000 personer en poliskår om 15 man.

Kantonpolisen är i stort sett icke centraliserad. Den ledes av en kommendant, som är underställd det kantonala justitie- och polisdepartementet. Städernas poliskårer lyda under stadens styrelse.

De kantonala poliskårerna och poliskårerna i städerna äro helt oberoende av varandra. Emellertid finnes utöver dessa en förbundspolis, vars chef är underställd förbundsrepublikens justitie- och polisdepartements chef. Denna polis har särskilt att svara för uppgifter som röra statens säkerhet. Dess manskapsstyrka är liten, för närvarande 24 man, varför den för att lösa sina uppgifter har ett nära samarbete med de kantonala poliskårerna och kårerna i de större städerna.

Något samband mellan polisväsendet och åklagarväsendet i den meningen att samme befattningshavare utövar såväl polis- som åklagarverksamhet förefinnes icke. Åklagarväsendet är — med få undantag — statligt.

Västtyskland

Vissa speciella förhållanden föranledas därav att landet är ett förbund av flera stater. Varje medlemsstat förfogar över ett polisväsende. Av traditionella skäl föreligga vissa skiljaktligheter i fråga om dessa polisorganisationer; i väsentliga avseenden gälla emellertid likartade bestämmelser.

Medlemsstaternas polisväsende, som är organiserat i lant- eller stadsdistrikt såsom lokala enheter, i sin tur sammanförda till poliskretsar såsom regionala enheter, är i stort sett statligt. Vissa städer äro författningsenligt garanterade

rätten att hålla egen polis. I fråga om denna kommunalt anställda polis ersätter staten lönekostnaderna — kostnaderna i övrigt åvilar staden — med den begränsningen att staten åtar sig kostnaderna allenast för ett visst bestämt antal befattningshavare. Skulle staden finna ytterligare tjänster erforderliga skola lönekostnaderna för dessa bäras av staden.

Polisdistrikts- och poliskretsindelningen sammanfaller i stort sett med den allmänt-administrativa indelningen. I följd därav växla distriktens omfattning, invånarantal och styrkan hos poliskårerna avsevärt; tillgängliga uppgifter angiva såsom ungefärliga gränser i fråga om befolkningssiffran 30 000 till 1 000 000 invånare.

Under senare tid har man strävat efter att såvitt möjligt centralisera en poliskårs huvudstyrka till ett tjänstgöringsställe; man har dock där det visat sig ändamålsenligt sökt bibehålla smärre yttre kommenderingar.

En medlemsstats polis är, i den mån den är statlig, underställd medlemsstatens inrikesminister; den kommunala polisen i vissa städer är i huvudsak självständig.

I fråga om viss verksamhet, som berör landet som förbundsstat, har förbundsregeringen förbehållit sig chefskapet över en särskild polis. Det rör sig här om dels en särskild kriminalpolisavdelning, dels en poliskår för gränsskyddet. Till den förstnämnda är knuten bl. a. den inrättning som sörjer för erforderliga kontakter med utländska polismyndigheter. Kåren har huvudsakligen att taga befattning med uppgifter som kräva samordning eller eljest verksamhet inom flera medlemsstater. Gränsskyddspolisen ombesörjer bl. a. passkontrollen.

Dessa kårer äro underställda förbundsstatens minister för inrikes ärenden. I alldeles särskilda fall, då det av politiska skäl erfordras, har denne rätt att ge anvisningar till ledningen av medlemsstaternas poliskårer; i stort sett äro dessa emellertid icke begränsade i sin maktbefogenhet.

Åklagarväsendet är statligt och underställt medlemsstaternas respektive förbundsstatens justitieminister. Det har icke något samband med polisväsendet.

BILAGA 8

Principskiss till organisationsplan för polisdistrikt med renodlad polischef (polismästare)

1) Kan för speciella uppdrag ställas under ledning av utredningskommissarie
2) Särskild ledare endast i de största kårerna

BILAGA 9

Principskiss till organisationsplan för polisdistrikt med polischef-åklagare (polismästare, tillika distriktsåklagare)

1) Kan för speciella uppdrag ställas under ledaren för utredningsverksamheten. I mindre kårer ingen särskild ledare. I de minsta kårerna fullgöres denna funktion endast såsom specialuppdrag vid behov.

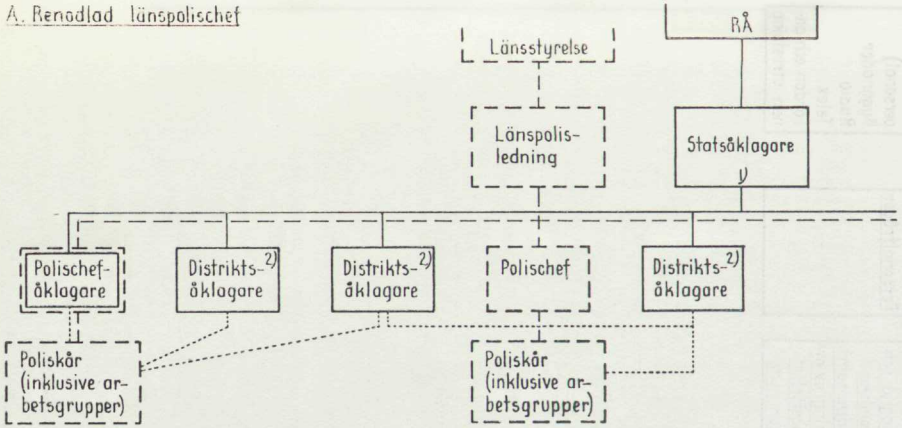
2) I de mindre kårerna kommer jourhavande befälet att få deltaga i utredningsverksamheten. I de allra minsta kårerna inrättas icke särskilda tjänster för jourhavande befäl.

3) I mindre kårer organiseras ej rörligt kommando eller kvartersplis. Uppgifterna övertages av radiobilpatruller och fotpatruller.

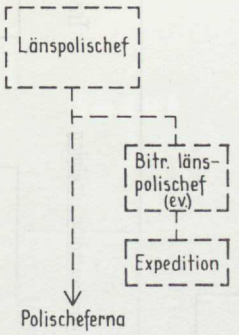
4) De "tekniska" uppgifterna kombineras i mindre kårer med brottsutredande verksamhet i övrigt.

Principskiss till organisationsplan för länens polis- (och åklagar-) organisation

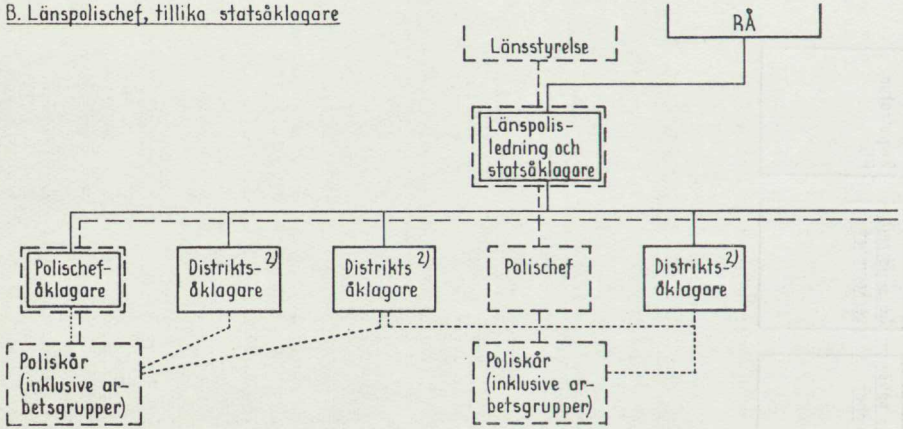
A. Renodlad länspolischef

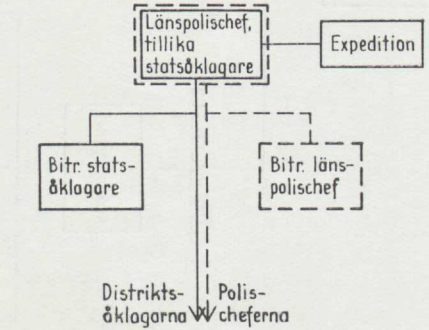
Länspolisledningens organisation

B. Länspolischef, tillika statsåklagare

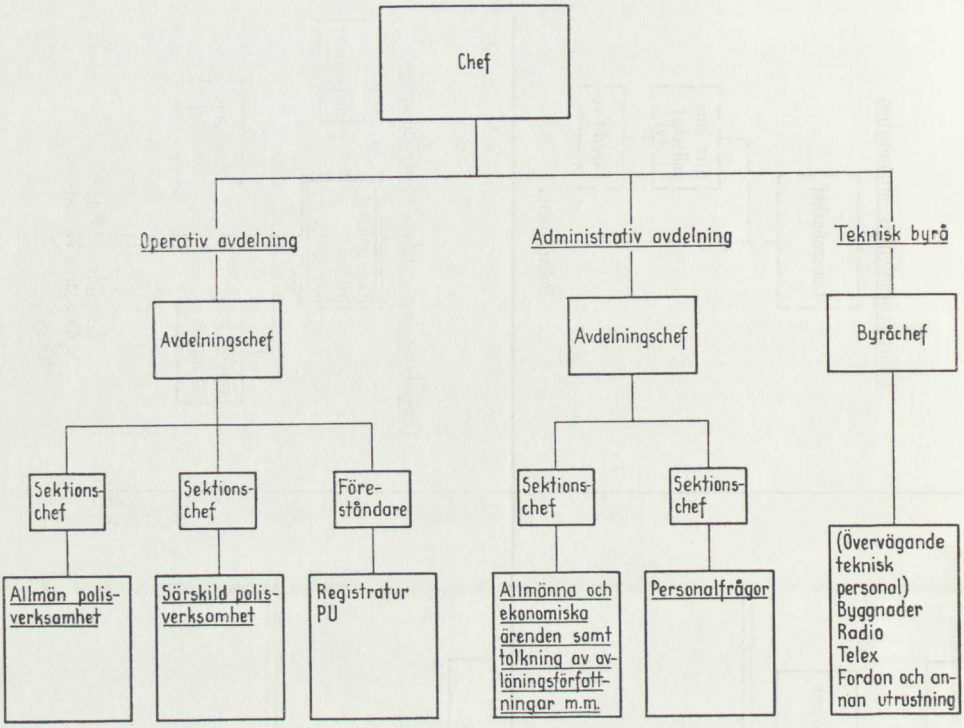
Länspolisledning-/statsåklagarorganisationen

1) Jämte ev. bitr. statsåklagare och expedition
2) Jämte ev. bitr. åklagare och expedition

BILAGA 11

Principskiss till organisationsplan för statens polisinspektion

BILAGA 12

De föreslagna polisdistriktens omfattning m. m.

Anm.: Antalet distrikt blir 111. Med undantag för Stockholms, Göteborgs och Malmö distrikt få distrikten förutom huvudstation ett antal understationer, tillhopa 462 stycken.

Län	Föreslaget polisdistrikt	Omfattning			
		Nuvarande polischefs-distrikt	Nuvarande polisdistrikt	Kommuner	Enligt den judiciella indelningen
1	2	3	4	5	6
A	*Stockholm* Folkmängd 1.1.60: 807 909 Landareal (har): 18 219	Stockholm	Stockholm	Stockholms stad	Rådhusrätt
B	*SOLNA* Folkmängd 1.1.60: 124 137 Landareal (har): 35 000	Solna Färentuna Sollentuna Sundbyberg	Solna Färentuna Järfälla Sollentuna Sundbyberg	Solna stad Ekerö Färingsö Järfälla Sollentuna köp Sundbybergs stad	Solna doms. Sollentuna och Färentuna doms.
	Danderyd Folkmängd 1.1.60: 81 649 Landareal (har): 44 259	Danderyd Lidingö Österåker	Danderyd-Djursholm-Stocksund Lidingö Ljusterö Täby-Österåker Vaxholm	Danderyds köp Djursholms stad Stocksunds köp Lidingö stad Ljusterö Täby köp Österåker Vaxholms stad	Södra Roslags doms. (del av)
	Handen Folkmängd 1.1.60: 34 715 Landareal (har): 87 936	Haninge Nynäshamn	Haninge Nynäshamn Sorunda-Ösmo	Tyresö Västerhaninge Österhaninge Nynäshamns stad Sorunda Ösmo	Södertörns doms. (del av)
	Huddinge Folkmängd 1.1.60: 38 340 Landareal (har): 21 642	Svartlösa	Svartlösa	Botkyrka Huddinge	Svartlösa doms.

1	2	3	4	5	6
B forts.	*Märsta* Folkmängd 1.1.60: 30 958 Landareal (har): 115 182	Sigtuna Vallentuna	Sigtuna Knivsta-Skepptuna-Märsta Upplands-Väsby Vallentuna-Ösby	Sigtuna stad Knivsta Märsta Skepptuna Upplands-Väsby Vallentuna Ösby	Stockholms läns västra doms.
	Nacka Folkmängd 1.1.60: 41 048 Landareal (har): 53 393	Gustavsberg Nacka	Boo Djurö Gustavsberg Värmdö Nacka Saltsjöbaden	Boo Djurö Gustavsberg Värmdö Nacka stad Saltsjöbadens köp	Södra Roslags doms. (del av) Södertörns doms. (del av)
	Norrtälje Folkmängd 1.1.60: 49 251 Landareal (har): 329 984	Norrtälje Häverö Östhammar	Lyhundra-Frötuna Norrtälje stad Roslags-Länna och Blidö Sjuhundra Häverö Öregrund Östhammar	Frötuna Lyhundra Norrtälje stad Blidö Roslags-Länna Sjuhundra Almunge Häverö Knutby Väddö Öregrunds stad Östhammars stad	Mellersta Roslags doms. Norra Roslags doms.
	Södertälje Folkmängd 1.1.60: 46 003 Landareal (har): 58 177	Södertälje Öknebo	Södertälje Grödinge Salem Öknebo	Södertälje stad Grödinge Salem Järna Turinge Östertälje	Rådhusrätt Södertörns doms. (del av)
C	*UPPSALA* Folkmängd 1.1.60: 100 069 Landareal (har): 199 021	Uppsala Norunda (del av) Oland (del av) Tiunda	Uppsala Norunda (del av) Oland (del av) Uppsala-orten	Uppsala stad Björklinge Vattholma Oland Bälinge N:a Hagunda S:a Hagunda Rasbo Vaksala	Rådhusrätt Uppsala läns norra doms. (del av) Uppsala läns södra doms. (del av)
	Enköping Folkmängd 1.1.60: 30 591 Landareal (har): 123 094	Enköping	Enköping Enköpings-orten	Enköpings stad N:a Trögd S:a Trögd Åsunda	Rådhusrätt Uppsala läns södra doms. (del av)

1	2	3	4	5	6
C forts.		Håbo	Håbo	Håbo Lagunda Upplands-Bro	
	Tierp Folkmängd 1.1.60: 36 174 Landareal (har): 203 134	Norunda (del av) Oland (del av) Tierp Älvkarleby	Norunda (del av) Oland (del av) Tierp Skärplinge Älvkarleby	Vendel Dannemora Söderfors Tierps köp Tierps lk Hållnäs Västland Österlövsta Älvkarleby	Uppsala läns norra doms. (del av)
D	*NYKÖPING* Folkmängd 1.1.60: 65 145 Landareal (har): 236 359	Nyköping Daga Rönö Trosa	Nyköping Daga Oxelösund Rönö Trosa	Nyköpings stad Daga Gnesta köp Oxelösunds stad Björkvik Jönåker Rönö Stigtomta Svärta Tunaberg Hölö Trosa stad Tystberga Vagnhärad	Rådhusrätt Nyköpings doms.
	Eskilstuna Folkmängd 1.1.60: 101 215 Landareal (har): 192 290	Eskilstuna Rekarne Strängnäs	Eskilstuna Rekarne Torshälla Strängnäs	Eskilstuna stad Husby-Rekarne Hällby Kafjärden Västra Rekarne Ärla Torshälla stad Enhörna Mariefreds stad Stallarholmen Strängnäs stad Tosterö Vårfruberga Åker	Rådhusrätt Livgedingets doms.
	Katrineholm Folkmängd 1.1.60: 59 575 Landareal (har): 196 362	Katrineholm	Katrineholm	Katrineholms stad	Oppunda och Villåttinge doms.

1	2	3	4	5	6
D forts.		Valla	Valla	Bettna Floda Sköldinge Stora Malm	
		Villåttinge	Villåttinge	Flens stad Malmköpings köp Mellösa Sparreholm	
		Vingåker	Vingåker	Julita Västra Vingåker	
E	*LINKÖPING* Fokmängd 1.1.60: 120 986 Landareal (har): 367 172	Linköping	Linköping	Linköpings stad	Rådhusrätt
		Kisa	Kinda	Norra Kinda Södra Kinda Västra Kinda	Kinda och Ydre doms.
			Ydre	Ydre	
		Valkebo (del av)	Norsholm (del av)	Åkerbo	Linköpings doms.
			Valkebo	Landeryd Kärna Norra Valkebo Södra Valkebo Vårdnäs	
			Vreta kloster	Vreta kloster	
		Åtvidaberg	Björsäter Åtvidaberg	Björsäter Åtvidabergs köp	
	Motala Folkmängd 1.1.60: 83 122 Landareal (har): 268 358	Motala	Motala	Motala stad	Rådhusrätt
		Borensberg	Borensberg-Boberg Godegård-Tjällmo	Boberg Borensberg Godegård Tjällmo	Aska, Dals och Bobergs doms.
		Vadstena	Skänninge	Skänninge stad	
			Vadstena, Aska o. Östgöta-Dal	Aska Vadstena stad Östgöta-Dal	
		Mjölby	Boxholm	Boxholms köp	Folkungabygdens doms.
			Mjölby Södra Göstring Vifolka	Mjölby stad Södra Göstring Vifolka	
		Ödeshög	Ödeshög	Alvastra Folkunga Ödeshög	
	Norrköping Folkmängd 1.1.60: 154 350 Landareal (har): 370 203	Norrköping	Norrköping	Norrköpings stad	Rådhusrätt
		Bråbygden	Kolmården Kvillinge	Kolmården Kvillinge	Bråbygdens och Finspånga läns doms.

1	2	3	4	5	6
E forts.			Vikbolandet	Västra Vikbolandet Östra Vikbolandet	
		Finspång	Finspång	Finspångs köp	
			Hävla-Hällestad	Hällestad Hävla	
			Skärblacka	Skärblacka	
		Valkebo (del av)	Norsholm (del av)	Norsholm	
		Söderköping	Aspveden	Aspveden	Hammarkinds, Stegeborgs och Skärkinds doms.
			Stegeborg	Stegeborg	
			Söderköping	Söderköpings stad	
		Valdemarsvik	Valdemarsvik m. fl. kommuner	Gryt Ringarum Valdemarsviks köp	
F	*JÖNKÖPING* Folkmängd 1.1.60: 125 522 Landareal (har): 229 258	Jönköping	Jönköping	Jönköpings stad	Rådhusrätt
		Gränna	Gränna-Visingsö	Gränna stad Visingsö	Tveta, Vista och Mo doms.
			Skärstad	Skärstad	
		Huskvarna	Huskvarna	Huskvarna stad	
			Tveta härads ö:a	Hakarp Lekeryd Tenhult	
		Mo	Mo	Bankeryd Månsarp Norra Mo Södra Mo	
			Norahammar	Norrahammars köp	
		Nässjö	Forserum	Forserum	
			Nässjö	Nässjö stad	
		Skillingaryd (del av)	Norra Östbo (del av)	Skillingaryds köp Vaggeryds köp	Östbo och Västbo doms. (del av)
	Eksjö Folkmängd 1.1.60: 46 637 Landareal (har): 193 288	Aneby	Aneby	Bredestad Hullaryd Solberga	Norra och Södra Vedbo doms.
		Eksjö	Eksjö	Eksjö stad	
			Mariannelund	Mariannelunds köp	
			Södra Vedbo	Höreda Ingatorp	
		Tranås	Linderås Tranås	Linderås Tranås stad	
	Vetlanda Folkmängd 1.1.60: 49 327 Landareal (har): 294 722	Bodafors	Västra härads n:a	Bodafors köp Malmbäck Norra Sandsjö Vrigstad	Njudungs doms.

1	2	3	4	5	6
F forts.		Sävsjö	Sävsjö	Sävsjö stad	
			Västra härads s:a	Bäckaby	
				Hjälmseryd	
		Vetlanda	Vetlanda	Vetlanda stad	
			Östra Njudung	Alseda	
				Björkö	
				Korsberga	
				Lannaskede	
				Nye	
				Vetlanda lk	
	Värnamo Folkmängd 1.1.60: 62 494 Landareal (har): 341 668	Gislaved	Anderstorp	Anderstorps köp	Östbo och Västbo doms. (del av)
			Gislaved	Gislaveds köp	
			Gnosjö	Gnosjö	
		Hylte	Västbo härads v:a	Burseryd	
				Hylte	
				Villstad	
		Reftele	Västbo härads ö:a	Bredaryd	
				Forsheda	
				Reftele	
				Unnaryd	
		Skillingaryd (del av)	Norra Östbo (del av)	Klevshult	
		Värnamo	Värnamo	Värnamo stad	
			Östbo härads s:a	Bor	
				Rydaholm	
G	*VÄXJÖ* Folkmängd 1.1.60: 74 743 Landareal (har): 279 126	Växjö	Växjö	Växjö stad	Rådhusrätt Mellersta Värends doms.
		Kinnevald	Kinnevald	Almundsryds köp	
				Mellersta Kinnevald	
				Urshult	
		Norrvidinge	Norrvidinge	Bergunda	
				Lammhult	
				Rottne	
		Alvesta	Alvesta	Alvesta köp	Västra Värends doms.
			Moheda-Hjortsberga	Hjortsberga	
				Moheda	
			Vislanda	Vislanda	
		Älmhult	Älmhult	Skatelöv	
				Stenbrohult	
				Virestad	
				Västra Torsås	
				Älmhults köp	
	Lessebo Folkmängd 1.1.60: 47 014 Landareal (har): 361 338	Kosta	Kosta	Algutsboda	Östra Värends doms.
				Ekeberga	
				Hälleberga	
				Älghult	
		Lessebo	Lessebo	Hovmantorps köp	
				Lessebo köp	
				Ljuder	
				Älmeboda	

1	2	3	4	5	6
G forts.		Tingsryd	Tingsryd	Linneryd Södra Sandsjö Tingsryds köp Väckelsång Östra Torsås	
		Åseda	Åseda	Braås Lenhovda köp Nottebäck Åseda köp Åseda lk	
	Ljungby Folkmängd 1.1.60: 37 554 Landareal (har): 257 189	Lidhult	Annerstad och Lidhult	Annerstad Lidhult Berga	Sunnerbo doms.
		Ljungby	Ljungby	Ljungby stad Hamneda	
		Markaryd	Ryssby-Hamneda Markaryd	Ryssby Göteryd Markaryds köp Traryds köp	
H	*KALMAR* Folkmängd 1.1.60: 110 326 Landareal (har): 423 193	Kalmar Norra Möre	Kalmar Norra Möre	Kalmar stad Alsterbro Dörby Läckeby Ryssby Ålem	Rådhusrätt Norra Möre och Stranda doms. (del av)
		Nybro	Emmaboda	Emmaboda köp	Södra Möre doms.
			Madesjö	Madesjö	
			Nybro	Nybro stad	
			Vissefjärda	Vissefjärda	
		Torsås	Söderåkra	Söderåkra	
			Torsås	Torsås	
		Vassmolösa	Vassmolösa	Ljungbyholm Mortorp Södermöre	
		Borgholm	Borgholm	Borgholms stad	Ölands doms.
			Mellersta Öland	Gärdslösa Torslunda	
		Mörbylånga	Mörbylånga och Ottenby	Mörbylånga Ottenby	
		Åkerbo	Norra Öland	Köpingsvik Ölands-Åkerbo	
	Oskarshamn Folkmängd 1.1.60: 45 352 Landareal (har): 243 823	Oskarshamn	Oskarshamn	Oskarshamns stad	Rådhusrätt
		Högsby	Handbörd	Fagerhult Fliseryd Högsby	Aspelands och Handbörds doms. (del av)
		Målilla (del av)	Målilla-Mörlunda (del av)	Mörlunda	

1	2	3	4	5	6
H forts.		Stranda	Döderhult	Döderhult	Norra Möre och Stranda doms. (del av)
			Mönsterås	Mönsterås köp	
		Tunalän (del av)	Tunalän (del av)	Kristdala	Sevede och Tunaläns doms. (del av)
				Misterhult	
	Vimmerby Folkmängd 1.1.60: 35 074 Landareal (har): 213 035	Hultsfred	Hultsfred	Hultsfreds köp	Sevede och Tunaläns doms. (del av)
			Vena-Lönneberga	Lönneberga	
				Vena	
		Tunalän (del av)	Tunalän (del av)	Tuna	
		Vimmerby	Vimmerby	Vimmerby stad	
			Sevede	Sevede	
			Södra Vi	Södra Vi	
		Målilla (del av)	Målilla-Mörlunda (del av)	Målilla	Aspelands och Handbörds doms. (del av)
			Virserum	Virserums köp	
		Södra Tjust (del av)	Södra Tjust (del av)	Locknevi	Tjusts doms. (del av)
	Västervik Folkmängd 1.1.60: 45 854 Landareal (har): 229 709	Norra Tjust	Norra Tjust	Loftahammar	Tjusts doms. (del av)
				Tjust-Ed	
				Uknadalen	
				Överum	
		Södra Tjust (del av)	Södra Tjust (del av)	Gamleby	
				Gladhammar	
				Hallingeberg	
				Hjorted	
		Västervik	Västervik	Västerviks stad	
I	*VISBY* Folkmängd 1.1.60: 55 051 Landareal (har): 314 010	Visby	Visby	Visby stad	Rådhusrätt Gotlands doms.
		Hemse	Hemse	Havdhem	
				Hemse	
				Hoburg	
				Ljugarn	
				Stånga	
		Klintehamn	Klintehamn	Klintehamn	
				Stenkumla	
		Roma	Roma	Dalhem	
				Romakloster	
				Tingstäde	
		Slite	Slite	Slite köp	
			Fårösund	Fårösund	
				Lärbro	
K	*KARLSKRONA* Folkmängd 1.1.60: 61 795 Landareal (har): 114 331	Karlskrona	Karlskrona	Karlskrona stad	Rådhusrätt
		Jämjö	Jämjö	Jämjö	Östra och Medelsta doms. (del av)
				Ramdala	
				Sturkö	

1	2	3	4	5	6
K forts.		Lyckeby Nättraby (del av)	Lyckeby Nättraby (del av)	Fridlevstad Lyckeby Rödeby Nättraby Tving	
	Karlshamn Folkmängd 1.1.60: 55 204 Landareal (har): 105 640	Karlshamn Bräkne (del av) Olofström Sölvesborg	Karlshamn Bräkne (del av) Olofström Gammalstorp Mjällby Mörrum Sölvesborg	Karlshamns stad Asarum Hällaryd Jämshög Kyrkhult Olofströms köp Gammalstorp Mjällby Mörrum Sölvesborgs stad	Bräkne och Karlshamns doms. (del av) Listers-och Sölvesborgs doms.
	Ronneby Folkmängd 1.1.60: 27 569 Landareal (har): 70 892	Bräkne (del av) Nättraby (del av) Ronneby	Bräkne (del av) Nättraby (del av) Kallinge Ronneby	Bräkne-Hoby Hasslö Listerby Hallabro Ronneby lk Ronneby stad	Bräkne och Karlshamns doms. (del av) Östra och Medelsta doms. (del av)
L	*KRISTIANSTAD* Folkmängd 1.1.60: 97 147 Landareal (har): 232 788	Kristianstad Bromölla Åhus Broby Osby Brösarp (del av) Tollarp	Kristianstad Bromölla Fjälkinge Nosaby Åhus Araslöv Broby m. fl. kommuner Osby Brösarp (del av) Tollarp	Kristianstads stad Bromölla köp Ivetofta Näsum Oppmanna och Vånga Fjälkinge Nosaby Åhus köp Araslöv Broby Hjärsås Knislinge Glimåkra Loshult Osby köp Osby lk Örkened Degeberga Everöd Tollarp Träne Vä	Rådhusrätt Villands doms. Östra Göinge doms. Gärds och Albo doms. (del av)

1	2	3	4	5	6
L forts.	*Hässleholm* Folkmängd 1.1.60: 44 971 Landareal (har): 139 143	Björnum	Björnum m. fl. kommuner	Björnum Hästveda Vittsjö	Västra Göinge doms.
		Hässleholm	Hässleholm	Hässleholms stad	
			Stoby	Stoby	
			Vinslöv	Vinslövs köp	
			Vinslövs lk	Vinlövs lk	
		Tyringe	Sösdala	Sösdala	
			Tyringe	Tyringe	
	Simrishamn Folkmängd 1.1.60: 42 064 Landareal (har): 90 044	Simrishamn	Borrby-Hammenhög	Borrby Hammenhög	Ingelstads och Järrestads doms.
			Simrishamn	Simrishamns stad	
			Tommarp	Tommarp	
		Tomelilla	Smedstorps m. fl. kommuner	Glemmingebro Löderup Onslunda Smedstorp	
			Tomelilla	Tomelilla köp	
		Brösarp (del av)	Brösarp (del av)	Brösarp Kivik	Gärds och Albo doms. (del av)
	Ängelholm Folkmängd 1.1.60: 73 083 Landareal (har): 153 619	Båstad	Båstad	Båstads köp	Södra Åsbo och Bjäre doms.
			Förslövsholm	Förslövsholm	
			Västra Bjäre	Västra Bjäre	
		Åstorp	Ausås	Ausås	
			Kvidinge	Kvidinge	
			Åstorp	Åstorps köp	
		Ängelholm	Barkåkra	Barkåkra	
			Hjärnarp	Hjärnarp	
			Ängelholm	Ängelholms stad	
		Klippan	Klippan	Klippans köp	Norra Åsbo doms.
			Östra Ljungby	Östra Ljungby	
		Riseberga	Perstorp	Perstorps köp	
			Riseberga	Riseberga	
		Örkelljunga	Munka-Ljungby	Munka-Ljungby	
			Örkelljungabygden	Skånes Fagerhult	
				Örkelljunga	
M	*MALMÖ* Folkmängd 1.1.60: 239 659 Landareal (har): 26 127	Malmö	Malmö	Malmö stad	Rådhusrätt
		Bara (del av)	Burlöv	Burlöv	Torna och Bara doms. (del av)
			Staffanstorp (del av)	Bara	
		Svedala (del av)	Månstorp (del av)	Oxie	Oxie o. Skytts doms. (del av)
		Vellinge (del av)	Vellinge (del av)	Bunkeflo	

1	2	3	4	5	6
M forts.	*Eslöv* Folkmängd 1.1.60: 46 341 Landareal (har): 118 999	Eslöv	Eslöv Höör Norra Frosta-Skarhult-Snogeröd	Eslövs stad Höörs köp Norra Frosta Skarhult Snogeröd	Frosta och Eslövs doms.
		Hörby	Hörby	Hörby köp Långaröd Löberöd Östra Frosta	
		Kävlinge (del av) Röstånga	Harjager (del av) Marieholm Röstånga	Harrie Marieholm Bosarp Röstånga	Rönnebergs, Onsjö och Harjagers doms. (del av)
	Hälsingborg Folkmängd 1.1.60: 119 870 Landareal (har): 72 480	Hälsingborg	Hälsingborg	Hälsingborgs stad	Rådhusrätt
		Ekeby	Ekeby	Billesholm Ekeby Kågeröd Vallåkra	Luggude doms.
		Höganäs	Höganäs	Brunnby Höganäs stad Jonstorp Väsby	
		Mörarp	Mörarp	Bjuvs köp Kattarp Mörarp Ödåkra	
	Landskrona Folkmängd 1.1.60: 49 294 Landareal (har): 36 345	Landskrona	Landskrona	Landskrona stad	Rådhusrätt
		Kävlinge (del av)	Harjager (del av)	Dösjebro Kävlinge köp Löddeköpinge	Rönnebergs, Onsjö och Harjagers doms. (del av)
		Rönneberg	Rönneberg	Härslöv Rönneberga Svalöv	
			Teckomatorp	Teckomatorp	
	Lund Folkmängd 1.1.60: 68 146 Landareal (har): 61 402	Lund Bara (del av)	Lund Staffanstorp (del av)	Lunds stad Staffanstorp	Rådhusrätt Torna och Bara doms. (del av)
		Dalby	Dalby	Dalby Genarp Veberöd	
			Södra Sandby	Södra Sandby	
		Torna	Torna	Flädie Furulunds köp Lomma köp Torn	

1	2	3	4	5	6
M forts.	*Trelleborg* Folkmängd 1.1.60: 47 852 Landareal (har): 59 670	Trelleborg	Trelleborg	Trelleborgs stad	Rådhusrätt
		Skurup (del av)	Anderslöv Klagstorp	Anderslöv Klagstorp	Vemmenhögs, Ljunits och Herrestads doms. (del av)
		Svedala (del av)	Svedala Månstorp (del av)	Svedala köp Alstad Gislöv Månstorp	Oxie och Skytts doms. (del av)
		Vellinge (del av)	Vellinge (del av)	Räng Skanör med Falsterbo Skegrie Vellinge	
	Ystad Folkmängd 1.1.60: 50 919 Landareal (har): 100 160	Herrestad	Herrestad	Herrestad Ljunits Rydsgård Vemmenhög	Vemmenhögs, Ljunits och Herrestads doms. (del av)
			Ystad	Ystads stad	
		Skurup (del av)	Skurup	Skurups köp	
		Färs	Bjärsjölagård Sjöbo Södra Färs	Bjärsjölagård Sjöbo köp Blentarp Östra Färs	Färs doms.
			Vollsjö	Vollsjö	
N	*HALMSTAD* Folkmängd 1.1.60: 86 437 Landareal (har): 230 231	Halmstad	Halmstad	Halmstads stad	Rådhusrätt
		Harplinge	Harplinge	Eldsberga Getinge Harplinge Simlångsdalen Söndrum	Hallands södra doms.
		Hök	Hök	Hishult Karup Knäred Laholms stad Laholms lk Ränneslöv Veinge Våxtorp	
		Oskarström	Oskarström	Enslöv Kvibille Oskarströms köp Torup	
	Kungbacka Folkmängd 1.1.60: 26 898 Landareal (har): 89 950	Kungsbacka	Kungsbacka	Kungsbacka stad	Hallands norra doms.
			Tölö	Lindome Onsala Särö Tölö	

1	2	3	4	5	6
N forts.		Viske	Viske	Fjärås Löftadalen Veddige Värö	
	Varberg Folkmängd 1.1.60: 56 033 Landareal (har): 155 230	Varberg Falkenberg Himle Årstad	Varberg Falkenberg Himle Årstad	Varbergs stad Falkenbergs stad Himledalen Lindberga Träslöv Tvååker Ullared Ätran Morup Vessigebro Vinberg Årstad	Rådhusrätt Hallands mellersta doms.
O	*GÖTEBORG* Folkmängd 1.1.60: 400 814 Landareal (har): 13 752	Göteborg	Göteborg	Göteborgs stad	Rådhusrätt
	Kungälv Folkmängd 1.1.60: 31 764 Landareal (har): 47 454	Hising (del av) Kungälv	Hising Marstrand Styrsö Öckerö Inlands södra Kungälv	Säve Torslanda Tuve Marstrands stad Styrsö Öckerö Hermansby Romelanda Ytterby Kungälvs stad	Hisings, Sävedals och Kungälvs doms. (del av)
	Mölndal Folkmängd 1.1.60: 53 877 Landareal (har): 34 290	Hising (del av Mölndal Sävedal	Askim Kållered Mölndal Landvetter Råda Partille	Askim Kållered Mölndals stad Landvetter Råda Partille	Askims och Mölndals doms. Hisings, Sävedals och Kungälvs doms. (del av)
	Strömstad Folkmängd 1.1.60: 23 061 Landareal (har): 138 454	Strömstad Tanum	Strömstad Vette härad Tanum	Strömstads stad Tjärnö Vette Bullaren Kville Tanum	Norrvikens doms.

1	2	3	4	5	6
O forts.	*Uddevalla* Folkmängd 1.1.60: 110 181 Landareal (har): 261 631	Uddevalla	Uddevalla	Uddevalla stad	Rådhusrätt
		Ljungskile	Inlands Torpe Ljungskile-Forshälla	Inlands Torpe Forshälla Ljungskile	Orust, Tjörns och Inlands doms.
		Orust	Orust	Morlanda Myckleby Tegneby	
		Stenungsund	Stenungsund-Kode	Kode Stenungsund	
		Tjörn	Tjörn	Tjörn	
		Lane	Lane	Lane-Ryr Skaftö Skredsvik	Sunnervikens doms.
		Lysekil	Lysekil Stångenäs	Lysekils stad Stångenäs	
		Munkedal	Munkedal	Munkedal Svarteborg Sörbygden	
		Sotenäs	Sotenäs	Smögen Södra Sotenäs Tossene	
P	*VÄNERSBORG* Folkmängd 1.1.60: 95 103 Landareal (har): 230 270	Vänersborg	Vänersborg	Vänersborgs stad	Rådhusrätt
		Ale (del av)	Lödöse	Lödöse	Vättle, Ale och Kullings doms. (del av)
		Flundre-Bjärke (del av)	Flundre Lilla Edets	Flundre Lilla Edets köp	Flundre, Väne och Bjärke doms. (del av)
		Trollhättan	Södra Väne Trollhättan	Södra Väne Trollhättans stad	
			Västra Tunhem	Västra Tunhem	
		Färgelanda	Färgelanda	Färgelanda Högsäter Ödeborg	Nordals, Sundals och Valbo doms.
		Mellerud	Nordal	Kroppefjäll Melleruds köp Skållerud	
			Sundal	Bolstad Brålanda Frändefors	
	Alingsås Folkmängd 1.1.60: 66 344 Landareal (har): 172 281	Alingsås	Alingsås	Alingsås stad	Rådhusrätt
		Flundre-Bjärke (del av)	Bjärke	Bjärke	Flundre, Väne och Bjärke doms. (del av)
		Ale (del av)	Nödinge Skepplanda Starrkärr	Nödinge Skepplanda Starrkärr	Vättle, Ale och Kullings doms. (del av)
		Kulling	Herrljunga	Herrljunga köp	
			Vårgårda	Vårgårda	

1	2	3	4	5	6
P forts.		Vättle	Vättle	Angered Hemsjö Lerum Skallsjö Stora Lundby	
	Borås Folkmängd 1.1.60: 146 872 Landareal (har): 384 583	Borås Bollebygd Ås (del av) Kinna Skene Svenljunga Tranemo (del av)	Borås Bollebygd Fristad Sandhult Gäsene Ås (del av) Kinna Norra Mark Skenebygden Svenljungaorten Tranemo (del av)	Borås stad Björketorp Bollebygd Fristad Sandhult Gäsene Brämhult Toarp Kinna köp Fritsla Sätila Viskafors Horred Kungsäter Skene köp Svansjö Västra Mark Örby Axelfors Högvad Kindaholm Lysjö Svenljunga köp Länghem	Rådhusrätt Borås doms. (del av) Marks doms. Kinds och Redvägs doms. (del av)
	Ulricehamn Folkmängd 1.1.60: 32 172 Landareal (har): 175 322	Tranemo (del av) Ulricehamn Ås (del av)	Tranemo (del av) Redväg Ulricehamn Ås (del av)	Dalstorp Limmared Tranemo Åsunden Redväg Ulricehamns stad Hökerum	Kinds och Redvägs doms. (del av) Borås doms. (del av)
	Åmål Folkmängd 1.1.60: 33 253 Landareal (har): 208 511	Bengtsfors Dals Ed Åmål	Bengtsfors Steneby-Lelång Dals Ed-Bäckefors Tössbo Åmål	Bengtsfors köp Lelång Steneby Dals Ed Bäckefors Tössbo Åmåls stad	Tössbo och Vedbo doms.
R	*MARIESTAD* Folkmängd 1.1.60: 51 583 Landareal (har): 225 142	Mariestad Hasslerör	Mariestad Hasslerör Töreboda	Mariestads stad Hasslerör Lugnås Ullervad Töreboda köp	Vadsbo doms. (del av)

1	2	3	4	5	6
R forts.		Hova	Hova	Annehärad Hova Lyrestad Tiveden	
		Karlsborg	Karlsborg Mölltorp Undenäs	Karlsborg Mölltorp Undenäs	
		Tidan (del av)	Tidan (del av)	Moholm	
	Falköping Folkmängd 1.1.60: 57 269 Landareal (har): 218 365	Falköping	Falköping	Falköpings stad	Vartofta och Frökinds doms.
		Tidaholm	Hökensås	Dimbo Fröjered Fågelås Hökensås	
			Tidaholm	Tidaholms stad	
		Vartofta	Vartofta	Frökind Habo Mullsjö Vartofta	
		Gudhem (del av)	Gudhem (del av)	Gudhem	Skövde doms. (del av)
		Hjo (del av)	Hjo	Hjo stad	
		Kvänum (del av)	Kvänum (del av)	Vilske	Skarabygdens doms. (del av)
	Lidköping Folkmängd 1.1.60: 72 310 Landareal (har): 207 331	Lidköping	Lidköping	Lidköpings stad	Kinnefjärdings, Kinne och Kållands doms.
		Götene	Götene	Götene köp Husaby Kinnekulle	
		Kålland	Kålland	Järpås Kållands Råda Norra Kålland Vinninga Örslösa	
		Grästorp	Essunga Grästorp-Tun	Essunga Grästorp Tun	Åse, Viste, Barne och Laske doms.
		Vara	Vara Varaorten	Vara köp Larv Levene Ryda Vedum	
		Kvänum (del av)	Kvänum (del av)	Saleby	Skarabygdens doms. (del av)
	Skövde Folkmängd 1.1.60: 68 576 Landareal (har): 156 255	Skövde	Skövde	Skövde stad	Skövde doms. (del av)
		Gudhem (del av)	Gudhem (del av)	Skultorp Stenstorp Värsås	
		Hjo (del av)	Tibro	Tibro köp	
		Skara	Ardala	Ardala	Skarabygdens doms. (del av)
			Skara	Skara stad	
			Valle	Valle	

1	2	3	4	5	6
R forts.		Kvänum (del av) Tidan (del av)	Kvänum (del av) Tidan (del av)	Kvänum Binneberg Tidan Timmersdala	Vadsbo doms. (del av)
S	*KARLSTAD* Folkmängd 1.1.60: 114 586 Landareal (har): 309 643	Karlstad Grums Kil Munkfors (del av) Hammarö Väse (del av) Gillberg (del av) Säffle	Karlstad Grums-Ed Nor Kil Munkfors (del av) Hammarö Nyed Väse (del av) Gillbergs härad (del av) Säffle Värmlandsnäs	Karlstads stad Ed Grums köp Nor Forshaga köp Frykerud Grava Stora Kil Ullerud Hammarö köp Nyed Östra Fågelvik Gillberga Svanskog Säffle stad Värmlandsnäs	Rådhusrätt Mellansysslets doms. (del av) Älvdals och Nyeds doms. (del av) Östersysslets doms. (del av) Södersysslets doms. (del av)
	Arvika Folkmängd 1.1.60: 54 704 Landareal (har): 403 700	Arvika Charlottenberg Järnskog Årjäng Gillberg (del av)	Arvika Brunskog Älgå Jösse västra Nordmarks härads norra Årjäng Gillbergs härad (del av)	Arvika stad Brunskog Älgå Eda Gunnarskog Köla Järnskog Töcksmark Holmedal Sillerud Årjängs köp Glava Stavsnäs	Jösse doms. Nordmarks doms. Södersysslets doms. (del av)
	Filipstad Folkmängd 1.1.60: 22 804 Landareal (har): 164 176	Filipstad (del av) Färnebo	Filipstad Storfors (del av) Färnebo	Filipstads stad Kroppa Storfors köp Rämmen Värmlandsberg	Östersysslets doms. (del av)
	Hagfors Folkmängd 1.1.60: 36 577 Landareal (har): 475 360	Ekshärad Finnskoga	Ekshärad o. Norra Ny Finnskoga-Dalby	Ekshärad Norra Ny Finnskoga-Dalby	Älvdals och Nyeds doms. (del av)

1	2	3	4	5	6
S forts.		Hagfors Munkfors (del av)	Gustaf Adolf Hagfors Norra Råda Munkfors (del av)	Gustaf Adolf Hagfors stad Norra Råda Munkfors köp	 Mellansysslets doms. (del av)
	Kristinehamn Folkmängd 1.1.60: 33 500 Landareal (har): 134 425	Kristinehamn Filipstad (del av) Väse (del av)	Kristinehamn Storfors (del av) Väse (del av)	Kristinehamns stad Ullvättern Visnum Väse	Rådhusrätt Östersysslets doms. (del av)
	Sunne Folkmängd 1.1.60: 28 984 Landareal (har): 273 204	Sunne Torsby	Fryksdals nedre Fryksdals övre	Gräsmark Lysvik Stora Sunne Sunne köp Fryksände Vitsand Östmark	Fryksdals doms.
T	*ÖREBRO* Folkmängd 1.1.60: 118 288 Landareal (har): 268 397	Örebro Fellingsbro (del av) Glanshammar Sköllersta Lekeberg (del av)	Örebro Fellingsbro (del av) Glanshammar Sköllersta Lekeberg	Örebro stad Fellingsbro Frövi köp Axberg Glanshammar Mosjö Tysslinge Asker Ekeby och Gällersta Sköllersta Stora Mellösa Lekeberg	Rådhusrätt Lindes och Nora doms. (del av) Östernärkes doms. Västernärkes doms. (del av)
	Hallsberg Folkmängd 1.1.60: 44 137 Landareal (har): 144 690	Askersund Hallsberg Kumla	Sydnärke Hallsberg Laxå-Viby Kumla Kumla lk	Askersunds stad Hammar Lerbäck Hallsbergs köp Hallsbergs lk Laxå köp Viby Kumla stad Kumla lk	Västernärkes doms. (del av)
	Karlskoga Folkmängd 1.1.60: 50 096 Landareal (har): 106 680	Karlskoga Lekeberg (del av)	Karlskoga Degerfors Svartå	Karlskoga stad Degerfors köp Svartå	Karlskoga doms. Västernärkes doms. (del av)

1	2	3	4	5	6
T forts.	*Lindesberg* Folkmängd 1.1.60: 48 925 Landareal (har): 314 786	Fellingsbro (del av) Hällefors Lindesberg Ljusnarsberg Nora	Fellingsbro (del av) Hällefors Grythyttan Lindesberg Linde Kopparberg Ljusnarsberg Nora Noraskog	Ramsberg Hällefors köp Grythyttan Lindesbergs stad Linde Kopparbergs köp Ljusnarsberg Nora stad Noraskog	Lindes och Nora doms. (del av)
U	*VÄSTERÅS* Folkmängd 1.1.60: 88 605 Landareal (har): 87 795	Västerås Siende	Västerås Västerås-bygden	Västerås stad Dingtuna Kungsåra Skultuna Tillberga	Rådhusrätt Västmanlands mellersta doms. (del av)
	Fagersta Folkmängd 1.1.60: 37 887 Landareal (har): 196 986	Fagersta Norberg Kolsva (del av) Ramnäs (del av)	Fagersta Norberg Västerfärnebo Skinnskatteberg Ramnäs	Fagersta stad Norbergs köp Västerfärnebo Skinnskatteberg Ramnäs	Västmanlands mellersta doms. (del av) Västmanlands västra doms. (del av)
	Köping Folkmängd 1.1.60: 67 577 Landareal (har): 135 625	Arboga Hallstahammar Kolsva (del av) Ramnäs (del av)	Arboga Kungsör Åkerbo Hallstahammar Kolbäck Munktorp Köping Kolsva Sura	Arboga stad Kungsörs köp Kung Karl Medåker Hallstahammars köp. Kolbäck Munktorp Köpings stad Kolsva Sura	Västmanlands västra doms. (del av)
	Sala Folkmängd 1.1.60: 35 891 Landareal (har): 224 255	Heby Sala Våla	Fjärdhundra Vittinge Västerlövsta Salaorten Nora Östervåla	Fjärdhundra Vittinge Västerlövsta Möklinta Sala stad Tärna Nora Östervåla	Västmanlands östra doms.
W	*FALUN* Folkmängd 1.1.60: 41 277 Landareal (har): 190 111	Falun Stora Kopparberg	Falun Stora Kopparberg, Vika och Sundborn	Faluns stad Stora Kopparberg Sundborn Vika	Rådhusrätt Falu doms. (del av)

1	2	3	4	5	6
W forts.		Svärdsjö	Enviken Svärdsjö	Enviken Svärdsjö	
	Avesta Folkmängd 1.1.60: 55 023 Landareal (har): 177 140	Avesta Hedemora Säter	Folkare Hedemora Säter Husby Stora Skedvi	Avesta stad By Folkärna Grytnäs Krylbo köp Hedemora stad Hedemora lk Säters stad Husby Stora Skedvi	Hedemora doms.
	Borlänge Folkmängd 1.1.60: 42 105 Landareal (har): 83 940	Borlänge	Borlänge Stora Tuna	Borlänge stad Gustafs Stora Tuna	Falu doms. (del av)
	Leksand Folkmängd 1.1.60: 35 510 Landareal (har): 372 838	Gagnef Leksand Rättvik	Gagnef Leksand Rättvik	Bjursås Gagnef Ål Leksand Siljansnäs Boda Ore Rättvik	Nedansiljans doms.
	Ludvika Folkmängd 1.1.60: 49 324 Landareal (har): 248 692	Grangärde Ludvika Smedjebacken Nås (del av)	Grangärde Ludvika Ludvika lk Norrbärke Söderbärke Smedjebacken Nås (del av)	Grangärde Ludvika stad Ludvika lk Norrbärke Söderbärke Smedjebackens köp Säfsnäs	Västerbergslags doms. Nås och Malungs doms. (del av)
	Malung Folkmängd 1.1.60: 26 289 Landareal (har): 608 620	Järna Lima Malung Nås (del av)	Järna Äppelbo Lima-Transtrand Malung Nås (del av)	Järna Äppelbo Lima Transtrand Malung Floda Nås	Nås och Malungs doms. (del av)
	Mora Folkmängd 1.1.60: 25 172 Landareal (har): 459 132	Mora Orsa	Mora Orsa-Våmhus	Mora köp Sollerö Venjan Orsa Våmhus	Ovansiljans doms. (del av)
	Älvdalen Folkmängd 1.1.60: 11 515 Landareal (har): 694 680	Särna Älvdalen	Särna-Idre Älvdalen	Idre Särna Älvdalen	Ovansijans doms. (del av)

1	2	3	4	5	6
X	*GÄVLE* Folkmängd 1.1.60: 140 188 Landareal (har): 418 102	Gävle Hofors Ockelbo Storvik Hille Sandviken Valbo	Gävle Hofors Torsåker Järbo Ockelbo Storviks och Ovansjö Hille-Hamrånge Sandviken Årsunda Hedesunda-Österfärnebo Valbo	Gävle stad Hofors Torsåker Järbo Ockelbo Ovansjö Storviks köp Hamrånge Hille Sandvikens stad Årsunda Hedesunda Österfärnebo Valbo	Rådhusrätt Gästriklands västra doms. Gästriklands östra doms
	Bollnäs Folkmängd 1.1.60: 41 865 Landareal (har): 356 858	Bollnäs Ovanåker Arbrå	Bollnäs Alfta Ovanåker Arbrå	Bollnäs stad Hanebo Alfta Ovanåker Arbrå	Bollnäs doms. Västra Hälsinglands doms. (del av)
	Hudiksvall Folkmängd 1.1.60: 46 813 Landareal (har): 357 515	Hudiksvall Bergsjö Delsbo Forsa Norrala (del av)	Hudiksvall Bergsjö Gnarp Hassela Bjuråker Delsbo Forsa Norrala (del av)	Hudiksvalls stad Bergsjö Gnarp Hassela Bjuråker Delsbo Forsa Harmånger Hälsingtuna Njutånger [illegible]	Norra Hälsinglands doms. Sydöstra Hälsinglands doms. (del av)
	Ljusdal Folkmängd 1.1.60: 27 466 Landareal (har): 532 543	Färila Järvsö Ljusdal	Färila-Los Järvsö Ljusdal	Färila Los Järvsö Ljusdals köp Ljusdals lk Ramsjö	Västra Hälsinglands doms. (del av)
	Söderhamn Folkmängd 1.1.60: 37 706 Landareal (har): 154 614	Söderhamn Norrala (del av) Söderala	Söderhamn Norrala (del av) Skog Söderala	Söderhamns stad Enånger Norrala Regnsjö Skog Söderala	Rådhusrätt Sydöstra Hälsinglands doms. (del av)
Y	*HÄRNÖSAND* Folkmängd 1.1.60: 54 189 Landareal (har): 219 680	Härnösand Bjärtrå	Härnösand Bjärtrå-Nordingrå	Härnösands stad Bjärtrå Noraström Nordingrå Ullånger	Rådhusrätt Ångermanlands södra doms.

1	2	3	4	5	6
Y forts.		Kramfors Säbrå	Kramfors Säbrå-Högsjö	Kramfors stad Högsjö Säbrå	
	Ramsele Folkmängd 1.1.60: 21 467 Landareal (har): 546 960	Hoting Ramsele (del av) Ådalsliden	Fjällsjö Tåsjö Ramsele (del av) Junsele Ådalsliden	Fjällsjö Tåsjö Ramsele Junsele Ådalsliden	Ångermanlands västra doms. (del av)
	Sollefteå Folkmängd 1.1.60: 31 519 Landareal (har): 294 890	Nyland Sollefteå Ramsele (del av)	Boteå Ytterlännäs Långsele Sollefteå Ramsele (del av)	Boteå Ytterlännäs Långsele Resele Sollefteå stad Helgum	Ångermanlands mellersta doms. Ångermanlands västa doms. (del av)
	Sundsvall Folkmängd 1.1.60: 119 394 Landareal (har): 708 583	Sundsvall Indal Njurunda Skön Söråker Borgsjö Torp Tuna	Sundsvall Indal Njurunda Alnö Skön Timrå Hässjö Borgsjö Stöde Torp Tuna	Sundsvalls stad Indals-Liden Njurunda Alnö Sköns köp Timrå köp Hässjö Borgsjö Haverö Ånge köp Stöde Torp Attmar Selånger Tuna	Rådhusrätt Medelpads östra doms. Medelpads västra doms.
	Örnsköldsvik Folkmängd 1.1.60: 61 662 Landareal (har): 642 160	Örnsköldsvik Anundsjö Arnäs Björna Nätra Själevad	Örnsköldsvik Anundsjö Arnäs-Grundsunda Björna Nätra Själevad	Örnsköldsviks stad Anundsjö Arnäs Grundsunda Björna Gideå Trehörningsjö Nätra Mo Själevad	Ångermanlands norra doms.
Z	*ÖSTERSUND* Folkmängd 1.1.60: 98 202 Landareal (har): 2 023 009	Östersund Bispgården Brunflo Bräcke	Östersund Fors-Kälarne Brunflo Bräcke Revsund	Östersunds stad Fors Kälarne Brunflo Hackås Bräcke Revsund	Rådhusrätt Jämtlands östra doms

1	2	3	4	5	6
Z forts.		Ragunda	Ragunda	Ragunda	
			Stugun	Stugun	
		Frösö	Frösö	Frösö köp	Jämtlands västra doms.
				Hallen	
				Oviken	
		Mörsil	Alsen-Mörsil	Alsen	
				Mörsil	
			Offerdal	Offerdal	
		Undersåker	Undersåker	Kall	
				Undersåker	
				Åre	
		Rödön	Lit-Häggenås	Häggenås	Jämtlands norra doms. (del av)
				Lit	
			Rödön	Rödön	
	Strömsund Folkmängd 1.1.60: 20 087 Landareal (har): 1 150 717	Frostviken	Frostviken	Frostviken	Jämtlands norra doms. (del av)
		Föllinge	Föllinge-Hotagen	Föllinge	
				Hotagen	
		Hammerdal	Hammerdal	Hammerdal	
		Ström	Ström	Ström	
	Sveg Folkmängd 1.1.60: 23 127 Landareal (har): 1 577 142	Berg	Berg	Berg	Härjedalens doms.
				Rätan	
				Övre Ljungadalen	
		Hede	Hede	Hede	
			Tännäs	Tännäs	
		Sveg	Sveg	Hogdal	
				Lillhärdal	
				Svegs köp	
				Svegs lk	
AC	*UMEÅ* Folkmängd 1.1.60: 100 488 Landareal (har): 983 887	Umeå	Umeå	Umeå stad	Rådhusrätt Umeå doms.
		Umeå norra	Holmön	Holmön	
			Umeå norra	Sävar	
				Umeå lk (del av)	
		Umeå södra	Holmsund	Holmsunds köp	
			Umeå södra	Umeå lk (del av)	
		Vännäs	Vännäs	Vännäs köp	
			Vännäs lk	Vännäs lk	
		Bjurholm	Bjurholm	Bjurholm	Västerbottens södra doms.
		Degerfors	Degerfors	Degerfors	
		Nordmaling	Hörnefors	Hörnefors	
			Nordmaling	Nordmaling	
		Bygdeå	Bygdeå	Bygdeå	Västerbottens mellersta doms. (del av)
		Nysätra	Lövånger	Lövånger	
			Nysätra	Nysätra	
	Lycksele Folkmängd 1.1.60: 16 680 Landareal (har): 563 546	Lycksele	Lycksele	Lycksele stad	Västerbottens västra doms. (del av)
			Lycksele och Örträsk	Lycksele lk	
				Örträsk	
	Norsjö Folkmängd 1.1.60: 17 786 Landareal (har): 507 964	Jörn	Jörn	Jörn	Västerbottens norra doms. (del av)
		Malå	Malå	Malå	
		Norsjö	Norsjö	Norsjö	

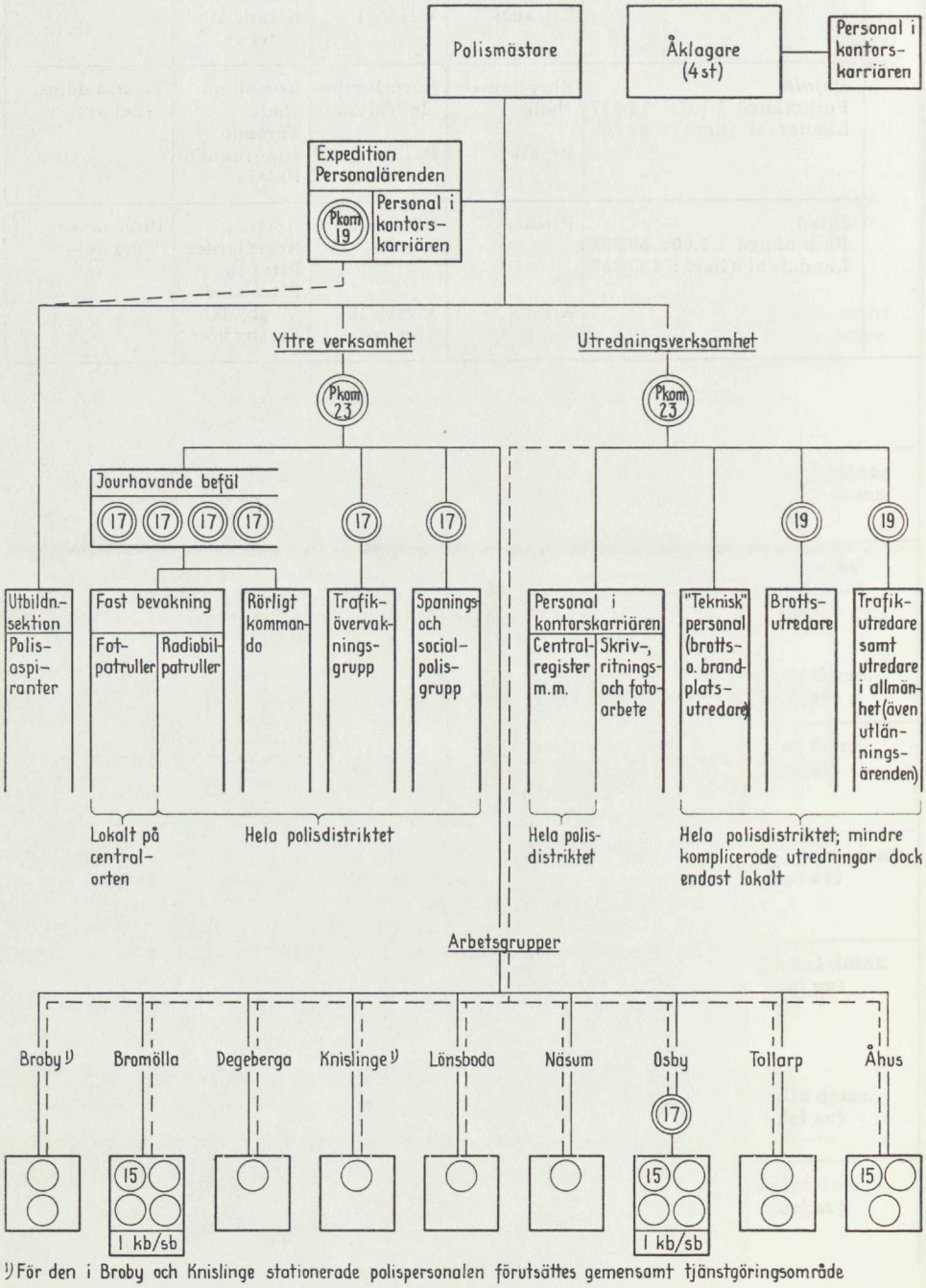
1	2	3	4	5	6
AC forts.	*Skellefteå* Folkmängd 1.1.60: 64 764 Landareal (har): 462 501	Skellefteå Burträsk Byske Skellefteå norra Skellefteå södra	Skellefteå Burträsk Byske Skellefteå norra Bureå Skellefteå södra	Skellefteå stad Burträsk Byske Skellefteå lk (del av) Bureå Skellefteå lk (del av)	Rådhusrätt Västerbottens mellersta doms. (del av) Västerbottens norra doms. (del av)
	Storuman Folkmängd 1.1.60: 16 303 Landareal (har): 1 497 839	Sorsele Stensele Tärna	Sorsele Stensele Tärna	Sorsele Stensele Tärna	Västerbottens västra doms. (del av)
	Vilhelmina Folkmängd 1.1.60: 11 425 Landareal (har): 812 040	Dikanäs Vilhelmina	Dikanäs Vilhelmina	Vilhelmina lk (del av) Vilhelmina köp Vilhelmina lk (del av)	Västerbottens västra doms. (del av)
	Åsele Folkmängd 1.1.60: 12 908 Landareal (har): 711 765	Dorotea Åsele	Dorotea Fredrika Åsele	Dorotea Fredrika Åsele köp	Västerbottens västra doms. (del av)
BD	*LULEÅ* Folkmängd 1.1.60: 76 401 Landareal (har): 610 399	Luleå Boden Nederluleå Råneå	Luleå Boden Överluleå-Edefors Nederluleå Råneå	Luleå stad Bodens stad Edefors Överluleå Nederluleå Råneå	Rådhusrätt Luleå doms. (del av) Kalix doms. (del av)
	Arvidsjaur Folkmängd 1.1.60: 16 098 Landareal (har): 1 865 323	Arjeplog Arvidsjaur	Arjeplog Arvidsjaur	Arjeplog Arvidsjaur	Piteå doms. (del av)
	Gällivare Folkmängd 1.1.60: 27 750 Landareal (har): 1 599 582	Gällivare	Gällivare	Gällivare	Gällivare doms. (del av)
	Haparanda Folkmängd 1.1.60: 48 529 Landareal (har): 786 698	Haparanda Övertorneå Nederkalix Överkalix	Haparanda Övertorneå-Hietaniemi Nederkalix-Töre Överkalix	Haparanda stad Karl-Gustav Nedertorneå Hietaniemi Övertorneå Nederkalix Töre Överkalix	Torneå doms. (del av) Kalix doms. (del av)
	Jokkmokk Folkmängd 1.1.60: 11 666 Landareal (har): 1 814 364	Jokkmokk	Jokkmokk	Jokkmokk	Luleå doms. (del av)

1	2	3	4	5	6
BD forts.	*Kiruna* Folkmängd 1.1.60: 27 670 Landareal (har): 1 944 700	Karesuando Kiruna Vittangi	Karesuando Kiruna Vittangi	Karesuando Kiruna stad (del av) Kiruna stad (del av)	Gällivare doms. (del av)
	Pajala Folkmängd 1.1.60: 14 447 Landareal (har): 789 660	Korpilombolo Pajala	Korpilombolo-Tärendö Pajala-Junosuando	Korpilombolo Tärendö Junosuando Pajala	Torneå doms. (del av)
	Piteå Folkmängd 1.1.60: 39 323 Landareal (har): 480 337	Piteå Älvsby	Piteåorten Älvsby lk Älvsbyn	Hortlax Norrfjärden Piteå lk Piteå stad Älvsby lk Älvsby köp	Piteå doms. (del av)

BILAGA 13

Förslag till organisationsplan för Kristianstads polisdistrikt

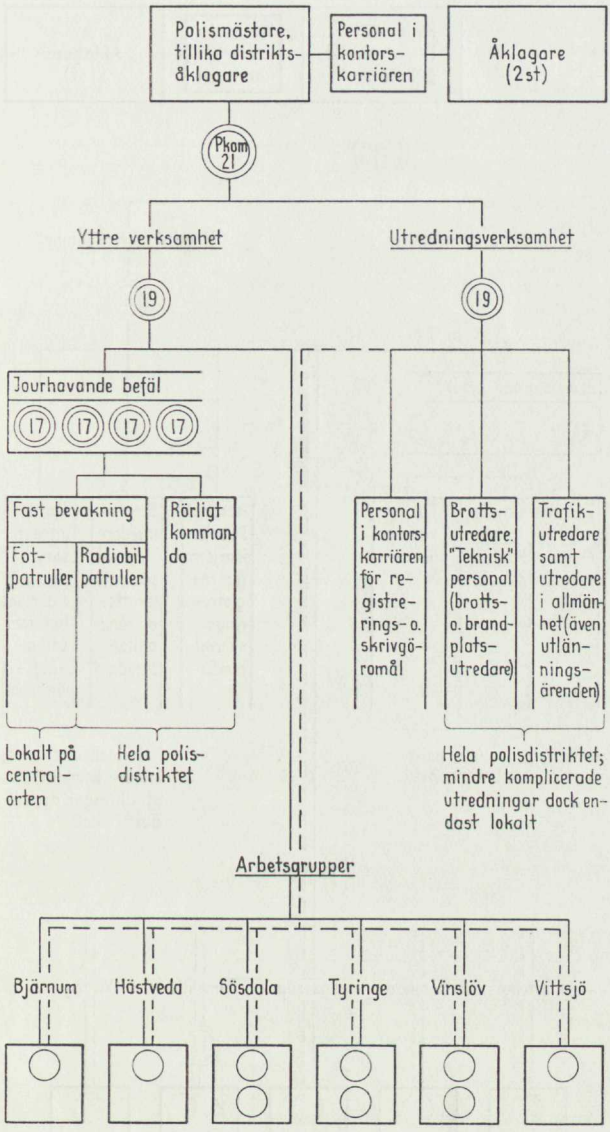
Centralort: KRISTIANSTAD **Kristianstads län**

1) För den i Broby och Knislinge stationerade polispersonalen förutsättes gemensamt tjänstgöringsområde

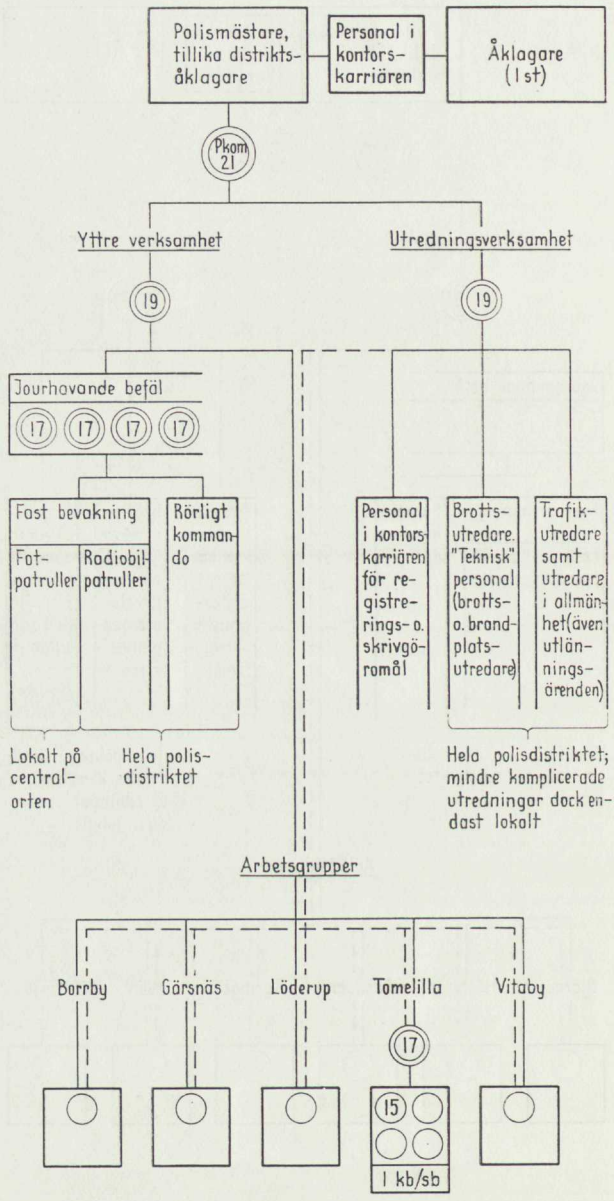
Förslag till organisationsplan för Hässleholms polisdistrikt

Centralort: HÄSSLEHOLM — Kristianstads län

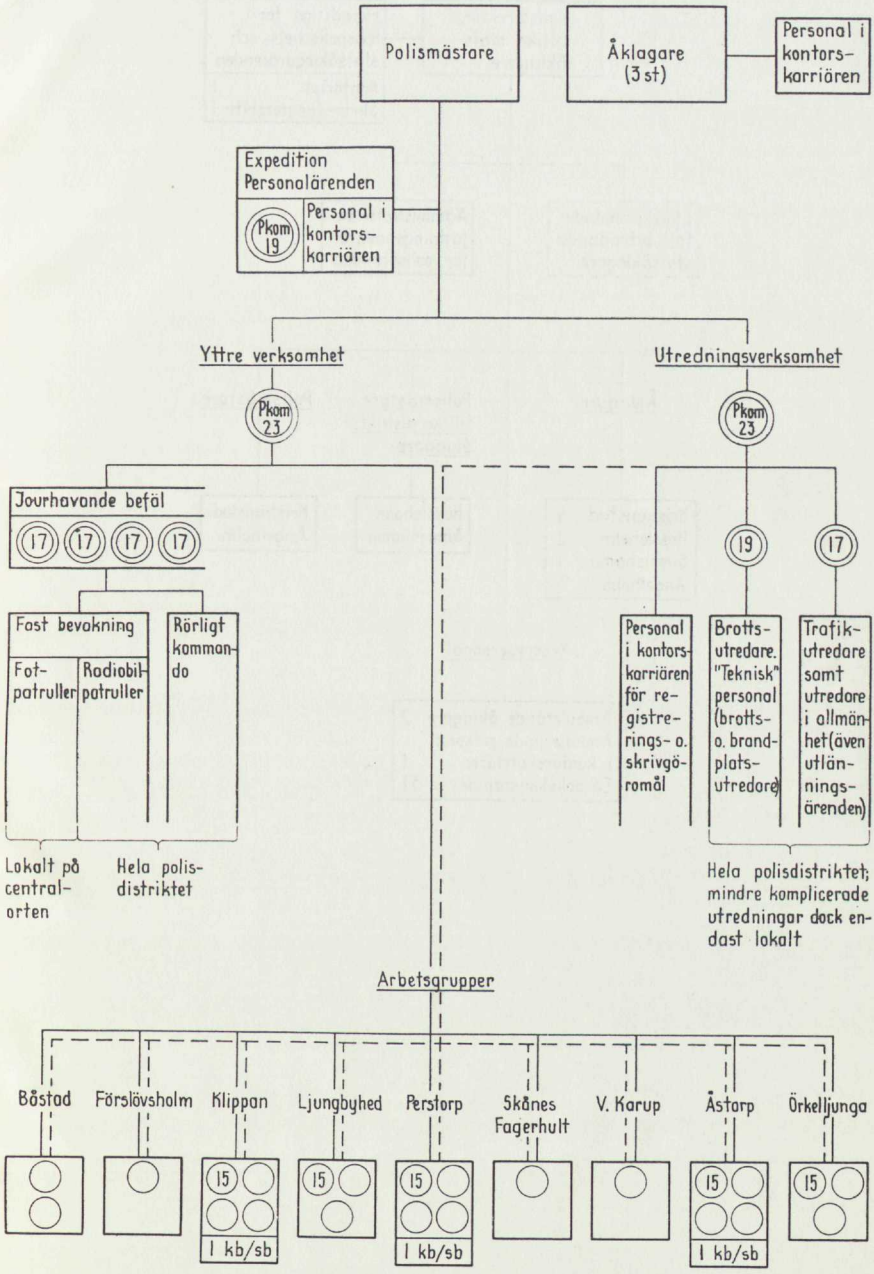
Förslag till organisationsplan för Simrishamns polisdistrikt

Centralort: SIMRISHAMN **Kristianstads län**

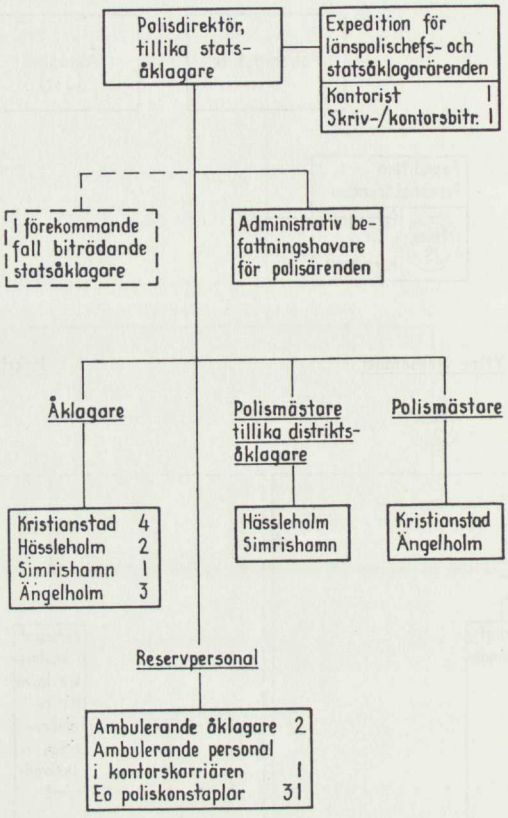
Förslag till organisationsplan för Ängelholms polisdistrikt

Centralort: ÄNGELHOLM **Kristianstads län**

Utkast till plan för länspolischefs-statsåklagarorganisationen

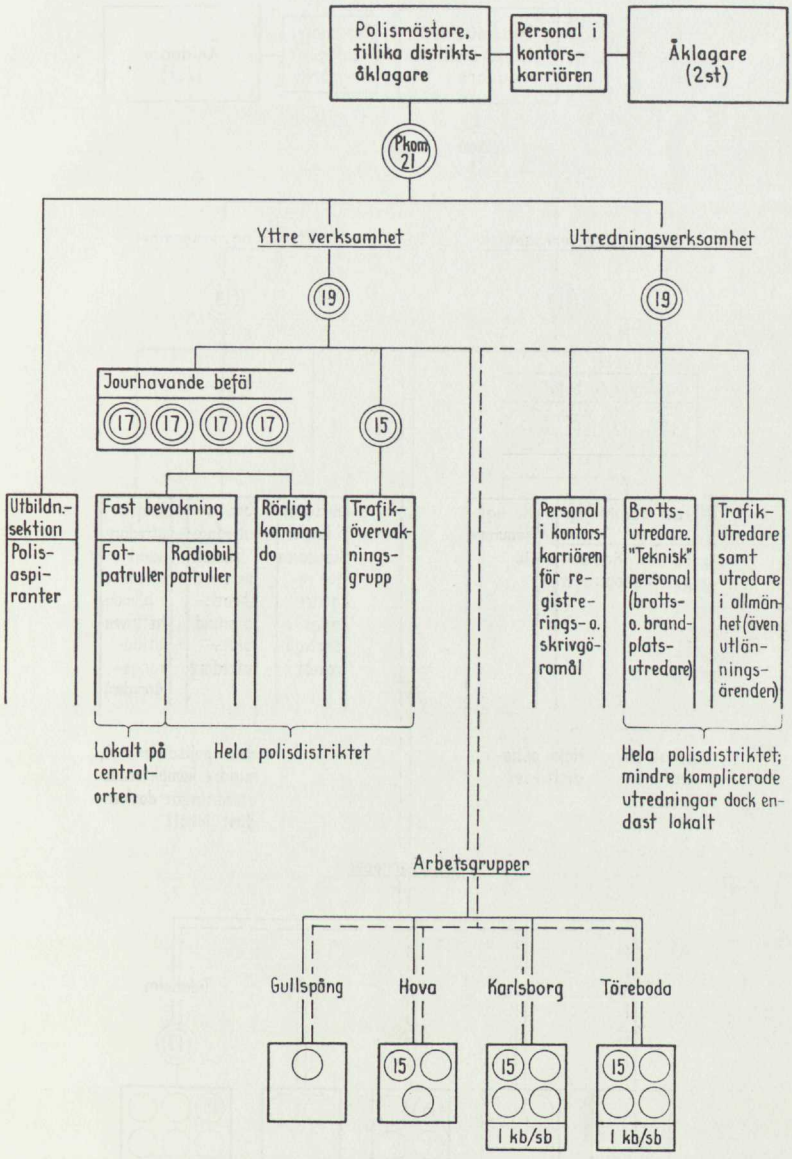
Kristianstads län

BILAGA 14

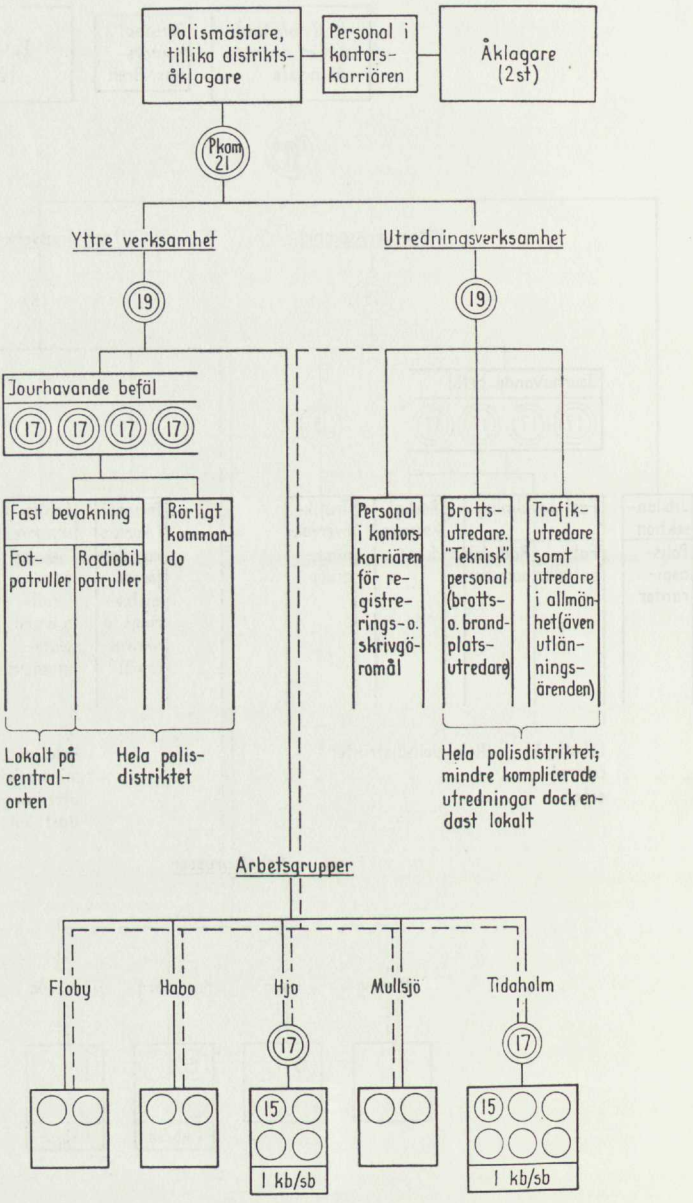
Förslag till organisationsplan för Mariestads polisdistrikt

Centralort: MARIESTAD **Skaraborgs län**

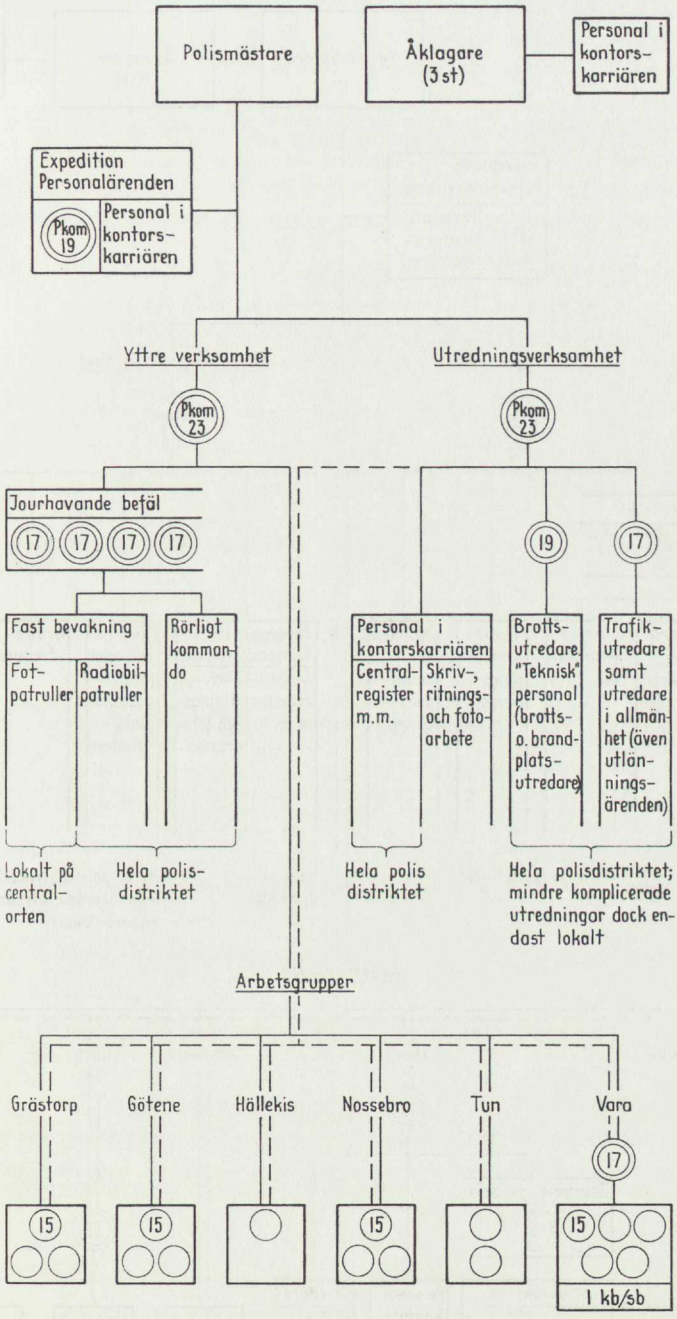
Förslag till organisationsplan för Falköpings polisdistrikt

Centralort: FALKÖPING **Skaraborgs län**

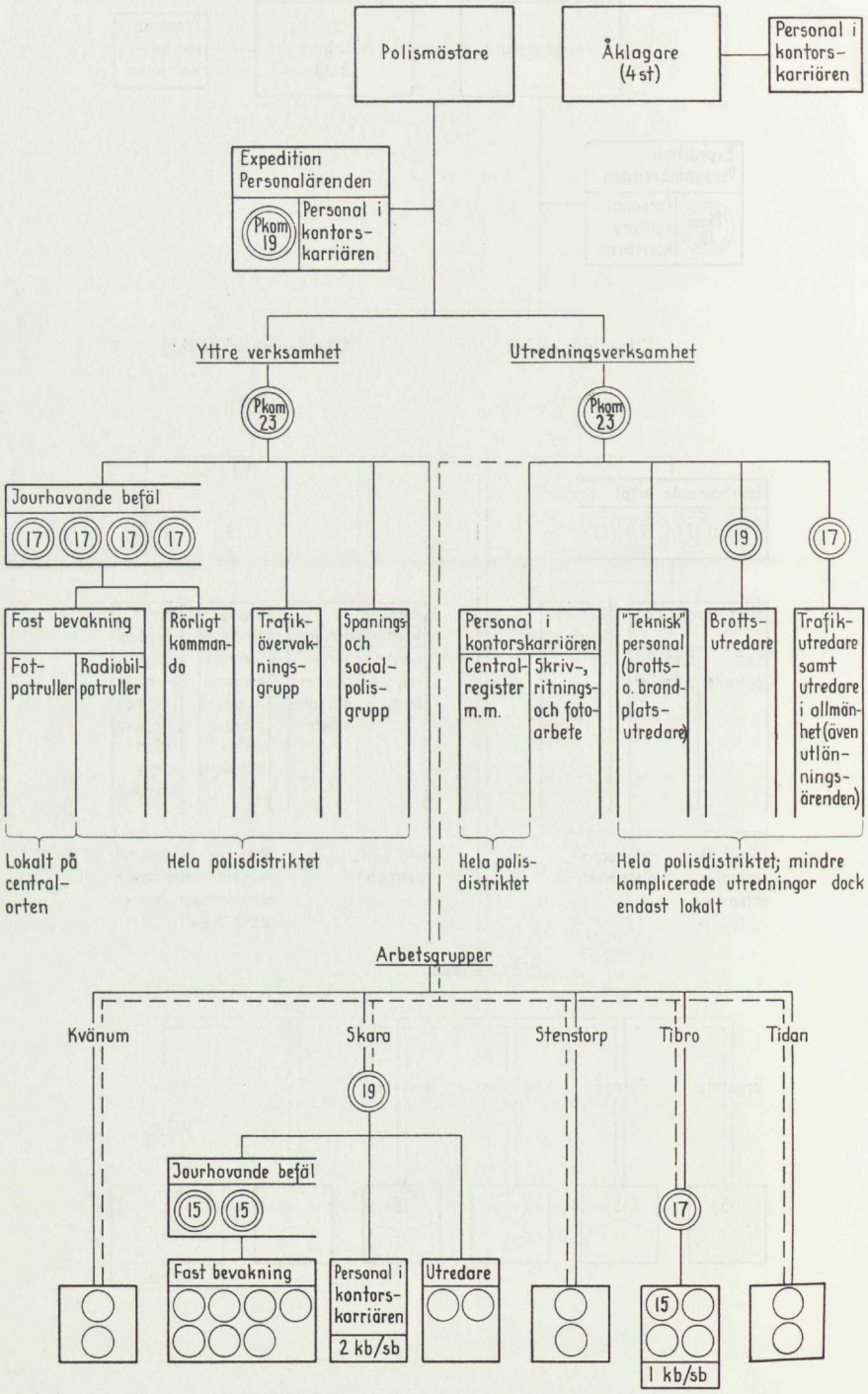
Förslag till organisationsplan för Lidköpings polisdistrikt

Centralort: LIDKÖPING **Skaraborgs län**

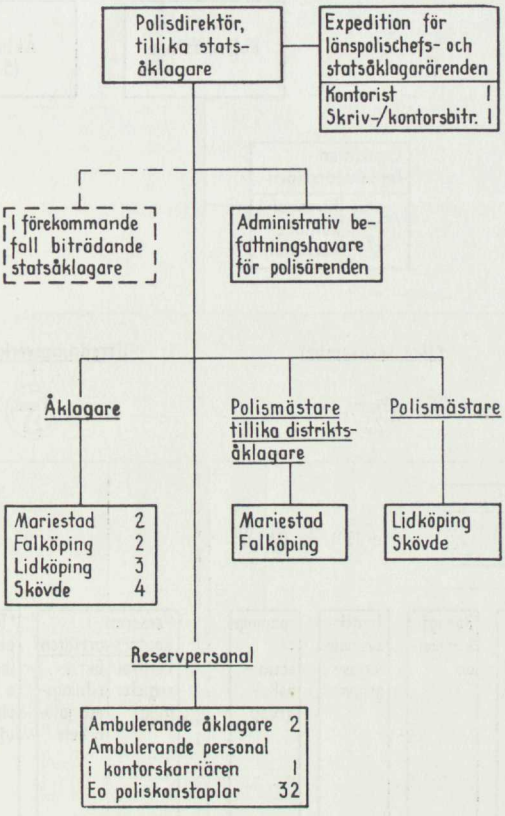
Förslag till organisationsplan för Skövde polisdistrikt

Centralort: SKÖVDE **Skaraborgs län**

Utkast till plan för länspolischefs-statsåklagarorganisationen

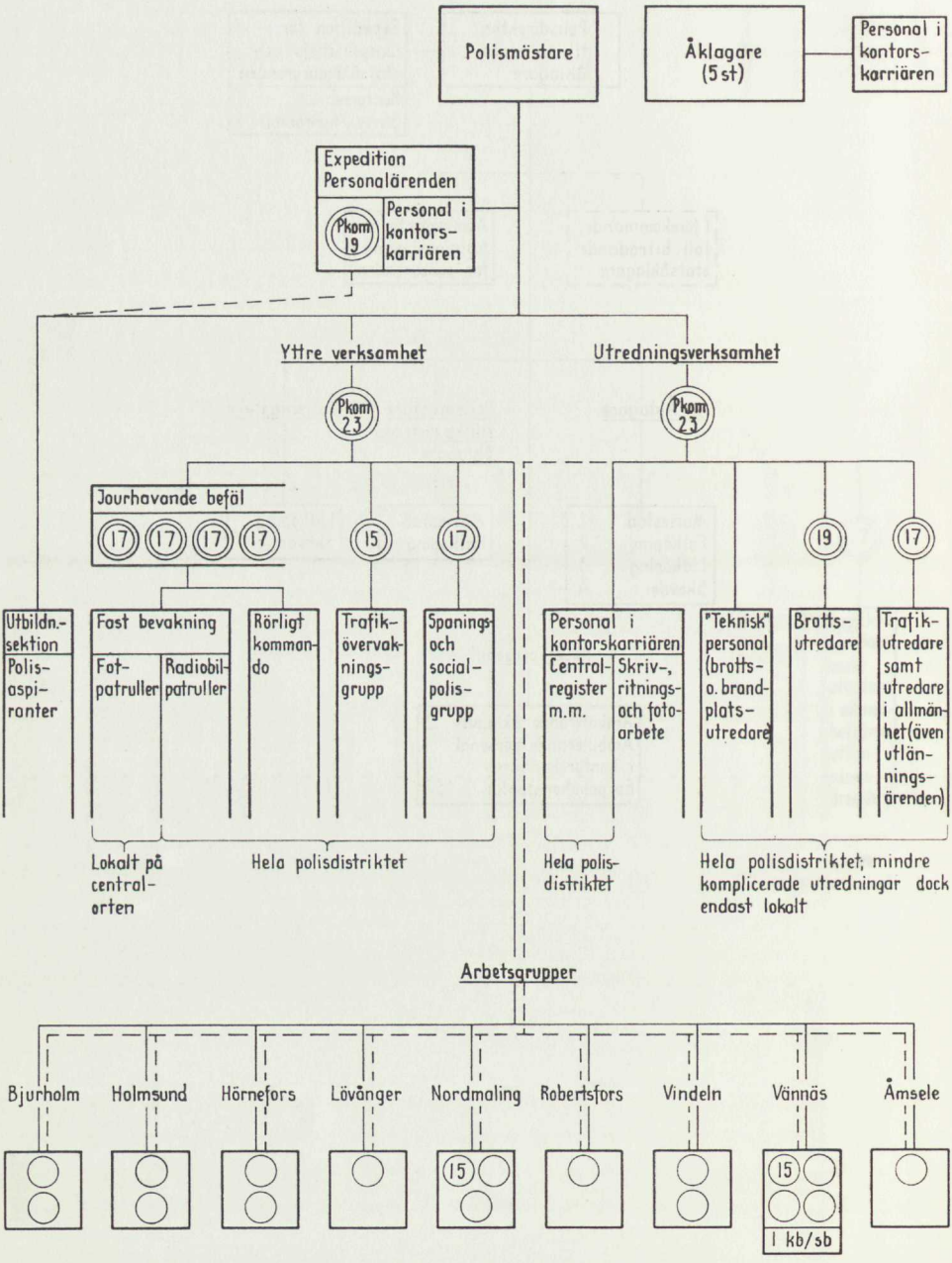
Skaraborgs län

BILAGA 15

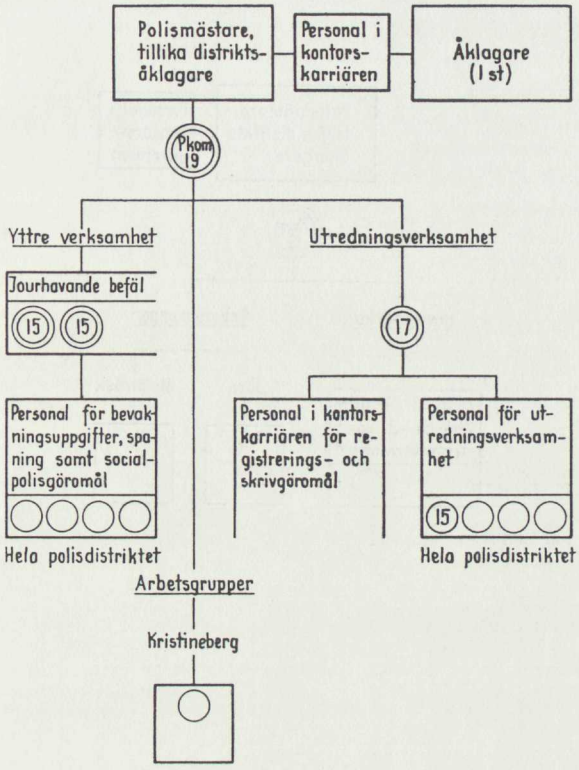
Förslag till organisationsplan för Umeå polisdistrikt

Centralort: UMEÅ **Västerbottens län**

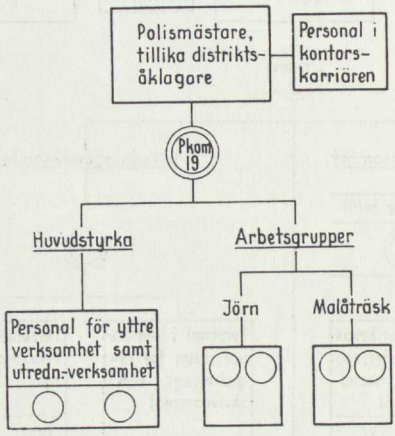
Förslag till organisationsplan för Lycksele polisdistrikt

Centralort: LYCKSELE — Västerbottens län

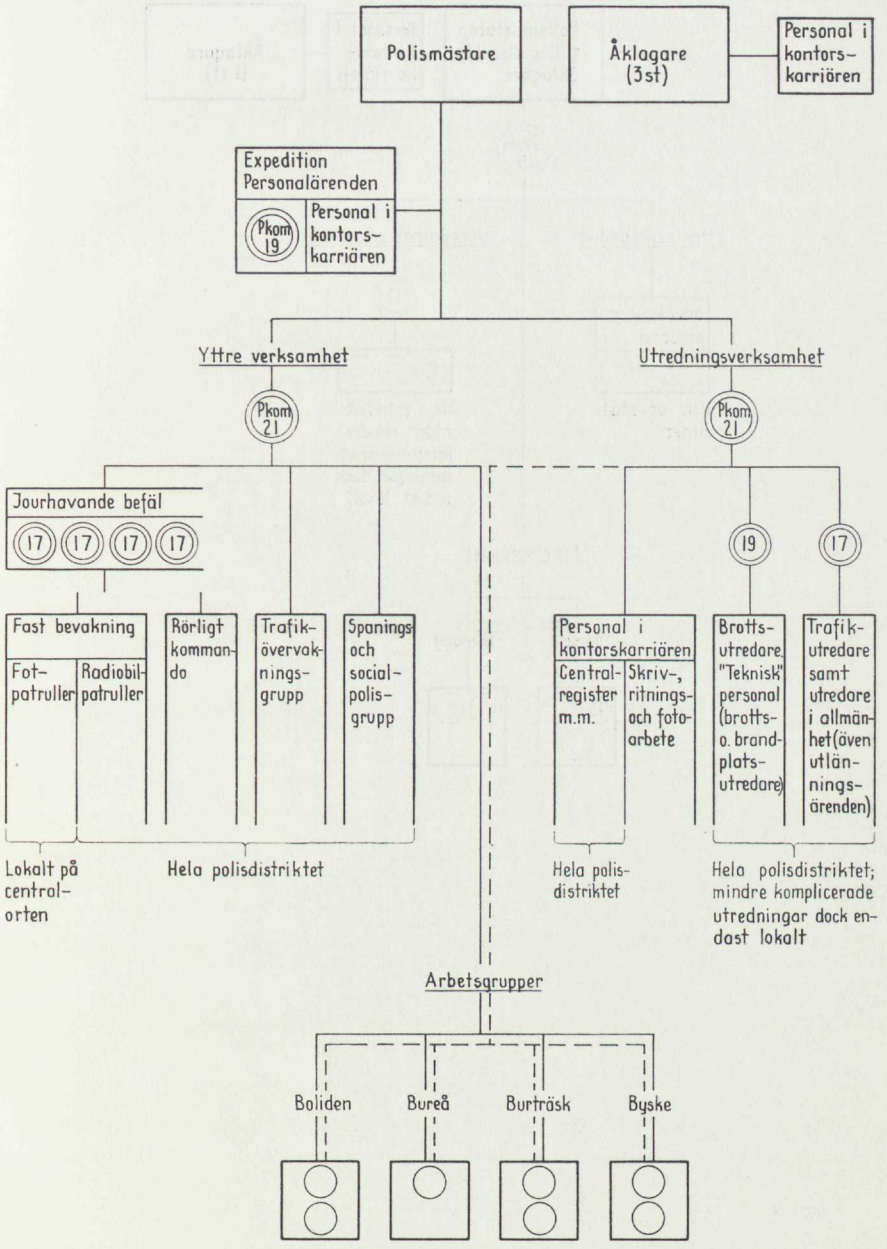
Förslag till organisationsplan för Norsjö polisdistrikt

Centralort: NORSJÖ **Västerbottens län**

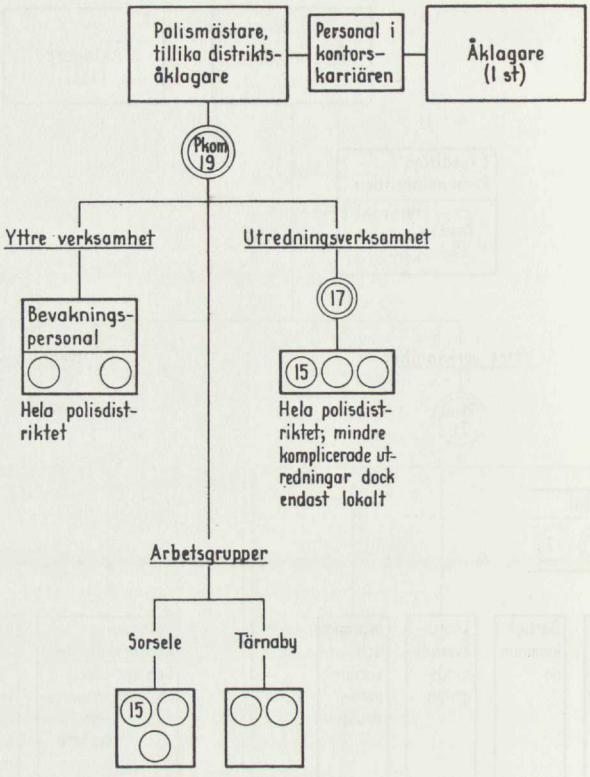
Förslag till organisationsplan för Skellefteå polisdistrikt

Centralort: SKELLEFTEA **Västerbottens län**

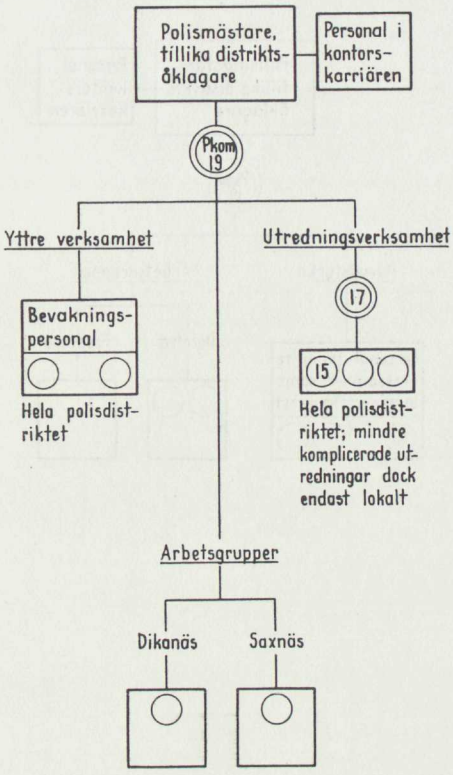
Förslag till organisationsplan för Storumans polisdistrikt

Centralort: STORUMAN **Västerbottens län**

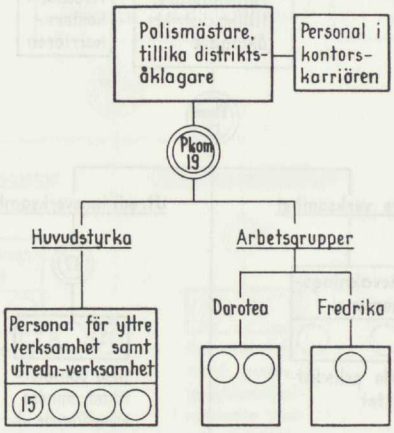
Förslag till organisationsplan för Vilhelmina polisdistrikt

Centralort: VILHELMINA — Västerbottens län

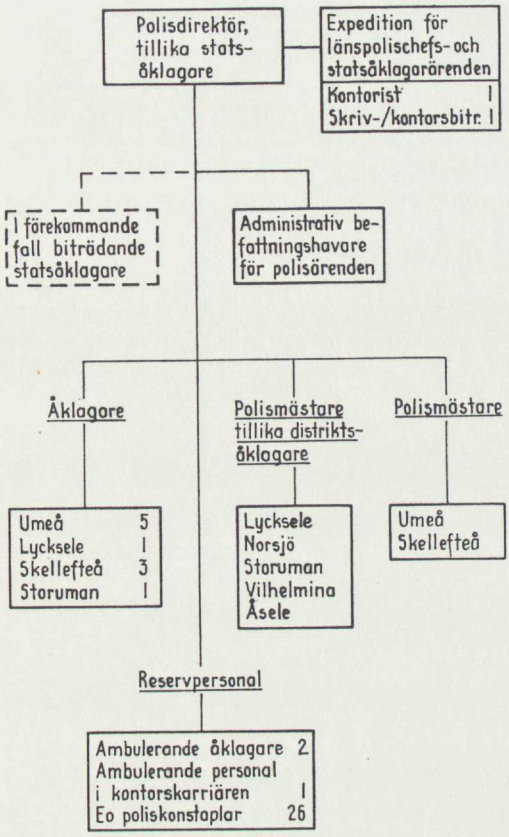
Förslag till organisationsplan för Asele polisdistrikt

Centralort: ASELE **Västerbottens län**

Utkast till plan för länspolischefs- statsåklagarorganisationen

Västerbottens län

KUNGL. BIBL.
3 AUG 1961
STOCKHOLM

NORDISK UDREDNINGSSERIE (NU) 1961

1. Den nordiske husholdshøgskolen.
2. Nordens folkelige akademi.
3. Nordisk filmsamarbeid.

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1961

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Begravningsplatser och gravar. [5]
Underrätterna. [6]
Den allmänna brottsregistreringen. [11]
Pensionsstiftelser. I. [14]
Kriminalvård i frihet. [16]
Vissa frågor rörande allmänna val. [20]
Författningsutredningen V. Organisationer. Beslutsteknik. Valsystem. [21]
Redareansvarets begränsning. [33]

Utrikesdepartementet

Den svenska utvecklingshjälpens administration. [22]

Försvarsdepartementet

Enhetlig ledning av krigsmakten. [7]
Totalförsvarets upplysningsverksamhet. [18]
Flygbuller som samhällsproblem. [25]

Socialdepartementet

Byggnadsindustrins arbetskraft. [19]
Förtidspensionering och sjukpenningförsäkring m. m. [29]
Handläggning av bostadslån. [32]

Kommunikationsdepartementet

Statliga belastningsbestämmelser av år 1960 för byggnadsverk. [12]
Svensk trafikpolitik. I. [23]
Svensk trafikpolitik. II. [24]

Finansdepartementet

Sparstimulerande åtgärder. [2]
Automatisk databehandling inom folkbokförings- och uppbördsväsendet. [4]
Preliminär nationalbudget för år 1961. [10]
Reviderad nationalbudget för år 1961. [26]

Ecklesiastikdepartementet

1957 års skolberedning. 5. Hjälpmedel i skolarbetet. [17] 6. Grundskolan. [30] 7. Läroplaner för grundskola och fackskolor. [31]
Kungl. Teatern. Verksamhet och ekonomi. [28]

Jordbruksdepartementet

Totalisatorverksamheten. [1]
Lantbrukets yrkesskolor. [13]

Handelsdepartmentet

Effektivare prisövervakning. [3]
Skifferoljefrågan. [27]

Inrikesdepartementet

Om läkarbehov och läkartillgång. [8]
Principer för en ny kommunindelning. [9]
Polisens brottsbekämpande verksamhet. [15]
Huvudmannaskapet för polisväsendet m. m. [34]

EMIL KIHLSTRÖMS TRYCKERI AB STOCKHOLM 1961